BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
L
D
38
NAPOLI

L
D
38

L. 99. 96.

Digitized by Google

DISSERTATIO
APOLOGETICA
REV. PAT. LECT.
JOSEPHI AUGUSTINI ORSI
ORDINIS PRAEDICAT.

Digitized by Google

Digitized by Google

DISSERTATIO APOLOGETICA

PRO SANCTARUM

PERPETUAE, FELICITATIS

ET SOCIORUM MARTYRUM

ORTHODOXIA ADVERSUS

SAMUELEM BASNAGIUM

Auctore

R. P. JOSEPHO AUGUSTINO ORSI O. P.

FLORENTIAE AD SANCTUM MARCUM SAC. THEOLOGIAE LECTORE.

ACCEDIT

FRANCISCI CASTILIONENSIS

MARTYRIUM ANTONIANUM,

SEU

BEATI ANTONII DE RIPOLIS ORDIN. PRAEDICAT.

AB EODEM URSIO NOTIS ILLUSTRATUM.

FLORENTIAE. MDCCXXVIII.

Typis Bernardi Paperini, Typographi S. R. C. Magnae Principis Viduae ab Etruria.

CUM APPROBATIONE.

Digitized by Google

Eminentiſs.^{mo} ac Reverendiſs.^{mo} Principi

PROSPERO LAMBERTINO
S. R. E. CARDINALI.

F. JOSEPH AUGUSTINUS ORSI ORD. PRAED.

Perpetuam Felicitatem.

I*NTER praecipua Catholicae Eccleſiae ornamenta*, EMINENTISSIME PRINCEPS, *merito illa ſemper habita eſt*

ingens

Digitized by Google

ingens & immenſa Martyrum multitudo, quorum aucta tropaeis eſt, & illuſtrata victoriis. Si enim florentibus olim Reipublicae aut Imperii rebus, ſummum Romanae Urbis decus fuit, tot peperiſſe Heroas, qui ob Patriae libertatem vindicandam, & Imperii fines tuendos, aut etiam amplificandos, ſanguinem profuderunt: Quis non Romanam Eccleſiam ſummis in caelum laudibus extollat ob partam ſibi tot Filiorum ſuorum ſanguine gloriam, & actos de univerſis Nationibus, ac de immaniſſimis Tyrannis triumphos? Non eſt itaque, EMINENTISSIME DOMINE, *cur miremur, ſi recentiores Haeretici, qui ſe ab Eccleſiae Romanae Communione nefario ſchiſmate ſejunxerunt, hanc*

ejus

Digitized by Google

ejus gloriam ſi non omnino exſtinguere, quod fieri certe non poterat; attamen, quod proximum erat, velut injectis nebulis obſcurare conati ſunt. Fuit enim, ut noſti, qui per ſummam injuriam atque temeritatem, edita de paucitate Martyrum *Diſſertatione, lectiſſimum fortiſſimorum militum exercitum decimaret. Sed haec paucorum inſania fuit. Pars longe major eorum exſtitit, qui non minorem in Eccleſiam Catholicam invidiam inde concitaverunt, quod ſuis, ut blaterant, non contenta Martyribus, alienos etiam & Haereticos adoptarit, & in ſuis Faſtis nullo adhibito delectu deſcripſerit. Qua in re Baſnagii temeritas & audacia omnem exceſſit modum, ut qui non unum aut al-*

terum,

terum, aut obſcuri nominis Martyres, gravibuſque fretus momentis; ſed plures, & celeberrimos, atque imprimis inſignes, levibus uſus atque inanibus conjecturis, uti Montaniſtas traduxit. Quis enim inter antiquos Martyres majori quam Perpetua & Felicitas famae celebritate reſplenduit, & per ora hominum volitavit? Eas tamen Baſnagius Montaniſmi reas agere non dubitavit; & eadem opera Catholicam Eccleſiam inſimulare, quod, Haereticis adſcitis, ſuorum Martyrum Catalogum auxerit. Quae quidem injuria non in eas tantum, quas laudavi Ss. Mulieres, ſed in eos etiam, ſane non paucos, qui ſe illis mortis ſocios addidere, aut in earum Actis celebrantur, manifeſte redun-

dat.

Digitized by Google

dat. Hos enim omnes ejuſdem fuiſſe conſtat aut Catholicae, aut Haereticae communionis. Atrociſſimam calumniam, EMINENTISSIME PRINCEPS, *ferre non potui & ſurdis auribus praeterire. Unde ad eam propulſandam, Diſſertatationem hanc adornavi, quam Tibi jam deſtinaram, quum in Romana Curia, inter alia quae optime adminiſtrabas officia, Promotoris Fidei munere praeclariſſime fungebaris. Quo enim potius quam Tuo Nomine & auctoritate munita in apertam lucem prodiret? Ad Te namque illa tum cura pertinebat, ut Sanctorum cultum non tuereris modo, ſed etiam pro virili parte proveheres. Atque utinam,* EMINENTISSIME DOMINE, *tantum mihi, in ad-*

✠ *ſeren-*

Digitized by Google

ſerenda Beatiſſimorum Martyrum orthodoxia, nervorum & ingenii fuiſſet; quantum Tibi olim, in Sanctorum virtutibus aeſtimandis ac meritis diſcernendis, doctrinae & ſagacitatis fuit; egregium illi profecto vindicem ac defenſorem nacti fuiſſent, neque eſſet, cur iſthaec Elucubratio ex alterius nomine & auctoritate pretium commendationemque requireret. Nunc vero quoniam in hoc tenuiſſimo labore meo nihil ferme laude dignum animadverto, praeter ſtudium ac voluntatem coërcendi Heterodoxi Cenſoris temeritatem, & ab eo illatam SS. Martyribus injuriam penitus conterendi: propterea Tu illi quaeſo gratiam adjunge, ſplendorem, decus, & ornamentum. Nihil enim horum Li-

bro,

bro, quem non deſpexeris, ſed benigne ſuſceperis, & patrocinio Tuo foveris, deeſſe aliquo modo poteſt. Nam ſufficit ad haec omnia, ad ornatum ſcilicet & pretium Operis, ad ejuſque commendationem, praeclariſſimum & longe lateque reſplendens EMINENTIAE TUAE *Nomen, quod in veſtibulo exhibeat, & ipſa ſtatim fronte praemittat. Quod enim Tu probaveris, quis contemnere audeat, aut pro nihilo ducere? Tu, inquam, quem ob egregias animi dotes, & eximia in Romanam Eccleſiam merita SS. D. N.* BENEDICTUS XIII. *in ampliſſimum Purpuratorum ejusdem Eccleſiae Patrum Senatum, ſumma cum totius Chriſtianae Reipublicae gratulatione, nuper adſcivit. At quamvis*

Bonis omnibus ob altiſſimam ad quam provectus es dignitatem gaudendum merito fuerit ac triumphandum: gratiſſimum id tamen Praedicatorum Ordini jure optimo fuit: ut qui certo futurum credat, ut in Eminentiſſimo Gradu, & ampliſſimo Ordine conſtitutus, eum ſic diligere ſic colere pergas, quomodo dilexiſti adhuc & coluiſti. Novam itaque Tibi gratulans dignitatem, hoc EMINENTIAE TUAE *Munuſculum offero: quod ut magis laeto alacrique vultu reſpiceres, B. Antonini de Ripolis Martyris Noſtri Acta eidem conjunxi, a Franciſco Caſtilionenſi haut inconcinne literis tradita, & Jacobo Cardinali Papienſi oblata, doctrina non minus quam Purpura Eminentiſſimo. Novi enim, ac probe*

novi,

Digitized by Google

novi, pro eo quo Praedicatorum Ordinem amore proſequeris, quam Tibi cordi ſit, ut ſanctitate illuſtrium Virorum, quos ille Ordo innumeros Eccleſiae peperit, gloria & honor in dies magis ac magis amplificentur. Hoc igitur, quod eſſe volo obſervantiae erga Te meae aeternum monumentum, benigno laetoque ſuſcipe vultu: dum Sacram Purpuram Tuam venerabundus exoſculans, a Sanctis Martyribus, quarum apud Te potiſſimum ut harum rerum aequiſſimum judicem cauſſam ago, quam in Nomine gerunt, PERPETUAM *Tibi adprecor* FELICITATEM.

PRAE-

Digitized by Google

ΣΤρατὸς τοῦ Κυρίου, οἱ Ἅγιοι .... τῆς οὖν δεδομένης αὐτοῖς παρὰ τῆς ἐκκλησίας τιμῆς, ἀπαμφιοῦμεν αὐτούς; ὢ θρασείας χειρός. ὢ τολμηρᾶς γνώμης, ἀντεριζούσης Θεῷ, καὶ τοῖς αὐτοῦ ἀντιπραττούσης προστάγμασιν.

EXercitus Domini ſunt Sancti .... Hiſne igitur ſuum negabimus honorem, quem conceſſit ipſis Eccleſia? O audacem manum! O temerariam mentem, quae cum Deo contendit, ejuſque juſſis adverſatur!

S. Johann. Damaſcen. Orat. I. de Imaginib. num. XXI.

PRAEFATIO.

QUotieſcumque ad animum revoco, hinc innumera illa ſane, maximaque commoda, quae ex Arte Critica, modeſte religioſeque pertractata, in literariam Rempublicam profluxerunt: inde vero innumera mala & incommoda, quae in eamdem inreligioſi quidam ac temerarii Cenſores importarunt: id mecum reputo, nullam eſſe aliam diſciplinam, quam oporteat majori prudentia, & judicio, ac religione tractare. Quum intra Grammatices fines haec facultas fere continebatur, & in Poëtarum emendatione arbitrium praecipue ſuum exercebat; tam multa, dum nimium conjecturis ſuis indulgent, indocti Critici audaceſque peccarunt, ut ea demum Homeri Poëmata (in quibus tamen emendandis, Veterum Grammaticorum induſtria potiſſimum verſata eſt) emendatiſſima Arati

ti

Digitized by Google

ti judicio habenda eſſent, quibus Critici medicas, ut volunt, manus neutiquam admoviſſent. Roganti enim Timoni, qua ratione emendatiſſimum Homeri poëma habere poſſet, reſpondit (1): *Si in antiquos incideret codices, non vero jam correctos*. Poſtquam vero haec eadem diſciplina latius imperium provexit; & cum Sacris Interpretibus in Divinorum Codicum ἐξηγήσει, tum etiam Theologis in Sanctorum Patrum, & Conciliorum locis reſtituendis, & veris Hiſtoriis a falſis diſcernendis, operam accommodavit; longe graviores ex Criticorum inſcitia, vel audacia in eam abuſus inrepſerunt. Quod enim de Arati Poëmate in ejus vita queritur Hipparchus (2), a multis ſcilicet, Pictoribus, Aſtronomis, Grammaticis, Geometris, dum quiſque pro lubitu propriam lectionem, & interpretationem effingit, fuiſſe corruptum: ita in univerſo Sacrae Theologiae, aut Eccleſiaſticae Hiſtoriae corpore, dum unuſquiſque quam mavult Sacrorum Codicum, & Sanctorum Patrum lectionem multis in locis ſubſtituit, aut receptis Hiſtoriis fidem ad libidinem derogat; nihil jam ſani imperitorum Criticorum audacia reliquiſſet; niſi illata ab imperitis Medicis vulnera, aliorum prudentia dexteritaſque ſanaſſet. Quo fit, ut ſapientis prudentiſque Critici induſtria minus jam, in tanta bonarum Artium

(1) Εἰ τοῖς ἀρχαίοις ἀντιγράφοις ἐντυγχάνοι, καὶ μὴ τοῖς ἤδη διωρθωμένοις.
(2) Ἐλύμηναν δὲ πολλοὶ τοῦτο τὸ ποίημα ζωγράφοι, καὶ ἀστρόνομοι, καὶ γραμματικοί, καὶ γεωμέτραι· ἕκαστος αὐτῶν πρὸς τὸ βούλημα τὸ ἴδιον γραφὰς, καὶ ἐξηγήσεις ἰδίας ποιούμενοι.

tium & literarum luce, adverſus hominum inſcitiam, aut ſubdolas artes, quibus olim errorum monſtra in omne diſciplinarum genus invecta ſunt, invigilare debeat; quam adverſus quorumdam immoderatam intemperantiam, qui ad humanam fidem penitus labefactandam, diſciplinae hujus longe utiliſſimae praeceptionibus abutuntur. Ea eſt hodie exercendae hujus facultatis, & omnia emendandi corrigendique prurigo; ut minus jam periculum ſit, ne E. G. Gennadii Liber de Eccleſiaſticis Dogmatibus Auguſtino, Pelagii in Paulli Epiſtolas Commentarii Hieronymo, Liber de Cardinalibus Chriſti Operibus Cypriano ut olim tribuantur; quam ne Auguſtino, ipſi, ut ita dixerim, Libri de Civitate Dei, Hieronymo Liber de Scriptoribus Eccleſiaſticis, & Cypriano Liber de Lapſis abjudicentur. Minus jam verendum, ne quis Liberium Conſtantii Auguſti minis ceſſiſse deneget, & Athanaſii damnationi numquam ſubſcripſiſſe contendat; quam ne ob admiſsum promiſcue omnium Haereticorum baptiſmum, eorum etiam qui legitima forma non utebantur, erroris Stephanus arguatur. Minus denique timendum, ne Haereticus aliquis Pſeudo-Martyr in Eccleſiarum Martyrologia, & Sacra Diptycha recipiatur; quam ne e Sacris Faſtis, quamvis conteſtata plurium ſeculorum auctoritate eorum ſanctitate atque virtute, veri jam Chriſti Martyres expungantur. Ea

eſt enim praeſentium temporum conditio, ut dum aliquis acuti Critici ſeverique Cenſoris palmam ferat, ſibi licitum eſſe putet, & in Sanctorum famam atque exiſtimationem, & in ſacratiſſima quaeque antiquitatis monumenta graſſari. Tot inter antiquos Martyres, quorum Eccleſia gloriatur triumphis, nulli ferme eſſe videbantur, de quibus quiſquam difficilius pravam aliquam opinionem in animum inducere potuiſset, quam de SS. Perpetuae, Felicitatis, & Sociorum Martyrum religione: nulli ferme, quorum jam inde ab initio in Eccleſia cultus melioribus argumentis, & magis firmis rationibus niteretur. Eccui enim in mentem aliquando veniſſet, Sanctos Martyres, per quindecim jam ab eorum Martyrio ſeculorum decurſum omnium honori & admirationi habitos, in jus vocare, & veluti Montaniſtas traducere? Verum, quid non audeat nullis circumſcripta limitibus Critices exercendae libido? Baſnagius tandem repertus eſt, qui poſt adeo longum temporis intervallum, Perpetuam, eoſque Martyres, qui ſe mortis ſocios ipſi addidere, Montaniſmi reos ageret, & de grege Montaniſtarum fuiſſe ſuſpicaretur. Sententiam ille ſuam Actorum Eruditorum Lipſiae Concinnatoribus (1) adprobavit: nec dubium, quin iſti auctoritate ſua eamdem in alios opinionem translaturi ſint, niſi res ad exactius examen revocetur,

&

(1) Supplem. Tom. VI. Sect. IV.

& omnes iniquae ſuſpicionis nebulae diſſipentur. Turpe profecto eſſet, ut quum tot jam graviſſimi Viri, vel ad liberandum Platonem ab impacta ipſi, ut exiſtimant, de Ideis ſeparatis calumnia; vel ad purgandum Ariſtotelem reum a quibusdam ſublatae de medio Providentiae peractum, libros & Apologias in publicum emiſerint: quum ſummus Vir Petrus Gaſſendus, ſcripta pro Epicuro Apologia, ſibi optime viſus fuerit, ſuum in hoc Philoſopho ab iniquis ſuſpicionibus, quibus ferme hactenus laboraverat, vindicando, ſtudium & operam collocaſſe: qui ſe beatorum Martyrum, a quibus Chriſtiana Religio tot aucta tropaeis eſt; qui tot Catholicae Fidei adverſus impiam Idolorum ſuperſtitionem victorias ſanguine ſuo pepererunt; qui denique tot nobis, quae ſectaremur, fidei, pietatis, religionis, caritatis, fortitudinis, omniumque aliarum virtutum exempla reliquerunt, vindicem praeſtaret, nemo reperiretur. Id vero in cauſsa fuit, cur in me, licet huic operi minus idoneum, id tamen muneris ultro ſuſciperem; retundendi ſcilicet, profligandique intentatas Sanctis hiſce Martyribus ab Heterodoxis quibusdam Cenſoribus contumelias. Id autem muneris, cum ut ea, qua par erat, fide diligentiaque praeſtarem, tum ne illud Criticae facultatis contemtu, aut veros Criticos laceſſendi prurigine, quos plurimi ſane facio, ſuſcepiſse viderer; omnem adhibui ſollicitu-

dinem, ut nihil huc niſi genuinum, niſi ad ſeverioris Critices regulas exactum, adferrem. Non is ego ſum, qui diſciplinae hujus longe utiliſſimae merita pro dignitate non aeſtimem, qui commoda non agnoſcam, quae tot clariſsimi Viri ejusdem facultatis uſu in literariam Rempublicam invexerunt. Gaudeo, me hoc ſeculo natum eſſe, in quo Patres, alioſque veteres Scriptores habemus ab innumeris, quibus antea ſcatebant, mendis, Criticae Artis opera repurgatos; eorumdem Scriptorum Opera genuina laudatae facultatis praeſidio a ſpuriis nothiſque ſegregata, quorum antea permixtione miſere foedabantur; Eccleſiaſticam denique Hiſtoriam commentis & fabulis expurgatam, quibus olim fuerat ab indoctis Fabulatoribus conſpurcata. Denique tantum abeſt, ut ſuas Criticae Facultatis Profeſſoribus laudes invideam, ut ipſos etiam Heterodoxos, ubi recte ea diſciplina uſi ſunt, non ſine laudis praefatione compellem, & eorum etiam teſtimoniis utar: quod tamen dum in haece mea Diſſertatione, ſive alibi facio, illud Graveſonii noſtri (1), Romae ſcribentis, Lectorem praemonitum eſſe volo; me non eorum doctrinam & dogmata, ſed eruditionem dumtaxat commendare: & quod de Euſebio Caeſarienſi Arianae factionis ſignifero, adverſus Rufinum ſcribens, olim ajebat Hieronymus:

(1) Praefat. ad Tract. de Script. Sac. in fine.

mus [1]: *Doctiſſimum dixi, non Catholicum, ne more ſolito mihi & in hoc calumniam ſtruas*; id etiam de Pearſonio, Doduvello, & aliis, quorum heic aliquando teſtimoniis utor, ad Heterodoxos Criticos Suorum armis revincendos, intelligi volo; doctiſſimos illos a me dictos eſſe, non Catholicos, non Orthodoxos, non verae fidei aut religioni addictos, ne & hoc aliquis, Rufino forſitan non abſimilis, in invidiam & calumniam aliquando trahat. Non jus itaque tueri, & cauſſam defendere, ſed palam & aperte prodere, mihi viſus eſſem, ſi eo genere probationis uſus fuiſſem, quod ad quorumdam palatum magis forſitan ſapuiſſet, & innumera huc coacervaſſem, vel dubia, vel apocrypha, vel accepta e recentium Sanctorum Hiſtoriis documenta, quae omnia Proteſtantes, licet impie, derident tamen, & ſe iis minime perſuaderi patiuntur. Pauca itaque malui, ſed certa, & ex indubiis ratiſque monumentis adferre, quam plurima, eaque ſubleſtae fidei, & ab Adverſariis, aut omnino non admittenda, aut facile refellenda. Quamvis non adeo pauca mihi ſuppeditarint ex probatis monumentis, pro Sanctis hiſce Martyribus, argumenta, ut non juſtae Diſſertationi ſatis fuerint; &, ut mihi videtur, aut ſaltem in votis eſt, juſtae etiam Beatorum eorumdem Martyrum defenſioni.

Diſ-

(1) Lib. 2. Apolog. adverſ. Rufin.

Diſſertationi, SS. Martyrum Acta ex Theodorici Ruinarti Editione, quae eſt omnium emendatiſſima, praemittere viſum eſt; ut qui adornatam a Clariſſimo Viro Actorum Prim. Martyr. Collectionem ad manus non habent, his interim utantur, & plenam heinc hauriant & ordinatam rerum a noſtris Martyribus geſtarum notitiam.

IN-

Digitized by Google

INDEX
CAPITUM, ET PARAGRAPHORUM
APOLOGETICAE
HUJUS
DISSERTATIONIS.

PAſſio SS. Perpetuae, Felicitatis, &c. Ex Actis primorum Martyrum ſinceris, & ſelectis D. Theod. Ruinart. pag. 1.

CAPUT PRIMUM.

Externis argumentis ex Eccleſiae, & veterum Patrum auctoritate petitis SS. Perpetuae, Felicitatis, & Sociorum Martyrum Orthodoxia vindicatur.

I. *Tertulliani coaevi Scriptoris pro Perpetua, ſociiſque Martyribus teſtimonium.* pag. 19.

II. *Pontius Diaconus eorumdem Martyrum Acta non obſcure laudavit.* pag. 19.

III. *Perpetuae & Felicitatis antiquiſſimum fuiſſe in Eccleſia Romana cultum, ex Bucherii pervetuſto Kalendario demonſtratur.* pag. 21.

IV. *S. Auguſtinus earumdem Martyrum variis in locis cum laude meminit, ac tribus eas Tractatibus celebravit; quorum priorem in editis levi admodum conjectura S. Doctori Baſnagius abjudicat.* pag. 25.

V. Ec-

V. Eccleſiarum Carthaginenſium celeberrima, & ceterarum Matrix, Perpetuae & Felicitatis Reliquiis illuſtrata eſt, & ex earum nominibus nuncupata. pag. 27.
VI. In Miſſae Canone quotidiano earumdem nomina inter celebriores Martyres recenſentur. pag. 33.
VII. Argumentum, quod ex his teſtimoniis conficitur, fruſtra Baſnagius & irrito conatu elevare & labefactare contendit. pag. 35.

CAPUT SECUNDUM.

Baſnagii externis adverſus SS. Martyres argumentis occurritur.

I. ACtorum Perpetuae & Felicitatis Compilatorem fuiſſe Montaniſtarum Haereſi infectum. pag. 40.
II. Ruinarti pro Actorum Compilatore rationes refelluntur, variiſque argumentis ejus Montaniſmus adſeritur. pag. 42.
III. Doduvelli pro ejusdem Scriptoris orthodoxia diſputatio. pag. 48.
IV. Ejus diſputationis primum dejicitur fundamentum. pag. 50.
V. Alterum ejusdem diſputationis fundamentum evertitur. p. 52.
VI. A Montaniſtis Catholicos non fuiſſe pro Haereticis exiſtimatos. pag. 56.
VII. Ab Eccleſiarum Catholicarum communione Montaniſtas non ſe omnino alienos exiſtimaſſe. pag. 60.
VIII. Ad Catholicorum quoque Martyrum communionem adſpiraſſe. pag. 67.
IX. Non Perpetuae tantum, ſed aliorum quoque Catholicorum Martyrum, Tertullianum cum laude meminiſſe. pag. 70.
X. Alii, praeter Montaniſtas, Haeretici Catholicorum Acta Martyrum luci dederunt. pag. 72.
XI. Ex ipſomet Actorum Auctore Montaniſta, Martyres noſtros ab hac ſecta fuiſſe alienos, oſtenditur. pag. 73.

CA-

Digitized by Google

CAPUT TERTIUM.

Internis Baſnagii adverſus noſtros Martyres argumentis generale reſponſum adhibetur.

I. *INterna Baſnagii adverſus Ss. Martyres argumenta.* pag. 75.

II. *Actorum potius Compilatori fides deroganda eſſet, quam Sanctorum Martyrum orthodoxia in dubium revocanda.* pag. 76.

III. *Rationes adducuntur, quibus Actorum γνησιότης in controverſiam vocari poſſet. Prima ratio ex quibusdam verbis exoticis, quae in Perpetuam, a qua maxima eorum pars ſcripta perhibetur, minime quadrant.* pag. 79.

IV. *Secunda ratio ex ſtyli ſimilitudine, quae unum & eumdem Scriptorem refert, quum tamen a tribus diverſis ſcripta fuiſſe dicantur.* pag. 82.

V. *Neque Tertulliani, neque ſynchroni Scriptoris auctoritas impediret, quo minus de Actorum fide dubitaremus, ſi aliquid reapſe continerent, quod Catholicos Martyres dedeceret.* pag. 84.

CAPUT QUARTUM.

De viſionum, aliorumque caeleſtium donorum, per priora Eccleſiae ſecula, copia & ubertate diſſeritur. Veteres Chriſtianos, &, omnium opinione, genuinos Chriſti Martyres non minori, quam Perpetuam, fiducia Divinis hiſce Spiritus Sancti chariſmatis uſos fuiſſe, demonſtratur.

I. *NIhil in noſtrorum Martyrum Actis reapſe occurrere, quod Montani redoleat officinam.* pag. 88.

II. *S. Juſtinus M. ſui temporis Prophetas cum veteribus comparat. Unde conficitur, non minori, quam illos, fiducia Propheticum ſpiritum uſurpaſſe.* pag. 90.

Digitized by Google

III. *De Montaniſtarum initiis. Nullus vetuſtiſſimorum Scriptorum Montaniſtas ideo pro falſis Prophetis habuit, quod veluti ad arbitrium Spiritus Sancti revelationibus uterentur.* pag. 93.
IV. *De chariſmatum per haec tempora varietate & copia, inſigne S. Irenaei teſtimonium.* pag. 95.
V. *Quam praeſto fuerit veteribus Chriſtianis, ad coërcendos, abigendoſque Daemones, virtus Spiritus Sancti.* pag. 97.
VI. *Potamiaenae, non minus quam Perpetuae, memorabile exemplum.* pag. 102.
VII. *Quantum Cypriani vita viſionibus, ac revelationibus abundaverit, ex ejus Epiſtolis, & Pontio Diacono oſtenditur.* pag. 103.
VIII. *Aliorum Martyrum Acta iisdem Spiritus Sancti donis referta.* pag. 111.
IX. *Perpetuae, & Sociorum Martyrum aevo chariſmatum fontem, magis quam Cypriani temporibus, exundaſſe.* pag. 112.

CAPUT QUINTUM.

Nihil in Perpetuae revelationibus contineri, quod in Catholicam Martyrem non apprime conveniat.

NOn *dedecet Chriſtum Dominum Paſtoris oves mulgentis figura.* pag. 116.
II. *Qua ratione ex prima ſua revelatione Perpetua mortem ſibi imminere intellexerit.* pag. 120.
III. *Nihil abſurdi in illa revelatione contineri, qua ſibi Perpetua viſa eſt cum Diabolo in Maſculum converſa luctari.* pag. 123.
IV. *Inepta Perpetuae revelationum cum Montaniſtarum revelationibus comparatio.* pag. 129.
V. *Viſio Perpetuae de Dinocrate in poenis conſtituto.* pag. 130.
VI. *Baſnagii adverſus praedictam Viſionem difficultates.* p. 131.

VII. Lo-

Digitized by Google

VII. *Locum illum, in quo Dinocratem Perpetua vidit, fuiſſe Purgatorium. Baſnagii cavillationes retunduntur.* pag. 132.
VIII. *Montaniſtarum de Receptaculis Animarum ſententia, non recte a Baſnagio expoſita. Non unam fuiſſe hac de re eorumdem Haereticorum opinionem.* pag. 135.

CAPUT SEXTUM.

Martyrum noſtrorum virtutes, & viſionum fructus oſtendunt, Divino illos fuiſſe Spiritu adflatos, & eorum revelationes Deo eſſe tribuendas.

I. *IN veris Prophetis a falſis diſcernendis, eorum imprimis morum habendam eſſe rationem.* pag. 140.
II. *Aliqua Actorum loca, in quibus Martyrum noſtrorum virtutes graphice deſcribuntur.* pag. 141.
III. *Nihil eſſe in eorum moribus animadvertere, quod Montani redoleat inſtitutionem.* pag. 145.
IV. *Perpetuam, Socioſque Martyres naturae leges minime violaſſe, Ignatii M. exemplo demonſtratur.* pag. 147.
V. *Aliorum Martyrum pro Martyrii corona preces & vota.* pag. 149.
VI. *Alios, praeter Perpetuam, Martyres, aut beſtias in ſe ipſos concitaſſe, aut inſtrumenta crudelitatis ad accelerandum Martyrium ultro adhibuiſſe.* pag. 152.
VII. *Veterum Chriſtianorum exempla, qui vel ſeipſos ſponte obtulerunt, vel Praeſidum ſaevitiam in ſe ultro provocarunt, Perpetuae factum excuſant.* pag. 154.
VIII. *SS. Andronici, & Tarachi memorabile facinus.* pag. 156.
IX. *Perpetuae, & Sociorum Martyrum ſpiritus quam fuerit a Montaniſtarum ſpiritu longe diverſus, ex diverſis utriuſque effectibus demonſtratur.* pag. 158.
X. *Perpetuae, & Saturi revelationum honeſti, & optimi fructus.* pag. 160.

CAPUT SEPTIMUM.

Perpetuam, Socioſque Martyres Prophetico fuiſſe Spiritu adflatos, ex Vaticiniorum eventis, & miraculis demonſtratur. Eorum doctrinam, & converſationem fuiſſe a Montaniſtarum Dogmatis, & inſtitutis per quam alienas.

I. *PErpetuae revelationibus eventus in omnibus & ad amuſſim reſponderunt.* pag. 164.

II. *De Miraculis, quae in noſtrorum Martyrum Actis referuntur.* pag. 167.

III. *Non modo Martyrum, ſed aliorum quoque Fidelium animas, Perpetuam & Saturum in Paradiſo vidiſſe.* pag. 170.

IV. *Cum Catholicis Martyribus communicaſſe.* pag. 171.

V. *Dinocratis animam in aeternam gloriam Perpetuae precibus fuiſſe translatam.* pag. 172.

VI. *Optatum Epiſcopum in Actis memoratum Catholicis praefuiſſe. Nullum id temporis fuiſſe Carthagine Montaniſtarum Epiſcopum.* pag. 174.

VII. *Noſtrorum Martyrum in carcere victus communis, & uſitatus, & a Montaniſtarum de Jejunio legibus maxime abhorrens.* pag. 178.

VIII. *De Catholicae Eccleſiae, in ſuis alendis fovendiſque Confeſſoribus, ſollicitudine..* pag. 179.

IX. *Catholicos Martyres paratum ſibi Fidelium pietate cibum, imo & delicias, neutiquam reſpuiſſe.* pag. 183.

X. *Diſputationis* ἀνακεφαλαίωσις. pag. 184.

A P-

Digitized by Google

APPROBATIONES.

NOS FR. THOMAS RIPOLL SACRAE THEOLOGIAE PROFESSOR,

AC TOTIUS ORDINIS PRAEDICATORUM HUMILIS MAGISTER GENERALIS ET SERVUS.

HArum ſerie, noſtrique authoritate Officii licentiam concedimus Rev. Pat. Lectori Fr. Joſepho Auguſtino Orſi Congregationis noſtræ Sancti Marci de Florentia, ut poſſit Typis mandare Opus, cui titulus: *Diſſertatio Apologetica pro SS. Perpetuae, Felicitatis & Sociorum Martyrum Orthodoxia, adverſus Samuelem Baſnagium, &c.* Item: *Franciſci Caſtilionenſis Martyrium Antonianum, ab eodem Urſio Notis illuſtratum*. Dummodo prius examinetur, & approbetur a RR. PP. F. Dominico Celi Sacrae Theologiae Magiſtro, & F. Seraphino Loddi Sacræ Theologiae Profeſſore noſtri Ordinis, & ſervatis aliis de jure ſervandis. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.

In quorum Fidem, &c. Dat. Romae in Conventu noſtro S. Mariae ſuper Minervam die 20. Decembris 1727.

FR. THOMAS RIPOLL.
Magiſter Ordinis.

Reg. fol. 7.
FR. DOMINICUS PONSI
Mag. Ex-Provinc. & Socius.

Digitized by Google

Approbationes.

EX mandato Reverendiſſimi P. Fr. Thomae de Ripoll Magiſtri Generalis Ordinis Praedicatorum, vidi, & attente perlegi Opus Pat. Fr. Joſephi Auguſtini Orſi Lectoris primarii in Conventu S. Marci de Florentia, cui Titulus: *Diſſertatio Apologetica pro SS. Perpetuae Felicitatis, & Sociorum MM. Orthodoxia, adverſus Samuelem Baſnagium, &c.*: Et, *Franciſci Caſtilionenſis Martyrium Antonianum ab eodem Urſio Notis illuſtratum*: & quia omnia, quae in eo continentur, conſona ſunt noſtrae Fidei, dogmatibus Eccleſiae Catholicae, & ſingulari eruditione exarata, cenſeo poſſe typis mandari.

Dat. Florentiae in Conventu S. Mariae Novellae XII. Kalendas Februarii 1727. ab Inc.

Ego F. Dominicus Celi Mag. & Ex-Provincialis Ordinis Praedicatorum.

SUperciliosa Samuelis Baſnagii adverſus celebres SS. Perpetuae Felicitatis, Sociorumque triumphos, per tot ab eorum Martyrio ſecula univerſalis Eccleſiae judicio, & veterum Patrum unanimi conſenſione comprobatos, oblatrandi, imo & convitia jactandi prurigo, in hacce nupera Diſſertatione ab Ad. R. P. Lect. Sacrae Theologiae F. Joſeph Auguſtino Orſi Ord. Praed. perdocte, ut moris illius eſt, elaborata, & a me juſſu Reverendiſſimi P. Mag. Generalis, F. Thomae Ripoll ejusdem Ordinis attente perlecta, ita abſumitur, retunditur, & eluditur, ut tibi Chriſtiane Lector, nil luculentius, firmius, & validius exoptandum ſuperſit. Opus ſane doctiſſimo Viro dignum, quo authoritate Scripturae Eccleſiae Inſtitutionem adſtruit, teſtimoniis SS. Patrum confirmat, rationibus ſolidiſſimis corroborat, accurata methodo, ſacra eruditione, nervoſoque ſtylo venuſtat. Illud igitur tam Fidei Dogmatibus, quam aequis moribus omnino conſonum publica luce decorandum cenſeo. Idemque meum judicium de Martyrio Antoniano ab eodem Cl. Auctore Notis illuſtrato.

Dat. Flor. in Conv. S. Marci VI. Kal. Feb. 1727. ab Inc.

Fr. Seraphinus M. Loddi S. Theol. Lect. Ord. Praed.

Adm.

Approbationes.

A Dm. Rever. Pat. Joannes Baptiſta Caracciolus C. R. Sac. Theolog. Praecept. legat hunc Librum, cujus titulus: *Diſſertatio Apologetica, &c. Accedit Franciſci Caſtilion. Martyrium Antonianum, &c.* & referat, an quae in eo continentur, conſona ſint ſacris fidei Dogmatibus, & regulis morum.

Dat. IV. Kal. Febr. 1727. ab Inc.

Joſeph Maria Archiepiſcopus Florentinus.

Illuſtriſſime, & Reverendiſſime Domine.

JUſſibus tuis morem gerens, Illuſtriſſime, & Reverendiſſime Antiſtes, *Diſſertationem de Orthodoxia Sanctarum Martyrum Perpetuae, & Felicitatis, & Sociorum a Rever. Pat. Urſio conſcriptam legi:* Ut &: *Franciſci Caſtilionenſis Martyrium Antonianum ab eodem Urſio Notis illuſtratum*, ut meum de his judicium ſcripto proferrem. His igitur maxima cum voluptate adtentius perlectis, non modo in nullum plane incurri dictum, quod morum honeſtati refragetur, aut Catholicae noſtrae Religionis decretis, inque eam inviolate colendae obſervantiae repugnet quicquam, ac contradicat; verum etiam veteris ſacrae Hiſtoriae eruditione, ac ſana & ſincera Majorum noſtrorum veneratione jugiter digna doctrina & ſententiis large conferta, adinveni. Adverſarium vero, quod caput eſt, *in Diſſertatione Apologetica*, tam validis proterit argumentorum ſeriis gravibuſque momentis, tam rationum firmis capitibus, omni ex parte robore ad eum proſternendum pollentibus, eoque tandem recte inſtituto ratiocinio, ut & illius prorſus devicti aſſertum, falſitatis & erroris luculenter jam manifeſteque ſit redargutum, & Urſio laetam reportanti victoriam victas oporteat cedat manus Baſnagius. Ut igitur in lucem publice edantur hae doctiſſimi Viri Lucubrationes, digniſſimas judico, Illuſtriſſime & Reverendiſſime Pater, modo tuus non abſuerit nutus.

Florentiae in noſtris Aedibus S. Michaëlis. Kal. Febr. 1727. ab Inc.

Tibi addictiſſimus
Joannes Baptiſta Caracciolus C. R. in iiſd. Aedibus Sacrae Theolog. Praeceptor.

Attenta ſupradicta Relatione. Imprimatur.

Joſeph Maria Archiepiſcopus Florentinus.

Digitized by Google

Approbationes.

3. Idus Februarii 1728.

Adm. Rev. Pat. D. Conſtantinus Rottignius Caſinenſis Sac. Theol. Prae-Lector, videat pro S. Officio, & referat, &c.

F. Vincentius de Comitibus a Bergomo Inquiſit. Gener. S. Offic. Florentiae.

Juſſu Reverendiſſimi Patris Inquiſitoris Generalis legi Librum, cui titulus: *Diſſertatio Apologetica pro SS. Perpetuae, Felicitatis, & Sociorum Martyrum Orthodoxia, &c. Auctore Adm. Rev. P. Joſeph Auguſtino Orſi Ord. Praed.* Ut &: *Martyrium Antonianum ab eodem Urſio Notis illuſtratum:* quae omnia nedum inoffenſo pede citra ullum periculum aut Fidei, aut morum evolvi poſſe cenſeo, ſed & ejuſmodi eſſe, in quo rerum Eccleſiaſticarum ſtudioſus, neque ſaniorem Artis Criticae uſum, neque eruditionis praeſtantiam, nec ipſum denique ſtyli nitorem deſideret. Eo vero potiſſimum nomine, meo quidem judicio, e re publica erit, ut Diſſertatio in lucem prodeat, quod in ea Pſeudo-Critici Eterodoxi temeritate ſolide refutata, cultus inſignium, & antiquiſſimarum Martyrum, ut par erat Catholicis, pie docteque vindicetur, indeque Theologis noſtris forma elucescat, quam & in ſuorum ratione ſtudiorum, & in eorum cum Haereticis conflictu utiliter, laudabiliterque ſequantur. Atque ego quidem quod ſentio, id affirmo.

In Coenobio S. Mariae Abbatiae Florentiae. Idibus Februarii anni 1728.

D. Conſtantinus Rottignius Monachus Caſin. Sac. Theol. Praelector.

Attenta ſupradicta Relatione, imprimatur.

F. Vincentius de Comitibus a Bergomo Inquiſitor. Gener. S. Offic. Florentiae.

Imprimatur.
Ph. Bonarota Senat. R. C. Aud.

[1]P A S S I O

S A N C T A R U M

PERPETUAE, ET FELICITATIS,

C U M   S O C I I S   E A R U M,

Ex Actis Primorum Martyrum Sinceris, &
Selectis D. Theodorici Ruinart.

P R AE F A T I O.

I. SI vetera fidei exempla, & Dei gratiam teſtificantia, & aedificationem hominis operantia, propterea in litteris ſunt digeſta, ut lectione eorum quaſi repenſitatione rerum, & Deus honoretur, & homo confortetur; cur non & nova documenta aeque utrique cauſae convenientia & digerantur? vel quia & haec vetera futura quandoque ſunt, & neceſſaria poſteris, ſi in praeſenti ſuo tempore minori deputantur auctoritati, propter praeſumtam venerationem antiquitatis. Sed viderint, qui unam virtutem Spiritus unius Sancti, pro aetatibus judicent temporum: cum majora reputanda ſint novitiora quaeque ut noviſſi-

1. Paſſionis nomen retinemus, quod his Actis competere probat Holſtenius. In Cod. Salisburg. additur *in Civitate Turbitana*. Sed in eo Cod. deeſt Praefatio, ſicut & in Compendienſi.

viſſimiora [2], ſecundum exuberationem gratiae in ultima ſeculi ſpatia decreta: *In noviſſimis enim diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii filiaeque eorum, & ſuper ſervos, & ancillas meas de meo Spiritu effundam: & juvenes viſiones videbunt, & ſenes ſomnia ſomniabunt*. Itaque & nos, qui ſicut prophetias, ita & viſiones novas [3] pariter repromiſſas, & agnoſcimus, & honoramus, ceteraſque virtutes Spiritus Sancti ad inſtrumentum Eccleſiae deputamus, cui & miſſus eſt, idem omnia donativa adminiſtrans in omnibus, prout unicuique diſtribuit Dominus, neceſſario & digerimus, & ad gloriam Dei lectione celebramus, ut ne qua aut imbecillitas, aut deſperatio fidei apud veteres tantum aeſtimet gratiam divinitatis converſatam, ſive Martyrum, ſive in revelationum dignatione: cum ſemper Deus operetur quae repromiſit, non credentibus in teſtimonium, credentibus in beneficium. Et nos itaque, quod audivimus, & contrectavimus, annuntiamus & vobis, fratres, & filioli, ut & vos qui interfuiſtis, rememoremini gloriae Domini: & qui nunc cognoſcitis per auditum, communionem habeatis cum Sanctis Martyribus, & per illos cum Domino Jeſu Chriſto, cui eſt claritas, & honor in ſecula ſeculorum. Amen.

Joël. 2. 28. Act. 2. 17.

INCIPIT PASSIO.

Martyres apprehenduntur.

II. APprehenſi ſunt adoleſcentes catechumini, REVOCATUS, & FELICITAS conſerva ejus, SATURNINUS [4], & SECUNDULUS. Inter quos & VIVIA [5] PERPETUA, honeſte nata, liberaliter inſtituta, matronaliter nupta, habens patrem, & matrem, & fratres duos: alterum aeque catechuminum, & filium infantem ad ubera. Erat autem ipſa annorum circiter viginti duorum. Haec ordinem totum Martyrii ſui jam hinc ipſa narrabit, ſicut conſcriptum manu ſua, & ſuo ſenſu reliquit.

Perpetua narrat, quae contigere.

„ III. Cum adhuc, inquit, cum perſecutoribus eſſemus [6], & me „ pater avertere [7], & dejicere pro ſua affectione perſeveraret: *Pater*, „ inquio, *vides, verbi gratia, vas hoc jacens, urceolum, ſive aliud?* „ Et dixit: Video. Et ego dixi ei: *Numquid alio nomine vocari po-* „ *teſt, quam quod eſt?* Et ait: Non: *Sic & ego aliud me dicere*

„ *non*

---

2. Ejuſmodi loquendi modos ſoli fere uſurparunt Africani. Sic Tertullianus paſſim *extremiora, extremiſſimi*.

3. Vide quid in admonitione de iſtis viſionibus annotavimus. * *Id habes infra Diſſert. noſtrae cap. 2. ubi data opera Cl. Viri opinio refellitur.*

4. In edit. deeſt *Saturninus*.

5. Hunc locum ex noſtris Codd. reſtituimus. Editio habebat: *Inter hos Ubia Perpetua, honeſta, liberaliter educata, matrona licet nupta*.

6. Holſt. *eſſem*.

7. Holſten. *evertere cupiret*.

„ *non poſſum, niſi quod ſum Chriſtiana*. Tunc pater motus in hoc „ verbo, miſit ſe in me ut oculos mihi erueret: ſed vexavit tantum, „ & profectus [8] eſt victus cum argumentis Diaboli. Tunc paucis diebus, quod caruiſſem patre, Domino gratias egi, & refrigeravit [9] abſentia illius. In ipſo ſpatio paucorum dierum baptizati ſumus; mihi autem Spiritus dictavit, nihil aliud petendum in aqua [10] niſi ſufferentiam carnis. Poſt paucos dies recipimur in carcerem, & expavi, quia numquam experta eram tales tenebras. O diem aſperum! aeſtus validos [11] turbarum beneficio [12] concuſſurae militum, noviſſime macerabar ſollicitudine infantis. Ibi tunc Tertius, & Pomponius benedicti Diacones, qui nobis miniſtrabant [13], conſtituerunt pretio, ut paucis horis emiſſi in meliorem locum carceris refrigeraremus. Tunc exeuntes de carcere univerſi ſibi vacabant. Ego infantem lactabam jam inedia defectum. ſollicita pro eo adloquebar matrem [14], & confortabam fratrem, commendabam filium. Tabeſcebam ideo, quod illos tabeſcere videram mei beneficio. Tales ſollicitudines multis diebus paſſa ſum, & uſurpavi ut mecum infans in carcere maneret; & ſtatim convalui, & relevata ſum à labore, & ſollicitudine infantis: & factus eſt mihi carcer ſubito quaſi praetorium, ut ibi mallem eſſe quam alibi [15].

„ IV. Tunc dixit mihi frater meus: Domina ſoror, jam in magna dignitate [16] es; & tanta ut poſtules viſionem, & oſtendatur tibi, an paſſio ſit, an commeatus [17]. Et ego quae me ſciebam fabulari cum Domino, cujus beneficia [18] tanta experta eram, fidenter *Viſio Perpetuae.*

8. Holſt. *profecto*.

9. Sic Holſten. Codd. MSS. *refrigerata ſum*. Sic in ſequentibus differt Holſten. à MSS., quem praetulimus, cum id verbum ſic in aliis Actis Africanis expreſſum obſervaverimus.

10. Holſten. *ab aqua*, quod ſic quis poſſet interpretari, *ab eo tempore quo baptiſmum ſuſcepi*.

11. Holſt. *validus*.

12. AEſtus quippe ibi erat magnus ob incluſorum multitudinem.

13. Cyprianus Epiſt. 15. novae edit. Pamel. 11. ad Martyres: *Semper ab anteceſſoribus noſtris factum eſt, ut Diaconi ad carcerem commeantes, Martyrum deſideria conſiliis ſuis, & ſcripturarum miniſteriis gubernarent*. Vide & Epiſt. utriuſque editionis 5. Hi Diaconi in excerptis Mabillon. dicuntur *Titius, & Pontius*.

14. Cod. Saliſb. *& confortabam, fratri commendabam filium*.

15. Holſten *alicubi*.

16. Sic Codd. Compend. & Saliſb. at Holſtenius habet *in magna dignatione es, tanta ut poſtulem, &c.*

17. Commeatus, ideſt liberatio. Unde apud Feſtum: Commeatus eſt tempus quo iri redirique poſſit. Aliorum auctorum, immo & Patrum textus adfert ea occaſione Holſtenius in notis ad hunc locum.

18. Saliſb. *beneficio*.

„ repromiſi ei dicens [19]: Craſtina die tibi renuntiabo. Et poſtulavi, & „ oſtenſum eſt mihi hoc: Video ſcalam auream [20] mirae magnitudi- „ nis pertingentem uſque ad Caelum, & ita anguſtam, per quam „ nonniſi ſinguli aſcendere poſſent: & in lateribus ſcalae omne genus „ ferramentorum infixum. Erant ibi gladii, lanceae, hami [21], ma- „ chęrae, ut ſi quis negligenter, aut non ſurſum adtendens aſcende- „ ret, laniaretur, & carnes ejus inhaererent ferramentis. Et erat ſub „ ipſa ſcala draco cubans mirae magnitudinis, qui aſcendentibus in- „ ſidias parabat [22], & exterrebat ne aſcenderent. Aſcendit autem Sa- „ turus [23] prior, qui poſtea ſe propter nos ultro tradiderat, & tunc cum „ apprehenſi ſumus, praeſens non fuerat: & pervenit in caput ſcalae, „ & convertit ſe ad me [24], & dixit mihi: Perpetua, ſuſtineo te. Sed „ vide ne te mordeat draco ille [25]. Et dixi ego: *Non me nocebit in* „ *nomine Domini Jeſu Chriſti*. Et de ſub ipſa ſcala quaſi timens me, „ lente elevavit caput: & cum [26] primum gradum calcaſſem, calcavi „ illius caput. Et aſcendi, & vidi ſpatium horti immenſum, & in „ medio horti ſedentem hominem canum, in habitu Paſtoris [27], gran- „ dem, oves mulgentem: & circumſtantes candidatos millia multa. „ Et levavit caput, & adſpexit me, & dixit mihi: Bene veniſti, „ tegnon [28]. Et clamavit me, & de caſeo, quod mulgebat, dedit mihi „ quaſi buccellam. & ego accepi junctis manibus, & manducavi: & „ univerſi circumſtantes dixerunt: Amen. Et ad ſonum vocis exper- „ recta ſum, commanducans adhuc dulcis neſcio quid. Et retuli ſta- „ tim fratri meo, & intelleximus, paſſionem eſſe futuram [29]: & coe- „ pimus nullam jam ſpem in ſeculo habere.

„ V. Poſt

19. Cod. Salisb. *repromiſſionibus ejus dixi*. Porro ejuſmodi viſionibus Martyres de proximo martyrio ſaepius commonitos fuiſse, affirmat Cyprianus paſſim. Idemque teſtantur omnia fere Acta genuina ex Africa.

20. Sic Cod. Compend. Salisb. vero cum Victorino, & Corbeïenſi, *aeream*. In Caſinenſi, quo uſus eſt Holſtenius, ejus ſcalae materies non exprimitur.

21. Id eſt, unci, vel certe amae, quo nomine vocantur harpagines, id eſt, maximae falces, ſeu ferramenta recurva longiſſimis contis affixa, qualia in nonnullis locis habentur ad compeſcenda vel exſtinguenda incendia, evertendaſque in his extremis domos.

22. Holſten. *praeſtabat*.

23. Hunc Codices aliqui *Satyrum* appellant, alii *Saturum*. Sed perinde eſt.

24. In Holſt. deeſt *ad me*.

25. De hac Draconis viſione agit Auguſtinus Serm. 1. de his Sanctis.

26. Holſt. *lente ejecit caput, & quaſi primum, &c.*

27. Vix ullum reperire eſt antiquitatis monumentum, in quo Chriſtus ſub Paſtoris ſpecie depictus non ſit. Habes ejus rei multa exempla paſſim in *Roma ſubterranea*. Sic etiam in calicibus pingi ſolebat. Vide Tertullian. lib de pudicitia cap. 7.

28. Τέκνον, etſi rarius, aliquando tamen *filiam* deſignat.

29. Eo quod, ut ex Poſſino notant Bollandiani, videretur Euchariſtiam ſumere, quae omnibus inſtante martyrio dabatur. Vide Cypriani Epiſt. 57. novae edit. Pamel. 54.

Digitized by Google

„ V. Poſt paucos dies rumor cucurrit ut audiremur. Supervenit „ & de civitate pater meus, conſumtus taedio, aſcendit ad me ut me „ dejiceret, dicens: Miſerere, filia, canis meis; miſerere patri, ſi di„ gnus ſum à te pater vocari. Si his te manibus ad hunc florem aeta„ tis provexi: ſi te praepoſui omnibus fratribus tuis, ne me dederis „ in dedecus hominum. Aſpice ad fratres tuos, aſpice ad matrem „ tuam, & materteram, aſpice ad filium tuum, qui poſt te vivere „ non poterit. Depone animos, ne [30] univerſos nos extermines. Ne„ mo enim noſtrum libere loquetur, ſi tu aliquid fueris paſſa. Haec „ dicebat pater pro ſua pietate baſians mihi manus; & ſe ad pedes „ meos jactans, & lacrymis non filiam, ſed dominam me vocabat. „ Et ego dolebam canos [31] patris mei, quod ſolus de paſſione mea „ gaviſurus non eſſet de toto genere meo; & confortavi eum, dicens: „ *Hoc fiet in illa cataſta* [32] *quod Deus voluerit. Scito enim nos non* „ *in noſtra poteſtate eſſe conſtitutos, ſed in Dei.* Et receſſit à me „ contriſtatus.

Rurſus à Patre tentatur.

„ VI. Alio die cum pranderemus, ſubito rapti ſumus ut audire„ mur, & pervenimus ad forum. Rumor ſtatim per vicinas fori par„ tes cucurrit, & factus eſt populus immenſus. Aſcendimus in cata„ ſta [33]. Interrogati ceteri confeſſi ſunt. Ventum eſt & ad me; & „ apparuit pater ilico cum filio meo, & extraxit me de gradu, & di„ xit ſupplicans: miſerere infanti [34]. Et Hilarianus [35] Procurator, „ qui tunc loco Proconſulis Minucl Timiniani defuncti jus gladii ac„ ceperat: Parce, inquit, canis Patris tui. Parce infantiae pueri. Fac „ ſacrum pro ſalute Imperatorum. Et ego reſpondi: *Non facio.* Hi„ larianus, Chriſtiana es? inquit Et ego reſpondi: *Chriſtiana ſum.* „ Et cum ſtaret pater ad me dejiciendam, juſſus eſt ab Hilariano de„ jici, & virga percuſſus eſt. [36] Et doluit mihi caſus patris mei, quaſi „ ego fuiſſem percuſſa: ſic dolui pro ſenecta ejus miſera. Tunc nos „ univerſos pronuntiat, & damnat ad beſtias, & hilares deſcendimus

Damnantur ad beſtias.

„ ad

30. Codd. Compend. & Saliſb. *Et noli nos univerſos exterminare.* Laudat Perpetuam Auguſtin. Serm. 2. de his Sanctis, & in Pſalm. 47. quod nec Chriſti praecepta, nec naturae leges ea in occaſione violaverit.

31. Holſten. *cauſam.*

32. Cataſta hic locum editiorem deſignat, in quo proponebantur ſervi venales. Ibi quoque Martyres torqueri ſolebant, aut interrogari; hinc Cyprian. Epiſt. novae edit. 38. Pamel. 33. de Lectore, qui Chriſtum in ejuſmodi loco confeſſus fuerat, ait, ipſum *è cataſta ad pulpitum* veniſſe. Ut enim prior locus erat in foro editior, ſic alter in Eccleſia.

33. Cod. Saliſb. *aſcendimus cataſtam.* Compend. *in cataſtam.*

34. Uterque Cod. MS. pro *infanti*, habet, *canos meos.*

35. Cod. Saliſb. ſemper habet *Elarianus.* Compend. *Helarianus.*

36. Aug. Serm. 2. de his Sanctis, id Diaboli malitiae tribuit, *qui undique*, à Perpetua *ſuperatus, patrem ejus virga percuti fecit, ut cujus verba contemſerat, ſaltem verbera condoleret.*

,, ad carcerem. Tunc quia conſueverat à me infans mammas accipere,
,, & mecum in carcere manere; ſtatim mitto ad patrem Pomponium [37]
,, diaconum, poſtulans infantem; ſed pater dare noluit, & quomodo
,, Deus voluit, neque ille amplius mammas deſideravit: neque mihi fervo-
,, rem fecerunt, ne ſollicitudine infantis, & dolore mammarum macerarer.

,, VII. Poſt dies paucos, dum univerſi oramus, ſubito media ora-
,, tione profecta eſt mihi vox, & nominavi *Dinocratem*: & obſtupui,
,, quod numquam mihi in mentem veniſſet niſi tunc, & dolui com-
,, memorata caſus ejus. Et cognovi me ſtatim dignam eſſe, & pro
,, eo petere [38] debere. Et coepi pro ipſo orationem facere multum,
,, & ingemiſcere ad Dominum. Continuo ipſa nocte oſtenſum eſt mihi
,, hoc in oromate: Video Dinocratem exeuntem de loco tenebroſo,
,, ubi & complures erant [39], aeſtuantem & ſitientem valde, ſordido vul-
,, tu, & colore pallido, & vulnus in facie ejus, quod cum moreretur
,, habuit. Hic Dinocrates fuerat frater meus carnalis, annorum ſe-
,, ptem, qui per infirmitatem facie cancerata [40] male obiit, ita ut
,, mors ejus odio fuerit omnibus hominibus. Pro hoc ego orationem
,, feceram: & inter me, & illum grande erat diadema [41], ita ut uter-
,, que ad invicem accedere non poſſemus. Erat deinde in ipſo loco,
,, ubi Dinocrates erat, piſcina plena aqua, altiorem marginem habens,
,, quam erat ſtatura pueri, & extendebat ſe Dinocrates quaſi bibitu-
,, rus. Ego dolebam, quod & piſcina illa aquam habebat, & tamen
,, propter altitudinem marginis bibiturus non eſſet. Et experrecta ſum,
,, & cognovi fratrem meum laborare. Sed confidebam [42] profuturam
,, orationem meam labori ejus, & orabam pro eo omnibus diebus quo
,, uſque tranſivimus in carcerem Caſtrenſem. Munere [43] enim Ca-
,, ſtrenſi eramus pugnaturi. Natale tunc Getae [44] Caeſaris, & feci pro
,, illo

Dinocrates Perpetuae frater in poenis.

37. In Cod. Compend. *Pompinianum*.
38. Cod. Salisb. *pati*.
39. Holſten. *complura erant loca tenebroſa*.
40. Cod. Salisb. *macerata*.
41. Locus mendoſus. Cod. Salisb. habet *dianten*. Suſpicatur Holſtenius ſcribendum *diaſtema*, quae vox graeca intervallum ſignificat.
42. Cod. Salisb. *conſiderabam*. Apud Holſten. *Fidebam me profuturam labori, &c.*
43. Munera ſeu ludi, pugnae cum beſtiis appellabantur, quod in populorum vel militum delectationem darentur. Dicebantur autem ludi caſtrenſes, ſi in caſtris fierent. Sermonem *in die Munerum* habuit Auguſtinus *in Baſilica Reſtituta*, qui eſt in nova edit. 19. tomi V. vide notas ibi appoſitas. Ceterum carcerem quem Holſten. *caſtrenſem* appellat, ceteri codd. *carcerem* ſimpliciter dicunt.
44. Antoninus Geta Severi filius, qui poſt patris obitum à ſuo fratre Caracilla, cum quo aliquamdiu imperarat, occiſus eſt. Porro *Getae* nomen deeſt tam in Cod. Compend. quam Salisburgenſi. Illud tamen, quod etiam habent excerpta Mabillon. ex Cod. Caſinenſi retinemus. At hic per *Natale* interpretari debemus diem, quo Caeſar factus fuerat, qui dies vulgo Natalis Imperatoris dicebatur: ſicut Natalis Epiſcopi dies quo conſecratus erat. Nam alias Geta, teſte Spartiano, die VI. Kalendas Junii natus eſt.

,, illo orationem die ac nocte gemens, & lacrymans ut mihi dona-
,, retur.

,, VIII. Die autem quo in nervo manſimus, oſtenſum eſt mihi
,, hoc: Video locum illum, quem videram tenebroſum, eſſe lucidum;
,, & Dinocratem mundo corpore, bene veſtitum, refrigerantem. Et
,, ubi erat vulnus, video cicatricem; & piſcinam illam, quam retro
,, videram, ſummiſſo margine uſque ad umbilicum pueri; & aquam
,, de ea trahebat ſine ceſſatione, & ſuper margine phiala erat [45] ple-
,, na aqua; & acceſſit Dinocrates, & de ea bibere coepit, quae phiala
,, non deficiebat. Et ſatiatus abſceſſit de aqua ludere more infantium
,, gaudens, & experrecta ſum. Tunc intellexi, translatum eum eſſe de
,, poena [46].

Poſt mortem, ſororis precibus liberatur.

,, IX. Deinde poſt dies paucos Pudens [47], miles Optio [48], prae-
,, poſitus carceris, qui nos magni facere [49] coepit, intelligens magnam
,, virtutem Dei eſſe in nobis, multos fratres ad nos admittebat, ut &
,, nos & illi invicem refrigeraremus. Ut autem proximavit dies mu-
,, neris, intravit ad me pater meus conſumtus taedio, & coepit bar-
,, bam ſuam evellere, & ſe in terram mittere; & proſternere ſe in fa-
,, ciem, & improperare annis ſuis, & dicere tanta verba, quae move-
,, rent univerſam creaturam. Ego dolebam pro infelici ſenecta ejus.

Perpetua à patre tertio tentatur.

,, X. Pridie quam pugnaremus, video in oromate (*) huc veniſ-
,, ſe Pomponium diaconum ad oſtium carceris, & pulſare vehementer;
,, exivi ad eum, & aperui ei: qui erat veſtitus diſtinctam candidam,
,, habens multiplices calliculas [50]. Et dixit mihi: Perpetua te exſpecta-
,, mus, veni. Et tenuit mihi manum, & coepimus ire per aſpera lo-
,, ca, & flexuoſa. Vix tandem pervenimus anhelantes ad amphithea-
,, trum, & induxit me in media arena, & dixit mihi: Noli pavere,
,, hic

Viſio Perpetuae.

(*) *i. e. viſione.*

---

45. Holſten. *aurea.*

46. Egregius locus ad probandum, mortuos poſſe à poenis, quas patiuntur, per vivorum preces liberari. Aliqui ex hoc loco deducebant, poſſe etiam eos, qui ante baptiſmum deceſſerant, orationibus adjuvari, quos egregie refellit Auguſtin. lib. 1. de origine animae cap. 10. & lib. 3. cap. 9. ubi ait, Dinocratem propter peccata quaedam poſt baptiſmum commiſſa tales poenas pertuliſſe. Nam ſeptennis puer mentiri potuerat, vel aliud quidpiam ad patris gentilis ſuaſionem contra Deum facere. Haec Auguſtini ſententia confirmatur ex eo, quod Perpetua ſuperius dixit, totam ſuam ipſius familiam, excepto patre, Chriſti religionem coluiſſe.

47. Cod. Saliſb. *Prudens.*

48. Optio, praefecturae ſeu miniſterii alicujus nomen eſt. Vide S. Ambr. in Epiſt. ad Epheſ. cap. 4. Inſpectorem putant Bollandiani à graeco verbo ὄπτομαι, video.

49. Holſten. *qui nos magnifaciebat; coepit intelligere, magnam virtutem eſſe in nobis, qui multos ad nos, &c.*

50. Cod. Saliſb. *gallicula*. Videntur eſſe globuli ut malogranata, quae veſti Summi-Pontificis apud Judaeos appendebantur. An *galliculae* ſint parvae caligae, vid. Liturg. Gallican. Mabillon. pag. 473.

„ hic ſum tecum, & conlaboro tecum, & abiit. Et adſpicio popu-
„ lum ingentem attonitum. Et quia ſciebam, me ad beſtias datam
„ eſſe, mirabar, quod non mitterentur mihi beſtiae. Et exivit quidam
„ contra me AEgyptius [51], foedus ſpecie, cum adjutoribus ſuis pugna-
„ turus mecum. Veniunt & ad me adoleſcentes decori adjutores &
„ favitores mei. Et exſpoliata ſum, & facta ſum maſculus. Et coe-
„ perunt me favitores mei oleo defrigere [52], quomodo ſolent in ago-
„ nem, & illum contra AEgyptium video in afa [53] volutantem. Et
„ exivit vir quidam mirae magnitudinis, ut etiam excederet faſtigium
„ amphitheatri, diſcinctam habens tunicam [54] & purpuram inter duos
„ clavos per medium pectus, habens & calliculas [55] multiformes ex
„ auro, & argento factas, & ferens [56] virgam quaſi Laniſta [57], & ra-
„ mum viridem, in quo erant mala aurea. Et petiit ſilentium, &
„ dixit: Hic AEgyptius ſi hanc vicerit, occidet illam gladio; & ſi
„ hunc vicerit, accipiet ramum iſtum. Et receſſit. Et acceſſimus ad
„ invicem, & coepimus mittere pugnos. Ille mihi pedes apprehende-
„ re quaerebat [58]: ego autem illi calcibus faciem caedebam, & ſubla-
„ ta ſum in aëre, & coepi eum ſic caedere quaſi terram concalcans.
„ At ubi vidi moram fieri, junxi manus, ita ut digitos in digitos
„ mitterem. Et apprehendi illi caput, & cecidit in faciem; & cal-
„ cavi illi caput, & coepit populus clamare, & favitores mei pſalle-
„ re. Et acceſſi ad Laniſtam, & accepi ramum. Et oſculatus eſt
„ me, & dixit mihi: Filia, pax tecum. Et coepi ire cum gloria ad
„ portam Sanavivariam. Et experrecta ſum: & intellexi me non ad
„ beſtias, ſed contra Diabolum eſſe pugnaturam; ſed ſciebam mihi
„ victoriam imminere [59]. Hoc uſque in pridie muneris egi: ipſius
„ autem muneris actum, ſi quis voluerit, ſcribat.

Viſio Saturi. „ XI. Sed & Saturus benedictus hanc viſionem ſuam edidit,
„ quam ipſe conſcripſit. Paſſi, inquit, eramus, & exivimus de car-
„ ne,

---

51. De hac viſione Auguſtinus lib. 3. de origine animae ad Vincentium cap. 18. *Sancta Perpetua viſa ſibi eſt in ſomnis cum quodam AEgyptio in virum converſa luctari. Quis autem dubitet in illa ſimilitudine corporis animam ejus fuiſſe non corpus? quod utique in ſuo femineo ſexu manens, ſopitis ſenſibus jacebat in ſtratis, quando anima ejus in illa virilis corporis ſimilitudine luctabatur.* Vide & Sermon. 282. novae editionis.

52. Salisb. *defricare*.

53. Codd. Compend. & Salisb. *aqua*, ſed melius *afa*, ſeu *apha*, aut *hapha*, ideſt, pulvis, quo pugiles poſt unctionem inſpergebantur. Huc citant Martial. lib. 7. epig. 66.

54. Holſten. *diſcinctatus purpuram*.

55. Sal. *galliculas*.

56. Holſten. *efferens*.

57. Laniſtae ſeu praefecti ludi gladiatorum virgas tenebant, quaſi cenſores, ne ordo perturbaretur.

58. Holſten. *volebat*.

59. Holſten. *eſſe*.

,, ne, & coepimus ferri à quatuor Angelis in Orientem, quorum manus
,, nos non tangebant. Ibamus autem non ſupini ſurſum verſi, ſed
,, quaſi mollem clivum [60] aſcendentes. Et liberati primam jam vidi-
,, mus [61] lucem immenſam; & dixi: Perpetua, (erat enim haec in
,, latere meo) hoc eſt quod nobis Dominus promittebat: percepimus
,, promiſſionem. Et dum geſtamur ab ipſis quatuor Angelis, factum
,, eſt nobis ſpatium grande, quod tale fuit quaſi viridarium [62] arbo-
,, res habens roſae [63], & omne genus floris. Altitudo autem arbo-
,, rum erat in modum cypreſſi, quarum folia cadebant [64] ſine ceſſa-
,, tione. Ibi autem in viridario, alii quatuor Angeli fuerunt clariores
,, ceteris, qui ubi [65] viderunt nos, honorem nobis dederunt, & di-
,, xerunt ceteris Angelis: Ecce [66] ſunt, ecce ſunt: cum admiratione.
,, Et expaveſcentes quatuor illi Angeli, qui geſtabant nos, depoſuerunt
,, nos: & pedibus noſtris tranſivimus ſtadium via lata [67]. Ibi inveni- *Jocundus*
,, mus Jocundum, & Saturninum [68], & Artaxium, qui eamdem per- *& alii*
,, ſecutionem paſſi vivi arſerunt; & Quintum, qui & ipſe Martyr in *Martyres.*
,, carcere exierat; & quaerebamus ab illis ubi eſſent [69] ceteri. Dixe-
,, runt autem nobis Angeli: Venite prius, introite, & ſalutate Do-
,, minum.

,, XII. Et venimus prope locum, cujus loci parietes tales erant,
,, quaſi de luce aedificati; & ante oſtium loci illius quatuor Angeli ſta-
,, bant, qui introëuntes veſtierunt ſtolas candidas. Et nos veſtiti introi-
,, vimus, & vidimus lucem immenſam, & audivimus [70] vocem uni-
,, tam dicentium: Agios, agios, agios; ſine ceſſatione. Et vidimus
,, in medio loci illius ſedentem quaſi hominem canum, niveos haben-
,, tem capillos [71], & vultu juvenili, cujus pedes non vidimus. Et in

B ,, de-

60. C. Comp. *glebam*.

61. Sic Cod. Salisb. Holſten. *Et liberati primo Mundo vidimus*. Compend. *& liberati primum jam Mundo vidimus*.

62. De hoc viridario fuſius agit Auctor Sermonis, quem Holſtenius ſub nomine S. Auguſtini in Bibliotheca Vaticana reperit, qui nunc ultimus eſt dubiorum novae editionis.

63. Salisb. *roſam*.

64. Salisb. *ardebant*.

65. Cod. Salisb. *qui ibi viderunt nos, & honorem*.

66. Codd. Salisb. & Compend. *Ecce ſunt. Expaveſcentes cum admiratione quatuor illi Angeli qui ſtabant, depoſuerunt nos*

67. Holſten. *violata*.

68. In Codd. Compend. & Salisb. deeſt *Saturninus*; at non modo in Caſinenſi Cod. ſed etiam in Excerptis Mabillon. habetur. In noſtro Martyrologio Remigiano Saturi, Jocundi, & Saturnini feſtum celebratur die 6. Martii.

69. Sic Cod. Salisb. Holſtenius autem & Cod. Compend. *Et quaerebamus de illis, ubi eſſent ceteri. Angeli dixerunt nobis*.

70. Holſten. *Et introivimus, & audivimus vocem*.

71. Confer. cap. 1. Apocalypſis. Sic Cyprianus lib. de habitu Virginum: *Tu exſecraris canitiem, deteſtaris alborem, qui ſit ad Domini caput ſimilis*.

„ dextra, & in ſiniſtra ſeniores viginti quatuor, & poſt illos ceteri „ complures [72] ſtabant. Introivimus cum magna admiratione, & ſtetimus ante thronum; & quatuor Angeli ſublevaverunt nos: & oſculati ſumus illum, & de manu ſua trajecit nobis in facie [73]. Et ceteri Seniores dixerunt nobis: ſtemus. Et ſtetimus, & pacem fecimus. Et dixerunt nobis Seniores: Ite, & ludite. Et dixi: Perpetua, habes quod vis. Et dixit mihi: Deo gratias, ut quomodo in carne hilaris fui, hilarior ſum & hic modo.

„ XIII. Et exivimus, & vidimus ante fores Optatum Epiſcopum „ ad dexteram, & Aſpaſium Presbyterum Doctorem [74] ad ſiniſtram, „ ſeparatos & triſtes. & miſerunt ſe ad pedes nobis, & dixerunt nobis: Componite inter nos, quia exiſtis, & ſic nos relinquitis. Et diximus illis; Non tu es Papa noſter [75], & tu Presbyter, ut quid vos ad pedes noſtros mittatis? & miſimus nos [76], & complexi illos ſumus. Et coepit Perpetua [77] cum illis loqui, & ſegregavimus eos in [78] viridario ſub arbore roſae. Et dum loquimur cum eis, dixerunt illis Angeli: Sinite illos, refrigerent [79]; & ſi quas habetis inter vos diſſenſiones, dimittite vobis invicem. & conturbaverunt eos. Et dixerunt Optato: Corrige plebem tuam; quia ſic ad te conveniunt quaſi de Circo redeuntes, & de factionibus [80] certantes. Et ſic nobis viſum eſt, quaſi vellent claudere portas. Et coepimus illic multos fratres cognoſcere [81], ſed & Martyres. Univerſi odore inenarrabili alebamur, qui nos ſatiabat. Tunc gaudens experrectus ſum.

Secunduli mors.

XIV. Hae viſiones inſigniores ipſorum Martyrum beatiſſimorum Saturi, & Perpetuae, quas ipſi conſcripſerunt. Secundulum vero Deus maturiore exitu de ſeculo, adhuc in carcere evocavit, non ſine gratia, ut beſtias lucraretur. Gaudium [82] tamen etſi non anima, certe caro eius agnovit.

XV. Circa Felicitatem vero (nam & illi gratia Domini ejuſmodi contigit) cum octo jam menſium ſuum ventrem haberet, (nam praegnans

72. Holſten. *ſeniores quatuor, & poſt illos ceteri ſeniores complures ſtabant: & introëuntes cum admiratione ſtetimus.*

73. Holſten. *faciem.*

74. Doctores ii erant, quibus fideles potiſſimum catechumenos erudire incumbebat. Vide Epiſt. 29. Cypriaoi novae edit. Pamel. 24. & notas illuſtriſs. Editoris Oxonienſis.

75. Cod. Saliſb. *nonne tu pater noſter es.*

76. Holſteo. *ut vos ad pedes nobis mittatis. . Et moti ſumus.*

77. Codd. Saliſb. & Compend. *Et coepit Perpetua graece cum illis loqui.*

78. Holſten. *viridarium.*

79. Codd. Saliſb. & Comp. *quieſcite & refrigerate.*

80. Holſten. *defatigationibus.*

81. Cod. Compend. *Cognoſcere Martyres, ubi odore.*

82. Holſten. *gladium.*

gnans fuerat apprehenſa;) inſtante ſpectaculi die, in magno erat luctu [83], ne propter ventrem differretur: quia non licet [84] praegnantes poenae repraeſentari: & ne inter aliquos [85] poſtea ſceleratos, ſanctum & innocentem ſanguinem funderet. Sed & Commartyres ejus graviter contriſtabantur, ne tam bonam ſociam, quaſi comitem, ſolam in via ejusdem ſpei relinquerent. Conjuncto itaque unito gemitu, ad Dominum orationem fuderunt ante tertium diem muneris. Statim poſt orationem dolores eam invaſerunt. Et cum, pro naturali difficultate octavi menſis, in partu laborans doleret, ait illi quidam ex miniſtris Cataractariorum [86]: Quae ſic modo doles, quid facies objecta beſtiis, quas contemſiſti cum ſacrificare noluiſti? Et illa reſpondit: MODO EGO PATIOR QUOD PATIOR, ILLIC AUTEM ALIUS ERIT IN ME QUI PATIETUR PRO ME, QUIA ET EGO PRO ILLO PASSURA SUM [87]. Ita enixa eſt puellam, quam ſibi quaedam ſoror in filiam educavit.

Felicitatis egregium reſponſum.

XVI. Quoniam ergo permiſit, & permittendo voluit Spiritus Sanctus ordinem ipſius muneris conſcribi, etſi indigni ad ſupplementum tantae gloriae deſcribendum, tamen quaſi mandatum Sanctiſſimae Perpetuae, immo fidei commiſſum ejus exſequimur [88], unum adjicientes documentum de ipſius conſtantia & animi ſublimitate. Cum [89] à Tribuno caſtigatius eo tractarentur; quia ex admonitionibus hominum vaniſſimorum verebatur, ne ſubtraherentur de carcere incantationibus aliquibus magicis; in faciem reſpondit Perpetua, & dixit: *Quid utique non permittis refrigerare noxiis nobiliſſimis, Caeſaris ſcilicet* [90], *& Natali ejusdem pugnaturis? Aut non tua gloria eſt, ſi pinguiores illo producamur?* Horruit & erubuit Tribunus; & ita juſſit illos humanius haberi [91], ut fratribus ejus & ceteris facultas fieret introëundi, & refrigerandi cum eis, jam & [92] ipſo Optione carceris credente.

Perpetua obtinet refrigerium pro Martyribus.

83. Salisb *lucta*.

84. Plures ea de re leges laudat Holſtenius in notis ad hunc locum, quem tu conſule. Vide & Baronium in notis ad Martyrol. die 7. Martii.

85. Holſten. *alios*.

86. Cataractae ſunt fortiores quaedam portae, quae catenis levantur & demittuntur, ut habentur in urbium aut arcium januis; qui eis deputati erant, dicebantur Cataractarii.

87. De praematuro Felicitatis partu praeclara habet Auguſtinus Sermone 281. novae editionis jam laudato.

88. Nempe ſupra num. 10. S. Perpetua dixit: *Ipſius autem muneris actum, ſi quis voluerit, ſcribat.*

89. Codd. Salisb. & Compend. *Quia Tribuno caſtigante eos & male tractante, quoniam ex admonitionibus.*

90. Iidem Codd. *quia natali ejus ſumus pugnaturi*.

91. Id eorumdem Codd. ope reſtituimus; nam Holſt. habebat *manibus hiberi*.

92. Holſten. *tamen*.

XVII. Pridie quoque cum illa coena ultima, quam liberam [93] vocant, quantum in ipſis erat, non coenam liberam, ſed agapen [94] coenarent, eadem conſtantia ad populum verba iſta jactabant, comminantes judicium Domini, conteſtantes paſſioni ſuae [95] felicitatem, inridentes [96] concurrentium curioſitatem, dicente Saturo: *Craſtinus dies ſatis vobis non eſt, quod libenter videtis, quod odiſtis. hodie amici, cras inimici. Notate tamen nobis [97] facies noſtras diligenter, ut recognoſcatis nos in die illo judicii.* Ita omnes [98] inde attoniti diſcedebant: ex quibus multi crediderunt.

XVIII. Inluxit dies victoriae illorum, & proceſſerunt de carcere in amphitheatrum, quaſi in caelum, hilares, vultu decori; ſi forte, gaudio paventes, non timore. Sequebatur Perpetua placido vultu, & pedum inceſſu, ut matrona Chriſti Dei dilecta [99]: vigorem oculorum ſuorum dejiciens ab omnium conſpectu. Item Felicitas ſalvam ſe peperiſſe gaudens, ut ad beſtias pugnaret, à ſanguine, ab obſtetrice ad retiarium, lotura poſt partum baptiſmo ſecundo. Et cum delati [100] eſſent in portam, & cogerentur habitum induere; viri quidem Sacerdotum Saturni, feminae vero ſacratarum Cereri: generoſa illa in finem uſque conſtantia repugnavit. Dicebant enim: *Ideo ad hoc ſponte pervenimus, ne libertas noſtra abduceretur. Ideo animas noſtras addiximus [101], ne tale aliquid faceremus: hoc vobiſcum pacti ſumus.* Agnovit injuſtitia juſtitiam: conceſſit Tribunus, ut quomodo erant, ſimpliciter inducerentur. Perpetua pſallebat, caput jam AEgyptii calcans. Revocatus, & Saturninus, & Saturus populo ſpectanti comminabantur de hoc. Ut ſub conſpectu Hilariani pervenerunt, geſtu & nutu coeperunt Hilariano dicere: *Tu nos*, inquiunt, *te autem Deus judicabit*. Ad hoc populus exaſperatus, flagellis eos vexari pro ordine venatorum [102] poſtulavit. Et utique illi gratulati ſunt, quod aliquid & de Dominicis paſſionibus [103] eſſent conſecuti.

Chriſtus Deus.

Renuunt induere veſtes ſacrilegas.

XIX. Sed

93. Qui erant ad beſtias damnati, pridie pugnae coenabant lautiſſime, idque palam. Vide Tertullian. Apologet. cap. 42.

94. *Agapen coenare*, familiaris eſt Tertulliano loquendi modus: Uterque tamen Cod. MS. habet *adipem* pro *agapen*. Quid ſit agape, nemo neſcit, de qua videri poteſt Albaſpinaeus lib. 1. Obſervat. 18.

95. Cod. Saliſb. *paſſiones ſuas & felicitatem*.

96. Holſten. *irritantes*.

97. Cod. Saliſb. *vobis*.

98. Cod. Saliſb. *multi*.

99. Holſten. *lucido vultu ut matrona Chriſti, ut Dei delicata, vigore oculorum dejiciens omnium conſpectum*.

100. Holſten. *ducti*.

101. Sic ex Cod. Saliſb. reſtituimus, quod ex conjectura ſuſpicabatur Holſt.

102. Stabant venatores cum flagris per ordinem diſpoſiti: ante quos damnati tranſire coacti, a ſingulis tranſeuntes caedebantur.

103. Dominus quippe flagellis quoque caeſus fuit.

XIX. Sed qui dixerat, *Petite & accipietis*, petentibus dedit eum exitum, quem quiſque deſideraverat. Nam ſi quando inter ſe de Martyrii ſui voto ſermocinabantur, Saturninus quidem omnibus beſtiis velle ſe objici profitebatur: ut ſcilicet glorioſiorem geſtaret coronam. Itaque in commiſſione ſpectaculi, ipſe & [104] Revocatus Leopardum experti, etiam ſuper pulpitum ab Urſo vexati ſunt. Saturus autem nihil magis quam Urſum abominabatur: ſed uno morſu Leopardi confici ſe jam praeſumebat. Itaque cum Aper ſubminiſtraretur, venator potius, qui illum Aprum ſubminiſtraverat [105], ſubfoſſus ab eadem beſtia, poſt dies muneris obiit. Saturus ſolummodo tractus eſt. Et cum ad Urſum ſubſtrictus eſſet in ponte, Urſus de cavea prodire noluit [106]. Itaque ſecundo Saturus inlaeſus revocatur.

Johan. 16. 24.
Feris objiciuntur.

XX. Puellis autem ferociſſimam Vaccam, ideoque praeter conſuetudinem comparatam [107], Diabolus praeparavit: ſexui earum etiam de beſtia aemulatus. Itaque deſpoliatae, & reticulis indutae [108] producebantur. Horruit populus, alteram reſpiciens puellam delicatam, alteram à partu recenti ſtillantibus mammis. Ita revocatae [109] diſcinguntur. Inducitur prior Perpetua; jactata eſt, & concidit in lumbos. & ut conſpexit [110] tunicam à latere diſciſſam, ad velamentum femorum adduxit, pudoris potius memor, quam doloris. Dehinc requiſita, & diſperſos capillos infibulavit. Non enim decebat Martyrem diſperſis capillis pati, ne in ſua gloria plangere videretur. Ita ſurrexit, & eliſam Felicitatem cum vidiſſet, acceſſit, & manum ei tradidit, & ſublevavit illam. Et ambae pariter ſteterunt, & populi duritia devicta revocatae ſunt in portam Sanavivariam. Illic Perpetua à quodam tunc catechumino, Ruſtico nomine, qui ei adhaerebat, ſuſcepta, & quaſi à ſomno expergita (adeo in ſpiritu, & in ecſtaſi fuerat) circumſpicere coepit, & ſtupentibus omnibus ait: *Quando*, inquit, *producimur ad vaccam illam, neſcio* [111]. Et cum audiſſet, quod jam evenerat, non prius credidit, niſi quaſdam notas vexationis in corpore & habitu ſuo

104. Hunc locum egregie ex Cod. Compend. reſtituimus. qui alias mendoſiſſimus erat, ut conferenti patebit. Nil quippe de Saturnini paſſione habebatur, omiſſione harum vocum, *ipſe &*, & ceteris in ſingulari numero dictis.

105. Holſt. *Apro ſubligaverat*.

106. In utroque Cod. *Pudens miles de induſtria efferatorum adfirmaſſet portas putris carnibus, magis ne mitteretur efficit, ita ſecundo, &c.*

107. Holſten. *paratam*.

108. In utroque Cod. MS. *diſpoliatae promovebantur*. Porro S. Blandina retibus incluſa, feris etiam objecta fuit, ut vidimus in epiſtola Lugdunenſium ſupra.

109. Holſten. *Revocatae, & diſcinctis indutae*.

110. Holſten. *ubi ſedit*.

111. Codd. MSS. *neſcio quam? Ubi erat*, inquit Aug. Serm. 280. laudato, *quando ad aſperrimam vaccam ſe pugnare non ſenſit? &c.*

ſuo recognoviſſet, & illum Catechuminum [111]. Exinde accerſitum fratrem ſuum, & illum Catechuminum allocuta eſt eos, dicens: *In fide ſtate, & invicem omnes diligite, & paſſionibus noſtris ne ſcandalizemini.*

XXI. Item Saturus in alia porta militem Pudentem [113] exhortabatur dicens: *Adſum* [114] *certe, ſicut promiſi & praedixi; nullam uſque adhuc beſtiam ſenſi. Et nunc de toto corde credas. Ecce prodeo illo, & ab uno morſu Leopardi conſumor.* Et ſtatim in fine ſpectaculi, Leopardo objectus de uno morſu ejus tanto perfuſus eſt ſanguine, ut populus revertenti illi ſecundi baptiſmatis teſtimonium reclamaverit: Salvum lotum, ſalvum lotum. Plane utique ſalvus erat, qui hoc ſpectaculo claruerat [115]. Tunc Pudenti militi: *Vale* inquit, *& memor eſto fidei meae, & haec te non conturbent, ſed confirment.* Simulque anſulam [116] de digito ejus petiit, & vulneri ſuo merſam reddidit ei, hereditatem pignoris relinquens [117] illi, & memoriam ſanguinis. Exinde jam exanimis proſternitur cum ceteris ad jugulationem [118] ſolito loco. Et cum populus illos in medium poſtularet, ut gladio penetrante in eorum corpore oculos ſuos comites homicidii adjungeret; ultro ſurrexerunt, & ſe quo volebat populus tranſtulerunt: ante jam oſculati invicem, ut Martyrium per ſollennia pacis conſummarent. Ceteri quidem immobiles, & cum ſilentio ferrum receperunt: multo magis Saturus, qui & prior ſcalam aſcenderat, prior reddidit ſpiritum. Nam & Perpetuam ſuſtinebat. Perpetua autem, ut aliquid doloris guſtaret, inter coſtas [119] puncta exululavit; & errantem dexteram tirunculi gladiatoris ipſa in jugulum ſuum poſuit [120]. Fortaſſe tanta femina aliter non potuiſſet occidi: quia ab immundo ſpiritu timebatur, niſi ipſa voluiſſet.

O for-

---

112. In Codd. MSS. deſunt haec verba, *& illum Catechuminum.*

113. Apud Holſten. non exprimitur *Pudentis* nomen. Hunc autem eſſe arbitror, qui ſupra cum Martyribus humane egit. *Pudens Martyr* colitur III. Kal. Maii in vetuſto Kalendario Carthaginenſi; an iſte, vel Pudens ſenator, de quo Paulus Epiſt. 2. ad Timotheum cap. 4. meminit; aut tandem Martyr Alexandrinus, de quo Bollandiani hac die agunt.

114. Holſten. *ad ſummum.*

115. Holſten. *modo laverat.*

116. Cod. Saliſb. *anulum.*

117. Quid igitur conqueruntur Adverſarii, quod Sanctorum Reliquias religioſe aſſervamus. Numquid anulus ille ſanguine Martyris tinctus projiciendus erat? Cod. Saliſb. habet: *Reddidit ei beatam hereditatem, relinquens ei pignus, & memoriam tanti ſanguinis.*

118. Locus ille vulgo vocabatur ſpoliarium, ubi ſcilicet conficiebantur, qui ex arena ſemivivi exierant. Ibi tyrones athletae reos conficiebant, ut ſic ad pugnam aſſueſcerent; hinc juvenculus hic S. Perpetuam pupugiſſe dicitur.

119. Holſten. *oſſa compuncta.*

120. Holſten. *tranſtulit.*

O fortiſſimi, ac beatiſſimi Martyres! O vere vocati, & electi in gloriam Domini Noſtri Jeſu Chriſti. quam qui magnificat, & honorificat, & adorat, utique & haec non minus veteribus exempla in aedificationem Eccleſiae legere debet, ut novae quoque virtutes, unum & eumdem ſemper Spiritum Sanctum uſque adhùc operari teſtificentur; & omnipotentem Deum Patrem & Filium ejus Jeſum Chriſtum Dominum Noſtrum, cui eſt claritas, & immenſa poteſtas in ſecula ſeculorum. Amen.

Omnes tandem conſummantur.

SS. Trinitas.

DIS-

Digitized by Google

ΟΤαν διηγώμεθα τοὺς βίους τῶν διαπρεψάντων ἐν εὐσεβείᾳ, δοξάζομεν πρῶτον τὸν δεσπότην διὰ τῶν δούλων· ἐγκωμιάζομεν δὲ τοὺς δικαίους διὰ τῆς μαρτυρίας ὧν ἴσμεν· εὐφραίνομεν δὲ τοὺς λαοὺς, διὰ τῆς ἀκοῆς τῶν καλῶν.

QUando vitam eorum, qui pietate inſignes fuerunt, enarramus; primum quidem Dominum in ſervis honoramus: deinde juſtos ornamus, ea teſtificando, quae nobis comperta ſunt: demum laetificamus populos, dum res optimas audiunt.

S. Baſilius Serm. in S. Martyr. Gordium.

DISSERTATIO
APOLOGETICA

PRO

SS. PERPETUA, FELICITATE, ET SOCIIS.

CAPUT PRIMUM.

Externis argumentis ex Eccleſiae, & veterum Patrum auctoritate petitis SS. Perpetuae, Felicitatis, & Sociorum Martyrum Orthodoxia vindicatur.

I. *TErtulliani coaevi Scriptoris pro Perpetua, ſociiſque Martyribus teſtimonium.*

II. *Pontius Diaconus eorumdem Martyrum Acta non obſcure laudavit.*

III. *Perpetuae & Felicitatis antiquiſſimum fuiſſe in Eccleſia Romana cultum, ex Bucherii pervetuſto Kalendario demonſtratur.*

Digitized by Google

IV. S. Auguſtinus earumdem Martyrum variis in locis cum laude meminit, ac tribus eas Tractatibus celebravit; quorum priorem in editis levi admodum conjectura S. Doctori Baſnagius abjudicat.

V. Eccleſiarum Carthaginenſium celeberrima, & ceterarum Matrix, Perpetuae & Felicitatis Reliquiis illuſtrata eſt, & ex earum nominibus nuncupata.

VI. In Miſſae Canone quotidiano earumdem nomina inter celebriores Martyres recenſentur.

VII. Argumentum, quod ex his teſtimoniis conficitur, fruſtra Baſnagius & irrito conatu elevare & labefactare contendit.

NUllum omnino eſt religioſi cultus & obſervantiae ſignum, quod non jam inde ab antiquis temporibus confertim in ſanctas haſce ac celeberrimas Martyres contulerit Eccleſiae Catholicae pietas, & unanimis ubique terrarum in eas Chriſtianae Religionis adfectus, populorumque devotio. Earum ſcilicet nomina, vetuſtiſſima Eccleſiarum Tabularia exhibent, & in omnibus pene Martyrologiis deſcripta ſunt: earum Sollennitas & natalis dies magno Chriſtianae plebis concurſu celebrata: earum Acta in Eccleſiis publice lecta: in earum honorem, & ſuper earum Reliquias Templa & Altaria Deo conſecrata: Panegyricae Orationes in earum anniverſaria feſtivitate a Patribus habitae: earum denique ſpecialis, inter quotidiana Sacrificia, commemoratio ad noſtra uſque tempora perennavit. Haec omnia clariſſimis teſtimoniis oſtendam, quae ita diſponam, ut plane & aperte conſtet; jam inde ab earum nece fuiſſe perpetua, & non interrupta Eccleſiae traditione pro veris Martyribus habitas, adeoque in Eccleſiae Catholicae pace & communione obiiſſe.

I. Ter-

I. Tertullianus, qui Perpetuae coaevus fuit, & Carthaginis incola, ubi Perpetua, Sociique Martyres neci traditi ſunt, ejus in libro de Anima cap. LV., his verbis meminit: *Perpetua fortiſſima Martyr ſub die paſſionis, in revelatione Paradiſi ſolos illic Commartyres ſuos vidit.* Ne verbo quidem indicat, fuiſſe illam ſectae Montaniſticae addictam: quod certe vaniſſimus homo nequaquam praetermiſiſſet, ſolitus inflatis buccis ſceleratae factionis decora reſonare. Meminit in eodem libro cap. IX. fanaticae cujusdam Mulieris Angelorum, ut putabat, & ipſius Domini viſionibus adſuetae; neque monere omittit, ſuae illam fuiſse communionis: *Eſt*, inquit, *hodie Soror apud nos revelationum chariſmata ſortita, &c.* Alterius meminit libro de Virginibus velandis prope finem, quam pariter Sororem nominat, & Montaniſtam fuiſſe, perſpicuis verbis declarat: *Nobis*, id eſt, Paracleti Diſcipulis, qui novas non ſpernimus prophetias, chariſmata honoramus, & viſiones revelationeſque ſuſcipimus, *Dominus, etiam revelationibus, velaminis ſpatia metatus eſt. Nam cuidam Sorori noſtrae Angelus in ſomnis, &c.* Nihil ejuſmodi tradit, ubi de Perpetua loquitur, nihil ejuſmodi jactat. Martyrem tantummodo nominat, & fortiſſimam: non illam Sororem ſuam, non Martyrem ſuam praedicat, & ne verbo quidem ſignificat, fuiſſe illam Montaniſtarum ſuperſtitionibus ac deliramentis imbutam. Eſtne vero credibile, adeo ſingulare Sectae ſuae ornamentum ſibi ſuiſque perſpicuis verbis adſerere neglexiſse, qui tam ſollicite monitos nos eſſe voluit, inſanas etiam Mulierculas, nulla virtute inſignes, ſed inſomniis unice deditas, e Montani ſchola & inſtitutione prodiiſſe? Quae contra adfert Baſnagius, & argumentum, quod ex hiſce Tertulliani verbis in ſuae opinionis confirmationem exculpit, inferius evertam.

II. Pontius Diaconus, qui poſt Perpetuae & Felicitatis obitum quinquaginta circiter annis floruit, in Vita S. Cy-

priani haec habet, quae ad earum Acta, mea quidem Sententia, manifeſte reſpiciunt, uti etiam Viro Clariſs. Lucae Holſtenio jampridem eſt obſervatum [1]: *Majores noſtri Plebeiis & Catechumenis Martyrium conſecutis tantum honoris, pro Martyrii ipſius veneratione dederunt, ut de paſſionibus eorum multa, aut prope dixerim, pene cuncta conſcripſerint, ut ad noſtram quoque notitiam, qui nondum nati fuimus, pervenirent*. Haec Pontii verba Perpetuae, & Felicitatis Acta digito veluti oſtendunt, & in ea optime quadrant. Plebeii hoc loco, ut idem obſervavit Holſtenius, accipiendi ſunt Laici, nullum in Clero ordinem adepti. Sic enim paullo inferius idem Pontius: *Multa ſunt, quae adhuc Plebejus, multa, quae jam Presbyter fecit*. Catechumenas fuiſse tum ipſas, tum earum in paſsione Socios, Actorum Collectori, ipſo ſtatim initio, diligenter eſt adnotatum: *Apprehenſi ſunt adoleſcentes Catechumini, Revocatus & Felicitas conſerva ejus, Saturninus & Secundulus, inter quos & Vivia Perpetua, honeſte nata, liberaliter inſtituta, matronaliter nupta, habens patrem, & matrem, & fratres duos: alterum aeque Catechuminum, &c.* Hic eſſe videtur Saturus, quem fratrem ſuum Perpetua in hiſce Actis appellat: *Tunc dixit mihi frater meus: Domina ſoror, &c.* Et infra: *Et retuli ſtatim fratri meo, & intelleximus, paſſionem eſſe futuram*. Loquitur autem de Saturo, ejuſdem agonis commilitone. Sunt denique ejuſmodi Acta ea diligentia conſcripta, quam Pontius verbis ſuperioribus laudat. Multa enim, aut prope dixerim, pene cuncta, quae ad eorum paſſiones pertinent, complectuntur, ad ipſas uſque minutiores circumſtantias, ut plane neſciam, an aliqua antiquorum Martyrum Acta majori adcuratione ac diligentia deſcripta ſint. Pontii itaque verba in ea, quae prae manibus habemus, Acta ita belle conveniunt, ut nullis eorum, quae mo-
do

(1) In Not. ad Paſſion. Ss. Perpetuae, Felicit. &c. §. 11. verſ. 1.

do exſtant, melius. An autem Pontii aetate aliqua exſtiterint, ad quae aptius ejus verba referri poſſent, valde equidem dubito: quum non adeo in vetuſtioris aevi moribus poſitum fuiſse videatur, ut Geſta Martyrum adeo exquiſita diligentia literis traderentur. Fallitur enim Doduvellus, quum ex laudatis verbis concludit (1), *adeo ſedulos fuiſſe in Martyrum Geſtis memoriae tradendis Veteres, ut nihil illos fere fugerit;* ut ex Actorum paucitate, quae ſuperſunt, paucitatem quoque Martyrum colligat. Non enim adſerit Pontius, in ſingulorum Martyrum Geſtis memoriae tradendis pari diligentia Veteres fuiſse verſatos: ejus namque propoſito ſatis erat luculentiſſimum horumce Actorum exemplum, queis tam ſedulo ad Poſteros tranſmiſſa fuerat Plebejorum & Catechumenorum Martyrum memoria. Inde enim facile omnes intelligebant, quam non ſegniorem operam adhibere ipſe deberet in Epiſcopi & Martyris praeclariſsimis Geſtis literarum monumentis conſignandis. Nullus itaque dubito, quin Perpetuae, Felicitatis, & Sociorum Acta prae oculis Pontius habuerit. Nam & ad Plebejos pertinent, & Catechumenos, & aetas facile convenit, antequam ſcilicet Pontius ipſe naſceretur; & eo, quod ipſe deſcribit, ſtudio fuerunt, ac diligentia concinnata: adeoque medio ſeculo tertio fuiſse Perpetuam, ejuſque Socios, Carthagine, ubi ſanguinem fuderant, pro veris Martyribus habitos, laudata Pontii verba non obſcure ſuadent.

III. Id vero nemo mirabitur, qui ſecum animo reputaverit, ſequenti, id eſt, quarto Eccleſiae ſeculo, celebrem quoque Romae fuiſse Perpetuae & Felicitatis feſtivitatem. Id conſtat ex vetuſtiſſimo Eccleſiae Romanae Kalendario, quod Bucherius publica luce donavit, & ad Liberii tempora pertinere, unanimis eſse videtur Eruditorum ſententia. In hoc itaque venerandae antiquitatis monumen-

(1) Diſſert. xi. Cyprianica, de Martyr. paucit. §. 111. & v.

Digitized by Google

mento, *Nonis Martii*, *Perpetuae & Felicitatis Africae*, nomina inſcripta ſunt. Quod certe indubium eſt vetuſtiſſimi in Eccleſia cultus argumentum. Quum enim Viri eruditi Bucherianum Kalendarium in Liberii tempora conferunt, non ea ipſorum mens eſt, Romae tum primum inſtitutas fuiſſe, quae in eo recenſentur, Martyrum ſollennitates: abſurda enim eſset ejuſmodi cogitatio. Nam Bucherianus iſte, ſeu Liberianus Indiculus ex antiquioribus Diptychis & Tabulariis deſcriptus eſt: quum non tum primum Eccleſiae, praeſertim Apoſtolicae, & maxime atque imprimis Romana, ſed jam inde ab initio, ut ex Tertulliano (1), aliiſque Auctoribus diſcimus, ſacros Faſtos habuerint, pro illorum temporum conditione, adcuratiſſime digeſtos. Fieri itaque optime potuit, ut aliquot ante Liberium annis Perpetuae & Felicitatis Natale coeptum fuerit in Urbe celebrari: Carthagine autem priuſquam Romae receptum fuiſſe & vulgatum earum cultum, annon vero per quam ſimillimum eſt? Quum igitur medio ſeculo quarto Liberius, ſub quo laudatum Kalendarium conditum eſt, ſedere coeperit: moroſi nimium Critici eſſet, inficias ire, Carthagine, ſaltem ineunte ſeculo quarto, Noſtrarum celebrem fuiſse memoriam.

Eſt aliud, quod circa Liberianum iſtum Martyrum Laterculum diligenter velim animadverti, ex quo noſtrarum Martyrum cultus non vetuſtas modo, ſed & celebritas intelligi facile poteſt. Martyres ſcilicet in eo Kalendario deſcriptos, praeter Noſtras & Cyprianum, omnes eſſe Romanos: neque, his tribus exceptis, ullum in eo exteris Martyribus locum eſſe. Quod profecto clare & aperte demonſtrat, quam ab antiquis temporibus in ore famae praedicti Martyres verſarentur. Sanctos quidem Martyres, non uni alicui Eccleſiae, ſed omnibus, a primis Chriſtianae Fidei

---

(1) Lib. de Praeſcript. cap. 32. & lib. de Corona Milit. cap. 13.

dei ſeculis, fuiſſe deputatos, haud inſcite Oxonienſis Cypriani Operum Editor obſervavit; eſt tamen aliquid in ejus verbis, pro illorum, de quibus loquitur, temporum conditione, non ſatis adcurate dictum: „ Videmus enim, *in-* „ *quit* (1) Acta Martyrum ab una Eccleſia ad alias tranſmiſſa; „ & ſingularum Eccleſiarum Martyrologia non ſuorum mo- „ do, ſed & longe diſſitorum hominum nomina continere. Si de recentioribus Martyrologiis ſermo ſit, puta, Hieronymiano, & ceteris quae inde profluxerunt; non eſt, cur ullam erudito Viro controverſiam excitemus: ſed in antiquiſſimis Kalendariis ſuos dumtaxat, paucis exceptis, aut finitimarum Provinciarum, unaquaeque Eccleſia Martyres exhibet. Sic in Romano Bucherii, praeter Noſtras & Cyprianum, ut dictum eſt, omnes Romani: & in Carthaginenſi Mabilloniano plerique omnes Carthaginenſes, aut Africani, aut, pauci tamen, ex quibusdam aliis Provinciis, quibuſcum magnum olim Chriſtianis Carthaginenſibus commercium interceſſit. Eſt autem Bucheriano longe recentius Kalendarium Mabillonianum, & integrum ferme inter utrumque ſeculum interceſſit: progreſſu vero temporis ampliora ſemper condita fuiſse Martyrologia, quae non ſingularum Eccleſiarum tantum, ſed & longe diſſitorum hominum nomina continerent, clarum & perſpicuum eſt: ſicut etiam feſtivitatum numerum ſequioribus ſeculis valde fuiſſe auctum, & eas quoque ſollennitates adſçitas, quibus remotiſſimae longeque inter ſe diſſitae Eccleſiae ſuos unaquaeque Martyres celebrabat. Sed ut ad Perpetuam & Felicitatem redeamus; quiſquamne ibit inficias, dandum id eſſe earum famae atque celebritati, quod ſolae cum Cypriano, ex Africanis, immo & aliarum Provinciarum Martyribus, in Romano Kalendario locum habuerint, priſcis illis temporibus, quibus unaquaeque Eccleſia ſuis contenta Martyribus, exterorum Mar-

(1) In Notis ad Epiſt. Celerini inter Cyprianic. 21.

Martyrum ſollennitates non niſi rariſſimas adſciſcebat? Et de Cypriano quidem facile intelligitur, unde illi adeo inſigne decus, ut ejus nomen cum Romanis Martyribus in Liberiano Indiculo deſcriberetur: id ſcilicet praeclariſſimis ejus meritis datum eſt, non in Eccleſiam modo Carthaginenſem, & univerſam Africam; ſed in omnem qua patet Eccleſiam, & imprimis Romanam longe lateque diffuſis. Noſtris autem unde cum Cypriano eadem gloriae celebritas, ut ex tot Martyribus, qui Africae arenas glorioſo cruore inrigarunt, adeo mature, id eſt, non longe poſt initium ſeculi quarti, ſolae cum Sanctiſſimo illo ac celeberrimo Epiſcopo ſpecialem Romae ſollennitatem conſequerentur? Profecto, aut ex earum Actis, aut ex miraculorum ad earum monumenta frequentia. Ex miraculis, non dicet utique Baſnagius: igitur ex Actis; quae omnium proinde tum manibus terebantur. Annon vero abſurdum eſt cogitatu, intra unius ſeculi ſpatium, ex hominum memoria excidere potuiſse, celeberrimas haſce, notiſſimaſque Mulieres, quarum Actorum lectione Chriſtiani mirifice capiebantur, Montaniſtarum fuiſſe erroribus maculatas? Id eo difficilius creditu eſt, quo earum inſignior exſtitit fama: quae enim ad obſcurae ſortis homines pertinent, facile e Poſterorum memoria delet oblivio. Rem vero adeo ſingularem, Mulieres ſcilicet ob invictae fortitudinis laudem, & caeleſtes revelationes omnium admirationi habitas, Montaniſtarum addictas fuiſse ſuperſtitionibus; neque Catholici, neque Haeretici, tam brevi temporis intervallo, in oblivionem abire, atque intercidere permiſiſſent. Non quidem Catholici, qui ut ab Haereticorum, etiam gloria confeſſionis inſignium, conſuetudine refugiebant: ita ſollicite cavebant, ne falſi pro veris, ideſt, Haeretici pro Catholicis Martyribus in ſacra Diptycha reciperentur. Et licet aliquando Haereticorum nomina in Martyrologia inrepſerint: id tamen, ut inferius demonſtrabitur, ſequioribus

ſe-

ſeculis, & a rerum geſtarum memoria remotiſſimis factum eſt: id vero de quo nunc agimus, vix elapſo ab earum paſſione ſeculo, contigiſset: quod certe in Martyribus ejusdem celebritatis & nominis caret exemplo. Sed neque Montaniſtae, haud infrequens in Africa Haereticorum factio, ſuos ſibi a Catholicis ſubripi Martyres, paſſi fuiſsent. Sed de hoc alibi plenior erit & opportunior dicendi locus.

IV. Initio ſeculi quinti florebat Auguſtinus, cujus, Poſſidius in Indiculo recenſet, *De Natali Perpetuae & Felicitatis Tractatus tres*, qui in noviſſima Operum ejus editione, PP. Benedictinorum Congregationis Sancti Mauri ſtudio, adornata, ſunt inter Sermones, num. CCLXXX. CCLXXXI. & CCLXXXII. Primum, id eſt, ducenteſimum octuageſimum, alias, de diverſis centeſimum tertium, in dubium Baſnagius revocat, imo non eſse Auguſtini exiſtimat, leviſſima ductus conjectura „ Non exiſtimamus, *inquit* [1], Auguſtini Sermonem eſſe *De Natali SS. Perpetuae & Felicitatis Martyrum*, ubi „ haec leguntur: *exhortationes earum in divinis revelationibus, triumphoſque paſſionum, cum legerentur audivimus*. „ Quae ſane non quadrant ad Auguſtini mentem, qui verbis „ expreſſis Perpetuae viſiones Scripturis Sanctis eximit: [2] „ *De fratre autem S. Perpetuae Dinocrate, nec Scriptura ipſa* „ *canonica eſt*. Quid vero magis canonicum, quam *Divinae* „ *revelationes*, quales Sermonis Auctori exiſtimantur? Verum non Auguſtinus modo, ſed neque ullus unquam Catholicus Scriptor *Divinas* heic pro *Canonicis* accepiſset. Quis enim, exceptis Montaniſtis, privatas hujuſmodi revelationes, & privata auctoritate literis traditas, pro canonicis habuit? An igitur Sermonis Auctorem aliquem fuiſse dicet e Montaniſtarum Secta declamatorem? Non puto, id dicturum Virum eruditum. Quiſquis igitur fuerit Sermonis Auctor, ſane doctus, & Catholicus, & totus Auguſtinianus, di-

(1) An. 203. n. VI.
(2) Lib. 1. de Anima, & ejus orig. cap. 10.

Digitized by Google

divinas dixit, a Deo immiſsas, ut pie exiſtimabat, revelationes, non autem, quod eas crederet, divina fuiſſe conſcriptas auctoritate: aliud eſt enim, divinam eſse revelationem, aliud divinam eſse & canonicam Scripturam, in qua talis nobis revelatio proponitur. Ut divinam dicamus aliquam revelationem, ſufficit, ut Deum auctorem habuiſse, probabiliter exiſtimemus; ſed ut canonicam dicamus Scripturam, in qua talis revelatio continetur, neceſse eſt, ut canonicum Scriptorem, & divino adflatum ſpiritu habuerit. Auguſtinus igitur, ut deinceps videbimus, Perpetuae revelationes ex Deo fuiſse, probabiliter credidit: adeoque *divinas* hoc ſenſu & notione dicere potuiſset. Auctori vero ſermonis neque in mentem venit, Perpetuae Acta, in quibus ejuſmodi revelationes leguntur, canonicam eſse Scripturam, eorumque Auctorem divino adflatum fuiſse ſpiritu, divinaque praeditum auctoritate. Quare inter Sermonis Auctorem, quicumque ille fuerit, & Auguſtinum optime convenit: neque tam levi, inanique conjectura laudatus Sermo Auguſtino fuerat abjudicandus. Concedatur tamen, neque hunc, neque duos ſequentes Sermones *in Natali Martyrum Perpetuae & Felicitatis*, qui modo inter ejus Opera exſtant, Auguſtini eſse: an contra apertum Poſsidii teſtimonium negabit, *tres* S. Doctorem *de Natali Perpetuae & Felicitatis Tractatus habuiſſe?* Adeoque eas pro veris Catholiciſque Martyribus a ſancto Doctore fuiſse habitas, & quinto ineunte ſeculo celebrem fuiſse earum in Africa ſollennitatem? An negabit, Auguſtini eſse Enarrationem in Pſalmum XLVII. ubi *Sanctae Perpetuae* meminit, & ejus Acta publice in Eccleſiis lecta fuiſse ſignificat? *Sicut novimus*, inquit, *& legimus in Paſſione Beatae Perpetuae*. Sed & in libris de Anima, & ejus Origine [1] Perpetuam ubique Sanctam appellat: & quamvis ejus paſſionis Acta ſcripturarum Ca-

(1) V d. lib. 1. cap. 10. & lib. 3. cap. 11. & lib. 4. cap. 18.

Canone eximat, neque ex eis teſtimonia proferri velit adverſus fidei Myſteria; eodem tamen numero ac pretio habet, quo ceterorum Martyrum Acta, eamdem illis, ac ceteris, fidem adhibet, neque ullibi Perpetuae viſiones pro Muliercularum inſomniis habet, vel uti Montaniſtarum figmenta, aut humani ſpiritus ludificationes explodit: adeoque a Deo immiſsas fuiſse, & hoc ſenſu *divinas*, ea fide credit, quam hujuſmodi monumentis adhibere viri prudentia & judicio praediti conſueverunt.

V. Sed omnibus, quae hactenus produximus, argumentis luculentius eſt illud, quod ex Baſilicae dignitate, ac vetuſtate conficitur, quam Carthagine Perpetua ac Felicitas habuerunt. Celeberrima ſiquidem & antiquiſſima omnium Eccleſiarum Carthaginenſium, &, ut modo dicitur, Matrix, illa fuiſse videtur, quae in antiquis monumentis modo *Baſilica reſtituta* (1), modo *Baſilica majorum* (2), modo *Baſilica major* (3), modo *ad majores* (4) nuncupatur. In ea utpote majori Plebis Carthaginenſis concurſu frequentata, plerique Auguſtini Sermones habiti ſunt eorum, quos S. Doctor Carthagine recitavit. In ea Concilium ſecundum Carthaginenſe ſub Genetlio anno CCCXC. & ceterae deinceps Carthaginenſes Synodi celebratae ſunt. De hac eadem Baſilica intelligendum puto S. Optatum Milevitanum, ubi de Schiſmatica Majorini ordinatione loquens, haec habet (5): *Interea ad Baſilicam, ubi cum Caeciliano tota Civitas in frequentia fuerat, nullus de ſupradictis acceſſit*. Et paullo poſt: *Illo tempore aut reus* (Caecilianus) *debebat expelli, aut communicari debuit innocenti. Conferta erat Eccleſia populis: plena erat Cathedra Epiſcopalis: erat Altare loco ſuo, in quo paci-*

fici

(1) In Actis Conc. Carthagin. II. & apud Auguſt. Serm. 19. & apud Victor. Vitenſ. lib. 1. de Perſecut. Vandal.
(2) Apud Auguſt. lib. de Geſtis Pelag. cap. 11. & Serm. 294.
(3) Apud eumd. Serm. 258. & apud Victor. Vitenſ. ubi ſup.
(4) Apud Auguſt. Serm. 34.
(5) Lib. 1. contra Parmenian.

fici Epiſcopi retro temporis obtulerunt, Cyprianus, Lucianus, & ceteri. Sic exitum eſt foras, & Altare contra Altare erectum eſt, &c. De hac, inquam, Baſilica ſeu *Majorum*, ſeu *Reſtituta*, loqui hoc loco S. Optatum exiſtimo, propterea quod a Victore Vitenſi memoriae proditum ſit (1), Carthaginenſium Epiſcoporum ſedem illic ſemper fuiſse, ac domicilium. Porro in hac Eccleſia, quam omnium Carthaginenſium ſtatuere jure optimo poſsumus celeberrimam juxta atque antiquiſſimam, Perpetuae & Felicitatis condita fuiſse corpora, laudatus Victor Vitenſis teſtis locupletiſsimus eſt (2): *Baſilicam Majorem, ubi corpora Sanctarum Martyrum Perpetuae, atque Felicitatis ſepulta ſunt . . . . . . ſuae religioni* (Vandali) *licentia tyrannica manciparunt*. Imo ex Perpetuae eamdem Baſilicam appellatam fuiſse nomine, haud obſcure colligitur ex Actis ſecundi Concilii Carthaginenſis, quod habitum fuiſse dicitur *in Baſilica Perpetua* (forte an *Perpetuae*) *Reſtituta*. Hoc autem eſse puto antiquiſſimi & celeberrimi cultus, & earum orthodoxiae evidentiſsimum argumentum.

Vetuſtiſsimum fuiſse in Eccleſia morem, & ipſi pene Chriſtianae Religioni coaevum, ut Catholica plebs ad Memorias Martyrum conveniret, & ea loca frequentaret, ac religioſa devotione coleret, ubi ſacrae ipſorum exuviae conditae fuerant, nemo qui Hiſtoriam Eccleſiaſticam vel a limine ſalutarit, ignorat. De Romanis monumentis, in quibus ſacra Apoſtolorum Corpora depoſita fuerant, id manifeſte teſtatur Zephyrino aequalis, adeoque Tertulliano, Perpetuae & Felicitati ſynchronus Cajus: *Ego vero*, inquit (3), *Apoſtolorum tropaea poſſum oſtendere. Nam ſive in Vaticanum, ſive ad Oſtienſem viam pergere libet, occur-*

(1) Lib. 1. de Perſecut. Africana.
(2) Ibid.
(3) Ἐγὼ δὲ τὰ τρόπαια τῶν Ἀποστόλων ἔχω δεῖξαι. ἐὰν γὰρ θελήσῃς ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸν Βατικανόν, ἢ ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν Ὠστίαν, εὑρήσεις τὰ τρόπαια τῶν ταύτην ἱδρυσαμένων τὴν ἐκκλησίαν. Diſput. adverſus Proclum apud Euſeb. Hiſtor. Eccleſiaſt. lib. 2. cap. 25.

current tibi tropaea eorum, qui Eccleſiam illam fundaverunt. In iis iisdem locis, amplificata poſtmodum religione, & Eccleſia a perſecutionibus reſpirante, exſtructas fuiſse Baſilicas, ſacraſque Domos religioſis uſibus mancipatas, etiam conſtat. Illud denique ex antiquis monumentis compertum eſt, & ratio ipſa ſuadet, celebriores atque inſigniores Baſilicas inſignioribus atque illuſtrioribus fuiſse Martyribus aedificatas; aut ſaltem celebriorum & inſigniorum Martyrum λείψανα in celebriores & inſigniores Baſilicas fuiſse translata. Praeſertim vero majores Eccleſiae ut praecipuorum Martyrum Reliquiis decorarentur, cura Epiſcoporum fuit: idque tum propter majorem ipſorum Martyrum gloriam, tum propter Eccleſiarum ſplendorem, tum denique quia frequentior erat Chriſtianae Plebis ad Matrices Eccleſias concurſus, atque ut eo etiam frequentius praecipuorum Martyrum devotione adlecta conflueret. Quum igitur Perpetuae & Felicitatis Corpora in majorem Eccleſiam Carthaginenſem illata fuiſse, ex Victore Vitenſi habeamus; quin inter illuſtriores Martyres, antequam eo inferrentur, fuerint numeratae, ambigere non debemus.

Sed Translationis tempus, ut de cultus antiquitate etiam conſtet, eruendum eſt. Anno cccxc. quo ſecundum Concilium Carthaginenſe habitum eſt, major Eccleſia Carthaginenſis ex Perpetuae nomine, ut vidimus, nuncupabatur. Eo igitur anno antiquiorem ſtatuere debemus ſacrorum Pignorum Translationem. Sub Liberio Bucherianum Kalendarium, ut diximus, concinnatum eſt. In eo, ut & in omnibus Martyrologiis, Perpetuae & Felicitatis feſtum nonis Martiis conſignatur. Hunc autem non earum Martyrii, ſed Translationis eſse diem, Cl. Pagius hoc argumento probat (1). Paſsae ſunt Ss. Martyres, quo die Natale Getae Cae-

(1) Anno 198. num. v.

Caeſaris colebatur: *Munere Caſtrenſi eramus pugnaturi. Natale tunc Getae Caeſaris*. Et infra: *Quid utique non permittis refrigerare noxiis nobiliſsimis, Caeſaris ſcilicet, & Natali ejusdem pugnaturis?* At in diem ſeptimam Martii, neque Imperii Caeſarei, neque Getae Natale genuinum incidebat. Natus enim Geta, teſte Spartiano (1), *Sexto Kalendas Junias:* Caeſarea vero dignitate anno CXCVIII. non ante diem XIII. Aprilis ornatus eſt: „ Et ratio eſt, *inquit Pagius*, quia, ut mox viſuri ſumus, Caracalla poſt eum diem Tribunitiam Poteſtatem, & Augusteam dignitatem „ a patre obtinuit; & veriſimile non eſt, Getam minorem filium prius a Patre Caeſarem dictum, quam Caracallam majorem natu filium a patre Auguſtum nuncupatum. Utraque itaque nuncupatio vel eodem tempore „ poſt menſem Martium facta, vel Caracalla prius dictus „ Auguſtus, quam Geta Caeſar. Quare Ss. Perpetua & „ Felicitas alio die, quam quo paſsae ſunt, in Martyrologiis coluntur. Quod non raro accidiſse, paſſim in hoc „ Opere obſervabimus; dieſque ſeptima Martii, dies eſt, „ quo Carthaginem earum reliquiae poſtea translatae, „ non vero dies obitualis. Quum itaque medio ſeculo quarto Liberius ſedere coeperit, hoc tempore ſacrarum Reliquiarum fuerat peracta Translatio: adeoque ſtatuere jure optimo poſſumus, eam Translationem non multo poſt initium ſeculi quarti, reddita jam per Conſtantinum Eccleſiae pace, fuiſse celebratam; & ab earum Martyrio ſeculo dumtaxat elapſo, Perpetuam & Felicitatem praecipuarum Martyrum loco habitas, & ad earum memorias Carthaginenſem populum frequentiſſimum concurriſse.

Vidimus, quomodo ex noſtrarum Martyrum in majorem Eccleſiam Carthaginenſem Translatione cultus earum celebritas, & antiquitas demonſtretur: videndum ſupereſt, quam

(1) In Geta, cap. 3.

quam luculenter ex eodem principio earum orthodoxia confirmetur. Eccleſia, domus, Cathedra, & Altare imprimis Epiſcopi, centrum erant, ut notat Illuſtriſsimus (1) Albaſpineus Eccleſiaſticae communionis. Eo Catholica plebs frequentiſſima confluebat, inde populum Epiſcopus adloquebatur, ibi preces eorum & oblationes & vota ſuſcipiebat. Heic erat locus orationis, heic locus Sacramentorum, heic denique ſolemnis Sacrificii locus. Cetera Altaria, ut idem obſervat Albaſpineus, in ſubſidium communionis exſtructa ſunt, cujus, ut dictum eſt, centrum Eccleſia, & Altare Epiſcopi habebantur. In hoc Altari quam frequentes Catholici communicabant, tam ad illud Schiſmaticis, & Haereticis nullus permittebatur acceſſus: imo inde vi etiam adhibita extrudebantur, qui Eccleſiae Catholicae communione excidiſſent, ne forte ob loci ſanctitatem & amplitudinem, in quo Veteres Catholicae communionis arcem conſtituerant, pro Catholicis haberentur. Hujus rei argumento id eſſe poteſt, quod de Paulo Samoſateno narrat Euſebius; nefarium ſcilicet Haereſiarcham ſententia Synodi exauctoratum, & Antiocheno Epiſcopatu dejectum, domo, ſede, & Eccleſia Epiſcopali exturbari neutiquam potuiſſe, quamdiu Zenobia, cujus ille favore & gratia utebatur, rerum in Oriente potita eſt. Tamdiu enim ſe pro legitimo Epiſcopo habendum exiſtimavit, & Catholicam plebem ſibi retinere poſſe credidit, quamdiu domum, Cathedram, Baſilicam, & Altare occuparet, in quo Majores ſui ſedere, plebem colligere, oblationes, & vota populi ſuſcipere, & Sacrificia Deo offerre conſueverant. Catholici vero Epiſcopi omni ope & conatu egerunt, ut nequiſſimo homine expulſo, Domnus, qui ei fuerat ſubrogatus, Epiſcopalem Baſilicam obtineret, & in Deceſſorum ſuorum Sede, Cathedraque collocaretur. Quod quidem profligata Zenobia Au-

(1) In Not. ad Optat. lib. 1. adverſ. Parmenian.

Aureliani ope perfectum eſt, *qui*, ut ait Euſebius (1), *ab Epiſcopis interpellatus rectiſſime hoc negotium dijudicavit, iis domum dari praecipiens, quibus Italici Chriſtianae Religionis Antiſtites, & Romanus Epiſcopus ſcriberent*. Quae quum ita ſint, omnes, puto, hoc argumento facile intelligunt, quam fixa fuerit, apud Veteres, conſtans, certaque ſententia, Martyres noſtras in Eccleſiae pace & communione obiiſſe, dum eo ipſarum Corpora inferri voluerunt, quo veluti ad Catholicae communionis centrum & arcem Carthaginenſis populus confluebat. Praecipuorum oſſa Martyrum ideo ſub primario illo Epiſcopi Altari recondebantur, ut Catholici eo convenientes, ſe non aliorum Fidelium modo, ſed & Sanctorum Martyrum communionis participes eſſe intelligerent. Contra Schiſmatici, & Haeretici, quibus ad illud pietatis aſylum nullus patebat acceſſus, nullam ſibi eſſe ſcirent, neque cum Eccleſia Catholica, neque cum Sanctis Martyribus communionem. Unde S. Optatus Milevitanus Donatiſtas veluti Schiſmaticos hoc argumento traducit, quod Sanctorum Apoſtolorum memoriis in urbe neutiquam communicarent (2): *Denique ſi Macrobio* (Donatiſtarum in Urbe Pſeud-Epiſcopo) *dicatur, ubi illic ſedeat: numquid poteſt dicere, in Cathedra Petri, quam neſcio ſi vel oculis novit, & ad cujus Memoriam non accedit quaſi Schiſmaticus, contra Apoſtolum faciens, qui ait* (3): Memoriis Sanctorum communicantes. *Ecce praeſentes ſunt ibi duorum Apoſtolorum Memoriae; dicite, ſi ad has ingredi potuit, ita ut obtulerit illic, ubi Sanctorum Memorias eſſe conſtat?* Apud Veteres igitur adeo compertum fuit, Perpetuae & Felicitati nihil, dum viverent, cum Haereticis fuiſſe commune, & in Eccleſiae pace, & communione martyrium conſummaſſe, ut earum ſacras Re-

li-

---

(1) *Βασιλεὺς ἐντευχθεὶς Αὐρηλιανὸς, αἰσιώτατα περὶ τοῦ πρακτέου διείληφε· τούτοις νεῖμαι προστάττων τὸν οἶκον, οἷς ἂν οἱ κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἐπίσκοποι τοῦ δόγματος ἐπιστέλλοιεν.* Lib. 7. Hiſt. Eccl. cap. 30.

(2) Lib. 2. adverſ. Parmenian.

(3) Ad Rom. 12. 13.

liquias, ab earum martyrio ſeculo vix elapſo, eo intulerint, quo Haeretici maxime vetabantur accedere, & ubi nemo, niſi Catholicus, communicabat.

VI. Denique pro noſtrarum Martyrum cultus antiquitate & celebritate, atque earumdem orthodoxia, ex aſſidue repetita earum inter quotidiana Sacrificia commemoratione, haud abſimilia praecedentibus confici poſſunt argumenta. Perpetuae enim & Felicitatis tum in Miſſali Gelaſii, tum in Gregorii Sacramentario, tum denique in vetuſtiſſimo Sacramentario Gallicano (1) quotidie repetitur, cum paucis aliis Martyribus, in Miſsae canone, commemoratio. Obvia ſunt omnibus antiquiſſimorum Patrum teſtimonia, Tertulliani imprimis (2), & Cypriani (3), quibus ii aperte teſtantur, Martyrum natalitios dies, ſpeciali eorum inter Sacrificia commemoratione, fuiſſe celebratos. An vero praeter anniverſariam Martyrum in die Natalis eorum celebritatem, priſcorum temporum uſus haberet, ut vel omnium, vel inſigniorum nomina, inter quotidiana Sacrificia, e ſacris Diptychis recitarentur, haud ita e Veterum teſtimoniis compertum eſt. Indicare id tamen S. Cyprianus videtur Epiſt. 39. ad Pamel. num. 30. ubi poſtquam de Celerini avia Celerina, & patruo ejus, & avunculo Laurentino & Ignatio loquutus eſt, qui martyrio jampridem fuerant coronati, ſubjungit: *Sacrificia pro eis ſemper, ut meminiſtis, offerimus; quoties Martyrum paſſiones, & dies anniverſaria commemoratione celebramus*. His ſcilicet verbis haud obſcure ſignificat Cyprianus; *quoties* alicujus Martyris recurrebat anniverſaria ſollennitas, & praedictorum *ſemper* fuiſſe renovatam, inter Sacrificiorum ſollennia, mentionem. Et fieri quidem optime potuit, ut quum non magnus erat Martyrum numerus; ſicuti nulli eorum deerat anniverſaria ſollennitas: neque inſignio-

E

(1) Apud Mabillon. Tom. 1. Muſaci Italici.
(2) Lib. de Corona Milit. cap. 3.
(3) Epiſt. 12. al. 37. & Epiſt. 39. al. 34.

ſignioribus tantum, & qui atrociora tormenta experti fuerant, ſed etiam obſcurioribus, & qui nullis cruciatibus toleratis pro confeſſione Nominis in carcere obierant, ut ab eodem Cypriano ſtatutum eſt (1): poſtea vero aucta in immenſum eorum copia, praecipui tantum, ut vetera nos Kalendaria docent, & quorum illuſtrior erat fama, retenti ſunt, pro quibus annua Sacrificia, & oblationes celebrarentur: ita primum quidem omnium fieret in quotidianis Sacrificiis commemoratio; poſtea vero, ut ex Liturgiis, antiquiſſimis illis quidem, at tertio tamen ſeculo recentioribus, compertum eſt, illuſtriorum dumtaxat in Miſſis quotidianis nomina retinerentur. Sed ut ſit de vetuſtiorum temporum uſu, nulli dubium eſt, quin ii, quorum in Miſsae Canone quotidie memoria renovatur, & modo, & olim fuerint inter illuſtriores Martyres computati. Quod proinde argumento eſt, Perpetuam atque Felicitatem, quae in antiquiſſimis Liturgiis id honoris, cum aliis paucis, ſortitae ſunt, a Majoribus noſtris non inter Martyres modo, ſed etiam inter inſigniores fuiſse Martyres numeratas.

Illud etiam hoc loco non ſine animadverſione praetermittendum, quod ſupra etiam eſt adnotatum; laudatas Liturgias, aut Sacramentaria, in quibus Perpetuae & Felicitatis quotidie mentio iteratur, non ad Carthaginenſem, aut alias Africae Eccleſias, ſed ad Romanam, & Gallicanam pertinuiſſe. Quod magis adhuc magiſque demonſtrat, quam ab antiquis temporibus noſtrae in ore famae Martyres verſarentur. In Miſsae Romanae Canone nulli olim, niſi Romani Martyres memorabantur, ſi praeter Apoſtolos, & Ignatium, virum Apoſtolicum, qui & Romae paſſus eſt, Martyres noſtras, & Cyprianum excipias: Agatham enim, & Luciam Martyres Siculas a Gregorio Magno Canoni adjunctas, ſcribit Aldhelmus (2). Cypriano

cur

(1) Epiſt. 12. al. 57.
(2) Lib. de Virginitate cap. 25.

id honoris tribueretur, praeclara ipſius, ut diximus, in Eccleſiam Romanam merita obtinuerunt. Noſtris vero unde haec ſpecialis praerogativa, ut quamvis exterae & alienae ac Tranſmarinae Provinciae; Romae tamen earum quotidie memoria inter ſacra Myſteria perageretur? Unde, inquam, illis hoc decus, niſi ex ea famae celebritate, qua ſemper per ora hominum volitarunt, & inſigniorum Martyrum loco habitae ſunt? Cum qua profecto famae celebritate non conſonat, ut tam brevi temporis intervallo, cui dum viverent addictae fuiſſent Religioni, ex hominum memoria elaberetur.

Illud denique heic pariter obſervandum, hanc intra ſacram Synaxim Sanctorum Martyrum commemorationem eo praecipue ſpectare, ut intelligamus, nos cum illis in Chriſto, cujus Corporis in Altari Sacrificium offertur, communicare, quod & ipſa Canonis verba aperte teſtantur: *communicantes, & memoriam venerantes, &c.* Eo autem pertinere credenda eſt exterorum illa Martyrum commemoratio, ut unam ubique eſſe ſciamus Catholicam Eccleſiam, & unam omnium Eccleſiarum, quamvis loco diſſitarum, communionem, ut quae alienos Martyres, haud ſecus quam domeſticos, venerantur. Quod, ut ſupra eſt obſervatum, clare & perſpicue demonſtrat, tam certo de noſtrarum Martyrum orthodoxia apud Veteres conſtitiſſe, ut earum nomina Catholicae communionis ſymbolum eſſe voluerint.

VII. Horum omnium, de quibus hactenus diſſeruimus, teſtimoniorum auctoritatem elevare ſe putat leviſsima hac reſponſione Baſnagius. Quod nempe „ horum conſtantia Mar„ tyrum, nec non Actorum antiquitas poſteris fucum fecit, „ ut in pretio haberentur. Productaque deinde, quam ſupra confutavi, de Auguſtini Sermone conjectura, ſubjungit: „ Concedatur tamen verba haec Auguſtini eſſe. Quaeſtio „ facti eſt, Perpetua fueritne Eccleſiae mulier, an ſectae „ Montaniſticae. Jam vero in quaeſtionibus hujuſmodi viri „ boni ſaepe numero tota errant via, & haereticos Mar-

Digitized by Google

„ tyres inrepſiſſe in Martyrologia, ſuo loco oſtendimus. De Actis, & eorum auctoritate inferius dicendum erit. Nunc breviter videndum, an non ſummae temeritatis ſit, ob leviſſimas, ut deinceps oſtendam, conjecturas, eorum orthodoxiam & ſanctitatem in dubium revocare, quos conſtat, ſtatim ab eorum paſſione, ac deinceps per quindecim & amplius ſecula nullo non religionis & obſervantiae ſigno, non ut genuinos tantum, ſed inter celebriores Chriſti Martyres, univerſalem Eccleſiam eſſe veneratam? Quorum ſcilicet memoriam jam inde ab antiquis temporibus frequentavit: quibus altaria, & baſilicas, quae centrum eſſent Catholicae communionis, excitavit: quorum anniverſariam ſollennitatem non modo Eccleſia Carthaginenſis, ſed etiam Romana altero ab eorum paſſione ſeculo celebravit: quorum nomina in antiquiſſimis Eccleſiarum tabulis inter illuſtriorum Martyrum nomina recenſentur: quorum memoria, cum paucis aliis inſignioribuſque item Martyribus quotidie in Miſsae Canone renovatur: quos denique non unum, aut alterum privatum Martyrologium, ſed omnia, & in diverſarum Eccleſiarum uſum concinnata pariter celebrant. Haec enim omnia in noſtras Martyres ſimul fuiſſe collata, ſatis jam praeſenti hoc capite demonſtravi. *Sed conſtantia Martyrum, & Actorum antiquitas Poſteris fucum fecit*. Sed numquid pene coaevis, aut ſupparibus Scriptoribus imponere potuiſſent? *Sed in his facti quaeſtionibus viri boni ſaepe falluntur*. Sed numquid & Eccleſiae univerſalis auctoritas? cui tantum in hiſce etiam quaeſtionibus detulit Auguſtinus, ut de his nihil temere judicare voluerit, quae tempore perſecutionis, ut inſectatores ſuae pudicitiae devitarent, in rapturum, atque necaturum ſe fluvium projecerunt, eoque modo defunctae ſunt, earumque Martyria in Catholica Eccleſia veneratione celeberrima frequentantur: *De his*, inquit (1), *nihil temere audeo*

(1) Lib. 1. de Civit. Dei cap. 26.

deo judicare. Utrum enim Eccleſiae aliquibus fide dignis teſtificationibus, ut earum memoriam ſic honoret, divina perſuaſerit auctoritas, neſcio: & fieri poteſt, ut ita ſit. Quid ſi enim hoc fecerunt, non humanitus deceptae, nec errantes, ſed obedientes? Sicut de Samſone aliud nobis fas non eſt credere,,. At Haeretici Martyres in Martyrologia inrepſerunt. Sed numquid etiam in antiquiſſima Kalendaria? Numquid etiam ad eorum monumenta Sacrificia, & Catholicorum conventus celebrati? Numquid in eorum memoriam altaria Deo, & Baſilicae conſecratae? Numquid eorum laudes veteres Patres orationibus, & publicis Tractatibus exornarunt? Numquid denique inter illuſtriores Martyres per tot annos etiam nunc in Miſsae Canone memorantur? Marculum Pſeudo-Martyrem Donatiſtarum, primus, ſeculo nono, imprudenter in ſuum Martyrologium Rabanus retulit (1); inde in nothum Bedae Martyrologium, & ex eo in aliquot Uſuardini Martyrologii Codices, & editiones inrepſit (2); Sed error facile detectus eſt, & Romani Martyrologii conditores Numidiae Nicomediam, Marculo Marcellum, Conſtanti Conſtantium, Macarianis Arianos ſubrogarunt. Legentes enim ſub eosdem circiter dies in antiquioribus Martyrologiis Marcelli Nicomedienſis Martyris nomen, & ejus Acta ignorantes, ex Marculi Actis interpolatis hoc ei elogium concinnarunt: *Nicomediae* (pro *in Numidia*) *S. Marcelli* (leg. *Marculi*) *Presbyteri, qui Conſtantii* (verius, *Conſtantis*) *tempore ab Arianis* (pro *a Macarianis*) *e rupe praecipitatus Martyr occubuit*. Quae PP. Benedictinorum conjectura eſt in Not. ad Auguſtini lib. 3. contra Creſconium cap. 49. Qua de re videndus etiam Cl. Mabillonius in Adnot. ad Marculi Acta Tom. 3. Vett. Analector. Jam vero quid huic, aut ſi quod eſt aliud huic ſimile, exemplo cum Martyribus noſtris aliqua ex parte commune? Quae non ſequioribus ſeculis per unius, aut alte-

(1) Apud Mabillon. Tom. 4. Vett. Analect.
(2) Apud Bollandi Socios Tom. 7. Menſis Junii.

alterius Scriptoris oſcitantiam in privatum aliquod Martyrologium inrepſerunt, ſed in publicis, & antiquiſſimis Eccleſiae tabulis, in publicis item precibus, ut earum nomina recitarentur, & nullum non religioſi cultus teſtimonium, jam inde ab initio conſequutae ſunt. Sed videamus, quibus Baſnagius argumentis hac ſanctioris famae, & publici cultus perpetua veluti poſſeſſione SS. Martyres deturbare conatus eſt: graviſſima enim ea eſſe oportet, quae hanc ei de noſtris hiſce Martyribus poſt tot ab earum paſſione ſecula intulerunt opinionem. Antiquorum enim conſentientibus teſtimoniis, & perpetuae de illarum Orthodoxia, & ſanctitate Eccleſiae traditioni fides in re tam gravi abrogari non debuit, niſi aliam opinionem invicta perſpicuaque argumenta pene repugnanti indiderunt. An ejuſmodi ſint, quae Baſnagius adtulit, ſequentibus Capitibus diſſeremus.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT SECUNDUM.

Baſnagii externis adverſus SS. Martyres argumentis occurritur.

I. *Actorum Perpetuae, & Felicitatis Compilatorem fuiſſe Montaniſtarum haereſi infectum.*

II. *Ruinartii pro Actorum Compilatore rationes refelluntur, variiſque argumentis ejus Montaniſmus adſeritur.*

III. *Doduvelli pro ejusdem Scriptoris orthodoxia diſputatio.*

IV. *Ejus diſputationis primum dejicitur fundamentum.*

V. *Alterum ejusdem diſputationis fundamentum evertitur.*

VI. *A Montaniſtis Catholicos non fuiſſe pro Haereticis exiſtimatos.*

VII. *Ab Eccleſiarum Catholicarum communione Montaniſtas non ſe omnino alienos exiſtimaſſe.*

VIII. *Ad Catholicorum quoque Martyrum communionem adſpiraſſe.*

IX. *Non Perpetuae tantum, ſed aliorum quoque Catholicorum Martyrum, Tertullianum cum laude meminiſſe.*

X. *Alii, praeter Montaniſtas, Haeretici Catholicorum Acta Martyrum, luci dederunt.*

XI. *Ex ipſomet Actorum Auctore Montaniſta, Martyres noſtros ab hac ſecta fuiſſe alienos, oſtenditur.*

I. DE

Digitized by Google

I. DE Auctore, ſeu potius, ut videri vult, Actorum Perpetuae, & Felicitatis Compilatore, non una eademque Eruditorum ſententia eſt. De Montaniſtarum familia unum fuiſſe, Vir candidus juxta, atque eruditus, ut Baſnagii verbis utar, olim ſenſit Valeſius (1). Contra Doduvellus non omnem modo ab ipſo Montaniſmi ſuſpicionem amolitur; ſed hominem quoque fuiſſe contendit adverſus Montaniſtas Catholicae Fidei zelo, & ardore flagrantem (2). Valeſio nullo modo adſentiri poteſt Cl. Ruinartius (3). Contra Baſnagius Valeſii opinioni ſe adhaerere lubenter profitetur, indeque primum, ut poſtea videbimus, adverſus Martyres noſtros conficit argumentum. Ea res omnino poſtulat, ut de tota hac controverſia per quam adcuratiſſime diſſeramus, ne ſi Valeſii opinionem amplectamur, temere id feciſſe exiſtimemur; ſin autem, ne ex quodam praeconceptae opinionis praejudicio factum id eſſe videatur. Ut igitur agnoſcat Lector, me ſecum candide agere, & nihil huc praejudicatum adferre, in Valeſii opinionem, meis licet rationibus primo adſpectu ſatis incommodam, valde animum inclinare profiteor. Argumento mihi eſt Auctoris praefatio, qui ſane his utitur verbis, quae quamvis, ſi alio tempore ſcripta forent, in Catholicam ſententiam, utcumque interpretari poſſemus, at habita ratione temporis, quo ſcripta ſunt, vehementem nobis Montaniſmi ſuſpicionem adferunt. Sic enim habet: *Sed viderint, qui unam virtutem Spiritus unius ſancti pro aetatibus judicent temporum: quum majora reputanda ſint novitiora quaeque ut noviſſimiora, ſecundum exuberationem gratiae in ultima ſeculi ſpatia decreta:* (4) In noviſsimis enim diebus, dicit Dominus, ef-

(1) Praefat. ad Pariſien. Actorum Edition.
(2) Diſſert. 4. Cyprianicâ de Viſionibus, &c. §. 8. & ſeqq.
(3) In Admonit. Actis praemiſſa num. 6.
(4) Johel 2. 28. & Actor. 2. 17.

Digitized by Google

effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii filiaeque eorum, & ſuper ſervos & ancillas meas de meo ſpiritu effundam: & juvenes viſiones videbunt, & ſenes ſomnia ſomniabunt. *Itaque & nos, qui ſicut prophetias, ita & viſiones novas pariter repromiſſas, & agnoſcimus & honoramus, &c.* Quis credat, haec Scriptori Catholico excidere potuiſſe, quo tempore Montaniſtica haereſis in Eccleſia vehementiſsime graſſabatur? Quum noviſſimorum temporum conditionem, ob chariſmatum copiam & ſpiritus exuperantiam Paracleto ſuo reſervatam, tantopere jactabant & extollebant haeretici? Quum novas viſiones, & Prophetias repudiare ſe profiteretur Eccleſia; contra qui illas agnoſcerent, & honorarent, pro haereticis haberentur? *Quum majora*, inquit, *reputanda ſint novitiora quaeque, ut noviſſimiora, ſecundum exuberationem gratiae in ultima ſeculi ſpatia decreta*. Abruptiuſne, aut impudentius locutus unquam profeſſus Montaniſta fuiſſet? Eſtne ovum, ut ajunt, ovo ſimilius, quam haec Auctoris verba, cum his Tertulliani ſub finem libri de Reſurrectione carnis? *At enim Deus omnipotens adverſus haec incredulitatis, & perverſitatis ingenia, providentiſſima gratia ſua* effundens in noviſſimis diebus de ſuo ſpiritu in omnem carnem in ſervos ſuos, & ancillas, *& fidem laborantem reſurrectionis carnalis animavit, & priſtina inſtrumenta manifeſtis verborum, & ſenſuum luminibus ab omni ambiguitatis obſcuritate purgavit. Nam quia haereſes eſſe oportuerat, ut probabiles quique manifeſtarentur: hae autem ſine aliquibus occaſionibus Scripturarum audere non poterant, idcirco priſtina inſtrumenta quaſdam materias illis videntur ſubminiſtraſſe, & illas quidem iiſdem literis revincibiles. Sed quoniam necdum diſſimulare Spiritum Sanctum oportebat, quominus & ejuſmodi eloquiis ſuperinundaret, quae nullis haereticorum verſutiis ſemina ſubſpargerent, imo & veteres eorum ceſpites vellerent; idcirco jam omnes retro ambiguitates, & quas volunt parabolas, aperta atque perſpicua* *to-*

F

totius Sacramenti praedicatione diſcuſſit, per novam prophetiam de Paracleto inundantem, cujus ſi hauſeris fontes, nullam poteris ſitire doctrinam, nullus te ardor exuret quaeſtionum, reſurrectionem quoque carnis, uſquequaque potando, refrigerabis. Noviſsima veteribus anteponit, hoc eſt, novas Montani revelationes priſtinis Inſtrumentis, utriuſque ſcilicet Teſtamenti libris; non, ut Rhenanus, & Pamelius interpretantur, Novi Foederis libros Moſaicis, & Propheticis. Non enim ex lege tantum, & Prophetis, ſed vel maxime ex Novi Teſtamenti obſcuris quibusdam locis, ambiguitatibus, & parabolis ſuorum dogmatum materiam haeretici decerpebant. Cui rei providentiſſima gratia ſua Deum proſpexiſſe docet, in noviſſimis diebus de ſpiritu ſuo effundendo in omnem carnem, qui ejuſmodi eloquiis ſuperinundaret, quae nullis haereticorum verſutiis materiam, & ſemina ſubminiſtrarent, & omnes retro ambiguitates, & parabolas, aperta, atque perſpicua totius Sacramenti praedicatione diſcuteret: quod factum eſſe ſubjungit, *per novam prophetiam de Paracleto inundantem*. Adeoque quantum Novi Teſtamenti libri magis aperta perſpicuaque rerum caeleſtium revelatione, qua veteres figurae expoſitae ſunt, Legalibus, & Propheticis praeſtant; tantum Montani Prophetiae, quae vel ipſas Evangelii ambiguitates, & parabolas aperta totius Sacramenti praedicatione diſcuſſerunt, ipſis quoque Novi Foederis libris erant anteponendae. Quam profecto ſententiam Actorum Collector paucioribus quidem, ſed non minus expreſsis verbis inſinuavit, quum ait, *majora reputanda eſſe novitiora quaeque, ut noviſsimiora ſecundum exuberationem gratiae, &c.* ideſt, ut loquitur Tertullianus, ſecundum *novam prophetiam de Paracleto inundantem*.

II. Reſpondet Ruinartius, quod quamvis haec verba „ primo aſpectu Montani errores ſapere videantur; ſi ta- „ men paullo accuratius diſcutiantur, nihil in ipſis contineri, „ niſi orthodoxum, & fidei Catholicae plane conſonum.

Non

„ Non enim, *inquit*, iſte Auctor viſiones noviſſimas cum „ Scripturis Canonicis, ut putavit Valeſius, ſed ſolummodo „ cum veterum Martyrum viſionibus, & revelationibus comparat; aſſeritque non minori venerationi habendas eſſe, „ quae ſuo tempore, quam quae priſcis temporibus, id eſt, „ primo, aut ſecundo Eccleſiae ſeculo, contigerant. Immo „ & aliquatenus has novas revelationes majori ſtudio ſuſcipiendas eſſe dicit, cum exempla eo efficaciora ſint, quo „ magis praeſentia: tum deinde, quod hae noviſsimae viſiones, quae aliquando veteres futurae erant, aliqua auctoritate fulciendae eſſent, ut a poſteris crederentur. Id „ patere, *ait*, ex eadem ipſius Auctoris tota Praefatione; „ ubi ne unum quidem verbum de Scripturae Sacrae cum „ viſionibus Martyrum comparatione habetur „ *ſi vetera*, „ inquit, *fidei exempla .... propterea in litteris ſunt digeſta*, „ *ut lectione eorum quaſi repenſitatione rerum, & Deus honoretur, & homo confortetur; cur non & nova documenta* „ *aeque utrique cauſiae convenientia & digerantur?*

Verum, non has tantum, quas Ruinartius refert rationes produxit Auctor, cur novas revelationes, & prophetias prae antiquis in pretio haberi vellet; ſed illam potiſsimum, quam nemo niſi merus putuſque Montaniſta adtuliſſet, & quae ſatis oſtendit, ipſum noviſſimas revelationes non modo veterum Martyrum revelationibus, ſed ipſis quoque Scripturis Canonicis praetuliſſe: ob *exuberationem*, ſcilicet *gratiae in ultima ſeculi ſpatia decreta*, ſecundum Johelis Prophetiam. Ecquis enim, cui ſanum eſſet caput, Spiritus Sancti gratiam noviſsimis hiſce diebus, ideſt, tertio ineunte, magis quam primo, aut ſecundo ſeculo exuberaſſe, ſomniavit? Quis niſi Montani ſpiritu abreptus, ut id oſtenderet, Johelis verbis, quibus futura haec noviſsimis diebus ſpiritus exuberatio praenunciabatur, uſus aliquando fuiſſet? Unde non ea tantum ratione, ut Ruinartius credidit, iſte Auctor culpandus eſt, quod *harum Martyrum viſiones ex iis*

 eſſe,

eſſe, *quae Deus per Johelem repromiſerat*, *exiſtimaverit*. Laudata enim Johelis verba ad omnia, quae in N. Teſtamento a Deo chariſmata diſpenſantur referri poſſe, non abnuo. Sed eo Montaniſtam ſe prodit, quod Prophetae verba adhibuerit, ad majorem oſtendendam noviſſimis diebus, quam praecedentibus Eccleſiae ſeculis, caeleſtium chariſmatum *exuberationem*. Porro, quamvis, ut idem Ruinartius ſubjungit, Eccleſia Fidelium dicta, vel ſcripta inter Scripturas Canonicas neutiquam computarit, etſi non dubitet ab eo proceſsiſse, a quo alii dantur genera linguarum, alii prophetiae, alii ſermo ſapientiae, aliis alia dona, quae laudato Johelis teſtimonio praenuntiata, & promiſſa fuiſſe certum eſt; attamen non inde ſequitur, idem pariter de Actorum Scriptore ſentiendum eſſe. Quamvis enim neque Eccleſia, neque Scriptores Catholici, Novi Teſtamenti chariſmata, & a Deo procedere, & laudato Johelis teſtimonio praenuntiata, & promiſsa fuiſse, umquam dubitarint: numquam tamen aut Eccleſia, aut aliquis Catholicorum Johelis verbis uſus eſt ad majorem noviſsimorum temporum, quam praeteritorum Eccleſiae ſeculorum viſionibus, & revelationibus venerationem, auctoritatemque conciliandam.

Eſt quidem hoc adverſus Actorum, ut ajunt, Compilatorem graviſſimum praejudicium; neſcio tamen, an non gravius ſit, quod ex ſequentibus verbis conficitur argumentum. Sic enim pergit: *Itaque & nos*, *qui ſicut prophetias*, *ita & viſiones novas pariter repromiſſas & agnoſcimus & honoramus*. Haec plane peremtoria ſunt: neque enim clarioribus verbis potuiſſet Auctor, quam ipſe ſectam profiteretur, exponere: haec Montaniſmi teſſera ſunt, & Montaniſticae Doctrinae clara & aperta profeſsio. Id enim Catholicos inter, & Montaniſtas id temporis diſceptabatur, an novae ideſt, extraodinariae & inuſitatae viſiones & prophetiae agnoſcendae eſſent atque honorandae: an contra, repudiandae atque abjiciendae. Catholici novas viſiones & prophe-

tias

Digitized by Google

tias ut maligni ſpiritus ſeductionem averſabantur; non quod nullas eo tempore in Eccleſia agnoſcerent viſiones & prophetias, aut quod chariſmatum fontem exaruiſſe contenderent: ſed novarum viſionum & novae prophetiae nomine, inſolitas, ut dixi, & ut loquitur apud Euſebium (1) Aſterius, ***Praeter morem**, **atque inſtitutum Eccleſiae a majoribus traditum**, & **continua deinceps ſucceſſione propagatum***, intelligebant. Contra Montaniſtae novas haſce revelationes, & prophetias plurimi faciebant, amplectebantur, & honorabant, & hunc primum ſuae ab Eccleſia ſeceſsioni colorem praetexuerunt, unde etiam ſcelerata factio, ut ex Serapione conſtat (2), nomen accepit, & ***nova Prophetia nominata eſt***. Quod ſuae ipſos ſectae nomen indidiſse, his verbis Aſterius Urbanus clare & aperte teſtatur (3): ***Et Eccleſiam illius loci deprehendiſſem nova illa, non ut ipſi dicunt, prophetia, &c.*** Novas prophetias, poſtquam ad Montaniſtas defecit, paſsim jactat & praedicat Tertullianus, libro de Jejuniis (4): ***propter hoc novae prophetiae recuſantur***. Et libr. 3. cont. Marcion. (5) ***qui apud fidem noſtram eſt, novae prophetiae ſermo teſtatur***. Et lib. 4. (6) ***quam defendimus in cauſa novae prophetiae***. Et lib. de Reſurrect. carnis (7): ***per novam prophetiam de Paracleto inundantem***. Firmiliano (8) Cataphryges ſunt, qui ***novas prophetias uſurpare conantur***. Ex quo etiam intelligimus, ***novos*** eos a Catholicis quoque ***Prophetas*** fuiſse appellatos. Quae quum ita ſint, Montaniſtam utique palam ſe prodit, & apertiſsime

(1) Παρὰ τὸ κατὰ παράδοσιν ϗ κατὰ διαδοχὴν ἄνωθεν τῆς ἐκκλησίας ἔθος δῆθεν. Lib. 5. Hiſtor. cap. 16.

(2) Τῆς ἐπικαλουμένης νέας προφητείας, &c. Epiſt. ad Caricum & Ponticum, apud Euſeb. lib. 5. capite decimo nono.

(3) Καὶ καταλαβὼν τὴν κατὰ Πόντον (leg. τόπον) ἐκκλησίαν ὑπὸ τῆς νέας ταύτης οὐχ ὡς αὐτοί φασι προφητείας, &c. Lib. 1. adverſus Cataphryg. apud Euſeb. ibid. cap. 16.

(4) Cap. 1.

(5) Cap. 24.

(6) Capite 22.

(7) Capite ultimo.

(8) Epiſt. inter Cyprianic. 75.

me profitetur, qui ferventibus per ea tempora de novis viſionibus, & prophetiis Catholicos inter, & Montaniſtas diſsidiis, novas ſe viſiones, & prophetias agnoſcere, & honorare, palam aperteque teſtatur. Neminem certe Catholicorum ita eſſe loquutum, oſtendi poteſt: Montaniſtarum illa profeſsio eſt, cui ſimilem, poſtquam hujus ſectae dogmata amplexus eſt, Tertullianus his verbis edidit (1): *Nam quia ſpiritalia chariſmata agnoſcimus, &c.* Ita & Actorum Editor: *viſiones novas, & prophetias agnoſcimus, & honoramus*. Atqui, ſecundum Firmilianum, κατάφρυγες *illi appellantur, qui novas prophetias uſurpare conantur*. Actorum igitur Concinnator Cataphrygum ſeu Montaniſtarum Catalogo eximi, nulla ratione poteſt.

Tertium, & illud etiam graviſsimum argumentum deſumo ex quadam obſervatione, quam Auctor facit, ubi narrat, quomodo Perpetua ad ferociſsimam Vaccam ſe pugnaſſe non ſenſerit (2): *Illic Perpetua . . . . . quaſi a ſomno expergita* (*adeo*, inquit Auctor, *in ſpiritu, & in ecſtaſi fuerat*) *circumſpicere coepit*, & *ſtupentibus omnibus ait*: quando *inquit* producimur ad Vaccam illam neſcio. Quo enim illa obſervatio pertinet, *adeo in ſpiritu, & in ecſtaſi fuerat*, niſi ad ſtabiliendam Montaniſtarum de ecſtaſi doctrinam? Verum equidem eſt, ecſtaſis nomen in bonam partem aliquando fuiſſe a Patribus uſurpatum; iis tamen temporibus, quibus Montaniſtarum haereſis potiſsimum graſſabatur, in deteriorem ferme partem acceptum eſt, & ut mentis alienationem, furorem, amentiamque ſignificat. Unde quum ea tempeſtate Catholicos inter, & Montaniſtas, Tertulliano teſte, diſputaretur: an verae Prophetiae ecſtaſis conveniret, adfirmantem opinionem Montaniſtae, negantem Catholici propugnabant *Defendimus*, inquit Tertullianus (3): *in*

(1) Lib. de Anima cap. 19.
(2) In Actis n. 20.
(3) Lib. 4. Cont. Marcion. c. 22.

Digitized by Google

in cauſa novae Prophetiae, gratiae ecſtaſin, id eſt, amentiam convenire . . . de quo inter nos, & Pſychicos quaeſtio eſt. Hinc ſcripti eidem Tertulliano pro Montaniſtis *adverſus Eccleſiam*, ut eſt apud Hieronymum (1), περὶ ἐκςάσεως libri. Contra vero Miltiadi, ut eſt apud Euſebium (2), adverſus eosdem Montaniſtas hoc titulo, περὶ τοῦ μὴ δεῖν προφήτην ἐν ἐκςάσει λαλεῖν. *Quod non deceat Prophetam in ecſtaſi loqui.* In quem Euſebii locum ſcite Valeſius obſervat: Catholicos hoc praecipue objeciſse Montaniſtis, qui ſe prophetico ſpiritu plenos eſſe jactabant, quod in ecſtaſi prophetarent: cum tamen, nec in Novo, nec in Veteri Teſtamento, Prophetas in ecſtaſi unquam prophetaſse legamus. Ecquis igitur tam obeſis naribus erit, cui non Montaniſmus in praemiſsis Auctoris noſtri verbis ſuboleat? Equidem non ea mihi mens eſt, in omnem Scriptorem, ecſtaſes inter Dei chariſmata recenſentem, invidiam Montaniſmi conferre: non me latet, hoc nomen in bonam, etiam ab antiquiſsimis Patribus, quandoque partem acceptum. Praeter nocturnas viſiones, immiſſas a Spiritu Sancto per dies innocentibus pueris ecſtaſes habemus ex Cypriano, in quem nulla hac de re transferri poteſt pravae opinionis ſuſpicio (3): *Praeter nocturnas viſiones, per dies quoque impletur apud nos Spiritu Sancto puerorum innocens aetas, quæ in ecſtaſi videt oculis, & audit, &c.* Non eadem tamen de Actorum Compilatore ratio eſt, qui non ut Cyprianus, & alii deinceps antiqui Patres ſedatis Montaniſtarum tumultibus, ſed gliſcentibus in dies factionibus, ac diſcordiis, laudata monumenta literis conſignavit; quo certe tempore, aut nomine ecſtaſis abſtinendum erat, aut ita utendum, ut omnis ab eo pravae ſignificationis invidia, aut ſuſpicio removeretur.

III. Nunc

(1) Catal. in Apollonio, & in Tertulliano.
(2) Lib. 5. cap. 17. ex Aſterii Urb. lib. 3. adv. Cataph.
(3) Epiſt. 16. al. 10.

III. Nunc mihi adoriendus eſt Doduvellus, cujus, uti jam dixi, ea ſententia eſt, Actorum Compilatorem, non modo Catholicae communionis, & alieno a Montaniſtis fuiſſe animo, ſed etiam ut eorum novas prophetias falſi convinceret, laudata monumenta ſtuduiſſe publica luce donare. Hanc autem habet hujuſce ſuae mirae profecto opinionis rationem: „ Maximilla de ſe praedixerat, poſt ſe Prophetiſ-
„ ſam aliam non futuram, ſed conſummationem. Verba
„ ejus apud Epiphanium illa ſunt (1): Μετ' ἐμὲ προφῆτις οὐκέτι
„ ἔσται, ἀλλὰ συντέλεια. Sub Imperii Marci finem exceſ-
„ ſiſse Maximillam, veriſimillimum eſt. Cum enim ab ejus
„ exceſsu ad ſuum, quo ſcribebat, annum, annos XIII. ſive XIV.
„ inchoatum numeret Aſterius Urbanus (2), non alio illa,
„ quam ad Commodi imperium aptius referri poſse, exi-
„ ſtimant Eruditi. Contra Catholici, vel hinc illos pro-
„ phetiae praetextus falſi convincendos putant, quod ſuae
„ prophetiae, vel ex confeſso, finis foret aliquando ſtatuen-
„ dus. Verum Prophetiam perpetuam fore, & ad mundi
„ uſque conſummationem revera permanſuram. Qua ratio-
„ cinatione ita abfuerunt a negandis ſuorum temporum
„ prophetiis, ut in quacumque Eccleſia non fuiſsent Pro-
„ phetae, ea ne eſset quidem pro Eccleſia habenda.

Ita argumentatus eſt Aſterius Urbanus (3): „ *Nam ſi-*
„ *quidem ut praedicant, poſt Quadratum & Ammiam Phila-*
„ *delphenſem, Mulieres illae Montani in prophetiae gratiam*
„ *ſucceſſerunt; oſtendant nobis quinam inter ipſo Montano, ac*
„ *Mulierculis ſucceſſerint. Etenim prophetiae donum in omni*
„ *Eccleſia ad ultimum uſque Domini adventum permanere debe-*
„ *re, Auctor eſt Apoſtolus.*

„ Ad

(1) Haereſi XLVIII. §. II.
(2) Apud Euſeb. Hiſt. Eccl. l. 5. cap. 16. 17.
(3) Εἰ γὰρ μετὰ Κοδράτον καὶ τὴν ἐν φιλαδελφείᾳ Ἀμμίαν, ὥς φασιν, αἱ περὶ Μοντανὸν διεδέξαντο γυναῖκες τὸ προφητικὸν χάρισμα, τὰς ἀπὸ Μοντανοῦ, καὶ τῶν γυναικῶν τίνες παρ' αὐτοῖς διεδέξαντο, δειξάτωσαν· δεῖν γὰρ εἶναι τὸ προφητικὸν χάρισμα ἐν πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ μέχρι τῆς τελείας παρουσίας, ὁ Ἀπόστολος ἀξιοῖ. Apud Euſeb. Hiſt. Eccl. l. 5. cap. 17.

„ Ad eamdem formam argumentatur vetus ille Auctor, „ quicumque fuit, Martyrum contemporaneus, Actorum „ Perpetuae & Felicitatis. Is ubi, allato Joëlis loco probaſset, ita non deficere a veteris Teſtamenti illis novi „ Teſtamenti prophetias, ut ſint potius ex adverſo, ſub novo „ Teſtamento potiores expectandae; haec deinde ſubjungit „ in illam, quam dixi, ſententiam: *Itaque & nos, qui ſicut* „ *prophetias, ita & viſiones novas, &c.* Eo omnino ſpectat tota ea diſputatio, ne fraudi eſset ſecuturis viſionibus, „ quod ultimis Eccleſiae temporibus illas Deus revelare dignatus ſit. Id ne eſset, hoc ſibi probandum ſumſit, ultimis eſse illas praecipue temporibus, ſemperque ad „ conſummationem uſque expectandas. Poterant ea fortaſsis „ adverſus Ethnicos dicta videri, poterant etiam adverſus „ Montaniſtas. Contra Montaniſtas potius dicta crediderim, „ quia quae dixerat, ea ſcripturarum teſtimonio confirmavit. Id ſane manifeſtum eſt, quæ hic protulerat, eſse „ apud ſuos in confeſso, quod a Montaniſta ſcribi omnino „ non poterat.

„ Notetur enim in primis, ſcripta eſse ab Auctore „ A. D. CCII. ideſt, anno ab obitu Maximillae circiter XXIII. „ deceſsiſse enim illam diximus anno Marci ultimo, i. e. „ Dom. CLXXIX. Atqui ea ſi vera fuiſset Prophetiſsa, non jam „ alius erat Propheta expectandus. Qui igitur alios adhuc „ expectavit, ſemper expectandos exiſtimavit, fieri non „ poteſt, ut illam pro vera Prophetiſsa habuerit, nec „ proinde Montaniſta eſse potuit. Quamquam enim ea „ haereſis poſtea in varias deinde ſectas diſtributa fuerit; „ in eo tamen omnes conveniebant, primas illas Mulierculas pro Prophetiſsis fuiſse agnoſcendas. Notetur ſecundo, ut ſenſu benigniſsimo Maximillae verba interpretemur, & de Mulieribus Prophetiſsis, non de Viris Prophetis intelligamus: ne ita quidem hanc Praefationem a „ Montaniſta ſcribi potuiſse. Perpetuae enim Prophetiſsae.

„ viſiones erat complexurus. Quamquam certum ſit, hanc „ interpretationem ad mentem Maximillae accommodari non „ poſse. Quae enim poſt ſe συντέλειαν fore dixerat, eam „ omnem prorſus prophetiae uſum excluſuram neceſse erat. „ Tertio, quum hac ipſa argumentatione, ante annos ad minimum decem, in ſecta illa refellenda uſus fuerat Aſterius „ Urbanus; quis credat, eadem argumentatione uſurum ſectae patronum? Quarto, id etiam ex eodem Urbano conſtat, de facto illos omnem ſuam Prophetarum ſucceſsionem „ in Maximilla terminaſse, nec alium quemvis poſt illam „ admiſiſse ſucceſsorem. Eadem argumentatione uſus Epiphanius, poſt illius obitum neminem alium a Montaniſtis „ ad ſua uſque tempora agnitum eſse confirmat. Fieri igitur „ non poteſt, ut Montaniſta Saturum, Perpetuamque in Prophetarum album retulerit. Id ſaltem ex illa aliorum argumentatione concedat Lector neceſse eſt, qui ita argumentatur, non eſse eo nomine pro Montaniſta aeſtimandum. Nec „ tamen aliud proferunt, qui aliter ſentiunt Viri ſane eruditi. Hæc Doduvellus, quae tamen quamvis erudite, ac ſubtiliter diſputata, extorquere a me neutiquam potuerunt, ut illis adſenſum accommodarem. His enim in rebus, quibuſcumque noſtris ſubtilibus, atque eruditis obſervationibus praevalere debent rerum geſtarum indubiae fidei monumenta, ex quibus, ut modo oſtendam, manifeſtiſsime conſtat, nihil in tota hac Doduvelli diſputatione ineſse virium, atque ſoliditatis ad Montaniſmi ſuſpicionem ab Auctore noſtro amoliendam.

IV. His igitur duobus fundamentis tota haec eruditi Viri diſputatio nititur. Primo, ſub imperii Marci finem exceſsiſse Maximillam, tribus circiter ac viginti annis, antequam Martyrium Perpetua & Felicitas, earumque Socii ſubirent. Secundo, perſuaſum fuiſse Montaniſtis, nullum poſt Maximillae obitum Prophetam futurum, multo autem minus aliam poſt eam Prophetidem exſpectandam. Fieri proinde non poſse, ut

ut Actorum ſcriptor, qui Saturum & Perpetuam prophetiae ac caeleſtium revelationum donis inſignes, eademque chariſmata, ad conſummationem uſque, in Eccleſia permanſura credidit, Montaniſtarum fuerit erroribus imbutus. Mihi vero neutrum horum, quae Vir doctus adſumit, admitti poſse videtur. Et ad primum illud quod adtinet de obitu Maximillae, equidem ſcio, multos in ea verſari opinione, illum eſse in annum Marci ultimum conferendum. Sed, ut alibi oſtendi (1), & jampridem Valeſius obſervavit (2), inde eorum error profluxit, quod Aſterium, qui ſe quatuordecim annis poſt Montani, & Maximillae obitum, libros ſuos ſcripſiſse teſtatur, Apollonio vetuſtiorem eſse crediderint, a quo memoriae proditum eſt, quadraginta annis antequam ſcriberet, Montanum prophetiam ſuam invexiſse (3). At non res ita ſe habuit. „ Etenim, *ut Valeſius obſervat*, Apollonius, Montano
„ adhuc ſuperſtite, cum inſanis ſuis vatibus Priſcilla & Maxi-
„ milla, librum ſuum compoſuit, ut ex his fragmentis, quae
„ profert Euſebius, elicitur, idque non uno loco; ut cum dixit,
„ ἡ προφῆτις ἡμῖν ὑπάτω τὰ κατὰ Ἀλέξανδρον, ἢ λέγοντα
„ ἑαυτὸν μάρτυρα, ᾧ συνεςιᾶται, ᾧ προσκυνοῦσι, καὶ αὐτῷ πολλοί.
„ Et paullo poſt de eodem Alexandro loquens ait, ὃν ὁ
„ προφήτης συνόντα πολλοῖς ἔτεσιν ἀγνοῖ. Ex quibus apparet
„ verbis, & Alexandrum & Montanum ipſum, ac Maximil-
„ lam adhuc vixiſse, cum haec ſcriberet Apollonius. Neque
„ vero ait Apollonius, quadraginta annos effluxiſſe ab obi-
„ tu Montani ad tempus, quo iſta ſcribebat. Sed id tan-
„ tum dicit; quadraginta annis antequam ipſe ad ſcriben-
„ dum accederet, Montanum Pſeudo-Prophetiam ſuam in-
„ vexiſse. Quare quum Severo imperante, & ſuperſtite adhuc Maximilla, libros ſuos Apollonius elucubrarit, me-

(1) Diſſert. de capit. crimin. abſol. ſect. 2. cap. 5.
(2) Annot. ad Euſeb. lib. 5. cap. 18.
(3) Apud Euſeb. loc. cit.

moratos Aſterio quatuordecim a Maximillae obitu quietis Imperii, & Eccleſiae pacis annos, a Caracallae poſt mortem Patris initiis, ad Alexandri priores annos eſse ducendos, & Maximillam anno Domini plus minus ccxii. obiiſse, loco ſuperius laudato demonſtravi. His ita animadverſis facile corruunt, quae Doduvellus falſae de Maximillae interitu epochae ſuperſtruxit. Perpetuam enim, atque Felicitatem anno circiter cciii. ſub ipſa pene Severianae perſecutionis initia, Martyres occubuiſse, veroſimillima Eruditorum, quos inter & Doduvellus, opinio eſt. Unde Perpetuae Martyrium Maximillae interitum annis, ad minus, decem praeceſsit: adeoque Scriptor Montaniſta ejus prophetias agnoſcere potuit, ac venerari, eamque ut prophetiſsam colere, quamvis non ignoraret, imo & inconcuſſe, ac firmiter crederet, nullam poſt Maximillam fore Prophetiſsam.

V. Deinde, ſi arbitremur vera eſse, quae de Maximillae obitu Doduvellus ſtatuit, eam ſcilicet anno Marci ultimo exceſsiſſe; neceſse profecto eſt, ut falſa omnino ſint, quae ſecundo loco tradit de Montaniſtarum in hanc ſententiam conſenſione, quod nulla poſt Maximillam futura eſset in Eccleſia Prophetiſsa. Etenim tam clare, & aperte demonſtrari poteſt, Montaniſtas, alias poſt Maximillam (ſi ejus mors in annum Marci ultimum conjiciatur) Prophetiſsas agnoviſse, ut mirum ſit, hoc Virum doctum jeciſse opinionis ſuae fundamentum. Annon ad Montaniſtas defecerat Tertullianus, quum librum ſcripſit *de Anima?* Annon ab obitu Maximillae, triginta ferme annis, ſi illa Aurelii ultimo exceſsit, hunc librum elucubravit? Et tamen alias ſe ibi, poſt inſanam illam mulierem, Pſeudo-Prophetiſsas agnoſcere, profitetur (1): *Eſt hodie Soror apud nos revelationum chariſmata ſortita, quas in Eccleſia inter Dominica ſollennia per ecſtaſin*

(1) Cap. 9.

ſin in ſpiritu patitur, converſatur cum Angelis, aliquando etiam cum Domino, & videt, & audit Sacramenta, & quorumdam corda dinoſcit, & medicinas deſiderantibus ſubmittit. Jam vero prout Scripturae leguntur, aut Pſalmi canuntur, aut adlocutiones proferuntur, aut petitiones delegantur; ita inde materiae viſionibus ſubminiſtrantur: forte neſcio quid de Anima diſſerueramus, quum ea Soror in ſpiritu eſſet. Poſt tranſacta ſollennia, dimiſſa plebe, quo uſu ſolet nobis renuntiare, quae viderit (nam & diligentiſſime digeruntur, ut etiam probentur) inter cetera, inquit, oſtenſa eſt mibi anima corporaliter, &c. En egregiam poſt Maximillam Montaniſtarum Prophetiſsam! Quid quod in eodem libro (1) Perpetuae revelationes, non minus quam Paſsionis Auctor, agnoſcit, atque commendat? adeoque Perpetuam, non minus quam Actorum Collector, in Prophetarum album referendam exiſtimavit: *Perpetua fortiſſima Martyr in revelatione gloriae Paradiſi, ſolos illic Commartyres ſuos vidit.* Et tamen Perpetua vix nata erat, quum Maximilla obiit, ſi ſub Imperii Marci finem vivere deſiit, anno ſcilicet CLXXIX. Anno enim CCIII. quo Martyr occubuit, *annorum* erat, ut in Actis habetur, *circiter viginti duorum*. Quid etiam quod in eodem pariter libro tam longe abeſt, ut credat, poſt Montanum, & Maximillam prophetiae ſpiritum in Eccleſia defeciſse; quin potius eos ſibi viam ad nova chariſmata ſuſcipienda aperuiſse ſignificet, qui eadem in Pſeudo-Prophetis illis neutiquam fuerant adſpernati: & hanc perpetuam, atque indeficientem divinorum chariſmatum redundantiam, cum Apoſtoli, in eodem loco, tum alibi (2), Joëlis teſtimoniis, haud ſecus quam Actorum Scriptor, adſtruat, atque confirmet? *Nam quia ſpiritalia chariſmata agnoſcimus, poſt Johannem quoque prophetiam meruimus & conſequi. Eſt hodie Soror, &c.* relataque inſanae Vatis viſione, ſubjungit: *Haec*

(1) Cap. LIX.
(2) Lib. de Reſurrect. Carnis ſub fin.

Haec viſio eſt; Deus teſtis, & Apoſtolus chariſmatum in Eccleſia futurorum idoneus ſponſor. Quid denique quod in libro de Jejuniis adverſus Pſychicos hoc eos nomine vellicat, quod divinae gratiae chariſmatis terminos conſtituerent, ſeu *palos*, ut loquitur, *terminales*? Quod utique in ipſos Montaniſtas retorqueri nullo negotio potuiſset, ſi eisdem gratiae donis fines in Maximilla poſuiſsent: *ſed rurſus*, inquit [1], *palos terminales figitis Deo, ſicut de gratia, ita de diſciplina; ſicut de chariſmatibus, ita & de ſollennibus, ut proinde officia ceſſaverint, quemadmodum & beneficia ejus*.

Haec mecum cogitanti in mentem venit, an Montaniſtis in Africa perſpecta omnia forte non eſſent, quae Maximilla in Aſia oracula fuderat. Sed ab hac me cogitatione revocavit Firmiliani ad Cyprianum Epiſtola [2], ex qua conſtat, etiam in Aſia, alias poſt Maximillam inter Montaniſtas ſurrexiſse Prophetiſsas. *Ante viginti*, inquit, *& duos fere annos temporibus poſt Alexandrum Imperatorem, multae iſtic conflictationes & preſsurae acciderunt, vel in commune omnibus hominibus, vel privatim Chriſtianis .... In hac autem perturbatione conſtitutis fidelibus.... emerſit iſtic ſubito quaedam Mulier, quae in ecſtaſi conſtituta, propheten ſe praeferret, & quaſi Sancto Spiritu plena ſic ageret. Ita autem principalium daemoniorum impetu ferebatur, ut per longum tempus ſollicitaret, & deciperet fraternitatem, ac mirabilia quaedam, & portentoſa perficiens, & facere ſe, terram moveri, polliceretur ... Quibus mendaciis, & jactationibus ſubegerat mentem ſingulorum, ut ſibi obedirent, & quocumque praeciperet, ac duceret, ſequerentur: faceret quoque Mulierem illam, cruda hyeme, nudis pedibus per aſperas nives ire, nec vexari in aliquo, aut laedi illa diſcurſione: diceret etiam, ſe in Judaeam, & Hieroſolymam feſtinare, fingens tamquam inde ve-*

(1) Capit. undecimo.
(2) Inter Cyprianic. LXXV.

Digitized by Google

venisset, &c. Haec ideo lato calamo exſcripſi, ut quiſquis intelligat, quam egregias Montaniſtae, etiam in Aſia, poſt Maximillam habuerint Prophetiſſas. Sane ſi tempora convenirent, hanc omnino ipſam eſse crederes Maximillam, adeo in illam omnia concinunt, quae de Maximilla ex Aſterio Urbano, & aliis Scriptoribus, Euſebius refert. Nam praeter jam dicta; & utriuſque ſpiritum coarguere, & confutare Catholici adgreſsi ſunt; & ſicut Maximilla, ut ait Tertullianus (1), *non alium Deum praedicabat, nec aliquam*, ejusdem Tertulliani judicio, *fidei, aut ſpei regulam evertebat:* Ita iſta, *multos*, ut eſt apud Firmilianum, baptizavit, *uſitata, & legitima verba interrogationis uſurpans, ut nil diſcrepare ab Eccleſiaſtica regula videretur*. Et paullo ante de eadem femina dixerat: *etiam hoc frequenter auſam eſſe, ut & invocatione non contemtibili ſanctificare ſe panem, & Euchariſtiam facere ſimularet, & Sacrificium Domino non ſine ſacramento ſolitae praedicationis offerret*. Quae omnia Montaniſtici ſpiritus characteres ſunt, & ſuis Prophetiſsis a Montano fuiſse permiſsa, ab antiquis Scriptoribus memoriae proditum eſt. Conſtat igitur, propterea non eſse aliquem e Montaniſtarum catalogo expungendum, quod aliam poſt Maximillam agnoverit Prophetiſsam. Quamvis enim inſana haec Vates id de ſe praedicaverit: Μετ' ἐμὲ προφῆτις οὐκέτι ἔσται, &c. Attamen fieri potuit (& id frequentiſsime Sectariis accidit) ut ad haec tam manifeſta mendacia animum noluerint advertere: aut aliam Propheten intellexerint, quae novam, & perfectiorem doctrinam, ac diſciplinam inveheret; quo ſenſu novos ipſi ſe Montaniſtarum Patriarchae Prophetas nuncuparunt, quia novam judicio ſuo inchoarunt poſt Apoſtolos Prophetiam. Ut ut ſit, patet, jam puto, Doduvellum infirmo nimium niti tibicine, quum Actorum Collectorem Montaniſtarum ideo catalogo eximit, quod Perpetuam, poſt Maximil-

(1) Lib. de Jejuniis cap. 1.

millam, Propheten exiſtimàverit, quum eam Tertullianus quoque profeſsus Montaniſta eodem loco ac numero habuerit.

VI. Heinc autem, ut ſuperius dixi, Baſnagius primum ſuum adverſus Ss. Martyres ducit argumentum. „ Ex
„ Actorum, *inquit*, Collectore veroſimillima nobis conje-
„ ctura naſcitur, Perpetuam, eoſque Martyres, qui ſe mor-
„ tis ſocios ipſi addidere, de grege Montaniſtarum fuiſse.
„ Nemo ſane familiae hujus, Catholicorum Acta Martyrum
„ luci dediſset, quos utpote Pſychicos contemtui habebant.
„ Conſtat etiam, Perpetuam, Felicitatem, Saturum, eam-
„ dem cum Actorum Autore fidem profiteri, ut ex ver-
„ bis ipſius exploratum eſt: *Et nos itaque quod audivimus,*
„ *& contrectavimus, annuntiamus & vobis, fratres & filioli,*
„ *ut & vos, qui interfuiſtis, rememoremini gloriae Domini: &*
„ *qui nunc cognoſcitis per auditum, communionem habeatis cum*
„ *Sanctis Martyribus.* Atqui Collector Actorum ſuo ſe indicio
„ Montaniſtam prodit. Deinde Tertullianus Catholicis infen-
„ ſiſsimus, Montanique defenſor acerrimus, magnis Perpe-
„ tuam laudibus afficit, ejuſque viſionibus utitur ad proban-
„ dum, ſolos ante diem judicii ſolemnis Martyres in coelum
„ recipi: *Quomodo*, inquit, *Perpetua fortiſſima Martyr, &c.*
„ Eo gravius id argumenti, quod Tertullianus, & Perpe-
„ tuae coaetaneus, & incola Carthaginis, ubi Perpetua
„ vitam cum morte commutavit, ignorare non potuerit,
„ cujuſnam ſectae eſset, ſive mulier illa, ſive Paſsionis ejus
„ Collector. Eſt autem certo certius, Tertullianum neque
„ Pſychicorum alicui tot tantaque praeconia voluiſse tri-
„ bui, multo autem minus verba ipſius, autoritatemque
„ adhiberi ad probandam, quam adſtruebat, Sententiam.

Ut hoc argumentum, quod aliquam, praecipue mihi, primo adſpectu moleſtiam creare poſſe videtur, penitus diſſipetur, atque evertatur; aliqua ſunt mihi circa Montaniſtas obſervanda, ex quibus non animadverſis omnem illud veriſimi-

ſimilitudinem ducit. Primum illud ſit, Catholicos non fuiſse a Montaniſtis, qui non omnino deſiperent, ut E. G. a Tertulliano, pro Haereticis exiſtimatos. Id primo conſtat ex hujus libro de Monogamia, ubi ſtatim initio Pſychicos ab Haereticis diſtinguit: *Haeretici nuptias auferunt, Pſychici ingerunt*. Si quaeras, quomodo id eſse potuerit? Ratio in promtu eſt, quam paullo inferius idem ſubjungit, quod tota Montaniſtarum a Catholicis differentia, ipſius judicio, non fidei, ſed diſciplinae res eſset; hac enim ratione Paracletum ſuum ab Haereſeos ſuſpicione liberare conatur: *Adverſarius enim Spiritus ex diverſitate praedicationis appareret, primo regulam adulterans fidei, & ita ordinem adulterans diſciplinae: quia cujus gradus prior eſt, ejus corruptela antecedit, ideſt, fidei, quae prior eſt diſciplina. Ante quis de Deo Haereticus ſit, neceſſe eſt, & tunc de inſtituto. Paracletus autem multa habens edocere, quae in illum diſtulit Dominus, ſecundum praefinitionem, ipſum primo Chriſtum conteſtabitur, qualem credimus toto cum ordine Dei creatoris, & ipſum glorificabit, & de ipſo commemorabit: & ſic de principali regula agnitus, illa multa, quae ſunt diſciplinarum, revelabit, fidem dicente pro eis integritate praedicationis, licet novis, quia nunc revelantur*. Eadem ratione & in lib. de Jejuniis (1) objeċtam a Catholicis Montano Haereſeos notam depellere conatus eſt, eamdemque dijudicandi Haereſes regulam tradidit. Quum enim inveċtae per Montanum diſciplinae & inſtitutioni a Catholicis opponeretur, quod *aut Pſeudo-Prophetia eſset, ſi ſpiritalis vox ſollennia illa conſtituit; aut Haereſis, ſi humana praeſumptio adinvenit:* ita reſpondit: *Indubitate, & Haereſis, & Pſeudo-Prophetia Divinitatis diverſitate judicabuntur apud nos, unici Dei creatoris, & Chriſti ejus antiſtites*. Similia habet libro de Virginibus velandis, pariter ſub initium, ubi luculentius exponit, praemiſ-

H

(1) Capite undecimo.

miſsis locis memoratam, *regulam fidei*, quam qui adulterat, Haereticus eſt: qui ſervat, quamvis ordinem adulteret, aut innovet diſciplinae, Haereticus ipſius judicio cenſeri non debet: eſse autem hujuſmodi, quae Montanus Apoſtolorum praedicationi, atque inſtitutis adjecit; ordinata ea ſcilicet eſse ad perficiendam, manente tamen eadem fidei regula, diſciplinam: non eſse propterea Montano de vetuſtate praeſcribendum; aut Montaniſtas ob nova haec inſtituta inter Haereticos numerandos; aut, ut deinceps videbimus, ab Apoſtolicarum Eccleſiarum communione alienos eſse cenſendos: *Regula quidem fidei una omnino eſt, ſola immobilis, & inreformabilis: credendi ſcilicet in unum Deum omnipotentem, mundi conditorem, & Filium ejus Jeſum Chriſtum, natum ex Virgine Maria, crucifixum ſub Pontio Pilato, tertia die reſuſcitatum a mortuis, receptum in caelis, ſedentem nunc ad dexteram Patris, venturum judicare vivos & mortuos, per carnis etiam reſurrectionem. Hac lege fidei manente, cetera jam diſciplinae, & converſationis, admittunt novitatem correctionis..... Quae eſt ergo Paracleti adminiſtratio, niſi haec, quod diſciplina dirigitur, &c.* Poſtea ſequitur de communicatione, quam ſe Montaniſtae cum Eccleſiis Apoſtolicis habere jactabant ob conſenſionem in eamdem fidem, eademque fidei Sacramenta, de qua deinceps videbimus. Interim idem conficio argumentum ex his, quae docet in principio libri contra Praxeam, ubi quamvis aperte fateatur, ſe ob Paracleti agnitionem, atque defenſionem a Pſychicis eſse disjunctum; attamen eamdem dijudicandi Haereſes regulam tradit, ex qua plane conſequens eſt, hanc Montaniſtas inter & Pſychicos diſſenſionem non iis in rebus poſitam fuiſse, quae fidem ipſius judicio laederent, aut ex quibus poſsent Haereſes pullulare: *Nos vero, & ſemper, & nunc magis, ut inſtructiores per Paracletum, deductorem ſcilicet omnis veritatis, unicum quidem Deum credimus, ſub hac tamen diſpenſatione, quam* οἰκονομίαν *dicimus, ut unici Dei ſit, & Filius*

ſer-

ſermo ipſius, qui ex ipſo proceſſerit, per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil. Hunc miſſum a Patre in Virginem, & ex ea natum hominem, & Deum, filium hominis, & filium Dei, & cognominatum Jeſum Chriſtum. Hunc paſſum, hunc mortuum, & ſepultum ſecundum Scripturas, & reſuſcitatum a Patre, & in caelos reſumtum, ſedere ad dexteram Patris, venturum judicare vivos, & mortuos. Qui exinde miſerit ſecundum promiſſionem ſuam a Patre Spiritum Sanctum Paracletum, ſanctificatorem fidei eorum, qui credunt in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum. Hanc regulam ab initio Evangelii decucurriſſe, etiam ante priores quoſque Haereticos, nedum ante Praxean heſternum, probabit tam ipſa poſteritas omnium Haereticorum, quam ipſa novellitas Praxeae heſterni. Quo peraeque adverſus univerſas Haereſes jam hinc praejudicatum ſit, id eſſe verum, quodcumque primum: id eſſe adulterum, quodcumque poſterius. Profecto non ignorabat Tertullianus, imo id aperte fatebatur, novam eſſe Montani prophetiam, novam ipſius praedicationem, ejus inſtituta ab initio Evangelii minime decucurriſſe, ſed in poſteriora haec tempora, uti Montaniſtae effutiebant, fuiſſe a Chriſto dilata. Unde non alia ratione potuit a Montano ſuo Haereſeos, ſive adulterii Haeretici culpam, infamiamque amovere, quam dicendo, inductas ab eo heſterna die traditiones, non fidei regulam adulterare, ſed perficere diſciplinam: adeoque ad diſciplinam, non ad fidem pertinuiſſe controverſias Montaniſtas inter & Catholicos excitatas; & neque hos, neque illos in Haereticorum cenſum fuiſſe referendos, quod ſalva fidei regula, in iis quae converſationis, & diſciplinae ſunt, invicem diſſiderent. Idem etiam conſtat, ut alia plurima omittam, ex toto libro *de Praeſcriptionibus adverſus Haereticos*, quo certe titulo nequaquam Pſychicos, ſive Catholicos comprehendit, quum nihil magis adverſus Haereticos urgeat, quam veteres & Apoſtolicas tradi-

tiones, & Apoſtolicarum Eccleſiarum auctoritatem; nihil magis Haereticis exprobret, quam novitatem, imo hoc ei propoſitum fuerit, ut ex ipſo diſcimus, omnes Haereticorum ſectas hoc ſolo titulo arguere: *Sed alius*, inquit (1), *libellus hunc gradum ſuſtinebit adverſus Haereticos, etiam ſine retractatu doctrinarum revincendos, quod hoc ſint de praeſcriptione novitatis*. Eſt autem, ut ipſe etiam Baſnagius docet (2), laudatus liber a Tertulliano conſcriptus, poſtquam ad Montaniſtas defecerat. Et eſt ſcriptus adverſus omnes Haereſes, ut idem ipſe Tertullianus alibi diſerte teſtatur (3): *Sed plenius ejuſmodi Praeſcriptionibus adverſus omnes Haereſes alibi jam uſi ſumus*. Quum igitur nihil occurrat in eo libro, quod Catholicos poſsit offendere, imo quod non ex eorum ſententia prolatum ſit, adeo ut multorum opinio fuerit (4), eum fuiſse a Tertulliano, antequam Montani dogmata amplecteretur, elucubratum; conſequens eſt, Pſychicos, ſeu Catholicos non fuiſse a Tertulliano inter Haereticos computatos.

VII. Secundo notandum eſt, quod & ex praecedentibus ſponte fluit, & quae jam dicta ſunt, luculentius adhuc confirmat; Montaniſtas, quamvis converſatione, & diſciplina ab Apoſtolicarum Eccleſiarum inſtitutionibus, moribuſque differrent, ſe tamen non eſse arbitratos, in iis, in quibus fidei, & Chriſtianae Religionis ſumma vertitur, ab earum communione alienos. Id ex eodem Tertulliano, & iiſdem ferme locis compertum eſt. Libro enim de Virginibus velandis poſtquam docuit, Catholicos, & Montaniſtas in unam fidei regulam conſpirare, & Paracletum non fidem adulteraſse, ſed diſciplinae ſupremam admoviſse manum; ſtatim ſubjungit: *Per Graeciam, & quaſdam Barbarias ejus, plures Ec-*

(1) Lib. 1. adverſ. Marcion. cap. 1.
(2) Anno D. 200. N. IX. Vid. & Pagium A. 195. num. IV.
(3) Lib. de Carne Chriſti cap. 2.
(4) V. Pamel. in vita Tertull. ad A. 303.

Eccleſiae Virgines ſuas abſcondunt. Eſt & ſub hoc caelo inſtitutum iſtud alicubi, ne qui Gentilitati Graecanicae, aut Barbaricae conſuetudinem illam adſcribat. Sed eas ego Eccleſias propoſui, quas & ipſi Apoſtoli, vel Apoſtolici viri condiderunt, & puto ante quosdam. Habent igitur & illae eamdem conſuetudinis auctoritatem, tempora, & Anteceſſores opponunt, magis quam poſterae iſtae. Quid obſervabimus, quid diligemus? Non poſſumus reſpuere conſuetudinem, quam damnare non poſſumus, utpote non extraneam, quia non extraneorum, cum quibus ſcilicet communicamus jus pacis, & nomen fraternitatis. Una nobis, & illis fides, unus Deus, idem Chriſtus, eadem Lavacri Sacramenta. Semel dixerim, una Eccleſia ſumus. Ita noſtrum eſt, quodcumque noſtrorum eſt. Sed nihil luculentius ad id probandum adferri poteſt iis, quae in eamdem ſententiam ſubtiliſsime diſputat in libro de Praeſcriptionibus adverſus Haereſes, quem, uti dixi, jam Montaniſta compoſuit. Aliqua ex eo libro loca, quamvis prolixiora, huc adferre, operae praetium exiſtimavi, quia rem plane conficiunt, & optimo in lumine collocant. Ait igitur, ad convincendos Haereticos hoc ſolum eſse diſputandum (1): *quibus competat fides ipſa, cujus ſint Scripturae: a quo, & per quos, & quando, & quibus ſit tradita diſciplina, qua fiunt Chriſtiani. Ubi enim apparuerit eſse veritatem diſciplinae, & fidei Chriſtianae, illic erit veritas Scripturarum, & expoſitionum, & omnium traditionum Chriſtianarum.* Deinde ſubjungit, quod Apoſtoli a Chriſto edocti (2), *& conſecuti promiſſam vim Spiritus Sancti ad virtutes, & eloquium, primo per Judaeam conteſtata fide in Jeſum Chriſtum, & Eccleſiis inſtitutis, dehinc in orbem profecti, eamdem doctrinam ejusdem fidei Nationibus promulgaverunt, & proinde Eccleſias apud unamquamque civitatem condiderunt, a quibus traducem fidei, & ſemina doctrinae* ce-

(1) Cap. 19.
(2) Cap. 20.

ceterae exinde Eccleſiae mutuatae ſunt, & quotidie mutuantur, ut Eccleſiae fiant. Ac per hoc, & ipſae Apoſtolicae deputantur, ut ſoboles Apoſtolicarum Eccleſiarum. Omne genus ad originem ſuam cenſeatur, neceſſe eſt. Itaque tot, ac tantae Eccleſiae una eſt illa ab Apoſtolis prima, ex qua omnes: ſic omnes primae, & omnes Apoſtolicae, dum una omnes probant unitatem: dum eſt illis communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & conteſſeratio hoſpitalitatis; quae jura non alia ratio regit, quam ejusdem Sacramenti una traditio. Hanc igitur dirigimus praeſcriptionem (1): *ſi Dominus Jeſus Chriſtus Apoſtolos miſit ad praedicandum, alios non eſſe recipiendos praedicatores, quam quos Chriſtus inſtituit . . . Quid autem praedicaverint, ideſt, quid illis Chriſtus revelaverit, & hic praeſcribam, non aliter probari debere, niſi per eaſdem Eccleſias, quas ipſi Apoſtoli condiderunt, ipſi eis praedicando, tam viva (quod ajunt) voce, quam per Epiſtolas poſtea. Si haec ita ſunt, conſtat proinde omnem doctrinam, quae cum illis Eccleſiis Apoſtolicis matricibus, & originalibus fidei conſpiret, veritati deputandam, id ſine dubio tenentem, quod Eccleſiae ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo ſuſcepit: reliquam vero omnem doctrinam de mendacio praejudicandam, quae ſapiat contra veritatem Eccleſiarum, & Apoſtolorum, & Chriſti, & Dei. Supereſt ergo, uti demonſtremus, an haec noſtra doctrina, cujus regulam ſupra edidimus, de Apoſtolorum traditione cenſeatur, & ex hoc ipſo, an ceterae de mendacio veniant. Communicamus cum Eccleſiis Apoſtolicis, quod nulla doctrina diverſa, hoc eſt teſtimonium veritatis.* Et infra adverſus Haereſes, quae ſe de vetuſtate jactabant, ſeſeque imperitis, quod ſub Apoſtolis fuiſſent, pro Apoſtolicis venditabant: id, ait, illis incumbere, ut oſtendant, aliquem ſe, vel ex Apoſtolis, vel ex Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverit, ſuae habere inſtitutionis auctorem, aut ſaltem Apoſtolica-

(1) Cap. 21.

Digitized by Google

licarum Eccleſiarum communione potiri (1): *Ceterum ſi quae audent inſerere ſe aetati Apoſtolicae, ut ideo videantur ab Apoſtolis traditae, quia ſub Apoſtolis fuerunt, poſſumus dicere: edant ergo origines Eccleſiarum ſuarum, evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverit, habuerit auctorem, & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiae Apoſtolicae cenſus ſuos deferunt: ſicut Smyrnaeorum Eccleſia habens Polycarpum, ab Johanne conlocatum refert: ſicut Romanorum Clementem a Petro ordinatum edit: proinde utique & ceterae exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos, Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant tale aliquid Haeretici. Quid enim illis poſt blaſphemiam inlicitum eſt. Sed etſi confinxerint, nihil promovebunt. Ipſa enim doctrina eorum cum Apoſtolica comparata ex diverſitate & contrarietate ſua pronuntiabit, neque Apoſtoli alicujus auctoris eſſe, neque Apoſtolici. Quia ſicut Apoſtoli non diverſa inter ſe docuiſſent, ita & Apoſtolici non contraria Apoſtolis edidiſſent, niſi illi, qui ab Apoſtolis deſciverunt, & aliter praedicaverunt. Ad hanc itaque formam provocabuntur ab illis Eccleſiis, quae licet nullum ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis auctorem ſuum proferant, ut multo poſteriores, quae denique quotidie inſtituuntur, tamen in eadem fide conſpirantes, non minus Apoſtolicae deputantur pro conſanguinitate doctrinae. Ita omnes Haereſes ad utramque formam a noſtris Eccleſiis provocatae probent ſe quaqua putant Apoſtolicas. Sed adeo nec ſunt, nec poſſunt probare quod non ſunt; nec recipiuntur in pacem, & in communicationem ab Eccleſiis quoquo modo Apoſtolicis: ſcilicet ob diverſitatem Sacramenti nullo modo Apoſtolicae*. Sed nihil luculentius iis, quae non multo inferius de praecipuis Eccleſiis Apoſtolicis, & praeſertim Romana, diſſerit in haec verba (2): *Age jam, qui vo-*

(1) Cap. XXXII.
(2) Cap. XXXVI.

voles curioſitatem melius exercere in negotio ſalutis tuae, percurre Eccleſias Apoſtolicas, apud quas ipſae adhuc cathedrae Apoſtolorum ſuis locis praeſidentur, apud quas ipſae authenticae literae eorum recitantur, ſonantes vocem, & repraeſentantes faciem uniuſcujuſque. Proxime eſt tibi Achaja, habes Corinthum. Si non longe es a Macedonia, habes Philippos, habes Theſſalonicenſes. Si potes in Aſiam tendere, habes Epheſum. Si autem Italiae adjaces, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas praeſto eſt: ſtatu felix Eccleſia, cui totam Apoſtoli doctrinam cum ſanguine ſuo profuderunt, ubi Petrus paſſioni Dominicae adaequatur, ubi Paulus Johannis exitu coronatur, ubi Apoſtolus Johannes, poſteaquam in oleum igneum demerſus, nihil paſsus eſt, in Inſulam relegatur. Videamus quid dixerit, quid docuerit, quid cum Africanis quoque Eccleſiis conteſſerarit: unum Deum novit creatorem univerſitatis, & Chriſtum Jeſum ex Virgine Maria filium Dei creatoris, & carnis reſurrectionem: legem, & Prophetas cum Evangelicis, & Apoſtolicis literis miſcet, & inde potat fidem eam: aqua ſignat, Sancto Spiritu veſtit, Euchariſtia paſcit, Martyrio exhortatur; & ita adverſus hanc inſtitutionem neminem recipit. Haec inſtitutio, non dico jam, quae futuras Haereſes praenuntiabat, ſed de qua Haereſes prodierunt. Sed non fuerunt ex illa, ex quo factae ſunt adverſus illam. Etiam de Olivae nucleo mitis, & opimae, & neceſſariae, aſper Oleaſter exoritur: etiam de papavere Fici gratiſsimae, & ſuaviſsimae, ventoſa, & vana Caprificus exſurgit. Ita & Haereſes de noſtro fructificaverunt, non noſtrae, degeneres veritatis grano, & mendacio ſilveſtres. Potuiſset ne a Baronio, Bellarmino, & aliis qui Romanae Eccleſiae addictiſsimi habentur, quidquam de illa, aut magnificentius, aut illuſtrius praedicari? Quis crederet, haec Haeretico homini, & ab Eccleſia Romana extorri excidere potuiſse, quibus omnes penitus adverſus ejusdem Eccleſiae doctrinam Haereſes profligantur? Nemo prorſus, qui non adverterit ad ea, quae hactenus ex hoc Au-

Auctore deduximus, non id ſcilicet in mentem veniſse Montaniſtis, ſe ob novam Prophetiam, ac diſciplinam ab Eccleſiarum Apoſtolicarum communione in iis, quae fidei ſunt, & in quibus ſumma vertitur religionis, excidiſse. Attamen quia non omnes conſentiunt, librum de Praeſcriptionibus a Tertulliano, dum inter Catholicos verſaretur, non fuiſse compoſitum; addam ex lib. IV. cont. Marcion. quem conſtat, poſtquam ſimultates cum Pſychicis, ut ait [1], habere coeperat, fuiſse ab eo concinnatum, ſimile de Eccleſiis Apoſtolicis, & praeſertim Romana, teſtimonium; adulterum ſcilicet, & haereticum eſse habendum quidquid in rebus fidei ab earum traditione recedit, & extraneum eſse exiſtimandum quidquid cum illis non in una eademque fide communicat [2]: *In ſumma, ſi conſtat, id verius, quod prius; id prius, quod & ab initio; ab initio, quod ab Apoſtolis: pariter utique conſtabit, eſse ab Apoſtolis traditum, quod apud Eccleſias Apoſtolorum fuerit ſacroſanctum. Videamus quod lac a Paulo Corinthii hauſerint; ad quam regulam Galatae ſint recorrecti; quid legant Philippenſes, Theſſalonicenſes, Epheſii; quid etiam Romani de proximo ſonent, quibus Evangelium & Petrus, & Paulus ſanguine quoque ſuo ſignatum reliquerunt. Habemus & Johannis alumnas Eccleſias. Nam & ſi Apocalypſim ejus Marcion reſpuit; ordo tamen Epiſcoporum ad originem recenſus, in Johannem ſtabit auctorem. Sic & ceterarum generoſitas recognoſcitur. Dico itaque apud illas, nec ſolas jam Apoſtolicas, ſed apud univerſas, quae illis de ſocietate Sacramenti confoederantur, id Evangelium Lucae ab initio editionis ſtare quod cum maxime tuemur.* Haec profecto, & his ſimilia, quae apud eum paſsim occurrunt etiam in iis libris, quos conſtat, poſtquam ad Montani dogma delapſus eſt, ab eo fuiſſe promulgatos, ſcribere numquam auſus fuiſset, qui ſe non

(1) Vid. cap. XXII.
(2) Cap. V.

exiſtimaſset in iisdem cum Eccleſiis Apoſtolicis fidei Dogmatibus communicare. Non ignorabat profecto Tertullianus, novam ab Eccleſia Romana damnari Prophetiam, & diſciplinam reprobari, quam Montanus invexerat: & tamen Romanae Eccleſiae, & ceterarum Apoſtolicarum auctoritatem ubique praedicat, mirumque in modum extollit, eoſque a Chriſtianiſmo, ab Apoſtolis, & a Chriſto alienos eſse decernit, qui non in unam, eamdemque fidem cum Eccleſiis Apoſtolicis conſpiraverint. Quod profecto certiſsimo eſt argumento, non fuiſse Montaniſtis perſuaſum, ſe ab Eccleſiae Catholicae communione in iis, quae fidei ſunt, excidiſse.

Denique, ut innumera praetermittam, quae huc in eamdem ſententiam adferri poſsent; veram Chriſti Eccleſiam non fuiſse Tertulliani judicio ad ſolam Montaniſtarum ſectam coarctatam, ſed Catholicos quoque ad unum idemque Eccleſiae corpus pertinuiſse, cujus membra, quamvis non easdem omnino ſectarentur morum inſtitutiones, eadem nihilominus fide, iisdemque Sacramentis inter ſe colligarentur; ea luculenter oſtendunt, quae de Chriſtiani nominis, Eccleſiaeque amplitudine adverſus Ethnicos diſputat (1): *Heſterni ſumus, & veſtra omnia implevimus, urbes, inſulas, caſtella, municipia, conciliabula, caſtra ipſa, tribus, decurias, palatium, Senatum, forum, ſola vobis relinquimus templa. Cui bello non idonei, non promti fuiſſemus, etiam impares copiis, qui tam libenter trucidamur, ſi non apud iſtam diſciplinam magis occidi liceret, quam occidere? Potuimus & inermes, nec rebelles, ſed tantummodo diſcordes ſolius divortii invidia adverſus vos dimicaſſe. Si enim tanta vis hominum in aliquem orbis remoti ſinum abrupiſsemus a vobis, ſuffudiſset utique dominationem veſtram tot qualiumcumque amiſſio civium, imo etiam, & ipſa deſtitutione puniſſet: proculdubio expaviſſetis ad ſolitudinem veſtram, ad ſilentium rerum, & ſtuporem quemdam quaſi mor-*

(1) Apolog. cap. xxxvii.

Digitized by Google

mortuae urbis quaeſiſſetis, quibus in ea imperaſſetis. Plures hoſtes, quam cives vobis remanſiſſent, nunc enim pauciores hoſtes habetis prae multitudine Chriſtianorum pene omnium civium, pene omnes cives Chriſtianos habendo. Sed hoſtes maluiſtis vocari generis humani potius, quam erroris humani. Haec de ſolis Montaniſtis intelligi ſane non poſsunt. Numquam enim haec Secta adeo pomoeria ſua dilatavit. Sed neque de Chriſtianis, prout etiam Haeretici hoc nomine continentur. Haereticos enim Chriſtianorum numero eodem libro (1) aperte ſubmovit: *Sed dicet aliquis, etiam de noſtris excedere quosdam a regula diſciplinae: deſinunt tum Chriſtiani haberi penes nos.* Haec igitur Eccleſia, cujus per totum librum inculpatos ſanctiſsimoſque mores deſcribit, atque tuetur, & e çujus ſinu multos, ait, id temporis innumeroſque Martyres prodiiſse, quorum ſanguis ſemen erat Chriſtianorum, neque Haereticos complectebatur, neque ſolos Montaniſtas, ſed vel maxime Catholicos, qui, ut eſt apud eumdem Tertullianum (2), de multitudine gloriabantur, & e quibus conſtat, innumeros prae aliis ſectis fuiſse Martyres coronatos. Attamen quum, Tertulliani judicio, quo tempore Apologeticum promulgavit, nempe in medio aeſtu perſecutionis, ipſi quoque Montaniſtae Catholicorum numero cenſerentur: manifeſtum eſt, ex iis, & veris Catholicis unam eamdemque, ex ejus ſententia Chriſti Eccleſiam conſtitiſse, quae licet ubique non easdem omnino morum inſtitutiones uſurparet: unum tamen idemque Religionis corpus cenſenda eſset, quod in eadem fidei dogmata conſpiraret, iisdemque fidei Sacramentis uteretur.

VIII. Tertio notandum eſt, id quod etiam ex praemiſſis ſponte ſua proficiſcitur, Catholicorum Martyres fuiſſe a Montaniſtis pro veris Martyribus aeſtimatos, & ad eorum

I 2 quo-

(1) Ibid. cap. XLVI.
(2) Lib. de Jejuniis cap. XI.

quoquomodo communionem viam adfectaſse. Catholicos quidem Martyres a Montaniſtarum communione abhorruiſse, memoriae prodidit Aſterius Urbanus, non item Montaniſtas Catholicorum Martyrum communionem eſse averſatos (1): *Quamobrem*, inquit, *quotieſcumque Eccleſiae Viri ad Martyrium pro vera fide ſubeundum vocati, una cum quibuſdam de Phrygum Haereſi, qui Martyres dicuntur, caſu quodam coierint, ſemper ab illis diſſentiunt: & communionem eorum ſollicite vitantes, glorioſum Martyrii exitum conſequuntur; quippe qui Montani, & Muliercularum ſpiritui adſenſum commodare nefas ducant. Atque id verum eſſe, conſtat ex iis, quae noſtra aetate in urbe Apamea, quae ad Maeandrum ſita eſt, geſta ſunt a Cajo & Alexandro Martyribus, oriundis Eumenia*. Hujus quoque rei manifeſta nobis ex eodem Tertulliano ſuppetunt argumenta. Imprimis ex libro ad Martyras, qui quum furente perſecutione editus fuerit, nullum dubium eſt, quin ad eorum claſſem pertineat, quos dum in Montani caſtris militaret, elucubravit. Certum autem imprimis eſt, hunc librum veris, ex Tertulliani quoque ſententia, Chriſti Martyribus fuiſse nuncupatum, ut quos innumeris laudibus cumulat, & benedictos paſſim appellat: (2) *Inter carnis alimenta benedicti Martyres deſignati. Imprimis ergo benedicti, &c.* (3) *Quo vos benedicti de carcere, &c.* (4) *Sic nunc benedicti, &c. Proinde vos benedictae, &c.* (5) *Haec benedicti non ſine cauſa, &c.* Secundo, certum eſt, hos, quos tantis benedictionibus cumul-

(1) Ὅθεν τοι κ̓ ἐπειδὰν οἱ ἐπὶ τὸ τῆς κατὰ ἀλήθειαν πίςεως μαρτύριον κληθέντες ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τύχωσι μετά τινων τῶν ἀπὸ τῆς τῶν Φρυγῶν αἱρέσεως λεγομένων μαρτύρων διαφέρονταί τε πρὸς αὐτὺς, κ̓ μὴ κοινωνήσαντες αὐτοῖς τελεῦνται, διὰ τὸ μὴ βύλεσθαι συγκατατίθεσθαι τῷ διὰ Μοντανῦ κ̓ τῶν γυναικῶν πνεύματι. κ̓ ὅτι τῦτο ἀληθὲς, κ̓ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων χρόνων ἐν Ἀπαμείᾳ τῇ πρὸς Μαιάνδρῳ τυγχάνει γεγενημένον, ἐν τοῖς περὶ Γάϊον κ̓ Ἀλέξανδρον ἀπὸ Εὐμενείας μαρτυρήσασι, πρόδηλον. Apud Euſeb. lib. v. Cap. xvi.

(2) Cap. I.

(3) Cap. II.

(4) Cap. III.

(5) Cap. V.

Digitized by Google

muiat, & ad caelum uſque laudibus effert, non Montaniſtas fuiſse Martyres, ſed Catholicos, aut ex his ſaltem plurimam eorum partem conſtitiſse. Id conſtat ex capite primo, ubi eos ad mutuam pacem his verbis adhortatur: *Quam pacem quidam in Eccleſia non habentes a Martyribus in carcere exorare conſueverunt. Et ideo eam etiam propterea in vobis habere, & cuſtodire debetis, ut ſi forte, & aliis praeſtare poſſitis*. Hic enim Catholicorum mos fuit, ut communione ob crimina capitalia dejecti, Martyrum opem implorarent. Porro Catholici ad Montaniſtas, quibus ſciebant ejuſmodi Eccleſiae Catholicae morem, & conſuetudinem improbari, minime confugiſsent. Tertio, certum eſt, Martyres, ad quos ejuſmodi librum Tertullianus deſtinavit, a ſua communione alienos neutiquam crediciſse. Eos enim rogat, quod inter alimenta carnis, quae illis Eccleſia ſubminiſtrabat, & hoc ab eo munuſculum acciperent, quod ad ſaginandum ſpiritum faceret; quod certe mutuae communionis indubium eſt argumentum. Certum denique eſt, Eccleſiam, quae laudatos Martyres alimentis carnis tamquam pia mater fovebat, veram Chriſti Eccleſiam, Tertulliani quoque judicio, fuiſse: *Inter carnis alimenta benedicti Martyres deſignati, quae vobis, & Domina Mater Eccleſia de uberibus ſuis, & ſingula fratres de opibus ſuis propriis in carcere ſubminiſtrant, capite aliquid & a nobis, quod faciat ad ſpiritum quoque educandum*. Atqui Catholica Eccleſia niſi de Catholicis Martyribus ſollicita non fuiſset. Praeterea inter praecipuas Eccleſiae Romanae dotes, ex quibus illam, ut ſupra vidimus, ſummopere commendat, hanc etiam recenſet, quod ſuos ad Martyrium adhortaretur: *martyrio*, inquit, *adhortatur*. Quae vero laus, aut gloria fuiſset, non genuinos, ſed adulteros Chriſto Martyres parere? Aut quis dubitet, an veros Chriſti Martyres in honore Tertullianus habuerit, & eorum communionem exoptarit? Poſtremo, eorum Martyrum, quorum fidem, conſtantiam, & multitudinem cum

in

in Apologetico, tum in libro ad Scapulam, & alibi frequentiſsime praedicat, maximam partem fuiſse Catholicorum, nec Baſnagius, puto, inficias iturus eſt: niſi forte velit eximiam hanc Catholicae, adeoque verae Chriſti Eccleſiae, laudem detrahere, quod fecundiſsima fuerit Sanctorum Martyrum parens.

IX. His animadverſis, nullam, puto, in Baſnagii ſuperius propoſitis argumentis ſupereſse difficultatem. Quis enim miretur (ſi ad ea, de quibus hactenus diſseruimus, animum adverterit) quis, inquam, miretur, Auctorem Montaniſtam Catholicorum Acta Martyrum in lucem edere voluiſſe, & ad habendam cum illis communionem ſuos fuiſse adhortatum? An id magis mirandum, quam quod ad eos, Auctor ſimiliter Montaniſta, librum eorum laudibus refertum, communionis utique ſymbolum, deſtinarit? aut quod Apoſtolicarum Eccleſiarum communionem, quarum inter praecipua membra Martyres computantur, tantopere commendarit? Quis etiam miretur, Tertullianum magnis Perpetuam laudibus adfeciſse, fortiſsimaeque Martyris praeconio exornaſse? Annon magis mirandum, quod Catholicos Martyres, in libro ipſis nuncupato, tot benedictionibus cumularit, quod eorum certaminis *Agonothetem* eſse dixerit (1): *Deum vivum*, *Xiſtarchem Spiritum Sanctum*, *coronam aeternitatis bravium*, *Angelicae ſubſtantiae politiam in caelis*, *gloriam in ſecula ſeculorum?* Quis denique miretur, Perpetuae viſionibus uti eum voluiſse ad probandum, ſolos ante diem judicii ſollennis Martyres in caelum recipi? Non eſt profecto id magis mirandum, quam quod Rutilii Martyris in libro adverſus Eccleſiam promulgato cum multa laude meminerit, ejuſque exemplo uſus fuerit ad probandum, fugiendam non eſse perſecutionem, quia nihil fuga profit, ſi Deus nolit? *Rutilius Sanctiſsimus Martyr*, *quum totiens*, inquit (2), *fu-*

(1) Capite tertio.
(2) Lib. de Fuga in perſecut. cap. v.

Digitized by Google

fugiſset perſecutionem de loco in locum, etiam periculum (ut putabat) nummis redemiſset, poſt totam ſecuritatem, quam ſibi proſpexerat, ex inopinato apprehenſus, & Praeſidi oblatus, tormentis diſsipatus, credo, pro fugae caſtigatione, dehinc ignibus datus, paſsionem, quam vitarat, miſericordiae Dei retulit. Quid aliud voluit Dominus nobis demonſtrare hoc documento, quam fugiendum non eſſe, quia nihil fuga proſit, ſi Deus nolit? Non hunc, puto, Baſnagius dicturus eſt Martyrem Montaniſtam, quum ſibi licitum eſse crediderit, ſaluti ſuae fuga conſulere, & periculum pretio redimere: quae inlicita ex Montani diſciplina habebantur; & tamen tot tantaque in eum congerit praeconia, ejuſque exemplum, ut Sanctiſsimi Martyris, adhibet ad probandam, quam adſtruebat ſententiam. Mavili etiam Martyris Adrumetini cum laude meminit in libro ad Scapulam, ejuſque exemplo utitur ad probandam, quam adſtruebat ſententiam, quod nulla videlicet Civitas, nullus Perſecutor impune laturi eſsent Chriſtiani ſanguinis effuſionem (1): *Tibi quoque, optamus, admitionem ſolam fuiſse, quod quum Adrumeticum Mavilum ad beſtias damnaſses, & ſtatim haec vexatio ſubſecuta eſt, & nunc ex eadem cauſsa interpellatio ſanguinis.* Et hunc igitur Baſnagius audebit tam levi conjectura, quod a Tertulliano laudatus fuerit, e Montaniſtarum ſecta Martyrem pronuntiare? Pſychicos non adeo, ut oſtendi, contemtui habebant Montaniſtae, ut eos ab Haereticis non diſtinguerent, ut in iis, quae ſunt fidei, alienae eos communionis eſse cenſerent, ut eorum denique Martyres ludibrio pariter haberent: neque Tertullianus, quamquam Catholicis infenſiſsimus, & Montani defenſor acerrimus, eo umquam veſaniae proceſsit, ut iis qui in Catholicae Eccleſiae ſinu Martyres occubuiſſent, aut Martyrii coronam detraheret, aut meritas laudes, praeconiaque invideret.

X. Quo

(1) Cap. III.

X. Quo id minus miremur in Montaniſtis, ſimilium Haereticorum exempla non deſunt. Quantis enim laudibus Socrates, & Sozomenus, licet Novatiani, Catholicos non ſolum Martyres, ſed etiam Doctores non exornant? Neque eos dico Martyres, aut Doctores, qui, antequam Novatianus Schiſma conflaret, in Eccleſia Catholica floruerunt: ſed eos, qui deinceps exorti ſunt, & a quibus, laudati Scriptores optime noverant, Novatianos inter Haereticos computari. Quibus enim praeconiis Hoſium, Athanaſium, Alexandrum CP. Magnum Baſilium, Gregorium Theologum, alioſque id generis Doctores Catholicos non adficiunt? Quam iidem non tribuunt Nicaenis Patribus auctoritatem? Quam magnae huic Synodo reverentiam, honoremque non deferunt? Quamvis Catharos, ſeu Novatianos inter Haereticos numerarit. Quid porro dicam de iis, qui ſub Juliano Apoſtata, ſub Valente Imperatore Ariano, & in Perſide ſub Sapore, Martyribus, paſsi ſunt? Quantis a Socrate, & Sozomeno laudibus celebrantur? An non eos veros inter, ac genuinos Chriſti Martyres numerant? An non eorum Acta, quantum ipſorum in ſcribendis Hiſtoriis inſtitutum patiebatur, in lucem protulerunt? An non eamdem illis, quam antiquis Martyribus tribuunt auctoritatem, quamvis non ignorarent, non eos Novatianae fuiſse, ſed Catholicae communionis? Et porro mirabimur, ſi Auctor Montaniſta Catholicorum quorumdam Acta Martyrum collegerit, ac literis conſignarit? Si Tertullianus fortiſsimos eos Martyres nuncuparit, & eorum revelationibus auctoritatem aliquam, honoremque detulerit? Idque adverſus eorum orthodoxiam graviſsimum eſse praejudicium, & eos proinde Catholicorum numero Martyrum eximendos, & Montaniſtis relinquendos, arbitrabimur? Id ſi ita eſt; expugnantur etiam oportet e Catholicorum Diptychis tot Sanctiſsimi Doctores, imo & ipſi Nicaeni Patres, tot fortiſsimi Martyres, tot etiam religioſiſsimi Monachi, quorum laudes, nec Socrates, nec Sozomenus tacuerunt;

ex-

expungantur, inquam, e Catholicarum Eccleſiarum Diptychis, & Novatianis adcenſeantur, propterea quod in eos Novatiani Scriptores tot tantaque praeconia contulerint.

XI. At ego non ſolum ex Auctore Montaniſta nullum creari poſse exiſtimo Ss. Martyribus praejudicium, quin & graviſsimum inde pro illis conficere mihi videor argumentum. Non enim Scriptor Montaniſta diſsimulaſset, aut verbis ſolum ambiguis, & obſcuris indicaſset, fortiſsimos Athletas ſectae ſuae Martyres exſtitiſse, hos novam Prophetiam fructus germinaſse, ad ejuſmodi certamina duriore, quam invexerat, diſciplina, Montanum imbelles quoque feminas inſtituiſse. Quinimo haec, aliaque hujuſmodi palam apertisque verbis praedicaſset, & opportune importune nulla non ferme pagina Lectoribus inculcaſset. An neſcimus, quae ſit his de rebus Haereticorum jactantia? quam inde ſoleant inaniter ſuperbire, ſimilive arrepta occaſione in Catholicos impudentiſsime debacchari? Exemplo eſse poteſt Auctor Donatiſta, qui Ss. Saturnini, Dativi, & Sociorum Martyrum Acta literarum monumentis conſignavit. Quamvis enim laudati Martyres e Donatiſtarum ſecta non fuerint, quum niſi ſedata perſecutione praetextu Traditionis conflatum ſchiſma non ſit; attamen quia paſsi ſunt, ne divinas Scripturas Perſecutoribus traderent, & Traditores videbantur exemplo ſuo praedamnaſse, ſuaque communione ejeciſse: mirum, quam inde ſe jactet, quave impudentia in Catholicos inſurgat petulantiſsimus Scriptor! *Devicto*, inquit (1), *atque proſtrato Diabolo, victricem palmam in paſſione geſtantes, ſententiam in Traditores, atque in eorum conſortes, qua illos ab Eccleſiae communione rejecerant, cuncti Martyres proprio ſanguine conſignabant. Fas enim non fuerat, ut in Eccleſia Dei ſimul eſſent Martyres, & Traditores*. Aliquid ne in Auctore Montaniſta ſimile occurrit? Mirum, quam modeſte, quam ve-

K re-

(1) In Praefat.

recunde ſe gerat! Ait quidem, ſe novas viſiones, & prophetias agnoſcere, atque honorare: ſed Perpetuae, Saturique viſiones, ac caeleſtes revelationes literis mandaturus, non ideo Catholicis inſultat, qui novos Prophetas recipere recuſabant. Suos quidem ad habendam cum Martyribus communionem adhortatur; ſed non ideo illos a Catholicorum communione, novos Prophetas reprobantium (quod Auctor Donatiſta facit) deterret. Unde autem Haeretico homini tanta modeſtia? niſi quia optime noverat, ſe non Montaniſtarum, ſed Catholicorum Geſta Martyrum literis commendare.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT TERTIUM.

Internis Baſnagii adverſus noſtros Martyres argumentis generale reſponſum adhibetur.

I. *INterna Baſnagii adverſus Ss. Martyres argumenta.*

II. *Actorum potius Compilatori fides deroganda eſſet, quam Sanctorum Martyrum orthodoxia in dubium revocanda.*

III. *Rationes adducuntur, quibus Actorum* γνησιότης *in controverſiam vocari poſſet. Prima ratio ex quibusdam verbis exoticis, quae in Perpetuam, a qua maxima eorum pars ſcripta perhibetur, minime quadrant.*

IV. *Secunda ratio ex ſtyli ſimilitudine, quae unum, & eumdem Scriptorem refert, quum tamen a tribus diverſis ſcripta fuiſſe dicantur.*

V. *Neque Tertulliani, neque ſynchroni Scriptoris auctoritas impediret, quo minus de Actorum fide dubitaremus, ſi aliquid reapſe continerent, quod Catholicos Martyres dedeceret.*

I. EXterna, ut vocant, argumenta duobus praecedentibus Capitulis proſecuti ſumus, interna ſequentibus Capitibus examinabimus. De his in hunc modum diſſerit eruditus Baſnagius: „ His argumentis, *externis ſcilicet*, inſita praeſtant. Quippe eo ſe modo „ Perpetua gerit, quaſi Spiritum Sanctum, veluti monile „ quoddam in arca incluſum ſua haberet ad nutum, ejus il-

„ luſtrationibus,quando vellet uſura ad arbitrium. Audiantur
„ verba ejus capite quarto: *Dixit mihi frater meus: Domina*
„ *ſoror jam in magna dignitate es; & tanta, ut poſtules vi-*
„ *ſionem, & oſtendatur tibi, an paſſio ſit, an commeatus. Et*
„ *ego, quae me ſciebam fabulari cum Domino, cujus beneficia*
„ *tanta experta eram, fidenter repromiſi ei dicens: Craſtina*
„ *die tibi renuntiabo*. Miram ſane fiduciam, & ſola Mon-
„ tani familia dignam! Neque ſatis cum gravitate decen-
„ tiaque oblata Perpetuae viſa conjunguntur. Homo in ha-
„ bitu Paſtoris, *de caſeo quod mulgebat, dedit Perpetuae*
„ *quaſi buccellam*. Hinc colligit ſibi mortem imminere. No-
„ tabilius illud, quod Capite decimo Perpetua narrat: *Exivit*
„ *quidam contra me Ægyptius, foedus ſpecie, cum adjutori-*
„ *bus ſuis pugnaturus mecum. Veniunt, & ad me adoleſcen-*
„ *tes decori adjutores, & favitores mei: & exſpoliata ſum,*
„ *& facta ſum maſculus*. Procedit igitur cum Ægyptio ad
„ pugnam Perpetua ſexu mutato, victoriae pretium acce-
„ ptura *ramum viridem, in quo erant mala aurea. Et pe-*
„ *tiit ſilentium, & dixit: Hic Ægyptius, ſi hanc vicerit,*
„ *occidet illam gladio; & ſi hunc vicerit, accipiet ramum*
„ *iſtum. Et receſſit. Et acceſſimus ad invicem, & coepimus*
„ *mittere pugnos. Ille mihi pedes apprehendere quaerebat:*
„ *ego autem illi calcibus faciem caedebam*. Haeccine ſunt Spi-
„ ritu Sancto digna! Similia ne Prophetis obtulit unquam?
„ Scilicet ea viſa ſunt, quibus ſacrum Joëlis accommodetur
„ oraculum. Montani prorſus redolent officinam ſomnia
„ ejuſmodi, ecſtaſis ejus ſimillima, qua Tertullianus probat,
„ animam eſſe *aërei coloris, & formae per omnia humanae* (1).

II. His omnibus difficultatibus hoc primum adhibeo generale reſponſum: quod ſiquidem objecta Perpetuae viſa aliquid reapſe, aut Spiritu Sancto, aut Martyre indignum continerent, Actorum potius ſinceritas, quam Martyrum orthodo-

xia

(1) Lib. de Anima cap. IX.

xia in dubium eſset revocanda. Hac primum reſponſione uſus eſt & S. Auguſtinus. Quum enim ſibi Perpetuae viſio inferius examinanda, qua fratrem ſuum Dinocratem in poenis, deinde in refrigerio vidit, objiceretur: hoc primum reſpondit (1), quod *nec Scriptura ipſa canonica eſt, nec illa ſic ſcripſit, vel quicumque illud ſcripſit, &c.* Quibus verbis dubitare videtur, an reapſe Perpetua revelationes ſuas in literas miſerit: adeoque non omnem Actis, & eorum Editori fidem adhibere. Hic enim perſpicue docet, Perpetuam & Saturum, quae ad viſiones, & revelationes pertinent, ſuis ipſos manibus conſcripſiſse: *Haec*, inquit ſub initium, *ordinem totum Martyrii ſui jam hinc ipſa narrabit, ſicut conſcriptum manu ſua, & ſuo ſenſu reliquit. Quum adhuc*, inquit, *cum perſecutoribus eſsemus, & me pater avertere, &c.* Et infra: *Tunc dixit mihi frater meus, &c.* Atque ita ſemper cum ipſa, tum Saturus in propria perſona loquuntur. Et capite decimo: *Hoc uſque in pridie Muneris egi: ipſius autem Muneris actum, ſi quis voluerit, ſcribat.* Et mox cap. XI. *ſed & Saturus benedictus hanc viſionem ſuam edidit, quam ipſe conſcripſit.* Et infra cap. XIV. *Hae viſiones inſigniores ipſorum Martyrum beatiſſimorum, quas ipſi conſcripſerunt.* Et tandem cap. XVI. ſe, ait, Perpetuae mandatum exſequi, & quae poſtea, ipſo praeſertim die Muneris, facta ſunt, ſicut ipſa deſideraverat, Poſterorum memoriae commendare: *Quoniam ergo permiſit, & permittendo voluit Spiritus Sanctus ordinem ipſius Muneris conſcribi, etſi indigni ad ſupplementum tantae gloriae deſcribendum; tamen quaſi mandatum Sanctiſſimae Perpetuae, imo fideicommiſſum ejus exſequimur, &c.* Qui ergo rem toties ab Auctore conteſtatam, atque inculcatam in dubium revocat, omnem profecto ejus dictis fidem non habet. Nullibi autem S. Auguſtinus in controverſiam vocat: fueritne Perpetua Eccleſiae mulier, an ſectae Montaniſticae; ſed ubi-

(1) Lib. 1. de Anima, & ejus orig. cap. x.

ubicumque illius meminit, meminit autem frequentiſsime, ut Sanctiſsimam Martyrem, & inviċtiſsimam celebrat. Unde ex Auguſtini ſententia Actorum potius fides, quam Martyrum orthodoxia in dubium revocanda eſset, ſiquidem in Actis aliquid occurreret, quod aut Spiritum Sanctum, aut veros Chriſti Martyres dedeceret.

Et ſane quot, licet antiqua, Ss. Martyrum, aut Apoſtolorum, aut quorumlibet inſignium Virorum Acta, vel hiſtoriae, hoc potiſsimum argumento, aut in dubium revocantur, aut penitus exploduntur, & ad fabulas amandantur? Quot etiam antiqua monumenta, hoc eodem argumento, Auctoribus, quorum nomina praeferunt, abjudicantur? Ita qui Barnabae, aut Clementis, aut Ignatii Epiſtolas inter ſuppoſititios fetus recenſent, hac praeſertim ratione nituntur, quod in eis Apoſtolici Viri doctrina, ſpiritus item Apoſtolici vis, & majeſtas deſideretur. Hac etiam ferme una ratione ducuntur, qui Hermae viſiones, quamvis Antiquis adeo celebratas, ut pene in Scripturarum Canonem relatae ab eis fuerint, exſibilant, atque explodunt; quod nempe multa ipſorum judicio contineant, Apoſtolorum Diſcipulo non ſatis digna, & ab Apoſtolorum doctrina per quam aliena; neque, ut verbis utar Baſnagii, ſatis cum gravitate, decentiaque, oblata Hermae viſa conjungantur. Nemo tamen Criticorum eo hactenus audaciae proceſsit, ut ob naevos aliquos, aut errata, aut etiam noxia doctrinae capita, quae ſibi in hiſce, aut ejuſmodi monumentis deprehendere videbatur, de illorum ſana fide, atque orthodoxia dubitaret, quibus ejuſmodi Opera Patres, etiam antiquiſsimi, tribuerunt. Maluerunt ſcilicet laudatis Patribus eripere, quae illorum indigna ſpiritu judicarunt, quam de illorum pietate, ac religione indignum aliquid ſtatuere; & ſecundum eorum conteſtatam virtutem de libris, aut tributis ipſis viſionibus arbitrium facere, quam ob libros, aut viſiones eorum famam, & honorem in diſcrimen adducere: neque ideo pravam de ſanctis quibusdam Viris

opi-

opinionem animo imbiberunt, quod prava judicarent, quae illis Scripta tribuebantur; ſed quae prava judicabant, iis tribui noluerunt, de quibus, fas non erat, pravam animo imbibere opinionem. Quum igitur nefas eſset, & ſummae temeritatis, de Perpetuae, & Sociorum Martyrum religione, ac recta fide, per tot ab eorum Martyrio ſecula, univerſalis Eccleſiae judicio, & veterum Patrum unanimi conſenſione comprobata, controverſiam movere: ſi quid in eorum Actis offendit Baſnagius, quod in Catholicos Martyres ipſius judicio non quadret, id potius omne debuit, ut adulterinum rejicere, quam de Sanctis Martyribus indignum aliquid conſtituere.

III. Neque profecto, ſi huic, quam Auguſtinus aperuit, inſiſtere orbitae voluiſset, pro ea qua pollebat ingenii vi & critico acumine, Baſnagio defuiſsent argumenta, quibus hanc opinionem utcumque fulcire, & plauſibilem efficere potuiſſet. Primo enim non ſibi quiſquam facile perſuaderet, Mulierem Africanam adeo fuiſse Graecis literis addictam, ut ab iis in tam brevi Scriptura ſaepius uſurpandis, ſibi nequiverit temperare. Haut me latet, Graeca eſse quamplurima verba, quae in vulgarem etiam, & popularem Latini ſermonis uſum tranſierunt: at non ejuſmodi ſunt, quae a Perpetua in ſuis deſcribendis viſionibus uſurpantur, imo fere inuſitata, & quae in Latinis Scriptoribus vix, aut numquam occurrunt. Ita cap. IV. *Bene veniſti Tegnon*. Ubi Ruinartius admonet, quod τέκνον, etſi rarius, aliquando tamen filiam deſignat. Sed vellem, Latinum Scriptorem protuliſſet, qui τέκνον pro *filia* ſcripſerit. Cap. VII. *Oſtenſum eſt mihi hoc in oromate*. Et cap. X. *Video in oromate*. In quae loca haec adnotat Vir Cl. Lucas Holſtenius: „ Res exigit, ut re-„ ſcribatur *horamate*, niſi haec vox ita deformata in uſu po-„ pulari Afrorum erat. Eſt autem ὅραμα vox Graeca, ſonans „ viſum, ſive viſionem. Uſurpatur Actor. Cap. 12. 9. Latini „ Scriptores ea rarius uſi ſunt; tamen Aldhelmus lib. de „ Virginitate cap. 3. ubi de S. Joanne Evangeliſta loquitur,

„ ait,

„ ait, eum *in Pathmo raptum in horomate*, ubi Meurſius re-
„ cte *oramate* ſubſtituit in Mantiſsa critica (ſicque in Biblio-
„ theca Ss. Patrum editum reperio) fruſtra reprehendente
„ Suvartio Analectorum lib. 3. cap. 9. qui *chroma* ibi re-
„ ſcribendum, perſuadere nequidquam conatur. Reperio
„ etiam apud Alcuinum lib. 1. de Vita Sancti Willebrordi
„ cap. 2. haec verba: *Mater intempeſtae noctis quiete cae-*
„ *leſte in ſomnis vidit horama*. Quod ait Vir doctiſsimus, Latinos Scriptores hac voce rarius eſse uſos, perſpicuum eſt; ſed quod indicare videtur, eam in uſu populari Afrorum fuiſse, haut facile conceſserim: quum neque in Tertulliano ejusdem aevi Scriptore, quamquam exoticis ejuſmodi, ac praecipue Graecis vocibus admodum delectetur, & frequentiſsime de viſionibus, ac revelationibus agat, occurrat: neque in ſupparibus Scriptoribus, Cypriano, & Pontio Diacono, quamquam & ipſi varias ſubinde viſiones referant: neque item in Optato Milevitano, Auguſtino, Fulgentio, ac Victore Vitenſi, quamvis non adeo caſtigata locutione, & a populari uſu remotiſsima, utantur. Eodem capite decimo vox alia Graecae ſignificationis occurrit: *Ægyptium video in aſa volutantem*. „ Afa, *inquit in hunc locum laudatus*
„ *Holſtenius*, pulvis eſt, Graeca ſignificatione. Eſt enim Grae-
„ cum nomen, ἁφὴ, latine ſcriptum. Solebant autem pu-
„ giles certaturi inſpergere uncta corpora pulvere, vel in eo
„ humi jacente ſe volutare. Ovid. Metamorph. 9. de duo-
„ bus Palaeſtritis invicem ſibi pulverem ad iſtum uſum mi-
„ niſtrantibus:

„ *Ille cavis hauſto ſpargit me pulvere palmis*
„ *Inque vicem fulvae jactu flaveſcit arenae*.

„ Quam arenam, unde flaveſcebant hoc modo pugilum corpo-
„ ra, Martialis lib. 7. Epigram. 66. vocat Haphen hoc verſu:

„ *Et flaveſcit Haphe* . . . .

Neſcio tamen, an praeter Martialem, apud alium Latinum Scriptorem reperiatur; & Poëta forſitan metri cauſsa hanc vo-

vocem uſurpavit. Capite item ſeptimo Graecum aliud, paullo poſt, nomen legitur: *Et inter me & illum grande erat diadema.* De hac etiam voce haec habet Holſtenius in notis: „ Non diſſimulo, ſi ſuſpicioni eſset indulgendum, videri non ſine „ fundamento reponi poſse, *diaſtema* pro *diadema*. Nam „ diaſtematis vocem Latinis eo ſeculo frequentatam, intel„ ligere licet ex L. Frontino lib. de Agror. Qualit. ubi „ ſic ſcribit: *Si tres circuli pares fuerint, inter ſe aequali* „ *diaſtemate connexi*. Et Hygenus de limit. conſtit. *Quid* „ *quod nec illa ipſa regione, Solis conſpectus recte poteſt* „ *deprehendi, niſi aequalibus ab ortu & occaſu diaſtema*„ *tibus, ferramentum ponatur*. Item: *Terram punctum eſse* „ *caeli, & infra Solem amplo diaſtemate Spiritus ſuſtineri*. De hac tamen Viri doctiſsimi obſervatione haec ſubjungit Petrus Poſsinus: „ Quae notat hîc Holſtenius de conjectura, „ qua reſcribendum ſuſpicatur *Diaſtema* pro *diadema*, vi„ dentur hanc exceptionem pati, quod loca illa, quae ci„ tat Frontini, & Hygeni Agrimenſorum, parum certo per„ ſuadeant, S. Perpetuam uſam hoc loco iſta voce, quae „ erat propria Artis Agrimenſoriae, ac conſequenter aliena „ ab uſu vulgari, praeſertim Mulierum in Africa. Itaque ex conſtanti ac diſerta M. S. Codicis lectione vocem *diadema* retineri vult, & idem ferme quod *Limbi* nomen hoc loco ſignificare. Sed quae in hanc mentem erudite atque ſubtiliter diſserit, non oſtendunt, hanc fuiſse eo tempore hujus vocis uſitatam, ac popularem notionem, ſicut modo *Limbi* nominis apud Scholaſticos: adeoque, melius ac *diaſtema*, in Africanam feminam convenire. Licet enim Tertullianus Perpetuae coaevus, & Carthaginis incola, & poſtea S. Auguſtinus, ſaepius abdita haec Animarum receptacula nominarint, numquam ea tamen *diademata* nuncuparunt: quamquam ille, ut dictum eſt, exoticis & peregrinis, hic vero popularibus vocibus admodum delectarentur. Jam vero quis ſibi facile perſuadeat, Mulierem ad Martyrium feſtinantem,

Graecam adfectaſse eruditionem, aut inter carceris umbras, & anguſtias, in brevi hoc Commentario literis conſignando, de inuſitatis vocibus excogitaſse, & non magis eas, quae in uſu familiari habebantur, prout ſponte ſeſe ac ſtatim ad mentem offerebant, uſurpaſse? Saturus quoque Graecas literas amat, adeo ut in brevi Scriptiuncula, qua viſionem ſuam exponit, Graecis nequierit vocibus abſtinere: *Et audivimus vocem unitam dicentium; Agios, agios, agios; ſine ceſſatione.*

IV. Secundo, ſi Actorum Editori fidem adhibemus, Acta non uno Auctore conſtant, ſed e trium Scriptorum monumentis concinnata ſunt, Perpetuae nimirum, Saturi, & eorumdem Actorum Collectoris, qui & Praefationem adjunxit, & quae ipſo die Muneris geſta ſunt, in literas miſit. Verum ſi oculos propius admoveamus, eaque non oſcitanter a nobis, aut ſomniculoſe legantur, ſed praeſenti animo, & ea, qua par eſt, adtentione, unum ſtatim eumdemque Auctorem repraeſentare videntur. Similia in omnibus verba, ſimiles phraſes, ſimiles locutiones occurrunt: unus idemque ſtylus in omnibus deprehenditur. Auctor Epiſtolae Biturigibus ſcriptae ad Henricum Valeſium id Opus Tertulliano adtribuit. Quod ut probaret, collatis multis Actorum locis cum aliis Tertulliani Operibus, oſtendit, eumdem omnino ſtylum, easdem loquendi formulas, ac etiam ſaepius eadem verba in utriſque reperiri. Sed hae loquendi formulae, hae phraſes, haec verba, hic demum quicumque ſit Tertullianicus ſtylus, non in iis tantum, quae de ſuo Auctor ſe adjeciſſe fatetur, ſed in iis etiam, quae ut Perpetuae, & Saturi verba exhibet, animadvertitur. Baſnagius tamen laudatum Opus Tertulliano his argumentis abjudicat: quod Tertulliano nullus Veterum ea tribuit. Quia etiam ſtylus illo Tertulliani humilior eſt, nec paribus ignibus micat. Denique Acta Perpetuae laudat ipſe Tertullianus ſuppreſſo ſuo nomine, quod edit, dum Operum ſuorum meminit. In prima iſtarum

rum ratione, & ultima non multum momenti ineſt. Ad primam enim reſponderi facile poſset; primo, argumentum eſse negativum, quod propterea non admodum urget. Secundo, ideo non fuiſse id Operis inter Tertulliani Opera recenſitum, quod Actorum potius Collector, quam Auctor haberetur. Poſtremam quoque rationem facile eſſet eludere, dicendo imprimis, quod Tertullianus Acta non citat, ſed Perpetuae Viſionem memorat, quam aliunde accepiſse poterat, quam ex Actis. Deinde, quum librum ſcripſit de Anima, Acta forſitan nondum ediderat, ſed ea apud ſe retinebat ſuo tempore publicanda. Plus itaque momenti in ſecunda ratione eſt: Non enim negari poteſt, Actorum humilius eſse dicendi genus, neque Tertulliani cothurno incedere. At non Perpetua ſolum, & Saturus, ſed ipſe quoque Actorum Editor humilius repit. Unde quemadmodum phraſes aliquas, & verba Tertulliani verbis, ac phraſibus ſimilia, non minus Saturus, & Perpetua, quam Paſſionis eorum Editor, habent: ita non minus Iſte humilius dicendi genus, quam Perpetua, & Saturus, conſectatur. Et ſiquidem Auctor Epiſtolae propter aliquam ſimilitudinem ſuſpicatus eſt, an Actorum Editor ipſe fuerit Tertullianus: multo magis propter unum ferme, eumdemque orationis characterem, ſuſpicio eſse poterit, annon Acta ex unius ejusdemque Auctoris manu profecta ſint.

Haec non eo dicta velim, quod ejuſmodi conjecturis admodum deferam, aut quod Actorum γνησιότητα in ſuſpicionem adducere, in animo reapſe habeam: ſed ut oſtenderem, quibus argumentis confirmari poſset opinio ejus, qui ſibi in Perpetuae viſionibus, ac revelationibus aliquid videretur offendere, quod aut Spiritum Sanctum, aut Catholicae communionis Martyrem dedeceret; ac propterea ea omnia vellet, ut Montaniſtarum commenta, & confictas ab otioſis, ac ſuperſtitioſis hominibus fabulas repudiare. Quod certe minoris audaciae foret, quam Sanctos ipſos Martyres

Catholicorum Diptychis expungere, & in Montaniſtarum cenſum referre.

V. Neque vero aut Tertulliani auctoritate, aut ipſa Actorum vetuſtate ab incoepto, ſi opus eſset, proſequendaque hac via deterrerer. Non equidem Tertulliani auctoritate; quamvis enim ea ad manus habuiſse credatur, & pro genuinis, atque indubiae fidei monumentis laudaſse: de hoc tamen, ut dixi, non conſtat; quum ipſi commemoratam Perpetuae viſionem aliunde potuerit accipere. Deinde, non multum in hacce controverſia Scriptoris hujus auctoritati deferendum eſt: quum nullius hiſce in rebus criterii, & judicii fuerit, ut qui ſibi ab inſanis, fanaticiſque Mulierculis turpiſsime imponi paſsus fuerit, & animam *aerei coloris* eſse crediderit, *& formae per omnia humanae*, quod eam ſibi, quaedam e Montaniſtarum Secta Pſeudo-Prophetes, ejuſmodi coloribus, & lineamentis praeditam renuntiaverit.

Fuerint etiam ab Auctore coaevo, ut fertur, & ipſe in Praefatione teſtatur, Ss. Martyrum Acta in literas miſſa, & ſerae Poſteritati commendata: non inde tamen conſequens eſset, ea quae ad viſiones pertinent, omnia eſse avidis auribus, nulloque adhibito criterio excipienda. Quam facile eſt enim, ut hiſce in rebus, & boni Viri fallantur, & male feriati homines cum otio ſuo, tum aliorum credulitate abutantur! Auctor, ut vidimus, Montaniſta, quae de Perpetuae, & Saturi viſionibus habet, omnia ad arbitrium confingere potuiſset. Res in imis carceris latebris, & receſſibus geſtae narrantur. Quid Deo cum Martyribus actum fuerit, ipſe dumtaxat Deus novit, & Martyres qui jam exceſserant. Quis ergo praeſtaret, ea quae Baſnagio Montaniſtarum redolent officinam, eſse Martyribus reapſe tribuenda, & non magis explodenda ut otioſi hominis, vaniſsimaeque ſectae addicti deliramenta? Quo id proclivius de homine Montaniſta in animum induceremus, faceret exemplum Auctoris Donatiſtae, qui Marculi, perditae hujus, & Schiſmaticae factionis Pſeudo-Mar-

Martyris Acta literarum monumentis commendavit. Quamvis enim Scriptor & ipſe coaevus fuerit; quanta ſunt tamen, quae mira licentia commentus eſt, & multo majore impudentia Lectoribus in illis Actis obtrudit! Quas enim refert hujus Hypocritae revelationes, Catholico Martyre haut prorſus indignas, quis non ut audacisſimi capitis commenta repudiet? Qua ergo libertate Auctori Donatiſtae in his, quae de Marculi viſionibus narrat, fidem abrogamus, quod Haeretico homini non conveniant: eadem erga Scriptorem Montaniſtam uti poſſemus, ſi quas refert Perpetuae, & Saturi viſiones in Catholicos Martyres non quadrarent.

Nollem equidem negare, Saturum, & Perpetuam caeleſtibus inclaruiſse revelationibus: ſed an illae ipſae ſint, quas Scriptor Montaniſta publici juris fecit, merito quiſpiam, ſi opus eſset, in controverſiam vocaret. Quidam eorum, qui adverſus Ignatianas Epiſtolas calamum exeruerunt, aliquas a S. Martyre conſcriptas fuiſse literas, non inficiantur. Quin & ultro admittunt, eas a Polycarpo fuiſse collectas, earumque συναγωγὴν ſuae S. Epiſcopum ad Philippenſes Epiſtolae ſubjunxiſse: ſed quas modo habemus, vel ab Ignatio ſcriptas, vel a Polycarpo editas fuiſse, non admittunt, quod multa ipſorum judicio contineant, quae fieri non poteſt, ut Epiſtolae vere ab Ignatio ſcriptae habuerint. Hac reſponſione Dallaeus [1] Polycarpiani teſtimonii vim elevare conatur, qui etiam ab Impoſtore confictas genuinis Ignatii, & a Polycarpo laudatis, Epiſtolis ſimiles aliqua re fuiſse largitur. Baſnagius, qui S. Ignatio, quae modo ſub ejus nomine circumferuntur, non ſecus ac Dallaeus, abjudicat, quod multa contineant, quae fieri non poteſt, ut Epiſtolae vere ab Ignatio ſcriptae habuerint: cur non eidem, ubi de Perpetuae revelationibus agebatur, orbitae inſtitit? An non minoris temeritatis fuiſset, admittere quidem, fuiſ-

(1) Apud Pearſon. Vindiciar. P. 1. cap. 5.

Digitized by Google

fuiſse Perpetuam caeleſtibus in carcere viſionibus recreatam, ſed easdem eſse pernegare, quas Editor Montaniſta vulgavit, quod multa contineant, quae fieri non poteſt, ut immiſsae Catholicis Martyribus revelationes habuerint? Id, inquam, annon minoris temeritatis fuiſset, quam Montaniſmi Catholicos Martyres reos agere? Largiri etiam facile potuiſset, quas ab Impoſtore confictas exiſtimaret Perpetuae, & Saturi viſiones, iis quae in ore famae tunc verſabantur, ſimiles aliqua re fuiſse, ſed non easdem omnino, quod ejus emunctiſsimis naribus, quae modo exſtant, Montaniſtarum redoleant officinam.

Denique, juxta hypotheſim, quam in hoc capite perſequor, quod Montaniſmum reapſe Perpetuae, & Felicitatis Acta redoleant, illud etiam largiri quis facile poſset, Perpetuam, & Saturum ſuas in carcere ſcripſiſse revelationes; ſed quum caſu quodam, antequam vulgarentur, in manus hominis Montani ſuperſtitionibus implicati veniſſent, eas illum ad arbitrium interpolaſse, & quibusdam in locis, ut magis libuit, figmentis Haereticis inquinaſse. In Interpolatorem proinde, non autem in Ss. Martyres, eſse refundenda, quae Montaniſmum Criticis peritioribus ſaperent.

CAPUT

CAPUT QUARTUM.

De viſionum, aliorumque caeleſtium donorum, per priora Eccleſiae ſecula, copia, & ubertate diſſeritur. Veteres Chriſtianos, &, omnium opinione, genuinos Chriſti Martyres non minori, quam Perpetuam, fiducia Divinis hiſce Spiritus Sancti chariſmatibus uſos fuiſſe, demonſtratur.

I. *Nihil in noſtrorum Martyrum Actis reapſe occurrere, quod Montani redoleat officinam.*

II. *S. Juſtinus M. ſui temporis Prophetas cum veteribus comparat. Unde conficitur, non minori, quam illos, fiducia Propheticum ſpiritum uſurpaſſe.*

III. *De Montaniſtarum initiis. Nullus vetuſtiſſimorum Scriptorum Montaniſtas ideo pro falſis Prophetis habuit, quod veluti ad arbitrium Spiritus Sancti revelationibus uterentur.*

IV. *De chariſmatum per haec tempora varietate, & copia, inſigne S. Irenaei teſtimonium.*

V. *Quam praeſto fuerit veteribus Chriſtianis, ad coërcendos, abigendoſque Daemones, virtus Spiritus Sancti.*

VI. *Po-*

Digitized by Google

VI. Potamiaenae, non minus quam Perpetuae, memorabile exemplum.

VII. Quantum Cypriani vita viſionibus, ac revelationibus abundaverit, ex ejus Epiſtolis, & Pontio Diacono oſtenditur.

VIII. Aliorum Martyrum Acta iisdem Spiritus Sancti donis referta.

IX. Perpetuae, & Sociorum Martyrum aevo chariſmatum fontem, magis quam Cypriani temporibus, exundaſſe.

I. QUum, ut ſaepius dixi, quae Capite praecedenti in medium produxi, non in eam mentem accipi velim, quaſi Actorum γνησιότητα in controverſiam vocare, aut eorumdem Editorem, etſi Montaniſtam, in fraudis ſuſpicionem adducere, in animo habeam: alia nunc nobis via, Auguſtino etiam duce, capeſſenda, dandaque opera eſt, ut omnem a Perpetuae viſionibus, etiam prout in Actis referuntur, Montaniſmi ſuſpicionem amoliamur. Ut enim Acta nullis Montaniſtarum commentis inquinata eſſe negemus, & Perpetuae revelationes aliquid habere, quod Montani Scholam officinamque redoleat, Eccleſiae auctoritas facit, quae non heri, aut nudiuſtertius, ſed ab antiquis temporibus, ut ex Auguſtino conſtat [1], publicam eorum lectionem adprobavit. Facit etiam auctoritas Patrum, qui nihil a fide alienum, nihil indecorum, nihil denique, quod Montaniſtarum redoleat officinam, in iis ipſis Perpetuae revelationibus ſubodorati ſunt, quibus modo Montaniſmi ſuſpicio imprudentiſſime adſpergitur. Non erant Patres in rebus fidei ſubodorandis adeo obeſis naribus, ut non ſtatim bonum Chriſti odorem, & caeleſtium chariſmatum fragrantiam ab Haereticarum fabularum, ineptiarumque foetore diſcernerent. Non modo, nullus oſtendi

(1) Enarrat. in Pſalm. xlvii.

Digitized by Google

di poteſt Haereticus Martyr, quem pro Catholico Patres coluerint: Sed neque etiam ulla Catholicorum Martyrum Acta Haereticis fabulis inquinata, quorum ad Fidelium aedificationem publicam in Eccleſia lectionem eſſe voluerint. Ut boni Paſtores ſolliciti admodum erant, ut a noxiis, atque inutilibus herbis oves averterent ſuas: Neque credimus, fraudem, nulli per tot ſecula animadverſam, nunc tandem Baſnagio ſuboluiſſe. Enitendum eſt igitur, ut injectas antiquis hiſce, & probatis Veterum Patrum calculo, monumentis Haereticae pravitatis maculas detergamus, & inde etiam conflatam SS. Martyribus ſceleris hujus invidiam depellamus. Quod me facile conſecuturum eſſe, confido, ſingula quaeque ad examen revocando, & ad ſeveriores Critices regulas expendendo, quae Baſnagium in pravam hanc de SS. Martyribus opinionem adduxerunt.

Primum, ut vidimus, intèr inſita, & ex ipſis Actis, & Perpetuae verbis collecta, adverſus Martyres argumentum repetit ex eo, quod initio Capitis quarti Perpetua narrat in haec verba: *Tunc dixit mihi frater meus: Domina ſoror jam in magna dignitate es; & tanta, ut poſtules viſionem, & oſtendatur tibi, an paſſio ſit, an commeatus. Et ego, quae me ſciebam fabulari cum Domino, cujus beneficia tanta experta eram, fidenter repromiſi ei dicens: Craſtina die tibi renuntiabo*. Eo, inquit Baſnagius, ſe modo Perpetua gerit; quaſi Spiritum Sanctum veluti monile quoddam in arca incluſum ſua haberet ad nutum, ejus illuſtrationibus, quando vellet, uſura ad arbitrium; recitatiſque ſuperioribus verbis, miram, ſubjungit, fiduciam, & ſola Montaniſtarum familia dignam!

Hoc argumento facile me expedirem, ſi innumera huc adferrem ſimilis, ſi non etiam majoris fiduciae exempla, non modo ex recentiorum Sanctorum Hiſtoriis; ſed e Theodoriti quoque Hiſtoria Religioſa, e Gregorii Dia-

logis, ex Johannis Moſchi Prato Spirituali, & aliis hujuſmodi quinti, ſexti, ac ſequentium ſeculorum Voluminibus coacervata. At quoniam mihi cum ejuſmodi hominibus quaeſtio eſt, qui id generis monumentis omnem temere fidem abrogant, haec in praeſentiarum miſſa faciam, & ad alia me exempla teſtimoniaque convertam, quibus ii tantum refragari audeant, qui aut Chriſtianam Religionem ludibrio habent, aut nullam penitus Religionem colunt. Non eſt tamen, cur a me aliquis exſpectet, ut omnia huc conferam caeleſtium viſionum, Propheticarum revelationum, aliorumque divinorum chariſmatum exempla, quibus Eccleſia plurimum fuit tribus prioribus ſeculis illuſtrata. Quamquam enim id multum juvaret, ut intelligeremus, unde Perpetuae animum tanta fiducia inceſſerit (ex ſumma videlicet per ea tempora caeleſtium donorum ubertate, & pene quotidiano, & communi, ac quibuſvis juſtis expoſito divinorum chariſmatum uſu) attamen quia bene longam eruditamque *de Viſionibus* ad Epiſtolam VIII. Cypriani Diſſertationem texuit Henricus Doduvellus inter Proteſtantes non infimi ſubſellii Theologus, in qua Veterum Patrum, initio ſumto ab Apoſtolicis, ad Cyprianum uſque, loca omnia, in quibus de viſionibus agunt, adverſus eos adſeruit, ac vindicavit, *qui*, ut ait, *quae legunt in illius ſeculi Auctoribus de viſionibus, ea ad Montanum trahunt atque Montaniſtas;* ideo hoc ego labore in praeſentia ſuperſedebo, ſed ea dumtaxat cum ex antiquorum Patrum Scriptis ſeligam teſtimonia, tum ex Martyrum ſinceris Actis probatiſque Hiſtoriis exempla, quae ad meum inſtitutum propius accedere videbuntur, & ex quibus facile poſſit intelligi, Montaniſtarum familiae propriam non fuiſſe miram illam Perpetuae fiduciam, qua futuri eventus revelationem Fratri ſpopondit.

11. Notanda ſunt autem imprimis quaedam Juſtini Martyris loca ex Dialogo cum Tryphone, in quo, ut Euſe-

ſebius advertit [1]: *Prophetiae dona adhuc ſua aetate in Eccleſia viguiſſe, ſcribit*. Sed quomodo viguerint, productis Sancti Martyris teſtimoniis, compertum magis habebimus, atque exploratum. Ita enim ait [2]: *Apud nos enim huc uſque etiam Prophetica exſtant dona; unde & vos intelligere debetis, quae olim in genere veſtro fuere, ea eſſe in nos translata*. Et infra; quam perſpicuum eſſe docet, & in omnium oculis poſitum, nullum tum amplius exſtare in Judaeorum gente Prophetam: tam palam eſſe omnibus, ac manifeſtum, eſſe revera inter Chriſtianos non viros tantum, ſed etiam feminas, Prophetiae Spiritu, ſecundum Johelis Vaticinium, adflatos [3]: *Ita ut in genere veſtro non amplius more veteri Prophetae futuri eſſent: Quod & oculis ipſi veſtris cernere poteſtis. Poſt illum namque nullus omnino apud vos natus eſt Propheta*. Et paullo poſt [4]: *Eſt apud nos videre, & feminas, & maſculos dona a Spiritu Dei habentes*. Hoc Juſtini Martyris teſtimonio falſi imprimis convincitur Baſnagius, dum ait [5], in Novo Teſtamento de ſolis Philippi Evangeliſtae Filiabus referri, quod a Numine actae oracula funderent. Nam S. Juſtinus promiſcuum & commune fuiſſe tradit maſculis & feminis Prophetiae donum. Quamquam & illud non admodum veroſimile videatur, Philippi Filias, quamvis, ut ſcribit ad Victorem Polycrates [6], in Aſia conſenuerint, ad id uſque temporis perveniſſe. Aſterius quoque Urbanus inter Novi Teſta-

 men-

(1) *Γράφει δὲ καὶ ὡς ὅτι μέχρι καὶ αὐτοῦ χαρίσματα προφητικὰ διέλαμπεν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας*. lib. IV. Hiſt. Cap. XVIII.

(2) *Παρὰ γὰρ ἡμῖν καὶ μέχρι νῦν προφητικὰ χαρίσματά ἐστιν. ἐξ οὗ καὶ αὐτοὶ συνιέναι ὀφείλετε, ὅτι τὰ πάλαι ἐν τῷ γένει ὑμῶν ὄντα εἰς ἡμᾶς μετετέθη*.

(3) *Μηκέτι ἐν τῷ γένει ὑμῶν κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος προφήτας γενήσεσθαι. ὅπερ καὶ ὄψει ὑμῖν ἰδεῖν ἐστι· μετ᾽ ἐκεῖνον γὰρ οὐδεὶς ὅλως προφήτης παρ᾽ ὑμῖν γεγένηται*.

(4) *Καὶ παρ᾽ ἡμῖν ἐστιν ἰδεῖν καὶ θηλείας καὶ ἄρσενας χαρίσματα ἀπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἔχοντας*.

(5) Anno D. 203. n. V.

(6) Apud Euſeb. lib. V. Hiſt. Eccleſ. Cap. XXIV.

menti Catholicos Prophetas, ut quos dicat nihil ad Montaniſtas pertinuiſſe, μηδὲν αὐτοῖς προσήκοντας, praeter Philippi filias, Ammiam quamdam Philadelphenſem recenſet, quam, adeo celebris fama fuit, Prophetico adflatam fuiſſe Spiritu, ut Montaniſtae jactarent, quod [1] *poſt Quadratum & Ammiam Philadelphenſem mulieres illae Montani in Prophetiae gratiam ſucceſſerant*. In hos itaque Novi Teſtamenti non Prophetas modo, ſed etiam Prophetiſſas, translata fuiſſe, docet Juſtinus, Prophetica dona, quibus olim Synagoga inclaruerat; idque tanta perſpicuitate, atque evidentia, ut Judaeos ipſos hujuſce rei teſtes appellet. Quod utique argumento eſt, non minori copia, atque ubertate ſeſe novis hiſce Prophetis, quam antiquis, Prophetiae Spiritum infudiſſe. Jam vero, an non eo ſe modo Veteris Teſtamenti Prophetae gerebant, quaſi Spiritum Sanctum veluti monile quoddam in pectore ſuo, ut in arca incluſum ſua haberent ad nutum, ejus illuſtrationibus uſuri ad arbitrium? Annon de futuris eventibus a Populo requiſiti, eadem plane fiducia, qua Perpetua, ſe illi craſtina die, aut poſt breve tempus renuntiaturos ſpondebant? Quid ergo mirum, ſi Novi Teſtamenti Prophetis, ut Agabo, Silae, Quadrato, Polycarpo, & Prophetiſſis, ut Filiabus Philippi, Ammiae Philadelphenſi, & deinde Perpetuae, adeo familiarem fuiſſe dicamus, ut a Chriſtianis interrogati, hac fiducia reſponderint: *Cras vobis renuntiabimus?* Prophetae ſcilicet, aut Prophetidis appellationem, non illi olim, aut illae tuliſſe videntur, qui ſemel tantum, aut iterum Prophetica fudiſſent oracula, ſed qui Prophetico ſpiritu familiariter, & pene dixerim, ad arbitrium uterentur. Alioquin cum Prophetica dona tanta olim in Eccleſia copia exundarent; cur aliqui tantum, nec magno ſane numero, Prophe-

tae

(1) Μετὰ Κοδράτον καὶ τὴν ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἀμμίαν, αἱ περὶ Μοντανὸν διεδέξαντο γυναῖκες τὸ προφητικὸν χάρισμα. Apud Euſeb. Hiſt. Eccleſ. Cap. XVII.

tae κατ' ἐξοχὴν dicti fuiſſent, ut quos Aſterius apud Euſebium loco ſaepius laudato recenſet, & Polycarpus dictus Eccleſiae Smyrnenſi διδάσκαλος Ἀποςόλικος, ϗ Προφητικός (1). *Doctor Apoſtolicus, & Propheticus?*

III. Non longe poſt Juſtini Martyrium Montaniſticae factionis initia videntur eſſe collocanda, ſi ut Ruinartius (2), & alii volunt, anno CLXVII. aut etiam ſerius S. Martyr occubit. Anno enim CLXXVII. quo Lugdunenſes Martyres paſſi ſunt, nefariae ſectae fundamenta, ut Euſebius refert, jacta jam fuerant. Principio, ut ex eodem Euſebio conſtat, varia fuit eorum fortuna: alii eos ut veros Prophetas celebrabant, alii quid de illis ſtatuerent, ancipites haerebant, adeo ut aliarum quoque Eccleſiarum, & praeſertim Gallicanae, de hac nova Prophetia ſententiam per literas Aſiani rogarint. Cauſsam vero cur non ſtatim ab omnibus repudiarentur, hanc fuiſſe tradit Euſebius, quod quum adhuc in Eccleſia divinae gratiae chariſmata adfluerent, haud inſolens videbatur, eos quoque, qui auſterum vivendi genus extrinſecus conſectabantur, caeleſtibus chariſmatis abundare: *Quum Montanus*, inquit Euſebius (3), *& Alcibiades, ac Theodotus tunc primum in Phrygia, opinione hominum, tamquam Prophetae celebrari coepiſſent; (multa quippe divinae gratiae miracula in pluribus Eccleſiis etiam tum fieri ſolita fidem plurimis faciebant, eos quoque prophetare) quumque illorum hominum cauſa diſſenſio orta eſſet, qui in Gallia erant fratres, privatum de his judicium ſuum, religioſum imprimis, & cum recta fide conſentiens, rurſus eidem Epiſtolae ſu-*

(1) Epiſt. de illius Martyrio apud Euſeb. lib. 4. Hiſt. Eccleſ. cap. 15.
(2) Admonit. in Acta S. Juſtini M. n. 12.
(3) Τῶν δ' ἀμφὶ τὸν Μοντανὸν ϗ Ἀλκιβιάδην ϗ Θεόδοτον, περὶ τὴν Φρυγίαν ἄρτι τότε πρῶτον τὴν περὶ τοῦ προφητεύειν ὑπόληψιν παρὰ πολλοῖς ἐκφερομένων· πλεῖςαι γὰρ οὖν ϗ ἄλλαι παραδοξοποιΐαι τοῦ θείου χαρίσματος εἰσέτι τότε κατὰ διαφόρους ἐκκλησίας ἐκτελούμεναι, πίςιν παρὰ πολλοῖς τοῦ κἀκείνους προφητεύειν παρεῖχον· ϗ δὴ διαφωνίας ὑπαρχούσης περὶ τῶν δεδηλωμένων, αὖθις οἱ κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀδελφοί, τὴν ἰδίαν κρίσιν ϗ περὶ τούτων, εὐλαβῆ ϗ ὀρθοδοξοτάτην ὑποτάττουσιν· ἐκθέμενοι ϗ τῶν παρ' αὐτοῖς τελειωθέντων μαρτύρων διαφόρους

ſubjunxerunt, prolatis interfectorum apud ſe Martyrum variis Epiſtolis, quas illi dum in vinculis adhuc eſſent, partim ad fratres in Aſia & Phrygia degentes, partim ad Eleutherum Romanae urbis Epiſcopum ſcripſerant, pro pace Eccleſiarum quaſi legatione fungentes. Haec de Montaniſtarum initiis Euſebius; ex quibus nemo non facile intelligit, eam per haec tempora in Eccleſia fuiſse divinorum chariſmatum ubertatem, ut ex eo firma conjectura capi non poſſet, aliquos e Prophetarum albo expungendos eſse, quod cum magna fiducia Propheticum ſpiritum uſurparent. Ejusdem libri capite decimo ſexto, & ſeqq. aliquot illius aevi Scriptores memorat, qui Montaniſtas graviſsimis ſcriptis exagitarunt, ut Apollinarem Hieropolitanum, Aſterium Urbanum, Miltiadem, Apollonium, Serapionem, Aelium Publium Julium Develti Coloniae Thraciae Epſcopum, & ex quibusdam longas bene ῥήσεις adfert, in quibus cernere eſt, quo ſignorum genere veteres illi Patres adulterinum Montani ſpiritum deprehenderint. Praeter pravos eorum mores, & Vaticiniorum falſitatem, illud imprimis, ut ſupra vidimus, novis hiſce Prophetis objecerunt, quod velut arrepticii, ſubito quodam furore ac mentis exceſsu concuſsi, inſana quaedam & importuna atque aliena proloquerentur, praeter morem atque inſtitutum Eccleſiae a Majoribus traditum, & continua deinceps ſucceſsione propagatum. Nullibi autem id illis oppoſuiſse legimus, quod Perpetuae Baſnagius opponit, eamque propterea uti Montaniſtam traducit, quod caeleſtes revelationes cum magna fiducia praeſtolarentur. Nullum certe Vir eruditus adferre poterit veterum Patrum teſtimonium, quo demonſtret, magnam illam, quam in Perpetua miratur, fiduciam Montaniſticae familiae fuiſſe propriam: qua ergo ipſe potius fiducia, ne dicam temeritate & audacia, hoc eſse voluit in ſanctiſsima Femina Montaniſtici ſpiritus argumentum?

IV. His

ρας ἐπιστολάς· ἃς ἐν δεσμοῖς ἔτι ὑπάρχοντες, τ ἰς ἐπ' Ἀσίας καὶ Φρυγίας ἀδελφοῖς διεχάραξαν· ὁ μὴν ἀλλὰ καὶ Ἐλευθέρῳ τῷ τότε Ῥωμαίων ἐπισκόπῳ, τῆς τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνης ἕνεκα πρεσβεύοντες. lib. v. Cap. 3.

IV. His eiſdem temporibus pietatis, & eruditionis laude florebat imprimis Irenaeus. Ex ſecundo ipſius adverſus Haereſes libro inſignem locum adfert Euſebius, in quo „ divinae, *inquit* (1), admirandaeque virtutis ſpecimina adhuc „ ſua aetate in quibusdam Eccleſiis ſuperfuiſse, teſtatur „ his verbis: *Tantum abeſt*, inquit (c. 56.) *ut mortuum excitent per orationem, quemadmodum Dominus, & Apoſtoli fecerunt. Sed & ſaepenumero inter fratres tota ſimul unius loci Eccleſia ob aliquam neceſſitatem id flagitante cum jejuniis multis & orationibus, reverſa eſt in corpus anima defuncti, & ſanctorum precibus hominis vita donata eſt*. Et aliquanto poſt: *Quod ſi*, inquit, *ſimulatione quadam ac praeſtigiis haec Dominum feciſſe dicturi ſunt, ad Prophetarum oracula eos deducentes, ex illis demonſtrabimus, cuncta de ipſo ita praedicta & geſta eſſe certiſſime, eumque eſſe Filium Dei. Unde etiam in ejus nomine quotquot veri ſunt ejus diſcipuli, accepta ab eo gratia ad ſalutem, atque utilitatem reliquorum omnium ea faciunt, prout unuſquiſque ipſorum ab eo munus acceperit. Alii enim Daemonas expellunt certiſſime, ac veriſſime; adeo ut qui ejuſmodi malis ſpiritibus liberati ſunt, ſaepe fidem amplectantur, & in Eccleſia permaneant. Alii praeſcientiam futurorum, & viſiones ſortiti ſunt, & propheticas praedictiones. Alii infirmos per impoſitionem manuum* cu-

(1) Ἐν δευτέρῳ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, ὅτι δὴ ϗ εἰς αὐτὸν ὑποδείγματα τῆς θείας ϗ παραδόξου δυνάμεως ἐν ἐκκλησίαις τισὶν ὑπολέλειπτο, διὰ τούτων ἐπισημαίνεται λέγων. τοσοῦτον δὲ ἀποδέουσι τοῦ νεκρὸν ἐγεῖραι, καθὼς ὁ Κύριος ἤγειρε ϗ οἱ Ἀπόστολοι διὰ προσευχῆς· ϗ ἐν τῇ ἀδελφότητι πολλάκις, διὰ τὸ ἀναγκαῖον τῆς κατὰ τόπον ἐκκλησίας πάσης αἰτησαμένης μετὰ νηστείας ϗ λιτανείας πολλῆς, ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα τοῦ τετελευτηκότος, ϗ ἐχαρίσθη ὁ ἄνθρωπος ταῖς εὐχαῖς τῶν ἁγίων. ϗ αὖθις φησὶ μεθ᾽ ἕτερα. εἰ δὲ ϗ τὸν Κύριον φαντασιωδῶς τὰ τοιαῦτα πεποιηκέναι φήσουσιν, ἐπὶ τὰ προφητικὰ ἀνάγοντες αὐτοὺς, ἐξ αὐτῶν ἐπιδείξομεν πάντα οὕτως περὶ αὐτοῦ ϗ προειρῆσθαι ϗ γεγονέναι βεβαίως, ϗ αὐτὸν μόνον εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. διὸ ϗ ἐν τῷ ἐκείνου ὀνόματι οἱ ἀληθῶς αὐτοῦ μαθηταὶ, παρ᾽ αὐτοῦ λαβόντες τὴν χάριν· ἐπιτελοῦσιν ἐπ᾽ εὐεργεσίᾳ τῇ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, καθὼς εἷς ἕκαστος αὐτῶν τὴν δωρεὰν εἴληφε παρ᾽ αὐτοῦ. οἱ μὲν γὰρ δαίμονας ἐλαύνουσι βεβαίως ϗ ἀληθῶς· ὥστε πολλάκις ϗ πιστεύειν αὐτοὺς ἐκείνους καθαρισθέντας ἀπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ϗ εἶναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· οἱ δὲ ϗ πρόγνωσιν ἔχουσι τῶν μελλόντων, ϗ ὀπτασίας ϗ ῥήσεις προφητικάς· ἄλλοι δὲ τοὺς κάμνοντας διὰ τῆς τῶν χειρῶν ἐπιθέσεως

curant, ac priſtinae ſanitati reſtituunt. Sed & mortui aliquoties, ut ſupra diximus, excitati ſunt, & pluribus deinceps annis nobiſcum remanſerunt. Quid plura? Non poteſt numerus iniri donorum, quae per univerſum orbem Eccleſia a Deo accipiens, in nomine ejus, qui ſub Pontio Pilato crucifixus eſt, Jeſu Chriſti, quotidie ad opitulationem Gentium operatur; nec fallens quemquam, nec pecuniam corradens. Ut enim gratis accepit a Deo, ſic etiam gratis miniſtrat. „ Idem, *inquit Euſebius*, „ in alio loco ita ſcribit. *Sicuti multos ex fratribus audimus in Eccleſia, qui prophetiae dona conſecuti ſunt, & omni linguarum genere per ſpiritum loquuntur, & ad hominum utilitatem occulta in lucem proferunt, atque arcana Dei myſteria exponunt* „. Ex his igitur apparet, multiplicem donorum ſpiri- „ tualium varietatem ad illa uſque tempora penes eos, qui di- „ gni eſsent, permanſiſse. Quum res Eccleſiae id temporis ita ſe haberent, & tanta eſset divinorum chariſmatum varietas & copia, ut neque eorum iniri numerus poſset, & quotquot eſsent ἀληθῶς αὐτοῦ μαθηταὶ *veri ejus*, ideſt, Chriſti *diſcipuli* Propheticis donis abundarent, & vel mortuos, excitarent, vel Daemones ejicerent, aut futura praeviderent, aut occulta cordium penetrarent, aut infirmos per impoſitionem manuum ſanitati reſtituerent, aut omni genere linguarum per Spiritum loquerentur: annon imprudenter illi faciunt, qui res Chriſtianorum illius temporis ex praeſenti rerum ſtatu metientes, tantopere mirantur, quod Ss. Femina, ἀληθῶς αὐτοῦ μαθήτρια, adeoque divinis hiſce chariſmatis adſueta, ut quae ſe *ſciebat fabulari cum Domino*, cun-

θέντος ἰῶνται, καὶ ὑγιεῖς ἀποκαθιςᾶσιν. ἤδη δὲ καθὼς ἔφαμεν, καὶ νεκροὶ ἠγέρθησαν, καὶ παρέμειναν σὺν ἡμῖν ἱκανοῖς ἔτεσι. καὶ τί γάρ; οὐκ ἔςιν ἀριθμὸν εἰπεῖν τῶν χαρισμάτων ὧν κατὰ παντὸς τοῦ κόσμου ἡ ἐκκλησία παρὰ Θεοῦ λαβοῦσα, ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριςοῦ τοῦ ςαυρωθέντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ἑκάςης ἡμέρας ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῇ τῶν ἐθνῶν ἐπιτελεῖ, μήτε ἐξαπατῶσα τινάς, μήτε ἐξαργυριζομένη· ὡς γὰρ δωρεὰν εἴληφε παρὰ Θεοῦ, δωρεὰν καὶ διακονεῖ. καὶ ἐν ἑτέρῳ δὲ τόπῳ ὁ αὐτὸς γράφει. καθὼς καὶ πολλῶν ἀκούομεν ἀδελφῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προφητικὰ χαρίσματα ἐχόντων· καὶ παντοδαπαῖς λαλούντων διὰ τοῦ πνεύματος γλώσσαις. καὶ τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων εἰς φανερὸν ἀγόντων ἐπὶ τῷ συμφέροντι· καὶ τὰ μυςήρια τοῦ Θεοῦ ἐκδιηγουμένων. ταῦτα καὶ περὶ τοῦ διαφορὰς χαρισμάτων μέχρι καὶ τῶν δηλουμένων χρόνων παρὰ τοῖς ἀξίοις διαμεῖναι. lib. quinto Hiſt. Eccleſ. Cap. ſeptimo.

Digitized by Google

cunctis jam terrenis adfectibus exſoluta, & in ipſa Martyrii expeditione, eam ſibi ſumſerit de divina dignatione fiduciam, *cujus beneficia tanta experta erat*, ut fidenter ſe fratri renuntiaturam ſpoponderit, an paſsio futura eſset an commeatus? Id Baſnagii judicio longe eſt ab iſtorum temporum moribus: ſed annon longius eſt etiam ab hodierna conſuetudine, quod tunc πολλάκις *ſaepenumero inter fratres* factum eſse, teſtatur Irenaeus, quod *tota ſimul unius loci Eccleſia ob aliquam neceſsitatem id flagitante cum jejuniis multis & orationibus, reverſa ſit in corpus anima defuncti, & Sanctorum precibus hominis vita donata ſit?*

V. Sed ut intelligat Baſnagius, qua fiducia veteres Chriſtiani divina haec chariſmata, & virtutes adminiſtrarent, audiat quae Tertullianus jactet de illorum in Daemones imperio [1]: *Edatur hic aliquis ſub tribunalibus veſtris, quem Daemone agi conſtet: Juſſus a quolibet Chriſtiano loqui Spiritus ille, tam ſe Daemonem confitebitur de vero, quam alibi Deum de falſo. Aeque producatur aliquis ex iis, qui de Deo pati exiſtimantur, qui aris inhalantes numen de nidore concipiunt, qui ructando conantur, qui anhelando profantur. Iſta ipſa Virgo caeleſtis pluviarum pollicitatrix, iſte ipſe Aeſculapius medicinarum demonſtrator, alias demorituris Socordio, & Denatio, & Aſclepiodoto ſubminiſtrator, niſi ſe Daemones confeſſi fuerint, Chriſtiano mentiri non audentes, ibidem illius Chriſtiani procaciſſimi ſanguinem fundite. Quid iſto opere manifeſtius? Quid hac probatione fidelius? Simplicitas veritatis in medio eſt: virtus illi ſua adſiſtit: nihil ſuſpicari licebit: magia, aut aliqua ejuſmodi fallacia fieri dicetis, ſi oculi veſtri, & aures permiſerint vobis. Quid autem injici poteſt adverſus id, quod oſtenditur nuda ſinceritate?* An non haec magna fiducia; de cujuſvis Chriſtiani ſanguine cum Tyrannis tranſigere, ſi non ad arbitrium, & quam maluerit, in Daemonas exerceat poteſtatem? An iſtam quoque fiduciam ſola Mon- N tani

1) Apolog. cap. XXIII.

tani familia dignam, Baſnagius dicere audebit, quod huic Sectae Tertullianus fuerit addictus? At nullus heic ejuſmodi cavillationibus locus: non heic de occultis privatiſque viſionibus aut revelationibus agitur, ſed de re cujus publicum, & ſub ipſis Ethnicorum Magiſtratuum tribunalibus, exhibetur experimentum; & Chriſtianae Religionis decus, & Chriſtiani hominis ſanguis in diſcrimen vocatur, niſi ſignum oblatum ex ſententia proceſſerit. Annon vero ita ſe gerit, ita loquitur Tertullianus, quaſi Spiritum Sanctum ad coërcendos & ſubjiciendos ſibi Daemones, veluti monile quoddam in arca incluſum ſua Chriſtiani haberent ad nutum, ejus virtute, ac poteſtate, quando vellent, uſuri ad arbitrium? Unde autem Chriſtianis tanta fiducia, niſi ex quotidiano id genus virtutum experimento? *Chriſtum timentes*, ſubjungit laudatus Auctor, *& Deum in Chriſto, ſubjiciuntur ſervis Dei & Chriſti. Ita de contactu, deque adflatu noſtro . . . etiam de corporibus noſtro imperio excedunt inviti & dolentes, & vobis praeſentibus erubeſcentes*. Libro autem de Corona Milit. hoc ſpiritu, hac virtute non Clericos modo aut inſigniores Chriſtianos, ſed quoſvis promiſcue, etiam Laicos, praeditos fuiſſe, clare & aperte ſignificat, dum Chriſtianos, illos utique, quibus ex Eccleſiae Catholicae diſciplina militare licebat, a ſuſcipienda vel exercenda militia hoc inter cetera argumento deterret, quod militibus noctu pro Daemonum templis excubandum eſset, in quos Chriſtianus interdiu imperium exercebat, quoſque exorciſmis fugabat (1): *Et quos interdiu exorciſmis fugavit, noctibus defenſabit, incumbens, & requieſcens ſuper luncho, quo perfoſſum eſt latus Chriſti*. Cui, ut vidimus, concinit Irenaeus, qui .veros Chriſti Diſcipulos, nulla diſtinctione adhibita, hac, ait, inter cetera dona, praeditos fuiſse poteſtate, ut Daemones expellerent βεβαίως καὶ ἀληθῶς. Et utroque antiquior Juſtinus ipſos Ethnicos

(1) Capite undecimo.

cos harum virtutum teſtes appellat, ut quae ſub ipſorum oculis, & palam ederentur [1]: *Hoc ipſum ex his, quae ſub adſpectu veſtro fiunt, intelligere poteſtis. Complures ſiquidem Daemonum intemperiis correptos homines per orbem omnem & hanc veſtram Urbem, quos alii adjuratores, & incantatores, & venefici veſtri curare non potuerunt, permulti hominum noſtrorum, Chriſtianorum inquam, per nomen Jeſu Chriſti ſub Pontio Pilato crucifixi adjurantes ſanarunt, atque etiam nunc ſanant, exarmantes, atque exigentes ab hominibus, qui illos obſederunt, Daemones.* Et in Dialogo cum Tryphone [2]: *Opitulatorem namque ipſum, & redemtorem nominamus, cujus etiam nominis potentiam Daemones tremunt & reformidant, & hodie quoque illi per nomen Jeſu Chriſti crucifixi ſub Pontio Pilato, qui Judaeae procuratorem egit, adjurati, nobis parent.* Et rurſum: *Et nunc nos, qui in crucifixum ſub Pontio Pilato Jeſum Dominum noſtrum credimus, Daemonia cuncta, Spirituſque malignos adjurantes, ſub poteſtate eos noſtra ſubditos habemus.* Non minori quam Tertullianus fiducia magnus hac de re loquitur Athanaſius, quamvis quarto ſeculo, non eadem qua tertio ineunte, ubertate haec Spiritus Sancti chariſmata redundarent [3]: *Haec autem quae dicimus, non in ſolis verbis conſiſtunt, ſed ipſa etiam experientia praeclarum veritati dat teſtimonium. Accedat itaque quiſquis voluerit, ac virtutis inſignia in Chriſti virginibus, nec non in*

N 2 *ado-*

(1) Καὶ νῦν ἐκ τῶν ὑπ' ὄψιν γινομένων μαθεῖν δύνασθε, δαιμονιολήπτους γὰρ πολλοὺς κατὰ τὸν κόσμον, ἐν τῇ ὑμετέρᾳ πόλει πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἀνθρώπων, τῶν Χριστιανῶν, ἐξορκίζοντες κατὰ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σταυρωθέντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ὑπὸ τῶν ἄλλων πάντων ἐπορκιστῶν καὶ ἐπᾳστῶν καὶ φαρμακευτῶν μὴ ἰαθέντας, ἰάσαντο, καὶ ἔτι νῦν ἰῶνται, καταργοῦντες καὶ ἐκδιώκοντες τοὺς κατέχοντας τοὺς ἀνθρώπους δαίμονας. Apolog. II. ad Senat.

(2) Βοηθὸν γὰρ ἐκεῖνον καὶ λυτρωτὴν καλοῦμεν, οὗ καὶ τὴν τοῦ ὀνόματος ἰσχὺν καὶ τὰ δαιμόνια τρέμει, καὶ σήμερον ἐξορκιζόμενα κατὰ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σταυρωθέντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τοῦ γενομένου ἐπιτρόπου τῆς Ἰουδαίας ὑποτάσσεται. Καὶ νῦν ἡμεῖς οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν σταυρωθέντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου Ἰησοῦν Κύριον ἡμῶν, τὰ δαιμόνια πάντα καὶ πνεύματα πονηρὰ ἐξορκίζοντες ὑποτασσόμενα ἡμῖν ἔχομεν.

(3) Ταῦτα δὲ τὰ λεγόμενα παρ' ἡμῶν οὐκ ἄχρι λόγων ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας ἔχει τὴν τῆς ἀληθείας μαρτυρίαν. παρίτω γὰρ ὁ βουλόμενος καὶ θεωρείτω τῆς μὲν ἀρετῆς τὸ γνώρισμα ἐν ταῖς Χριστοῦ παρθένοις καὶ ἐν τοῖς σωφροσύνην ἁγνεύουσι νεωτέροις, τῆς δὲ ἀθανασί-

adoleſcentibus, qui caſtimoniam profitentur, immortalitatiſque fidem in tanto Chriſti Martyrum choro contempletur. Veniat, & quiſquis ea, quae diximus, experiri cupit, atque in mediis ipſis Daemonum praeſtigiis, & oraculorum fallaciis, ac magiae prodigiis, ſigno Crucis, quae apud ipſos ludibrio eſt, utatur, ſolumque Chriſtum nominet: mox videbit, quam cito per ipſum fugentur Daemones, ceſſent oracula, ars omnis magica veneficiaque evaneſcant. Si non eſt incredibile, veteres Chriſtianos tantam exercuiſse adverſus Daemones poteſtatem, & ad malignos Spiritus coërcendos, Spiritus Sancti virtutem, veluti gladium a femore pendentem habuiſse ad nutum, eum, quando vellent, exerturos ad arbitrium: cur incredibile videbitur, Feminam divino Spiritu plenam ita ſe geſsiſse, quaſi ipſum veluti monile quoddam in pectore ſuo ut in arca incluſum habuiſset ad nutum, ejus illuſtrationibus, quando vellet, uſura ad arbitrium? Non video, quid huic argumento reponi poſſit. Non nititur incertis, aut obſcuris exemplis, non dubiis, aut forte confictis revelationibus, non vagis vulgi rumoribus, aut traditionibus; ſed palam, & in omnium oculis rerum geſtarum fide, clariſsimis monumentis conteſtata, conſignataque. Spiritus Sancti virtute ad comprimendos Daemones veteres Chriſtiani ad arbitrium utebantur. *Quid hoc opere manifeſtius?* Cur igitur Candidata Martyrii Spiritus Sancti illuſtrationes ad arbitrium impetrare non potuit? *Quid hac probatione fidelius? Simplicitas veritatis in medio eſt: virtus illi ſua adſiſtit; nihil ſuſpicari licebit*; non Montaniſmum, aut Phanatiſmum, aut aliquid hujuſmodi.

VI. Eadem, qua Perpetua, Severi perſecutione, ſancta Potamiaena, inter Alexandrinos hujus temporis Martyres celeberrima, ſublata eſt, cujus non ſolum exſtat apud Euſe-

νασίας τὴν πίστιν ἐν τῷ τοσούτῳ τῶν μαρτύρων αὐτοῦ χορῷ. ἐρχέσθω δὲ ὁ πεῖραν τῶν προλεχθέντων βουλόμενος λαβεῖν, καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς φαντασίας τῶν Δαιμόνων, καὶ τῆς τῶν μαντειῶν ἀπάτης, καὶ τῶν τῆς μαγείας θαυμάτων, χρησάσθω τῷ σημείῳ τοῦ γελωμένου παρ' αὐτοῖς σταυροῦ, τὸν Χριστὸν ὀνομάσας μόνον, καὶ ὄψεται πῶς δι' αὐτοῦ Δαίμονες μὲν φεύγουσι, μαντεῖαι δὲ παύονται, μαγεία δὲ πᾶσα καὶ φαρμακεία καταργεῖται. Lib. de Incarnat. Verbi Dei n. 48. novae Edit.

Euſebium illuſtris apparitio, ſed inſignis in Deum fiduciae exemplum, non minus quam illud Perpetuae, admiratione dignum. Euſebii verba pro more ſubjiciam [1]: *Protinus igitur judicis ſententia damnatam, Baſilides unus ex apparitoribus ad ſupplicium abducit. Quumque vulgus eam vexare, & obſcaenis verbis illudere ei conaretur, Baſilides quidem eos, qui contumeliam Virgini faciebant, abſterrens propellebat, multaque miſericordiae, & humanitatis erga illam praebebat indicia. Illa vero benignitatem hominis erga ſe libenter amplectens, bono animo eum eſſe juſſit: ſe namque poſt obitum ſalutem ipſius a Domino impetraturam, & collata in ſe beneficia brevi remuneraturam eſſe . . . Et hujuſmodi quidem certamen nobiliſſima Virgo decertavit. Brevi autem poſtea Baſilides . . . . . . Chriſtianum ſe eſſe, idque palam profiteri . . . . Quumque quidam in Domino fratres eum adjiſſent, & cauſſam ſubitae illius, atque inſperatae converſionis interrogarent, dixiſſe fertur, Potamiaenam tertio poſt Martyrium die, noctu ſibi adſiſtentem coronam capiti ſuo impoſuiſſe, dixiſſeque ſe ipſius cauſſa Dominum oraſſe, atque id, quod petierat, impetraſſe: nec diu poſtea ipſum ad ſuperos migraturum. Poſthaec ſignaculo Domini a fratribus accepto poſtridie Chriſtum glorioſe confeſſus, capite truncatus eſt.* An minori fiducia Baſilidi ſalutem, & beneficiorum certam remunerationem Potamiaena ſpopondit, quam Perpetua Saturo fu-

---

(1) Ἅμα δὲ λόγῳ τὸν τῆς ἀποφάσεως ὅρον καταδεξαμένην, ὁ Βασιλείδης εἷς τις ὢν τῶν ἐν στρατείαις ἀναφερομένων, ἀπάγει παραλαβὼν τὴν ἐπὶ θανάτῳ. ὡς δὲ τὸ πλῆθος ἐνοχλεῖν αὐτῇ καὶ ἀκολάστοις ἐνυβρίζειν ῥήμασιν ἐπειρᾶτο, ὁ μὲν ἀνεῖργεν ἀποσοβῶν τοὺς ἐνυβρίζοντας, πλεῖστον ἔλεον καὶ φιλανθρωπίαν εἰς αὐτὴν ἐνδεικνύμενος· ἡ δὲ τῆς περὶ αὐτὴν συμπαθείας ἀποδεξαμένη τὸν ἄνδρα θαῤῥεῖν παρακελεύεται· ἐξαιτήσεσθαι γὰρ αὐτὸν ἀπελθοῦσαν, παρὰ τοῦ ἑαυτῆς Κυρίου, καὶ οὐκ εἰς μακρὸν τῶν εἰς αὐτὴν πεπραγμένων τὴν ἀμοιβὴν ἀποτίσειν αὐτῷ ..... καὶ ὁ μὲν τῆς ἀοιδίμου κόρης, τοιοῦτος κατηγώνιστο ἆθλος. οὐ μακρὸν δὲ χρόνον διαλιπὼν ὁ Βασιλείδης ..... Χριστιανὸν ὑπάρχειν, καὶ τοῦτο ἐμφανῶς ὁμολογεῖν.... Τῶν δὲ κατὰ Θεὸν ἀδελφῶν ὡς αὐτὸν ἀφικομένων, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀθρόας καὶ παραδόξου ταύτης ὁρμῆς πυνθανομένων, λέγεται εἰπεῖν, ὡς ἄρα Ποταμίαινα τρισὶν ὕστερον ἡμέραις τοῦ μαρτυρίου νύκτωρ ἐπιστᾶσα, στέφανον αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ περιθεῖσα εἴη, φαίη τε παρακεκληκέναι χάριν αὐτοῦ τὸν Κύριον, καὶ τῆς ἀξιώσεως τετυχηκέναι· οὐκ εἰς μακρόν τε αὐτὸν παραλήψεσθαι. ἐπὶ τούτοις τῶν ἀδελφῶν τῆς ἐν Κυρίῳ σφραγῖδος μεταδόντων αὐτῷ, τῇ μετέπειτα ἡμέρᾳ τῷ τοῦ Κυρίου διαπρέψας μαρτυρίῳ, τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται. Lib. VI. Hiſt. Eccl. Cap. V.

futuri eventus praedictionem? Annon ita quoque Potamiaena ſe gerit, quaſi divinae Praedeſtinationis ordinationes in numerato haberet, aut poſt mortem divinorum conſiliorum arbitra futura eſset, gratiae per ſe victricis auxiliis uſura ad arbitrium, per quae Baſilidi Chriſtus donaret, *non ſolum ut crederet in eum, ſed etiam ut pateretur pro eo?* Si brevi Potamiaena fore ſperavit, ut ſuae pro Baſilide preces exaudirentur: cur non in eamdem ſpem Perpetua quoque potuit adduci? Si laudi Potamiaenae datur, quod certam fecerit Baſilidi futurae ſalutis ſpem: cur vitio Perpetuae vertitur, quod certam Saturo ſpem injecerit futurae revelationis? Si Potamiaenae prophetiam nemo umquam in Montaniſmi ſuſpicionem adduxit: cur ſimilem Perpetuae prophetiam in invidiam Montaniſmi trahemus? Quid enim differunt: *Bono animo eſto, poſt obitum impetrabo tibi ſalutem.* Et: *Craſtina die tibi renuntiabo?*

Exſtincta Severi perſecutione pax diuturna ſucceſsit, ad Decium uſque, niſi Maximini perſecutione, quae tamen brevis, & localis fuit, non interrupta. Hoc temporis intervallo viſiones, & revelationes in Eccleſia non defuerunt, ut aliquibus exemplis conſtat, quae uti inſigniora, & ad publicum Eccleſiae ſtatum, & ad publicas item Perſonas, atque imprimis celebres pertinentia, Hiſtoriae ſuae Euſebius inſeruit. Cujuſmodi fuerunt illae, quibus Alexander in Hieroſolymorum Antiſtitem electus eſt (1), & qua S. Fabianus Eccleſiae Romanae Pontifex renunciatus (2): ſed eas praetereo, quod nihil ferme cum noſtro argumento commune habeant, ut illas etiam Dionyſii Alexandrini, quas idem Euſebius refert (3), in quibus praeſenti cauſsae non multum videtur eſse praeſidii.

VII. Ad

(1) Vid. Euſeb. lib. VI. cap. XI.
(2) Vid. Euſeb. ibid. cap. XXIX.
(3) Vid. ipſius Epiſt. ad German. apud Euſeb. ibid. c. XL. & Epiſt. ad Philemon. apud eumd. lib. VII. cap. VII.

VII. Ad Cyprianum itaque veniam, quo nemo magis ita ſe geſſit, quaſi Spiritum Sanctum, veluti monile quoddam in arca incluſum ſua, habuiſset ad nutum, ejus illuſtrationibus, quando vellet, uſurus ad arbitrium. Duo autem in ejus revelationibus, ac viſionibus ſpectanda ſunt: earum ſcilicet varietas, atque frequentia; & quam inde concepit ſanctiſsimus juxta, ac prudentiſsimus Vir de divina dignatione, & familiaritate fiduciam. Ut autem haec diligentius Lector, atque commodius animadvertat, eas heic S. Martyris viſiones exponere viſum eſt iisdem verbis, quibus ab ipſo ſuis in Epiſtolis referuntur. Epiſtola undecima, alias juxta Pamelii Editionem octava, nihil ferme habet praeter viſiones, atque revelationes. Scripta eſt e ſeceſsu Presbyteris, & Diaconibus, hortaturque illos ad preces aſſidue fundendas; unde Auguſtinus ejus in lib. 4. de Baptiſmo mentionem faciens, hunc illi titulum dedit: *Ad Clericos, de precando Deo*. Deciana perſecutio ſaeviſsime id temporis graſsabatur: impulſum autem ſe fuiſse dicit, divinis praeſertim revelationibus, ad ſcribendum: *Nam quod*, inquit, *magis ſuaſit, & compulit, ut has ad vos literas ſcriberem, ſcire debetis (ſicut Dominus oſtendere, & revelare dignatur) dictum eſse in viſione: petite, & impetratis. Tunc deinde praeceptum Plebi adſiſtenti, ut pro quibusdam Perſonis deſignatis ſibi peterent. In petendo autem fuiſse diſonas voces, & diſpares voluntates: & hoc vehementer diſplicuiſse illi, qui dixerat: petite, & impetratis, quod Plebis inaequalitas diſcreparet, nec eſset fratrum conſenſio una, & ſimplex & juncta concordia*. Unanimitatis hujus, paciſque inter fratres, & concordiae defectus cauſsam fuiſse, ſubjungit, graſſantis perſecutionis, quam ſibi longe antequam decerneretur, ſequenti viſione oſtenſam fuiſse, teſtatur: *Imo vero nec veniſſent fratribus haec mala, ſi in unum fraternitas fuiſſet animata. Nam, & illud oſtenſum eſt, quod ſederet Paterfamilias ſedente ſibi ad dexteram juvene, qui juvenis anxius, & cum*

qua-

quadam indignatione ſubtriſtis, maxillam manu ſuſtinens, moeſto vultu ſedebat. Alius vero in ſiniſtra parte conſiſtens, rete portabat, quod ſe mittere, ut circumſtantem populum caperet, minabatur; & quum miraretur quid hoc eſset, ille, qui vidit, dictum eſt ei: Juvenem qui ad dexteram ſic ſederet, contriſtari & dolere, quod praecepta ſua non obſervarentur: illum vero in ſiniſtra exultare, quod ſibi daretur occaſio, ut a Patreſamilias poteſtatem ſumeret ſaeviendi. Hoc prius longe oſtenſum eſt, quam tempeſtas vaſtitatis hujus oriretur. Et vidimus impletum, quod fuerat oſtenſum. Sicuti pacis tempore futuram perſecutionem, ita, ſaeviente perſecutione, brevi futuram pacem in viſione pariter intellexit, de qua in eadem Epiſtola ita ſcribit: *Denique ad minimum famulum ſuum, & in delictis licet plurimis conſtitutum, & dignatione ejus indignum, tamen illic pro ſua circa nos bonitate, mandare dignatus eſt: dic illi, inquit, ſecurus ſit, quia pax ventura eſt. Sed quod interim morula eſt, ſuperſunt adhuc aliqui, qui probentur.* Neque tantum de fundendis adſidue precibus, ſed de aliis quoque pietatis operibus, & religionis officiis, ſupernis revelationibus admonitum ſe fuiſse teſtatur: *Sed & de victu parco, & ſobrio potu divinis dignationibus admonemur, &c.* Adeo vero de vaticiniorum ſuorum futuris eventibus ſanctiſsimus Praeſul ſecurus erat, ut quamvis nullus adhuc optatae tranquillitatis radius appeteret, juſsit tamen has literas promulgari, & per Clerum, ad quem ſcriptae fuerant, Plebi quoque communicari: *Diſsimulare haec ſingula, & apud conſcientiam meam ſolus occultare non debui . . . . Nec ipſi utique apud vos hanc Epiſtolam teneatis occultam, ſed legendam fratribus ſuggeratis.* Sed ab omni pacis ſpe tam longe aberat adflictae Plebis animus, ut nullam plerique graviſsimi Paſtoris literis, ac revelationibus fidem accommodarint: quam eorum incredulitatem in principio libri de Lapſis reprehendit, ab eo conſcripti poſt redditam Eccleſiae, ob inſperatum ac repentinum Deciorum interitum, tranquillitatem:

tem:

Digitized by Google

tem: *Pax ecce dilectiſsimi fratres Eccleſiae reddita eſt, & quod difficile nuper incredulis, ac perfidis impoſſibile videbatur, ope atque ultione divina ſecuritas noſtra reparata eſt.*

Non minus viſionibus abundat Epiſtola noviſsimae Editionis decima ſexta, ad Pamelii numeros decima, quin plures, & varias, paucioribus tamen verbis, complectitur: *Caſtigare nos itaque divina cenſura, nec noctibus deſinit, nec diebus: praeter nocturnas enim viſiones, per dies quoque impletur apud nos Spiritu Sancto puerorum innocens aetas, quae in ecſtaſi videt oculis, audit, & loquitur ea, quibus nos Dominus monere & inſtruere dignatur. Et audietis omnia, quando ad vos reducem me Dominus fecerit, qui, ut ſecederem, juſsit. Interim temerarii & incauti & tumidi quidam inter vos, qui hominem non cogitent, vel Deum timeant; ſcientes, quoniam ſi ultra in iiſdem perſeveraverint, utar ea admonitione, qua me uti Dominus jubet; ut interim probibeantur offerre.* Quis haec legens Cypriano noſtro praeclarum illud non adſcribat elogium, quod a Polycrate Melitoni Sardenſi longe antea tributum fuerat [1]: τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι πάντα πολιτευσάμενον, *qui Spiritu Sancto adflatus cuncta geſſit*. Unde *eum a pleriſque noſtrorum Prophetam* fuiſse habitum, ex Tertulliano *in ſeptem libris, quos ſcripſit adverſus Eccleſiam pro Montano*, refert Hieronymus [2]. At haec omnia in Cyprianum noſtrum non minus quadrant: quid enim perſecutionis tempore ab eo geſtum, quod non Spiritu Sancto adflatus perfecerit? Ut Plebem ſuam ad futurum bellum expediret, longe antequam exardeſceret, divina illud revelatione praeſenſit. Indicto bello, ut latebras quaereret, & perſecutionem declinaret, Deum auctorem habuit; neque, ut ipſemet, & Pontius Diaconus in ejus vita teſtantur, ſine divina revelatione ſeceſsit. Orta tempeſtate, quibus aut virtutum exercitationibus ſu-

O pe-

(1) Epiſt. ad Victorem P. apud Euſeb. lib. v. cap. xxiv.
(2) Catalog. in Melitone.

peranda eſset, aut pietatis officiis tranquillitas impetranda, divina item revelatione cognovit. Futuram pacem, non minus quam proximum bellum, divina pariter revelatione praenovit. Qua erga Lapſos diſciplina uti deberet, & nocturnis ipſe viſionibus, & diurnis innocentum puerorum raptibus, & exceſsibus intellexit. Qua item in incautos quoſdam, ac temerarios Presbyteros cenſura deberet animadvertere, a Deo ſimiliter per apertam & manifeſtam admonitionem accepit. Aſsiduis hiſce Spiritus Sancti donis ac muneribus fretus, ad reditum quoque ſuum ſupernam revelationem praeſtolabatur: *Et audietis omnia, quando ad vos reducem me Dominus fecerit, qui ut ſecederem juſsit:* quam illi non defuiſse, poſtea dicemus.

Interim, antequam e ſeceſsu Carthaginem remearet, Aurelium, & Celerinum gloria confeſsionis inſignes in Clerum cooptavit. Id vero non ſine conſuetis viſionibus, ac divinis revelationibus factum eſt. Nam, quum illorum temporum uſus haberet, ut Ordinationes Clericae non ſine Plebis teſtimonio, & totius Cleri ſuffragio celebrarentur; cur illos abſens in Clerum provexerit, hanc, de Aurelio loquens, adfert rationem, quod humano teſtimonio non indigeret, qui divino probatus fuerat ſuffragio (1): *In Ordinationibus Clericis, fratres cariſsimi, ſolemus vos ante conſulere, & mores ac merita ſingulorum communi conſilio ponderare: ſed exſpectanda non ſunt teſtimonia humana, cum praecedunt divina ſuffragia. Aurelius frater noſter, illuſtris adoleſcens, a Domino jam probatus, &c.* Et Epiſtola ſequenti de Celerini Ordinatione loquens, eam quoque per ſpiritum Prophetiae nec ſine viſionibus ac revelationibus peractam fuiſſe, teſtatur: *Quum enim*, inquit, *conſentire dubitaret, Eccleſiae ipſius admonitu, & hortatu in viſione per noctem compulſus eſt, ne negaret nobis ſuadentibus, cui plus licuit, quae & coëgit.* Fe-

(1) Epiſt. XXXVIII. ad Pam. num. XXXIII.

Feliciſsimus Schiſmatis Carthagine auctor, & quinque Presbyteri perditae factionis fomites, quas in ſanctiſſimum Virum turbas concitarint, ſaepius ipſe in ſuis Epiſtolis narrat. Hac de re, & de perſecutione, quae inde imminebat, divinitus aliquid accepiſse, nec caeleſtem defuiſse revelationem, ex his S. Martyris verbis colligunt Eruditi: *Perſecutio eſt haec alia, & alia tentatio, & quinque illi Presbyteri nihil aliud ſunt, quam quinque primores illi, qui edicto nuper Magiſtratibus fuerant copulati, ut fidem noſtram ſubverterent, ut gracilia fratrum corda ad letales laqueos praevaricatione veritatis averterent. Eadem nunc ratio, eadem rurſus everſio, per quinque Presbyteros Feliciſsimo copulatos, ad ruinam ſalutis inducitur*. Videtur, inquit Pamelius, alludere ad viſionem quampiam, in qua apparuiſse videntur cum Magiſtratibus quinque primores, qui edictum contra Epiſcopos una publicarent. Neque huic interpretationi refragatur Rigaltius, eamdemque manifeſte amplectitur Doduvellus [1]. Eadem Epiſtola, modo XLVIII. al. XL. quae ultima eſt earum, quas in ſeceſſu conſcripſit; quam, ut ſupra diximus, praeſtolabatur de reditu revelationem, ſe jam accepiſse, perſpicue, ut mihi videtur, luculenterque ſignificat. Primo enim queritur: „ quod quorumdam Presbyterorum malignitas, & perfidia perfeciſset, ne ſibi ad ſuos ante Diem Paſchae venire licuiſset. Cavebat ſcilicet, ne per minas, & per inſidias perfidorum major ex ſuo adventu Carthagine tumultus oriretur: & quum paci, & tranquillitati Epiſcopus providere in omnibus debeat, ipſe materiam ſeditioni dediſse, & perſecutionem denuo exacerbaſse videretur. Poſtea ſubjungit, hanc eſſe perſecutionis noviſſimam, & extremam tentationem, quae & ipſa, inquit, cito Domino protegente tranſibit, ut repraeſenter vobis poſt Paſchae diem cum Collegis meis. Annon manifeſta heic

O 2 ha-

(1) Differt. IV. Cyprianica de viſionibus, &c. §. XVIII.

habemus & clara Propheticae revelationis indicia? Ante Paſcha ſuo ſe receſſu continuit, metuens ne adventu ſuo materiam ſeditioni daret, & ne perſecutionem denuo exacerbaſse videretur: poſt Paſcha tamen certo ſe rediturum promittit. Sed an non poterat poſt Paſcha idem periculum imminere? Nequaquam: noverat enim cito tranſituram perſecutionis hujus noviſsimam tentationem. Sed unde id noverat, ut adeo certum promitteret? Non aliunde profecto niſi ex divina revelatione.

Sublatis Deciis, ſecundam Cypriani temporibus Eccleſiae perſecutionem Gallus & Voluſianus intulerunt. Hanc quoque S. Cyprianus, antequam ſaeviret, imo & antequam decerneretur, non una, aut altera; ſed multis, & crebris, & manifeſtis oſtenſionibus ac viſionibus futuram intellexit; & per Synodicas ſecundi Concilii Carthaginenſis ad Cornelium literas, non ſuae tantum, ſed etiam Romanae Eccleſiae ſignificavit [1]: *Sed enim cum videamus diem rurſus alterius infeſtationis appropinquare coepiſse, & crebris atque aſſiduis oſtenſionibus admoneamur, ut ad certamen, quod nobis hoſtis indicit, armati & parati ſimus; Plebem etiam nobis de divina dignatione commiſsam exhortationibus noſtris paremus, &c.* Poſtea: *Obtemperandum eſt namque oſtenſionibus, atque admonitionibus juſtis, ut a Paſtoribus oves in periculo non deſerantur, &c.* Rurſus: *Placuit nobis, Spiritu Sancto ſuggerente, & Domino per viſiones multas & manifeſtas admonente, quia hoſtis nobis imminere praenunciatur & oſtenditur, colligere intra caſtra milites Chriſti, &c.* His Cypriani verbis haec ſubjungit Cl. Doduvellus [2]: Non credent haec fortaſse Athei. Sed quid habent, quominus fide digna eſse cenſeant? Viſiones heic habemus non multas modo, ſed & manifeſtas; nec illas poſt eventum confictas, ſed vero antea praenunciatas, eventuque comprobatas; nec id

(1) Epiſt. LVII. al. LIV.
(2) Diſſert. de Viſionib. &c. §. XIX.

id obſcura privati cujuſpiam fide, ſed Synodi totius conſentiente ſuffragio, manſuriſque, ſi falſae fuiſsent, in rei memoriam aeternis monumentis, ſcriptiſque conſignatas, *ſole*, ut Hieronymus ait, *clarioribus;* non video quid praeterea velle poſsent ad rem facti comprobandam, ſi modo ex aequo judicare vellent, nec fidem prorſus omnem hominibus derogare. Rurſus de eadem perſecutione ita ſcribit ad Plebem Thibaritanam [1]: *Nam quum Domini inſtruentis dignatione inſtigemur ſaepius, amplius & admoneamur; ad veſtram quoque conſcientiam admonitionis noſtrae ſollicitudinem perferre debemus. Scire enim debetis, & pro certo credere ac tenere, preſſurae diem ſuper caput eſſe coepiſſe ... Nec putamus talia eſſe quae veniunt, qualia fuerunt illa, quae tranſierunt: gravior nunc & ferocior pugna imminet.* Non immerito dubitatur, quomodo Deciana, gravior & ferocior futura eſſet Galli perſecutio; quum reapſe brevior fuerit, & longe mitior? Hunc nodum ita ſolvi in Diſsert. de Poenit. ſeu de Capit. Crim. abſolut. [2] Non futuram modo perſecutionem, ſed & omnia pariter mala, quae non minus Eccleſiae, quam Reipublicae impendebant, fuiſse Cypriano his viſionibus demonſtrata; irruptiones ſcilicet Barbarorum, indeque ſequutas Chriſtianorum aeque ac Gentilium captivitates: & funeſtiſsimam luem, quae late per Imperium Romanum graſſata eſt; cujus mali acerbitatem, & innumerabiles ſtrages, cum Sanctus ipſe Cyprianus, tum Pontius Diaconus in ejus vita, tum alii Auctores deplorant. Hae igitur, aliaeque calamitates cum perſecutione conjunctae Galli & Voluſiani Imperium Deciano longe gravius Chriſtianis effecerunt. Quumque non omnes malorum cauſsae clare & diſtincte fuiſſent S. Martyri revelatae, tot quas praeviderat calamitates, & Chriſtianorum funera, ex ſola oritura eſse perſecutione, ſibi facile perſuaſit.

Vi-

(1) Epiſt. LVIII. al. LVI.
(2) Sect. III. cap. §.

Vidimus hactenus, quam frequentes, & familiares Cypriano fuerint caeleſtes revelationes: videamus modo, in quam S. Martyr fiduciam ex earum frequentia fuerit adductus: & an non Ipſe etiam, haud ſecus ac Perpetua, eo ſe modo geſſerit, quaſi Spiritum Sanctum, veluti monile quoddam in arca incluſum ſua, habuiſſet ad nutum, ejus illuſtrationibus, quando vellet, uſurus ad arbitrium. Talis fiduciae ſignum eſt ſecuritas illa, quam praeferebat, non defuturam ſibi caeleſtem revelationem, quae tempus ad reditum opportunum demonſtraret, quod jam antea eſt nobis animadverſum. Nunc aliud non minus perſpicuum proferam in eamdem rem argumentum. Graviſſima illa Epiſtola, qua Florentium Pupianum virum ſeditioſum ac turbulentum vehementiſſime objurgat; ei tandem veniam, ſi reſipiſcat, hac conditione promittit, ſi Deus id permittat, & aliquo ſenſibili ſigno ſuam hac de re ſententiam, voluntatemque ſignificet [1]: *Si temeritatis & ſuperbiae atque inſolentiae tuae agere vel ſero poenitentiam coeperis . . . . communicationis tuae poterimus habere rationem; manente tamen apud nos divinae cenſurae reſpectu & metu; ut prius Dominum meum conſulam, an tibi pacem dari, & te ad communicationem Eccleſiae ſuae admitti, ſua oſtenſione & admonitione permittat. Memini enim, quid jam mihi ſit oſtenſum, imo quid ſervo obſequenti & timenti, de Dominica & divina auctoritate praeceptum; qui inter cetera, quae oſtendere, & revelare dignatus eſt, & hoc addidit: Itaque qui Chriſto non credit Sacerdotem facienti, poſtea credere incipiet Sacerdotem vindicanti*. Quibus S. Martyris verbis haec ſubjicit Doduvellus [2]: Ita erant frequentes ea aetate divinae revelationes, ut ne de reſipiſcente quidem Pupiano polliceri auderet quid eſſet ſtatuturus, ne aliud fortaſſe a Deo juberetur; ut Deum proinde primum innueret eſſe conſulendum; ut tandem Dei in re-

(1) Epiſt. LXVI. al LXIX.
(2) Diſſert. IV. Cyprianica §. XX.

rebellem poenam exſpectaret, talem plane, qualem Apoſtolicarum cenſurarum comitem fuiſse, apud doctos in confeſso eſt. Iterum de Presbyteris, qui, ſe inconſulto, Lapſis communicaverant: *Utar*, inquit (1), *ea admonitione, qua me Dominus jubet, ut interim probibeantur offerri, &c.* Non ignorabat Cyprianus, ejuſmodi viſiones viris impiis, ac temerariis, quales modo non paucos experimur, ludibrio & contemtui haberi; ſed adeo tamen pro certo habebat, ſuas ex Deo eſse revelationes, ut nihil de futuris eventis dubitaret: & non ſolum quibus jam fuerat donatus publicare, ſed novas etiam palam ſibi promittere, minime vereretur; unde in eadem Epiſtola ſtatim ſubjungit: *Quamquam ſciam ſomnia ridicula, & viſiones ineptas quibusdam videri, ſed utique illis, qui malunt contra Sacerdotem credere, quam Sacerdoti. Sed nihil mirum, quando de Joſeph fratres ſui dixerunt:* Ecce ſomniator ille venit; nunc ergo venite, occidamus illum; *& ſomniator poſtea quod ſomniaverat, conſecutus ſit, & occiſores ac venditores confuſi ſint; ut qui verbis prius non credidiſſent, factis poſtmodum crederent.*

Supereſt alia Cypriani viſio Prophetica ad Martyrium ejus pertinens; ſed eam ſequenti capiti reſervabo. Interim rogo, annon videatur, Spiritum Sanctum in pectore ſuo, quaſi in arca, incluſum habuiſse, qui in diſciplinae etiam Eccleſiaſticae exercitio viſiones exſpectabat, & nihil ſtatuere audebat, niſi Dominum antea conſuluiſset, & niſi manifeſto aliquo indicio voluntatis ejus certior factus fuiſset? & an Perpetua Montaniſmi propterea fuerit inſimulanda, quod ipſa etiam divinis revelationibus adſueta, eadem fiducia ſe geſserit?

VIII. Quam frequentes id temporis exhibitae Martyribus fuerint caeleſtes viſiones, ac Propheticae revelationes, fidem ampliſsimam faciunt ſincera ac genuina cum Jacobi, &c Ma-

(1) Epiſt. xvi. al. x.

& Mariani, &c. tum Montani, & Lucii, ac Sociorum Martyrum Acta, his referta caeleſtibus viſionibus, ac Propheticis vaticiniis. Non eſt mihi animus eas heic ſingillatim referre: oporteret enim integra ferme Acta tranſcribere, quae apud doctiſsimum Ruinartium videri commode poſsunt. Unum dumtaxat ex Actis Montani exemplum adferam, quod ad praeſens argumentum propius accedit. His autem verbis in Actis deſcribitur (1): *Quum autem jam carnifex immineret, & gladius ſuper cervices ejus libratus penderet, expanſis ille* (ideſt Montanus) *ad caelum manibus, voce clara, ita ut non tantum ad aures Plebis, ſed & Gentiles quoque ipſos ſonus vocis feriret; oravit rogans, & deprecans, ut Flavianus, qui per ſuffragium populi de comitatu eorum remanſerat, ſequeretur die tertia. Et quo precis ſuae fidem faceret, manualem, quo oculos fuerat ligatus, in partes duas diſcidit, & juſſit alteram reſervari, qua Flaviano oculi poſt craſtinum ligarentur. Sed & in medio eorum in area ſolum ſervari juſſit, ut nec ſepulturae conſortio privarentur. Et perfectum eſt ſub oculis noſtris quod Dominus in Evangelio repromiſit: ut qui tota fide peteret, quidquid peteret, impetraret. Nam poſt biduum Flavianus quoque productus, gloriam ſuam paſſione perfecit.* Non magis mirandum eſt, Perpetuam futuram ante diem craſtinum Martyrii ſui revelationem praenuntiaſse, quam Montanum futurum poſt triduum Flaviani Martyrium eſſe vaticinatum. Quo enim Prophetico Spiritu actus Montanus petiit, *ut Flavianus ſequeretur die tertia;* eodem Perpetua rogavit, ut ſibi ante proximum diem oſtenderetur, *paſſio* ne futura eſſet, *an commeatus*. Nam utrumque, ut multis Scripturarum exemplis compertum eſt, ad Spiritum pertinet Prophetiae; & futuros eventus praevidere, & certas exſpectare futurorum eventuum revelationes.

IX. Eſt autem illud circa praecedentes cum Cypriani, tum coaevorum Martyrum viſiones & Prophetica vaticinia ſe-

(1) Apud Ruinart. in Actis ſincer., &c. §. xv.

ſedulo animadvertendum: conſtare inter omnes, chariſmatum copiam ampliorem longe fuiſse initio Eccleſiae; quam poſterioribus ſeculis: adeo ut Origenes, qui aliquot annis ante Decii perſecutionem libros ſcripſit adverſus Celſum, auctor ſit, ſignorum Spiritus Sancti veſtigia dumtaxat apud paucos morum candore praecellentes, & qui mores ſuos ad Evangelii normam exigerent, ad haec tempora ſuperfuiſſe: Poſtquam enim dixit miraculis probari veritatem Evangelii, ait, ea poſſe demonſtrari; (1) *cum ex multis aliis, tum ex eo quod veſtigia quaedam eorum ſuperſint apud eos, qui ſecundum Verbi voluntatem vivunt*. Et in alio ejusdem Operis Libro (2): *Signa autem Spiritus Sancti initio quidem doctrinae Jeſu, & poſt ejus aſſumtionem plurima oſtenſa ſunt, deinde vero pauciora. Sed & nunc ipſius adhuc apud paucos exſtant veſtigia, qui animas & verbo, & congruentibus actionibus expurgarunt*. Veſtigia vero quae eſſent, his luculentius verbis declarat (3): *Etiamnum veſtigia Sancti illius Spiritus apud Chriſtianos ſuperſunt. Excantant daemonas, multas curationes perficiunt, & vident quaedam ſecundum voluntatem Verbi, de futuris*. Ex quibus verbis conſtat, uberrimum illum, & in omnes, ut de ſuis temporibus teſtatur Irenaeus, qui veri eſsent Chriſti Diſcipuli, diffuſum caeleſtium chariſmatum fontem, etſi non penitus exaruiſse, non ea tamen amplitudine & copia poſtmodum exuberaſse. Quam proxime autem ad Irenaei tempora Perpetua & Saturus accedebant; tam longe ab iis temporibus, quibus ſuos Origenes adverſus Celſum libros elu-

P cu-

(1) Ἐκ πολλῶν μὲν ἄλλων, καὶ ἐκ τοῦ ἴχνη δὲ (f. τινα) αὐτῶν ἔτι σώζεσθαι παρὰ τοῖς κατὰ τὸ βούλημα τοῦ λόγου βιοῦσι. lib. 1. pag. 5. Edit. Cantab.

(2) Σημεῖα δὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος κατ᾽ ἀρχὰς μὲν τῆς Ἰησοῦ διδασκαλίας, μετὰ δὲ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ πλείονα ἐδείκνυτο, ὕστερον δὲ ἐλάττονα, πλὴν καὶ νῦν ἔτι ἴχνη ἐστὶν αὐτοῦ παρ᾽ ὀλίγοις, τὰς ψυχὰς τῷ λόγῳ καὶ ταῖς κατ᾽ αὐτὸν πράξεσι κεκαθαρμένοις. lib. VII p. 337.

(3) Καὶ ἔτι ἴχνη τοῦ ἁγίου ἐκείνου πνεύματος .... παρὰ Χριστιανοῖς σώζεται· ἐξεπᾴδουσι δαίμονας καὶ πολλὰς ἰάσεις ἐπιτελοῦσι, καὶ ὁρῶσί τινα κατὰ τὸ βούλημα τοῦ λόγου περὶ μελλόντων. lib. 1. pag. 34.

cubravit (ſub Gordiani nimirum aut Philipporum Imperio ; poſt longam & diuturnam Eccleſiae pacem) extrema ſaltem Cypriani tempora, & Montanus Sociique Martyres diſtabant. Unde ſi adeo Spiritu Sancto repleti ſunt Ss. Martyres, quum aliqua dumtaxat ſignorum ejus veſtigia ſupereſsent, ut ejus illuſtrationibus uti ad arbitrium viderentur: quid miramur, ſi eamdem Perpetuae ſui copiam fecerit Spiritus Sanctus, quo tempore *numerus non poterat iniri chariſmatum, quae per totum mundum Eccleſia a Deo recipiebat?*

CAPUT

CAPUT QUINTUM.

Nihil in Perpetuae revelationibus contineri, quod in Catholicam Martyrem non apprime conveniat.

I. NOn dedecet Chriſtum Dominum Paſtoris oves mulgentis figura.
II. Qua ratione ex prima ſua revelatione Perpetua mortem ſibi imminere intellexerit.
III. Nihil abſurdi in illa revelatione contineri, qua ſibi Perpetua viſa eſt cum Diabolo in Maſculum converſa luctari.
IV. Inepta Perpetuae revelationum cum Montaniſtarum revelationibus comparatio.
V. Viſio Perpetuae de Dinocrate in poenis conſtituto.
VI. Baſnagii adverſus praedictam Viſionem difficultates.
VII. Locum illum, in quo Dinocratem Perpetua vidit, fuiſſe Purgatorium. Baſnagii cavillationes retunduntur.

Digitized by Google

VIII. Montaniſtarum de Receptaculis Animarum ſententia, non recte a Baſnagio expoſita. Non unam fuiſſe hac de re eorumdem Haereticorum opinionem.

I. ALterum adverſus Martyres argumentum Baſnagius inſtituit ex modo ipſo, & qualitate oblatarum Perpetuae viſionum, quae ipſi non videntur ſatis cum gravitate decentiaque conjungi: „ Homo, *in habitu* „ *Paſtoris*, *de caſeo quod mulgebat*, *dedit* „ Perpetuae *quaſi bucellam*. Hinc colligit ſibi mortem im„ minere. Duo ſcilicet in hac Perpetuae viſione cenſoria auctoritate notare Baſnagius videtur. Primo, humilem Chriſti figuram in habitu Paſtoris oves mulgentis. Secundo, quod oblatam Perpetuae buccellam Perpetua & Saturus in ſignum acceperint futurae mortis.

Sed nulla ratio erat, cur horum aliquo offenderetur. Et de primo quidem audiendus Cl. Holſtenius in notis: „ Repraeſentatus eſt Perpetuae Chriſtus ea forma, qua „ pictus cernebatur in Oratoriis, & vaſis ſacris illorum tem„ porum. Nam cum Evangelia titulum & perſonam Pa„ ſtoris, praecipue Chriſto adtribuant, gaudebant primorum „ temporum Chriſtiani, hanc ejus amabiliſſimam ſpeciem, Fi„ delium, nomine ovium paſſim deſignatorum, frequentiſ„ ſime oculis objicere. Habes in Roma ſubterranea Boſii „ pag. 59. & deinceps, multas imagines e Coemeteriorum „ monumentis expreſſas, in quibus ferme omnibus Chriſtus „ Paſtoris ſpecie cum ovibus pingitur. IN PRIMA ETIAM HAC „ IPSA FORMA HIC EXPRESSA, PASTORIS OVES MULGENTIS. „ Non raro etiam pingebatur ferens in humeris repertam „ ovem, quae perierat, juxta parabolam Evangelicam, id„ que praecipue in calicibus: quod indicat Tertullianus in „ libro de Pudicitia contra Catholicos ſcripto, cap. 7. his „ verbis: *A parabolis licebit incipias*, *ubi eſt ovis perdita*,

a Do-

Digitized by Google

„ *a Domino requiſita, & humeris ejus revecta; procedant*
„ *ipſae picturae calicum veſtrorum, ſi vel in illis perlucebit*
„ *interpretatio pecudis illius, &c.*

Quibus addo, in Opere Italico Illuſtriſs. & Cl. Senatoris Philippi Buonarroti, cujus titulus: *Oſſervazioni ſopra alcuni Frammenti di Vaſi antichi di vetro ornati di figure, trovati ne' Cimiterj di Roma;* plura cernere eſſe Veterum Calicum ectypa hac Chriſti figura, ſub Boni Paſtoris habitu, inſignita, uti Tab. v. Fig. 1. & 2. & Tab. vi. Fig. 2. Vid. etiam Tab. i. Fig. 1. & Tab. iv. nummum aereum majoris modi, vulgo *Medaglione*, ex utraque parte ſpecie Boni Paſtoris inſculptum, quae omnia doctiſsimis Obſervationibus Cl. Auctor illuſtrat. Sed in rem noſtram maxime faciunt quae de Figura 2. Tab. vi. diſserit in haec verba: „ In
„ queſto Frammento ſi vede il Paſtor buono fra due Pecore,
„ o Arieti co' ſoliti calcei di faſce attraverſate a ſpina di pe-
„ ſce. Si dee oſſervare a canto al medeſimo quella Sec-
„ chiolina, o vaſo di latte, la quale ſi vede ancora nelle
„ Pitture de' Cimiterj (1), e ſpecialmente nella Tavola iii. del
„ ſeſto cubiculo del Cimiterio di Caliſto preſso l' Arrin-
„ ghio, ella ſi vede attaccata ad un Pedo, o Paſtorale te-
„ nuto da un' Agnello a giacere, per ſimbolo del buon Pa-
„ ſtore; a' piedi poi del medeſimo Paſtore nella Tavola i.
„ del ſecondo cubiculo del Cimiterio di S. Agneſa, ſi vede
„ il Pedo con un vaſo, ma di figura diverſa, e con un
„ manico da parte. Queſti vaſi de' Paſtori ſi dicevano *Mul-*
„ *ctrae, o Mulctralia* (2): la qual ſorta di vaſo in Greco
„ ſi chiamava πέλλα, ed era ſimile allo Sciſo, ma di fon-
„ do alquanto piu largo, e però non diſſomigliante troppo
„ dal noſtro, e ſerviva ſpecialmente per mugnere il lat-
„ te (3). Un' altro vaſo di latte era nominato Sino (4), il
qua-

(1) Arringh. Tab. 6. cub. 3. Coem. Calliſti.
(2) Servio ſopra l' Egloga 3.
(3) Ateneo l. xi. c. xiv.
(4) Servio ſopra l' Egloga 7. Nonio cap. 15.

„ quale ſecondo la forza del nome ſarà ſtato più grande del „ noſtro piccolo vaſo, &c. *Et infra:* per tornare al noſtro „ piccolo vaſo di latte accanto al buon Paſtore, io lo credo „ fatto non ſolo per continuazione dell' Allegoria alle coſe „ Paſtorali, ma in oltre lo giudico quaſi per una figura „ del Diviniſsimo Sacramento dell' Altare, e ciò pare, che „ ſi ricavi dagli Atti antichiſsimi delle Sante Perpetua, e „ Felicita, dove ſi dice, che S. Perpetua ricevè in viſio- „ ne dal Divino Paſtore del Latte: *Et de caſeo, quod mul-* „ *gebat, dedit mihi quaſi buccellam, & ego accepi junctis* „ *manibus, & manducavi, & univerſi circumſtantes dixerunt,* „ *Amen*. Funzioni, ed atti divoti ſoliti praticarſi da' Cri- „ ſtiani antichi nel ricevere la Santa Comunione [1], e quel- „ le parole della Cantica [2], *Bibi vinum meum cum lacte meo*, „ ſono applicate da Sant'Ambrogio [1] al Sacramemto del- „ l' Eucariſtia. Vedendoſi appreſſo l' Arringhio nelle pit- „ ture della volta del nono cubicolo del Cimiterio de' San- „ ti Marcellino, e Pietro un' Agnello colla palma, che ha „ ſulle ſpalle un ſimil vaſetto, circondato col nimbo, o ſia „ diadema [4], ed eſsendo quivi lo ſteſſo Agnello negli an- „ goli della medeſima volta ben quattro volte dipinto, ho „ dubitato, ſe per fortuna ne' tempi più antichi conſervaſſe- „ ro in un vaſo ſimile poſto ſopra un' Agnello la Santa Eu- „ cariſtia, ſiccome ſi ſervirono poi pel medeſimo Miniſtero „ di vaſi, che avean la forma della Colomba. In queſte „ coſe però è bene l' oſſervare, ma biſogna tenere ſoſpeſo „ il giudizio, ſino che ſi abbiano altri riſcontri. Haec Illu- ſtriſs. Senator, qui etiam obſervat, ejuſdem Paſtoris tunicam in inferiori parte duobus eſſe orbibus, ſeu bullis ornatam, ca-

(1) Tertull. de ſpectac. cap. 25. Cornelio app. Euſeb. Iſtor. l. vi. c. 43. Dioniſ. app. Euſeb. l. vii. c. 9. S. Agoſt. ſerm. ad Infant. de Sacram. S. Ambrog. l. iv. de Sacram. cap. 5. Cirillo Catech. 5. il Concilio in Trullo Can. 102.

(2) C. v. 1.

(3) De Sacr. l. v. cap. 3.

(4) Hujus Agni figura ornatus gratia huic Capiti ſubjuncta eſt.

eaque ornamenta in hiſce Perpetuae, & Felicitatis Actis a Graeca voce κάλλος Calliculas appellari; fuiſſeque ut plurimum aurea, vel argentea, ut ex eisdem Actis compertum eſt, & aliis antiquis figuris apud Lambecium [1], & Petrum Sanctem Bartolum [2], & apud Vaticanum Virgilii Exemplar tempore Conſtantini Magni exaratum [3].

Sed ut πρὸς τὸ πρόβλημα redeamus; iis, quae a Viris doctiſſimis adnotata ſunt, illud etiam adjungo, id genus imaginum Montaniſtis non admodum placuiſse, aut in uſu fuiſſe. Quod ex eisdem Tertulliani verbis manifeſtiſsime colligo: *Procedant*, inquit, *ipſae picturae calicum veſtrorum:* non ait, noſtrorum, ſed, *veſtrorum;* ideſt, quae vobis, non autem nobis, in uſu ſunt. Et ejusdem libri capite decimo: *Cui ille ſi forte patrocinabitur Paſtor, quem in calice depingis, proſtitutorem & ipſum Chriſtiani Sacramenti, merito & ebrietatis idolum, & moechiae aſylum poſt calicem ſubſecuturae, de quo nihil libentius bibas, quam ovem poenitentiae ſecundae. At ego ejus Paſtoris Scripturam haurio, qui non poteſt frangi.* Rurſum, non ait: quem in calice depingimus; ſed, *quem in calice depingis*. Praeterea, piam hanc picturam vocat *ebrietatis idolum, & moechiae aſylum*. Adeo contumelioſis verbis eam minime proſcidiſset, ſi Montaniſtis quoque in uſu fuiſset, eâque ſacra vaſa ornaſſent Chriſti excipiendo Sanguini deſtinata. Unde conjectura exſiſtit, Catholicis ritibus adſuetam fuiſse Perpetuam, quae Chriſtum Euchariſtiam ſibi, aut Euchariſtiae ſymbolum miniſtrantem, ſub Paſtoris habitu adſpexit.

Praeterea, ſi Chriſtus Paſtoris ſpeciem dedignatus non eſt, ſed eam ſibi tam frequenter accommodavit: cur Paſtoris officia dedignaretur? inter quae non ultimum locum tenet oves mulgere. An Chriſtum magis dedecet haec figura,

(1) Bibl. Caeſ. Tab. 4. Append. p. 301.
(2) Pitture antiche delle Grotte di Roma Tav. 4.
(3) Ante 2. AEneid. librum.

ra, quam illa Gallinae pullos ſuos ſub alas congregantis, eosdemque foventis, quam benigniſsimus Dominus, captui ſe noſtro accommodans, minime reſpuit? Et ſane imminenti Martyrio praefigurando nulla magis apta figura quam Paſtoris oves mulgentis. Qua enim alacritate Paſtor e mammis ovium lac exprimit, eadem e venis Martyrum ſanguinem Chriſtus bonus Paſtor excepit.

II. Circa ſecundam difficultatem pauca haec habet idem Cl. Holſtenius: „Multa dici poſsent de uſu lactis & mellis „ſymbolice Catechumenis dari ſolito, ex Heſychio in „Exodum pag. 257. & Tertulliano de Corona pag. 121. „Edit. Rigal. ubi dicit: *lactis*, *&* *mellis concordiam praeguſtamus*. Vide Albaſpineum lib. 2. Obſervat. ultima.

Sed his multo plura addit in Paralipomenis ad Holſtenii notas Petrus Poſsinus, quaeque etiam magis conferunt ad ſolvendam objectam nobis a Baſnagio difficultatem: „*Et de caſeo*, *&c.* Ad haec verba, quod notatum in Holſtenii „Schedis reperi de lacte Catechumenis dari ſolito, non „ſufficit ad ſententiam loci declarandam: & alia his adjuncturum fuiſse Auctorem, ſi ultimam huic operi manum „potuiſſet imponere, declarat ſpatium purae chartae ab eo „in Adverſariis, poſt haec quae deſcripſimus S. Perpetuae „verba, relictum, ultimis videlicet curis explendum. Explicandum ſcilicet reſtabat, quomodo ex hac porrectione buccellae per viſum miniſtratae, experrecta intellexerit S. Perpetua, itemque Frater ejus, poſtquam ei rem „narravit, ſignificatum divinitus, eos qui carcere attinebantur, nequaquam inde dimittendos, ſed conſummandos Martyrio. Haec enim poſt ſuperius deſcripta „verba, ibi ſubduntur. *Et retuli ſtatim Fratri* (qui nempe illam rogaverat, ut oſtendi ſibi divinitus curaret, „morituri ne eſſent, an ſalvi emittendi) *&* *intelleximus*, „*paſſionem eſſe futuram*, *&* *coepimus nullam jam ſpem in* „*ſeculo habere*. Unde autem id intellexerint, merito quaeritur.

„ ritur. Ego exiſtimo, inde quod in viſione adumbratus erga Perpetuam ritus fuerat Euchariſtiae miniſtrandae: quae cum notiſsimo tunc uſu dari ſoleret iis, quos certum erat brevi morituros, recte id Perpetua & ipſius Frater interpretati ſunt, ut ſignificatam eo viſu Confeſſorum mox ſecuturam necem arbitrarentur. Ritus perceptionis Euchariſtiae eo adumbratus cernitur, quod *quaſi buccella* Perpetuae porrigitur, quod *eam ipſa accipit junctis manibus*, quod deinde *comedit*, *circumſtantibus*, *Amen*, *acclamantibus*. Quae omnia in Euchariſtiae olim miniſtratione ſolita ſervari, notius eſt e plurium Antiquorum teſtimoniis, & S. praeſertim Ambroſii, quam ut demonſtrari pluribus opus ſit. Certe de uſu Africanarum Eccleſiarum peculiariter conſtat, ſolitas eas Euchariſtiam miniſtrare Confeſsoribus in Martyrii procinctu conſtitutis: idque ita neceſsarium arbitratas eſse, ut inde argumentum ſumſerint ſcribendi ad Cornelium Rom. Pontificem, manu quidem & calamo S. Cypriani, nomine autem aliorum quoque ſeptem & triginta Epiſcoporum Africanorum, ut aequi conſuleret, gratiam fieri legis prius ſancitae de non admittendis umquam ad Eccleſiae, & Euchariſtiae communionem iis, qui ſemel in perſecutione lapſi fuiſſent: quoniam tunc ex iis multi in poenitentium numero ſcripti, a novis perſecutoribus periclitarentur, &, ut res ſe habebant, brevi pro Chriſti confeſſione interficiendi viderentur; quibus in procinctu agonis poſitis, denegari conſuetum Viaticum Corporis Chriſti, nimis erat inhumanum. Ex hac Epiſtola, quae ſecunda lib. 1. apud Cyprianum eſt, quaedam adſcribam, ad fidem rei quam tractamus faciendam, opportuna: *Sed cum*, inquiunt, *videamus diem rurſus alterius infeſtationis appropinquare coepiſſe, & crebris atque aſſiduis oſtenſionibus admoneamur, ut ad certamen, quod nobis hoſtis indicit, armati & parati ſimus: plebem etiam nobis divina dignatione commiſſam exbortationibus noſtris praeparemus,*

„ *& omnes omnino Milites Chriſti, qui arma deſiderant, & „ praelium flagitant, intra caſtra Domini colligamus; neceſſita- „ te cogente cenſuimus, eis, qui de Eccleſia Domini non receſſe- „ runt; ſed poenitentiam agere, & lamentari, ac Dominum „ deprecari a primo lapſus ſui die non deſtiterunt, pacem dan- „ dam eſſe, & eos ad praelium, quod imminet, armari & „ inſtrui oportere.* Et paullo poſt: „ *At vero nunc non in- „ firmis, ſed fortibus pax neceſſaria eſt, nec morientibus, „ ſed viventibus communicatio a nobis danda eſt, ut quos „ excitamus & exhortamur ad praelium, non inermes & „ nudos relinquamus, ſed protectione Corporis & Sanguinis „ Chriſti muniamus: & cum ad hoc fiat Eucharistia, ut poſ- „ ſit accipientibus eſſe tutela, quos tutos eſſe contra Ad- „ verſarium volumus, munimento Dominicae ſaturitatis ar- „ memus. Nam quomodo docemus, aut provocamus eos in „ confeſſione nominis ſanguinem ſuum fundere, ſi eis milita- „ turis Chriſti ſanguinem denegamus? Aut quomodo ad Mar- „ tyrii poculum idoneos facimus, ſi non eos ad bibendum „ prius in Eccleſia poculum Domini, jure communicationis ad- „ mittimus?* Siquidem, ut aliquanto poſt additur: „ *Idoneus „ eſſe non poteſt ad Martyrium, qui ab Eccleſia non arma- „ tur ad praelium: & mens deficit, quam non recepta Eu- „ chariſtia erigit, & accendit.*

Haec eſſe non abnuo praeclare, atque optime exco-gitata, & quae poſſint Baſnagii ſcrupulo pleniſſime ſatiſ-facere: aliqua tamen adjiciam Cl. Viro non obſervata, quae omnem ab hoc loco offenſionem removebunt. Primo ita-que obſervo, ſimile quid occurrere in Actis S. Philippi Epi-ſcopi Heracleenſis, & Martyris, in quibus Hermes ejus Diaconus, qui una cum ipſo Martyrium per ignem conſum-mavit, necem ſibi certo paratam eſſe, hac, uti narrat, re-velatione cognovit (1): *Hoc me paſſurum, Deo ac Domino jam ante*

(1) Apud Ruinart. in Actis ſincer. §. XIII.

Digitized by Google

ante annuntiante, cognoveram revelatione certiſſima. Nam quum dulci ſopore devinctus jacerem, columba mihi viſa eſt niveo candore perlucida, cubiculum illud ingreſſa, ſubito in medio capite conſediſse: quae & inde deſcendens in pectus, eſcas mihi gratiſſimi cibi offerens, ſtatim cognovi, quod me Dominus vocare dignatus eſt, & dignum habuit paſſione.

Secundo obſervo, non dicere Perpetuam, ſe, Fratremque ſuum ex ſola buccellae porrectione (ut Poſſino, & poſtea Baſnagio viſum eſt) mox ſecuturam necem intellexiſſe. Omnia quae viderat, Fratri Perpetua retulit: multo autem clariora ſigna viderat futurae paſſionis; ex quibus quidni clarius intellexerint, *paſſionem eſſe futuram?* Viderat ſcalam auream mirae magnitudinis pertingentem uſque ad caelum, & in lateribus ſcalae omne genus ferramentorum infixum. Erant ibi gladii, lanceae, hami, machaerae. Viderat ſub ipſa ſcala Draconem cubantem mirae magnitudinis, qui adſcendentibus inſidias parabat, & exterrebat, ne adſcenderent. Viderat Saturum adſcendentem, in caput ſcalae pervenientem, & inde ſe etiam ad adſcenſum invitantem. Viderat ſe quum primum ſcalae gradum calcaſset, caput etiam illius Draconis calcantem. Viderat denique Chriſtum in habitu Paſtoris oves mulgentem, &c. Annon haec omnia ſigna erant ſecuturae necis manifeſtiſsima? Cur ergo volumus, ex ſola porrectione buccellae Sanctos Martyres intellexiſse ſibi mortem imminere. Subjungit quidem, ut Poſſinus obſervat, poſt illa verba, *& de caſea, quod mulgebat, &c.* ſubjungit, inquam, Perpetua: *& retuli ſtatim Fratri meo, & intelleximus paſſionem eſſe futuram.* At quemadmodum non id tantum retulit Fratri quod ultimo loco viderat, porrigi nempe ſibi buccellam lactis: ita non ex hoc ſigno tantum intellexerunt, *paſſionem eſſe futuram.*

III. Alteram Perpetuae viſionem in invidiam Baſnagius vocat his verbis: „ Notabilius illud, quod cap. 10. „ Perpetua narrat: *Exivit quidam contra me Aegyptius, foedus*

Q 2

„ *dus ſpecie, cum adjutoribus ſuis pugnaturus mecum. Veniunt*
„ *& ad me adoleſcentes decori, adjutores & favitores mei:*
„ *& exſpoliata ſum, & facta ſum maſculus.* Procedit igitur
„ cum Aegyptio ad pugnam Perpetua ſexu mutato, victoriae
„ pretium acceptura *ramum viridem, in quo erant mala*
„ *aurea. Et petiit ſilentium, & dixit: Hic Aegyptius, ſi*
„ *hanc vicerit, occidet illam gladio; & ſi hunc vicerit, ac-*
„ *cipiet ramum iſtum. Et receſſit. Et acceſſimus ad invi-*
„ *cem, & coepimus mittere pugnos. Ille mihi pedes appre-*
„ *hendere quaerebat: ego autem illi calcibus faciem caede-*
„ *bam.* Haeccine ſunt Spiritu Sancto digna? Similia ne Pro-
„ phetis obtulit unquam? Scilicet ea viſa ſunt, quibus ſa-
„ crum Johelis accommodetur oraculum. Montani potius
„ redolent officinam ſomnia ejuſmodi, ecſtaſis ejus ſimil-
„ lima, qua Tertullianus probat, animam eſse *aërei coloris*
„ *& formae per omnia humanae.*

Tria ſunt igitur, quae praecipue in hac Perpetuae viſione Baſnagium videntur offendere. 1. Illa ſexus in Perpetua mutatio. 2. Victoriae pretium ramus viridis cum malis aureis. 3. Lucta Perpetuae cum Aegyptio: Ad haec ſingula antequam reſpondeam, illud generatim dicam, plurimas, non modo quae in ſinceris Martyrum Actis, & Sanctorum Hiſtoriis, aliiſque indubiae fidei monumentis, ſed in Sacris quoque utriuſque Teſtamenti Libris recenſentur, viſiones ac revelationes contemtui poſſe ac ludibrio facile exponi, ſi ipſa per ſe ſe ſymbola ſpectentur, & non eorum ad res divinas & incorporeas σχέσις & habitudo. Imo non in viſionibus tantum, & internis revelationibus, ſed in actionibus quoque Propheticis, & Legis ceremoniis multa ſunt, quae vani, & ſuperbi homines cum riſu olim exceperunt, & etiamnum derident, quod eas per ſeſe ſpectarunt, nec ad earum myſticas rationes adtenderunt. Unde factum eſt, ut quae aliis Spiritu Sancto indigna, inepta, & ridicula viſa ſunt; alii hono-

nori, & admirationi habuerint, & ſumma veneratione proſequuti ſint: quod illi ſcilicet non ultra id, quod ſenſibus objectum eſt, animum intenderint, hi vero latentia quoque in hiſce figuris myſteria ſedulo inveſtigaverint. Id quod etiam videmus in hac interpretanda Perpetuae revelatione contigiſse. Quod enim modo Baſnagium offendit, olim Auguſtini mentem mirifice delectabat: (1) *Delectat*, inquit, *piam mentem tale ſpectaculum contueri, quale ſibi beata Perpetua de ſe ipſa revelatum eſſe narravit, virum ſe factam certaſſe cum diabolo. Illo quippe certamine in virum perfectum etiam ipſa currebat, in menſuram aetatis plenitudinis Chriſti.* Et in alio Sermone ad eamdem Perpetuae viſionem adludens, ſimilia repetit (2): *Quid enim glorioſius his feminis, quas viri mirantur facilius, quam imitantur? Sed hoc illius potiſſimum laus eſt, in quem credentes, & in cujus nomine fideli ſtudio concurrentes, ſecundum interiorem hominem, nec maſculus, nec femina inveniuntur, ut etiam in his, quae ſunt feminae corpore, virtus mentis ſexum carnis abſcondat, & in membris pigeat cogitare, quod in factis non potuit apparere.*

Cur vero Baſnagio diſplicuerit, victoriae praemium ramo viridi malis aureis ornato deſignari, ſatis equidem percipere non poſſum. An non enim Johannes Evangeliſta in Martyrum manibus palmas vidit? *Et palmae*, inquit, *in manibus eorum*. Si victorias Martyrum in palmis adumbravit Spiritus Sanctus, cur ramus viridis ejusdem victoriae typus eſse non potuit?

Non erat etiam, cur Perpetuae lucta cum Diabolo adeo Baſnagius offenderetur, ut qui Jacobi luctam cum Angelo ſaepius legerit. An non enim, ſi non ad myſticas hujus facti rationes adtendamus, magis abſurdum videri poterit, hominem non in ſomniis, ſed vigilantem totam noctem luctari

(1) Serm. CCLXXXI. alias de Diverſis 104.
(2) CCLXXX. alias de Diverſis 103.

ctari cum bono Angelo; quam ſanctam feminam luctari in ſomniis cum Diabolo? Quod ſi non indignum fuit Spiritu Sancto, lucta Jacobi cum Angelo myſticum quid adumbrare: cur quaerit Baſnagius, an digna fuerit Spiritu Sancto oblata Perpetuae viſio, qua ſibi videbatur adverſus Diabolum decertare? Cur etiam quaerit, an ſimilia umquam Prophetis Spiritus idem Sanctus obtulerit? Obtulit enim, ut vidimus. Quid enim intereſt, dormiendo, an vigilando Jacobus, & Perpetua luctati fuerint, ille cum Angelo, iſta cum Diabolo? Ramus viridis tamquam victoriae pretium Perpetuae oblatus, ſimile quid etiam habet, ut vidimus, in canonicis & genuinis Spiritus Sancti revelationibus, palmas ſcilicet, quas in manibus Martyrum Johannes vidit. Sexus denique mutatio nil aliud denotat, ut Auguſtinus obſervat, quam quod Apoſtolus ſcripſit: In Chriſto Jeſu, neque maſculum eſse, neque feminam: & non ſolum maſculos, ſed etiam feminas evadere per virtutis exercitationem, *ſecundum interiorem hominem in virum perfectum, in menſuram aetatis plenit dinis Chriſti*. An ergo indignum fuit Spiritu Sancto myſtica viſione ſignificare, quod myſticis verbis Paulus expreſſerat? Sed annon idem Spiritus Sanctus, quod per Iſaiam de Gentium converſione ſub diverſis variorum animalium figuris, metaphoricisque verbis praedixerat, poſtmodum Apoſtolorum Principi, linteo ipſi in viſione exhibito omnis generis immundis Animalibus referto, ſignificavit? An non ſaepius idem Spiritus Sanctus, quod per Prophetas verbis aliquando praedixit, idem & Propheticis actionibus adumbravit, quae primo adſpectu non ſatis videri poſſunt cum decentia fuiſse gravitateque conjuncta? Ut quum Iſaias nudus jubetur ambulare; Ezechiel panem comedere, aut opertum *ſtercore quod egreditur de homine*, aut in boum fimo confectum; & Oſee ſumere ſibi uxorem fornicariam, & filios ſibi facere fornicationum. Quid reſponderet Baſnagius, ſi Atheus aliquis ipſum interrogaret:

ret:

ret: haeccine ſunt Spiritu Sancto digna? haeccine tibi videntur ſatis cum gravitate, decentiaque conjuncta? Quamcumque igitur rationem excogitaret, ut Prophetica haec geſta mandante Spiritu Sancto ſuſcepta, ab impiorum inriſionibus tueretur, ſimilem & nos ſemper & facile excogitabimus ad Perpetuae viſionem ab ipſius Baſnagii cavillationibus vindicandam: niſi forte majorem in dormientis quamvis Propheticis ſomniis, quam in vigilantium Propheticis item actionibus decentiam gravitatemque requirat.

Quamquam & illud minime praetermittendum, imprudenter petere Baſnagium, ut huic Perpetuae viſioni aliam omnino ſimilem in ſacris Libris exhibeamus. Hoc enim argumento omnes ferme in ſuſpicionem adducere poterit Sanctorum viſiones, quae in Hiſtoriis Eccleſiaſticis referuntur. Non multas enim reperiet recenſitis in ſacris Libris omnino ſimiles. Oblatam Sancto Cypriano futuri Martyrii revelationem in ejus vita Pontius Diaconus refert, cui nullam omnino ſimilem Prophetis obtulit unquam Spiritus Sanctus. Hanc igitur in exemplum adducam: *Eo die quo primum in exſilii loco manſimus (nam & me inter domeſticos comites dignatio caritatis ejus delegerat exſulem voluntarium, quod utinam & in paſſione licuiſſet!) apparuit mihi*, inquit, *nondum ſomni quiete ſopito, juvenis ultra modum enormis: qui cum me quaſi ad praetorium duceret, videbar mihi tribunali ſedentis tum Proconſulis admoveri. Is ut in me reſpexit, adnotare ſtatim coepit in tabula ſententiam, quam non ſciebam: nihil enim de me ſolita interrogatione quaeſierat. Sed enim juvenis, qui a tergo ejus ſtabat, admodum curioſus legit quidquid fuerat adnotatum. Et quia inde verbis proferre non poterat, nutu declarante monſtravit, quid in literis tabulae illius haberetur. Manu enim expanſa, & complanata ad ſpatae modum, ictum ſolitae animadverſionis imitatus: quod volebat intelligi, ad inſtar liquidi ſermonis expreſſit. Intellexi ſententiam paſſionis futuram.* Ro-

Rogare coepi, & petere continuo, ut dilatio mihi vel unius diei prorogaretur, donec res meas legitima ordinatione diſponerem. Et quum preces frequenter iteraſſem, rurſus in tabula coeperat neſcio quid adnotare. Senſi tamen de vultus ſerenitate Judicis mentem, quaſi juſta petitione commotam. Sed & ille Juvenis, qui jamdudum de paſſionis indicio, geſtu potius, quam ſermone prodiderat; clandeſtino identidem nutu conceſſam dilationem, quae in craſtinum petebatur, contortis poſt invicem digitis, ſignificare properavit. Huic omnino ſimilem fruſtra requiret Baſnagius inter Propheticas cum Veteris, tum Novi Teſtamenti revelationes. Scripturae loca, quibuſcum haec Cypriani viſio aliquam videtur habere ſimilitudinem, notavit Pontius; ſed non adeo adfinia ſunt, ut quae ſuperius adnotavimus cum ea, de qua nunc agimus, Perpetuae revelatione: Sic enim habet: *Quid hac revelatione manifeſtius? Quid hac dignatione felicius? Ante illi praedicta ſunt omnia, quaecumque poſtmodum ſubſecuta ſunt. Nihil de Dei verbis imminutum, nihil de tam ſancta promiſſione mutilatum. Singula denique ſecundum quod oſtenſa ſunt, recognoſcite. Dilationem petit craſtini, cum de paſſionis ſententia cogitaretur: poſtulans, ut res ſuas die illo, quem impetraverat, ordinaret. Hic dies unus ſignificabat annum, quo ille poſt viſionem acturus in ſeculo fuerat. Nam, ut manifeſtius dicam, eo die poſt exactum annum coronatus eſt, quo hoc illi ante annum fuerat oſtenſum. Diem autem Domini, etſi non annum, in divinis literis legimus, promiſſioni tamen futurorum debitum illud tempus accipimus. Unde nihil intereſt, ſi nunc ſub diei ſignificatione ſolus annus oſtenſus eſt; quia illud plenius debet eſſe, quod majus eſt. Quod vero nutu potius, & non ſermone explanatum eſt; repraeſentationi temporis ſervabatur ſermonis expreſſio. Solet enim tunc verbis quodcumque proferri, quotiens quidquid profertur, impletur. Nam & vere nemo cognovit, quare hoc ei oſtenſum fuiſ-*

Digitized by Google

fuiſſet, niſi quia poſt eodem die, quo id viderat, coronatus eſt. Medio nihilominus tempore imminens paſſio pro certo ab omnibus ſciebatur: paſſionis tamen dies certus ab iisdem omnibus, quaſi ignorantibus, tacebatur. Sane & in Scripturis tale aliquid invenio. Nam Zacharias Sacerdos, promiſſo ſibi per Angelum filio, quia non crediderat, obmutuit; ita ut filii nomen ſcripturus potius quam relaturus, nutu tabulas poſtularet. Merito & hic, ubi Dei Nuntius paſſionem Antiſtitis imminentem nutu potius expreſſit: & fidem admonuit, & Sacerdotem munivit. Haec habuit omnino Pontius, ut Cyprianicae revelationis fidem tueretur & dignitatem; quibus non mihi videor pro Perpetuae revelatione minus conſentanea produxiſſe. Aut ergo utramque pariter repudiabit, ut Spiritu Sancto minime dignam; aut certe utramque recipiet, & eumdem ſpiritum auctorem habuiſse fatebitur. Praecipue, quia quod de Cypriani revelatione ſollicite oſtendit Pontius, idem & nos Capite ſequenti de Perpetuae revelationibus demonſtrabimus; eas nimirum fuiſſe rebus ipſis, & ſequutis eventibus comprobatas.

IV. Quod etiam addit Baſnagius: Montani redolere officinam Perpetuae ſomnia, & ecſtaſis ejus eſse ſimillima, qua Tertullianus probat, animam eſſe *aërei coloris, & formae per omnia humanae:* aeque poterit omnibus viſionibus accommodari, in quibus aut Anima, aut Angelus, vel ipſe Deus ſub rerum corporalium figuris repraeſentantur. An reapſe Perpetua credidit in humano Spiritu ſexus diverſitatem? An ſuam Animam in virilem ſexum credidit fuiſſe mutatam? An quam vidit Aegyptii formam, propriam Daemonis putavit eſſe figuram? An Chriſtum verum eſſe Laniſtam, & Angelos eſſe decoros adoleſcentes exiſtimavit? An ſe judicavit iſſe revera cum gloria ad Portam ſanavivariam? Quemadmodum inſana illa Tertulliani Muliercula, Animam vere eſſe credidit, & adfirmavit, *aërei coloris, & formae per omnia*

R *hu-*

humanae? Quid ergo commune habet Perpetuae viſio cum delirae hujuſce feminae inſomniis, ut horum illa ſimillima eſſe dicatur? Quum tam ſine cauſsa exiſtimetur, credidiſſe Perpetuam eſſe revera in Anima noſtra ſexus diverſitatem, quam ſine cauſſa judicaretur, exiſtimaſſe illam cetera, quae tum vidit, res eſse ipſas, non autem rerum & futurorum eventuum ſimilitudines. Audiendus igitur longe prae Baſnagio commodior hujuſce viſionis ac benignior interpres Auguſtinus (1): *Sancta Perpetua viſa ſibi eſt in ſomnis cum quodam Aegyptio in virum converſa luctari. Quis autem dubitet, in illa ſimilitudine corporis Animam ejus fuiſſe, non corpus? Quod utique in ſuo femineo ſexu manens, ſopitis ſenſibus manebat in ſtratis, quando Anima ejus in illa virilis corporis ſimilitudine luctabatur.*

V. Temperare heic mihi non poſſum, quin ea quoque breviter refellam, quae ad celebrem illam Perpetuae de fratre ſuo Dinocrate revelationem Baſnagius adnotat. Quamquam enim ad impugnandam Ss. Martyrum orthodoxiam argumentum inde non capiat; ex ejus tamen obſervationibus illibata ſinceraque Martyrum fides admodum periclitatur. Eſt autem ejuſmodi viſio: *Video Dinocratem exeuntem de loco tenebroſo, ubi & complures erant, aeſtuantem & ſitientem valde, ſordido vultu, & colore pallido, & vulnus in facie ejus, quod cum moreretur habuit ...... Pro hoc ergo orationem feceram: & inter me, & illum grande erat diadema* (vel Diaſtema) *ita ut uterque ad invicem accedere non poſſemus. Erat deinde in ipſo loco ubi Dinocrates erat, piſcina plena aqua, altiorem marginem habens, quam erat ſtatura pueri, & extendebat ſe Dinocrates quaſi bibiturus. Ego dolebam, quod & piſcina illa aquam habebat, & tamen propter altitudinem marginis bibiturus non eſſet. Et experrecta ſum, & cognovi Fratrem meum*

(1) Lib. IV. de Orig. Animae cap. 18.

meum laborare. Sed confidebam, profuturam orationem meam labori ejus, & orabam pro eo omnibus diebus quo uſque transivimus in carcerem Caſtrenſem. Munere enim Caſtrenſi eramus pugnaturi. Natale tunc Getae Caeſaris: & feci pro illo orationem die & nocte, gemens & lacrymans, ut mihi donaretur. Die autem, quo in nervo manſimus, oſtenſum eſt mihi hoc. Video locum illum, quem videram tenebroſum, eſſe lucidum; & Dinocratem mundo corpore, bene veſtitum, refrigerantem, &c. *Tunc intellexi, translatum eum eſſe de poena.*

VI. Male habet hic locus Proteſtantes, ut quo Eccleſiae Romanae fides de Purgatorio, & de vivorum precibus pro Defunctis invictiſsime adſtruitur; adeoque non mirum, ſi ejus auctoritatem Baſnagius nugis pluribus & cavillationibus conatus eſt elevare: „ De qua viſione, *inquit* (1), audiendus eſt „ Auguſtinus (2): *De fratre autem S. Perpetuae Dinocrate, nec „ Scriptura ipſa canonica eſt, nec illa ſic ſcripſit, vel qui„ cumque illud ſcripſit, ut illum puerum, qui ſeptennis mor„ tuus fuerat, ſine baptiſmo diceret fuiſſe defunctum: pro quo „ illa imminente Martyrio, creditur exaudita, ut a poenis „ transferretur ad requiem. Nam illius aetatis pueri, & men„ tiri, & verum loqui, & confiteri, & negare jam poſſunt. „ Et ideo quum baptizantur, jam & Symbolum reddunt, & „ ipſi pro ſe ad interrogata reſpondent. Quis igitur ſcit, utrum „ puer ille poſt baptiſmum perſecutionis tempore, a Patre impio „ per idololatriam fuerit alienatus a Chriſto, propter quod in „ damnationem mortis ierit, nec inde niſi pro Chriſto mori„ turae ſororis precibus donatus exierit.* Baptiſmum non ade„ ptum fuiſſe Dinocratem, qui ſeptennis fato functus erat, „ eo liquet, quod & ſoror ejus jam nupta, jam annos duos „ & viginti nata, tamen erat inter Catechumenos, & Pa„ ter a Religione Chriſtiana foret alienus. Quo caſu pre-

 „ ci-

(1) Anno 203. num. VII.
(2) Lib. 1. de Anima, & ejus Origine cap. 10.

„ cibus Perpetuae Dinocrates liberari non potuit. Deinde „ ex hac viſione purgatorius ignis extinguitur. Non enim „ in flammis, ſed in loco tenebroſo verſantem Dinocratem „ vidit Perpetua, ſoli poenae, quae *damni* eſt, non *ſenſus* „ ſubditum. Itaque Ruinartum nil juvat viſio haec probando, *mortuos poſſe, a poenis quas patiuntur, per vivorum preces liberari*. Etenim ex Latinorum ſententia poena ſenſus „ qui baptiſmum conſecuti ſunt, ſoli per vivorum ſuffragia „ liberantur. Quod ſi poſt baptiſmum Dinocrates Idololatria pollutus fuit, ut innuit Auguſtinus, nullius ſane precibus meritis poenis eximi potuit. Denique tenebroſus ille locus, ubi Dinocrates includebatur, a Purgatorio prorſus diverſus communem illum carcerem ſonat, in quem „ omnes praeter Martyrum animas conjici, Patribus bene „ multis, Montaniſtiſque creditum. Hinc ſcriptum Tertulliano: *tota Paradiſi clavis tuus ſanguis eſt*. Et ipſos Patriarchas Inferis detineri putavit, donec a Chriſto liberarentur. In eo carcere, quem Limbum Recentiores dicunt, Dinocrates collocari cenſebatur.

VII. Tot nugas numquam, puto, vir doctus effutiiſſet, niſi Catholicorum dogmata impugnandi libidine actus fuiſset in praeceps. Liquere imprimis putat adverſus Auguſtini opinionem, Dinocratem, qui ſeptennis obiit, baptiſmum non fuiſſe adeptum, quod & Sororis exemplo probat, & ex eo quod Pater a Religione Chriſtiana foret alienus. Ego autem liquere puto, ſalutaribus undis Dinocratem fuiſſe perfuſum, quod quum tota Perpetuae familia, ut ipſa perſpicue teſtatur, Chriſti religionem coleret, veroſimile non ſit, ſollicitos eos non fuiſſe, ut Puero periclitanti, per baptiſmi Sacramentum, antequam decederet, ſubveniretur. Unde nullum eſt omnino argumentum, quod ex Sororis exemplo conficit. Fateor enim, dilatum multis olim fuiſſe baptiſmum, niſi vitae periculum immineret: at ubi in proximo diſcrimine verſabatur hominis ſalus: quis tantam

cre-

credat in familia Chriſtiana deſidiam, ut nulla eos Pueri in extremis agentis cura tetigerit, nullam omnino ſollicitudinem geſſerint, ut regenerationis lavacro in extremo ſaltem ſpiritu, vel invito Patre, perfunderetur?

Deinde ait, purgatorium hac Perpetuae viſione ignem exſtingui. Non ita viſum eſt Cl. Holſtenio, qui ad haec Perpetuae verba: *aeſtuantem valde, & ſitientem*, hanc ſatis appoſite notam adjunxit: „ Apprime haec congruunt cum „ doctrina Eccleſiae de Purgatorio, ubi aeſtu, & igne ani- „ mae torquentur. Deinde, quia non ad exſtinguendum modo purgatorium ignem, ſed ipſum quoque Purgatorium evertendum, haec Baſnagius obſervat; operae pretium erit, illius animum in memoriam revocare doctrinae, quam ſaepius legiſſe exiſtimo apud nobiliores Theologos, & Catholicarum partium acerrimos defenſores: dogma fidei non eſſe, igne ne corporeo, an aliis poenis, tenebris puta, maerore, triſtitia crucientur, quibus quum ex hac vita decedunt, aliquid ſupereſt in futura vita purgandum. Sane in Concilio Florentino nulla ferme Latinos inter & Graecos de Purgatorio controverſia fuit, quamvis Graeci, *Purgatorium, non ignem, ſed obſcurum quemdam locum, ac laborum plenum eſſe cenſerent:* & dum Purgatorium admitterent, (1) *ſive ignis*, illud, *ſive obſcuritas, ſive turbo, ſive id genus aliud ſit*, non referre putarent. Quod etiam non admodum referre Sacra ipſa Synodus cenſuit: quum in Definitione Fidei, cui Eccleſiae utriuſque Antiſtites ſubſcripſerunt, hoc tantum fuerit de Purgatorio decretum . . . . . . (2) *Animas poenis purgatoriis poſt mortem purgari, & ut a poenis hujuſmodi releventur, prodeſſe eis Vivorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet Sacrificia, orationes, & eleemoſynas, &c.* Nil ergo faceret

---

(1) Εἴτε πῦρ ἐστιν, εἴτε ζόφος καὶ θύελλα, εἴτε τι ἕτερον, οὐ διαφερόμεθα. Seſſ. xxv.

(2) Τὰς ψυχὰς καθαρτικαῖς τιμωρίαις καθαίρεσθαι μετὰ θάνατον. ὥστε δὲ ἀποκουφίζεσθαι αὐτὰς τῶν τοιούτων τιμωριῶν λυσιτελεῖν αὐταῖς τὰς τῶν ζώντων πιστῶν ἐπικουρίας δηλονότι τὰς ἱερὰς θυσίας, καὶ εὐχὰς, καὶ ἐλεημοσύνας &c.

ret ad hujus loci vim elevandam Baſnagii obſervatio, licet nullis Dinocrates corporeis flammis arſiſſet: quum locus ille tenebroſus, in quo eum *aeſtuantem valde & ſitientem* Perpetua vidit, optime congruat cum Purgatorio, quod Graeci in Florentina Synodo, Latinis nequaquam contradicentibus, admiſerunt. Et quamvis Latinorum de corporeis Purgatorii flammis opinio, ut Bellarminus ait (1), *probabiliſſima* ſit; in eo tamen, ut idem Bellarminus docet (2), fidei ſumma non vertitur: & cum Latinorum opinione Perpetuae verba, ut obſervavit Holſtenius, apprime congruunt.

Illud magis mirandum, quod Baſnagius immediate ſubjungit, Perpetuam ſoli poenae, quae *damni* eſt, non *ſenſus* ſubditum vidiſſe Dinocratem. Quid ergo? tenebrae, ſitis, aeſtus, ſordidus vultus, color pallidus, vulnus in facie, &c. ad poenam, quae *damni* eſt, non *ſenſus*, pertinere ſibi videntur? Poena damni a Theologis definitur, privatio divinae viſionis: an iſtam ſolum Dinocrates ſuſtinebat? Si ita eſt; ergo quum poſtea Perpetua intellexit, translatum eum fuiſſe de poena, Divina viſione recreatus eſt. Quod certe Baſnagius non admittet; quum, ut notat, Montaniſtarum, quorum nefariae ſectae Perpetuam addicit, doctrina fuerit, ſolos ante diem judicii ſollennis in caelum Martyres recipi.

Illud etiam longe mirabilius, quod Ruinartum nil hanc viſionem juvare dicat probando: *mortuos poſſe a poenis, quas patiuntur, per vivorum preces liberari*. Quum ſe Perpetua verbis adeo diſertis adfirmet, ſuis precibus impetraſſe, ut de poenis, quibus torquebatur, Dinocrates transferretur, mirum profecto eſt, quomodo Ruinartum nil juvet viſio haec probando: *mortuos poſſe a poenis, &c.* Heic jam profecto, vel Actorum γνησιότης, aut Martyris fides in controverſiam vo-

(1) Lib. II. de Purgat. Capp. x. & xi.
(2) Ibid.

vocatur. Ruinartum neque de Actorum ſinceritate, neque de Martyris fide ſuſpicio ulla tangebat. Baſnagius autem, qui nullam de Actis quaeſtionem movet, videamus quibus argumentis Perpetuae fidem abrogare conetur: *Ex Latinorum ſententia*, inquit, *poena ſenſus*, *qui baptiſmum conſecuti ſunt*, *ſoli per vivorum ſuffragia liberantur*. At nos, baptizatum fuiſſe Dinocratem, cum Auguſtino pro certo habemus, & poenae ſenſus fuiſſe ſubditum, clariſſime demonſtravimus. *Quod ſi*, ſubjungit, *poſt baptiſmum Dinocrates Idololatria pollutus fuit*, *ut innuit Auguſtinus*, *nullius ſane precibus meritis poenis eximi potuit*. At ſi, inquam, poſt baptiſmum Dinocrates Idololatria pollutus fuit, ut innuit Auguſtinus, ſoli poenae, quae *damni eſt*, *non ſenſus*, ſubditus eſſe non potuit. Deinde non jam heic agitur de Perpetua; ſed de Auguſtini opinione. Fuiſſe ab impio Patre per Idololatriam alienatum a Chriſto, & ad Gentilium ſacrilegia revocatum, ut Auguſtinus innuit, illa non ſcripſit. Multa ſunt alia peccata, ut idem Auguſtinus obſervat, ob quae eſſe potuit Dinocrates purgatoriis poenis addictus, mentiri potuit, iraſci, ludere praeter decorum, &c. Quaecumque autem fuerint ex Auguſtini opinione, de qua modo diſſerere non libet, Dinocratis peccata, aut quibuſcumque poenis torqueretur, non dubitat S. Doctor, quin *inde pro Chriſto morituræ ſororis precibus donatus exierit*. Adeoque non video, quare Ruinartum non juvet viſio haec probando, *mortuos poſſe a poenis*, *quas patiuntur*, *per vivorum preces liberari*.

IIX. Ait denique Baſnagius, tenebroſum illum locum, ubi Dinocrates includabatur, a Purgatorio prorſus diverſum, communem illum carcerem ſonare, in quem omnes praeter Martyrum animas conjici, Patribus bene multis, Montaniſtiſque creditum. Circa Animarum, ut vocant, Receptacula, non una ſemper eademque fuit Tertulliani ſententia. In libro enim de Anima (1) ex Paracleti, hoc eſt, Mon-

(1) Cap. LVII. vid. & Capp. LV. & LVI.

Montani doctrina, *omnes animas penes Inferos* collocat, *&* *illic ſupplicia* interim, *& refrigeria: Cur enim*, inquit, *non putes, animam & puniri, & foveri in Inferis interim ſub exſpectatione utriuſque judicii in quadam uſurpatione, & candida ejus?* Sed alibi hanc uti Marcionis opinionem Scripturae auctoritate confutat (1): *Sed Marcion aliorſum cogit, ſcilicet utramque mercedem Creatoris, ſive tormenti, ſive refrigerii apud Inferos, determinat eis poſitam, qui legi, & Prophetis obedierint: Chriſti vero, & Dei ſui caeleſtem definit ſinum, & portum. Reſpondebimus & hac ipſa Scriptura revincente oculos ejus, quae ab Inferis diſcernit Abrahae ſinum pauperi. Aliud enim Inferi, ut puto, aliud quoque Abrahae ſinus. Nam & magnum, ait, intercedere regiones iſtas profundum, & tranſitum utrinque prohibere. Sed nec allevaſſet dives oculos, & quidem de longinquo, niſi in ſuperiora, & de altitudinis longinquo per immenſam illam diſtantiam ſublimitatis, & profunditatis. Unde apparet ſapienti cuique, qui aliquando Elyſios audierit, eſſe aliquam localem determinationem, quae ſinus dicta ſit Abrahae, ad recipiendas animas filiorum ejus etiam ex Nationibus . . . . Eam itaque regionem ſinum dico Abrahae, etſi non caeleſtem, ſublimiorem tamen Inferis, interim refrigerium paebituram animabus juſtorum, donec conſummatio rerum reſurrectionem omnium plenitudine mercedis expungat, tunc apparitura caeleſti promiſſione, &c. Salva ea promiſſione, cur non capiat ſinum Abrahae dici, temporale aliquod animarum fidelium receptaculum, in quo jam delinietur futuri imago, ac candida quaedam utriuſque judicii proſpiciatur.* Juxta hanc ſecundam opinionem dici non poteſt, tenebroſum illum locum, in quo Dinocrates includebatur, communem aliquem fuiſſe carcerem in quem omnes praeter Martyrum animas conjici, Patribus bene multis, Montaniſtiſque creditum: quum ſinum Abrahae ad re-

(1) Lib. IV. cont. Marcion. cap. XXXIV.

recipiendas animas filiorum ejus deſtinatum, regionem fuiſſe doceat Tertullianus, etſi non caeleſtem, ſublimiorem tamen Inferis, interim refrigerium praebituram animabus juſtorum. Sed juxta primam ſententiam, ſicuti penes Inferos, & ſupplicia erant, & refrigeria; ita penes Inferos erat & Purgatorium: adeoque ſtatui non poteſt, locum illum tenebroſum, in quo Dinocrates includebatur, a Purgatorio prorſus fuiſſe diverſum. Etenim Purgatorii nomine alterius vitae poenas intelligimus Juſtis poſt aliquod tempus in refrigerium commutandas: neque ad fidei dogma de Purgatorio quaeſtio illa pertinet, an loco ab Inferis ſeparetur (1). Quum igitur Dinocrati locus ille tenebroſus, in quo ipſum aeſtuantem valde & ſitientem Perpetua vidit, paullo poſt in lucidum fuerit commutatus, in quo eum Sanctiſſima Soror *mundo corpore*, *bene veſtitum*, *& refrigerantem* adſpexit, adhuc ex veterum quorumdam Patrum, & Montaniſtarum ſententia adfirmari nullo modo poteſt, locum illum tenebroſum, in quo primum Dinocrates includebatur, a Purgatorio prorſus fuiſſe diverſum.

Si rata eſſet & certa Cl. Holſtenii lectio; communis Theologorum de Receptaculis Animarum ſententia, egregie, ut Poſsinus obſervat (2), hac Perpetuae viſione confirmaretur. Ita enim habet: *Video Dinocratem exeuntem de loco tenebroſo, ubi & complura erant loca tenebroſa, &c.* Docent ſcilicet Theologi, quatuor eſſe ſub terra locos diſtinctos, in quibus animae mortuorum detinentur; nempe omnium infimum, ubi Daemones, & animae damnatae; ſupra hunc, Purgatorium, ubi animae purgantur ad tempus; deinde Limbum puerorum, quo detinentur animae mortuorum in ſolo peccato originali; poſtremo Limbum Patrum nunc vacuum a tempore Mortis, & Reſurrectionis Chriſti, &c. Haec, ſubjungit Poſſinus, fuiſse videntur illa com-

S plu-

(1) Vid. Bellarmin. lib. 2. de Purgat. cap. VI.
(2) Paralipomen. ad Holſten. Notas.

plura loca tenebroſa, quae ſe vidiſse laudatis verbis Sancta Perpetua teſtatur. At Ruinartus habet: *Ubi & complures erant*. Quod equidem ad Incluſorum multitudinem, quam ad locorum diverſitatem aptius refertur. Quamvis varia eſse ſub terra animarum Receptacula, neque his verbis Perpetua neget: ſed de hac Sanctae Martyris viſione iterum Capite ſeptimo ſermo redibit.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT SEXTUM.

Martyrum noſtrorum virtutes, & viſionum fructus oſtendunt, Divino illos fuiſſe Spiritu adflatos, & eorum revelationes Deo eſſe tribuendas.

I. *IN veris Prophetis a falſis diſcernendis, eorum imprimis morum habendam eſſe rationem.*
II. *Aliqua Actorum loca, in quibus Martyrum noſtrorum virtutes graphice deſcribuntur.*
III. *Nihil eſſe in eorum moribus animadvertere, quod Montani redoleat inſtitutionem.*
IV. *Perpetuam, Socioſque Martyres naturae leges minime violaſſe,· Ignatii M. exemplo demonſtratur.*
V. *Aliorum Martyrum pro Martyrii corona preces, & vota.*
VI. *Alios, praeter Perpetuam, Martyres, aut beſtias in ſe ipſos concitaſſe, aut inſtrumenta crudelitatis ad accelerandum Martyrium ultro adhibuiſſe.*

Digitized by Google

VII. Veterum Chriſtianorum exempla, qui vel ſeipſos ſponte obtulerunt, vel Praeſidum ſaevitiam in ſe ultro provocarunt, Perpetuae factum excuſant.

VIII. SS. Andronici, & Tarachi memorabile facinus.

IX. Perpetuae, & Sociorum Martyrum ſpiritus quam fuerit a Montaniſtarum ſpiritu longe diverſus, ex diverſis utriuſque effectibus demonſtratur.

X. Perpetuae, & Saturi revelationum honeſti, & optimi fructus.

I. SUperioribus Capitibus argumenta labefactavi, quae Baſnagius ex ipſis eorum Actis adverſus Martyres conficit. Praeſenti, & ſequenti Capite argumenta in medium producam, quae pro Sanctis Martyribus ex iiſdem Actis collegi, & quibus invictiſsime, ut puto, eorum orthodoxia vindicatur: ut quemadmodum Adverſarius, & externis, ut vocant, argumentis, & internis adverſus Martyres militat: ita nos pro illis, poſtquam hujuſce Diſſertationis Capite primo externa produximus argumenta ex Eccleſiae & Veterum Patrum auctoritate petita, internis, poſtremis his duobus Capitibus, decertemus, quae nobis ex ipſis eorum Actis luculentiſſima ſuppetunt.

Primum eſto, quod ex Perpetuae Sociorumque Martyrum heroicis virtutibus, patientia, pietate, moderatione caritate, fortitudine, & rerum omnium humanarum contemtu ſponte promicat, atque effloreſcit. In moribus Prophetarum, ad veros a falſis diſcernendos, multum ineſſe momenti, Veteres exiſtimarunt. Unde *Apollonius Eccleſiaſticus* ille, apud Euſebium [1], *Scriptor*, *Cataphrygarum Haereſim adhuc ſua aetate vigentem refutare aggreſſus*, *peculiare adverſus eos volumen condidit*, *tum falſas* Prophetias, *quae ab illis*

(1) Τῆς δὲ κατὰ Φρύγας καλουμένης αἱρέσεως, καὶ Ἀπολλώνιος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, ἀκμαζούσης εἰσέτι τότε κατὰ τὴν Φρυγίαν ἔλεγχον ἐνστησάμενος, ἴδιον κατ᾽ αὐτῶν πεποίηται σύγγραμμα· τὰς μὲν φερομένας αὐτῶν προφητείας ψευδεῖς οὔσας κατὰ λέξιν εὐθύνων.

illis circumferuntur, verbatim expendens, tum vitam moreſque eorum, qui Haereſis illius Auctores fuerunt, diſcutiens. Aliqua deinde ex hoc Opere Fragmenta profert, in quibus pravos Montani, & Mulierculárum ejus, Themiſonis etiam, & Alexandri mores deſcribit, ac poſtea ſubjungit [1]: *Actus Prophetae tamquam fructus examinandi ſunt. Ex fructibus quippe arbor cognoſcitur.* Et poſt pauca [2]: *Si negant, Prophetas ſuos munera accepiſſe, hoc igitur fateantur, non eſſe illos Prophetas, ſi munera accepiſſe convicti ſint. Ac tum demum ſexcenta ejus rei documenta, ac teſtimonia proferemus. Neceſſe porro eſt, ut omnes Prophetae fructus, atque actus probentur. Dic mihi, tingit ne capillos Propheta? An ſtibio oculos linit? An ſtudet ornari? Propheta ne tabula ludit, & teſſeris? An pecuniam locat fenori? Ingenue fateantur, ac reſpondeant, utrum haec agere liceat, an ſecus? Ego vero haec apud ipſos acta eſſe convincam.*

II. In his autem Perpetuae, Felicitatis, & Sociorum Martyrum Actis mira ubique reſplendent Chriſtianarum omnium virtutum exempla; ita ut adfirmari merito poſſit, quot in Montano, Maximilla, Themiſone, & Alexandro Apollonius vitia reprehendit, tot in Sanctis hiſce Martyribus, ac Perpetua praeſertim, & multo etiam plura, virtutum omnium decora refulgere. Aliqua Actorum loca, quae magis ad rem faciunt, in ſpecimen indicabo. §. III. *Cum adhuc, inquit, cum perſecutoribus eſſemus, & me Pater avertere & dejicere pro ſua affectione perſeveraret, &c. dixi ei* . . . . . Ego aliud me dicere non poſſum, niſi quod ſum Chriſtiana. *Tunc Pater motus in hoc verbo, miſit ſe in me,*

ut

τὸν δὲ βίον τῶν τῆς αἱρέσεως ἀρχηγῶν ὁποῖός τις γέγονε διελέγχων. Lib. v. Hiſt. Eccleſ. Cap. XVIII.

(1) Δεῖ γὰρ τοὺς καρποὺς δοκιμάζεσθαι τοῦ προφήτου· ἀπὸ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται.

(2) Ἐὰν ἀρνῶνται δῶρα τοὺς προφήτας αὐτῶν εἰληφέναι, τοῦτο ὁμολογησάτωσαν, ὅτι ἐὰν ἐλεγχθῶσιν εἰληφότες, οὐκ εἰσὶ προφῆται· καὶ μυρίας ἀποδείξεις τούτων παραστήσομεν· ἀναγκαῖον δέ ἐστι πάντας καρποὺς δοκιμάζεσθαι προφήτου. προφήτης, εἰπέ μοι, βάπτεται; προφήτης στιβίζεται; προφήτης φιλοκοσμεῖ; προφήτης τάβλαις καὶ κύβοις παίζει; προφήτης δανείζει; ταῦτα ὁμολογησάτωσαν, πότερον ἔξεστιν ἢ μή· ἐγὼ δὲ ὅτι γέγονε παρ' αὐτοῖς δείξω.

ut oculos mihi erueret: ſed vexavit tantum, & profectus eſt victus cum argumentis diaboli. Tunc paucis diebus, quod caruiſſem Patre, Domino gratias egi, & refrigeravit abſentia illius. In ipſo ſpatio paucorum dierum baptizati ſumus; mihi autem Spiritus dictavit, nihil aliud petendum in aqua, niſi ſufferentiam carnis. Poſt paucos dies recipimur in carcerem, & expavi, quia numquam experta eram tales tenebras . . . Ego infantem lactabam jam inedia defectum. Sollicita pro eo adloquebar matrem, & confortabam fratrem, commendabam filium. Tabeſcebam, ideo quod illos tabeſcere videram mei beneficio. Tales ſollicitudines multis diebus paſſa ſum, & uſurpavi, ut mecum infans in carcere maneret; & ſtatim convalui, & revelata ſum a labore, & ſollicitudine infantis: & factus eſt mihi carcer ſubito quaſi praetorium, ut ibi mallem eſſe, quam alibi. Quot heic virtutes emicant! Conſtantia adverſus Patris minas, & blanditias; conſtantia item adverſus humanas omnes adfectiones, pietas erga parentes, materna pro filio ſollicitudo, in carceris incommodis tolerandis invicta patientia: hypocritarum more, Stoica gravitate humanos adfectus non diſſimulat, ſed Chriſtiana virtute ſuperat, ac moderatur: Domino gratias agit, divinam opem implorat, alienas magis anguſtias quam ſuas dolet, miro religionis in Deum, & caritatis in proximum documento. Eaedem virtutes in aliis quoque locis reſplendent. §. v. *Poſt paucos dies rumor cucurrit, ut audiremur. Supervenit autem & de Civitate Pater meus, conſumtus taedio, adſcendit ad me, ut me dejiceret dicens: miſerere filia canis meis, &c. Haec dicebat Pater pro ſua pietate baſians mihi manus; & ſe ad pedes meos jactans, & lacrymis non filiam, ſed dominam me vocabat. Et ego dolebam canos Patris mei, quod ſolus de paſſione mea gaviſurus non eſſet de toto genere meo: & confortavi eum, dicens:* „ Hoc fiet in illa cata- „ ſta, quod Deus voluerit. Scito enim nos non in noſtra po- „ teſtate eſſe conſtitutos, ſed in Dei. Similia & filialis erga Pa-

Patrem obſervantiae, & Chriſtianae fortitudinis exempla habentur §. VI. qui totus quamvis deſcribendus eſſet, haec ex eo tamen pauca ſubjiciam: *Et Hilarianus Procurator . . . parce, inquit, canis Patris tui. Parce infantiae pueri. Fac ſacrum pro ſalute Imperatorum. Et ego reſpondi:* non facio. *Hilarianus:* Chriſtiana es? *Et ego reſpondi:* Chriſtiana ſum. *Et cum ſtaret Pater ad me dejiciendum, juſſus eſt ab Hilariano dejici, & virga percuſſus eſt. Et doluit mihi caſus Patris mei, quaſi ego fuiſſem percuſſa: ſic dolui pro ſenecta ejus miſera. Tunc nos univerſos pronuntiat, & damnat ad beſtias, & hilares deſcendimus ad carcerem.* Hanc Perpetuae filialem erga Patrem obſervantiam his S. Auguſtinus verbis commendat (1): „ Doluit illa ſenis parentis injuriam; „ & cui non praebuit aſſenſum, ſervavit affectum. Oderat „ quippe in illo ſtultitiam, non naturam; & ejus infidelitatem, non originem ſuam. Majore igitur gloria tam dilectum Patrem male ſuadentem fortiter repulit, quem vapulantem videre ſine maerore non potuit. Proinde & „ dolor ille nihil retraxit robori fortitudinis, & aliquid addidit laudibus paſſionis: *diligentibus* enim *Deum omnia cooperantur in bonum*. Earumdem virtutum aliud §. IX. occurrit exemplum: *Ut autem proximavit dies Muneris, intravit ad me Pater meus conſumtus taedio, & coepit barbam ſuam evellere, & ſe in terram mittere, & proſternere ſe in faciem, & improperare annis ſuis, & dicere tanta verba, quae moverent univerſam creaturam. Ego dolebam pro infelici ſenecta ejus*. Heic iterum audiendus Sanctus Auguſtinus (2): „ Per caritatem multi mortui ſunt ſeculo, ut „ viverent Deo. Hac caritate accenſi Martyres, NON SIMULATI, NON VANA GLORIA VENTILATI, NON TALES, de quibus dictum eſt: *ſi tradidero corpus meum ut ardeam, &c.* „ ſed tales quos VERE Chriſti & VERITATIS caritas perdu-

„ce-

(1) Serm. CCLXXXI. al. de Diverſ. 104.
(2) Enarrat. in Pſalm. XLVII. num. 13.

Digitized by Google

„ ceret ad paſſionem: quid eis fecerunt perſecutiones ſae-
„ vientium? Majorem violentiam habuerunt oculi flentium
„ ſuorum, quam perſecutiones inſectantium. Quam mul-
„ tos enim tenebant filii, ne paterentur? Quam multorum ge-
„ nibus provolvebantur uxores, ne viduae relinquerentur?
„ Quam multos parentes filii prohibebant mori, ſicut no-
„ vimus, & legimus in Paſſione Beatae Perpetuae? Fa-
„ cta ſunt iſta. Sed lacrymae quantaelibet, & quantolibet
„ impetu fluerent, quando ardorem caritatis extinguerent?
§. xv. plura nobis confertim exhibentur mutuae caritatis, ſpei, & magnanimitatis exempla: *Circa Felicitatem vero (nam & illi gratia Domini ejuſmodi contigit) cum octo jam menſium ſuum ventrem haberet (nam praegnans fuerat apprehenſa) inſtante ſpectaculi die, in magno erat luctu, ne propter ventrem differretur: quia non licet praegnantes poenae repraeſentari: & ne inter aliquos poſtea ſceleratos, ſanctum & innocentem ſanguinem funderet. Sed & Commartyres ejus graviter contriſtabantur, ne tam bonam ſociam, quaſi comitem, ſolam in via ejuſdem ſpei relinquerent. Conjuncto itaque unito gemitu, ad Dominum orationem fuderunt ante tertium diem Muneris. Statim poſt orationem dolores eam invaſerunt. Et cum, pro naturali difficultate octavi menſis, in partu laborans doleret, ait illi quidam ex Miniſtris Cataractariorum: Quae ſic modo doles, quid facies objecta beſtiis, quas contempſiſti, cum ſacrificare noluiſti? Et illa reſpondit:* MODO EGO PATIOR QUOD PATIOR, ILLIC AUTEM ALIUS ERIT IN ME, QUI PATIETUR PRO ME, QUIA ET EGO PRO ILLA PASSURA SUM. *Ita enixa eſt puellam, quam ſibi quaedam ſoror in filiam educavit.* Nihilo inferiora ſunt, neque minori admiratione digna, quae deſcribuntur §§. xvi. & xvii. Perpetuae & Saturi, infracti excelſique animi documenta. Sed non eſt omittendus §. xviii. ut ex univerſarum virtutum connexione & varietate contextus: *Inluxit dies victoriae illorum, & proceſſerunt de carcere in amphitheatrum, quaſi in cae-*

caelum, hilares, vultu decori; ſi forte gaudio paventes, non timore. Sequebatur Perpetua placido vultu, & pedum inceſſu, ut Matrona Chriſti Dei dilecta, vigorem oculorum ſuorum dejiciens ab omnium conſpectu. Item Felicitas ſalvam ſe peperiſſe gaudens, ut ad beſtias pugnaret, a ſanguine, ab obſtetrice ad retiarium, lotura poſt partum baptiſmo ſecundo. Et cum delati eſſent in portam, & cogerentur habitum induere; viri quidem Sacerdotum Saturni, feminae vero Sacratarum Cereri: generoſa illa in finem uſque conſtantia repugnavit. Dicebant enim: „ Ideo ad hoc ſponte pervenimus, ne libertas noſtra ab- „ duceretur. Ideo animas noſtras addiximus, ne tale aliquid „ faceremus: hoc vobiſcum pacti ſumus. *Agnovit injuſtitia juſtitiam: conceſsit Tribunus, ut quomodo erant, ſimpliciter inducerentur. Perpetua pſallebat, caput jam Aegyptii calcans. Revocatus, & Saturninus, & Saturus populo ſpectanti comminabantur de hoc. Ut ſub conſpectu Hilariani pervenerunt, geſtu, & nutu coeperunt Hilariano dicere:* „ Tu nos, *inquiunt*, „ Te autem Deus judicabit. *Ad hoc populus exaſperatus, flagellis eos vexari pro ordine venatorum poſtulavit. Et utique illi gratulati ſunt, quod aliquid & de Dominicis paſſionibus eſſent conſecuti.* Videndus & §. xx. ubi praeter invictam animi fortitudinem, qua ſe ferociſſimae Vaccae, Sanctae mulieres obtulerunt, ſuſpicienda venit & Perpetuae modeſtia: *Jactata* enim a ferociſſima beſtia *concidit in lumbos; & ut conſpexit tunicam a latere diſciſſam, ad velamentum femorum adduxit, pudoris potius memor, quam doloris.*

III. Nihil in his Martyrum geſtis animadvertere eſt ex Montani Schola & inſtitutione profectum; nihil ſcilicet ſuperſtitioſum, nihil incompoſitum, nihil tumultuoſum, nihil turbidum, nihil denique inordinatum, quae ſunt, ut ex Aſterio Urbano, Apollonio, Miltiade, Serapione, Aelio Publio, & aliis Patribus conſtat [1], Montaniſtici Spiritus characteres: ſed in

(1) Apud Euſeb. lib. v. Hiſt. Eccl. cap. xvi. & ſeqq.

omnibus contra mira modeſtia, compoſitio, prudentia, pietas, religio, caritas, fortitudo, fides, ſapientiaque refulgent; ut non ſit aliud Sanctarum Mulierum Martyrium, quod illuſtriora virtutum omnium decora comitentur. Fieri autem minime potuiſſe videtur, ut mulier inſania & furore percita, & Daemoniaco ſpiritu acta, cujuſmodi erant Montaniſtarum Pſeudo-Prophetiſſae, ita ſibi in omnibus caverit, ita ſe geſſerit; ut nihil in ejus verbis procax, nihil arrogans, nihil in motibus inverecundum, nihil in actibus irreligioſum, vel ſeveriſſimus Cenſor poſſit animadvertere. Quamdam equidem Montaniſtae morum externam gravitatem prae ſe ferebant, ſe ſe diſciplinae ſeveritate jactabant, abſtinentia, pudicitia, & perſecutionum tolerantia ſe plurimum efferebant: ſed qui ſe graviora inſtituta Evangelicis inſtitutionibus adjeciſſe, verbis inſolentiſsimis praedicabant, moribus poſtea Legis Evangelicae ſanctitatem minime referebant, ſed ab ea quam longiſsime aberant: Perpetua vero, ſociique Martyres Evangelium moribus referunt, atque exactiſſime exprimunt. Eſt & aliud in horum Martyrum, & praeſertim Perpetuae, virtutibus obſervatione dignum, quo a fucatis Hypocritarum, Pſeudo-Prophetarumque virtutibus diſcerni facile poſſunt, quod ſe nativa quadam ſimplicitate tuentur: & quam in eis divinae cujusdam ſapientiae, & excelſi animi ac pene rebus humanis exemti, indicia clara cernuntur; tam nativo quodam candore placent, & nihil in eis fucatum, nihil per ſimulationem geſtum aut per hypocriſim, deprehenditur: quae quidem ſimplicitas, & candidi pectoris decus in ipſis quoque Perpetuae verbis & ſcribendi charactere reſplendent, quo ſuos, ut ſupra eſt obſervatum, humanos adfectus non diſſimulat, ſe ſupra alios non effert, res ſuas minime exaggerat, ad Deum omnia refert, in fide, in ſpe divinae miſericordiae, in ſinu Providentiae & placidiſſime conquieſcit, & caſus omnes contemnit, & nihil timet, & omnia ſperat, & nihil non audet. Hi profecto

vir-

virtutum flores inter Haereſum dumeta non germinant, hos fructus arbor mala non facit. Poteſt quidem fieri, ut & nequam ſpiritus exteriorem quamdam ſanctitatis umbram adſectet, ut hos geſtiat virtutis actus imitari; ſed eſſe non poteſt, ut abſolutam undequaque, & omni ex parte ſinceram Chriſtianae perfectionis imaginem repraeſentet: non adeo ſibi cavere poteſt hypocriſis, ut non aliquid excidat, quo ſe prodat, falſis enim virtutibus aliquid vitii facile intermiſcetur, & ſpiritus ille ſuperbiae tum maxime agnoſcitur, quum animi demiſſionem ſimulat, & ſe in exteriorem quamdam modeſtiae ſpeciem componit. Sed quid habet Baſnagius, in his quae ad mores pertinent, quod in Perpetua ejuſque Sociis reprehendat? Nihil omnino: & adfirmari utique poteſt, quod ſicuti nulla eſt Evangelicae diſciplinae hac ſimilior imago, ita nulla ab Haeretica inſtitutione magis abludit. Perpetua, & Maximilla invicem conferantur; tam diſcrepabunt earum mores, quam a virtute vitium, a luce tenebrae amplo diſcrimine ſeparantur. Fieri ergo non poteſt, ut eodem furoris & inſaniae ſpiritu agerentur. Sane ſi tam illuſtre Martyrium tot virtutum parergis decoratum, inter Haereticos perfectum eſt, aut perfici potuit; vel perit omnino, aut admodum infirmatur Chriſtianae Religionis argumentum, quod, & ſane efficaciſſimum, ex conſtantia & virtute Martyrum proficiſcitur. Non enim Chriſtianorum Martyrium adeo commendat mors pro fide ſuſcepta, quum alii multi ex omnibus ſectis pro ſuis ſuperſtitionibus ultro ſe neci tradiderint, quam ceterarum virtutum apparatus, quo ſuum agonem Catholici Martyres decorarunt; fides ſcilicet, ſpes, caritas, religio, pietas, modeſtia, excelſi animi robur invictum, quae mirum in modum, ut oſtendimus, in Perpetua, ſociiſque Martyribus refulſerunt.

IV. Sed ut nihil eorum negligam, aut ſine refutatione dimittam, ex quibus moroſus aliquis cavillator, vel

impudens ſycophanta Sanctis Martyribus conflare poſſet invidiam; duo in examen adducam Actorum loca, in quibus naturae leges violari videntur, quibus ſuam unuſquiſque vitam conſervare jubetur; & mortem cum nobis, tum aliis optare, aut alios in interitum noſtrum urgere prohibemur. In has autem naturae leges Martyres noſtri peccaſſe videntur, tum §. xv. ubi communibus votis orarunt, ut immaturum partum, *inſtante jam ſpectaculi die*, Felicitas ederet, *ne propter ventrem differretur*, *quia non licet praegnantes poenae repraeſentari*. Tum gravius §. ult. ubi Perpetua necis inſtrumenta ad accelerandum Martyrium ipſa ſuis manibus aptavit: *Perpetua autem*, *ut aliquid doloris guſtaret*, *inter coſtas puncta exululavit; & errantem dexteram tirunculi Gladiatoris ipſa in jugulum ſuum poſuit*. Haec in Perpetua, Sociiſque Martyribus reprehendi poſſe, nemo mirabitur, qui animum adverterit ad ea, quae ob ſimilem omnino cauſſam in Martyrem Ignatium Dallaeus effudit. Quod enim Sanctiſſimus Martyr Romanos per literas monuerit, ne optatum Martyrium ſuis ad Deum precibus, aut officiis retardarent; & beſtias etiam repugnantes ſe in ſuum interitum adacturum eſſe ſignificaverit, violatae a Dallaeo pietatis, & modeſtiae reus agitur. Sed ut melius intelligatur, quam bene ſibi invicem in ejuſmodi votis Ignatius, & Perpetua, Sociique Martyres concinant, ipſa heic Ignatii verba ſubjiciam (1): *Obſecro vos*, *ne intempeſtivam mihi benevolentiam exhibeatis*. *Sinite me ferarum cibum eſſe*, *per quas Deum conſequi licet*. *Frumentum ſum Dei*, *& per ferarum dentes molor*, *ut purus panis Chriſti inveniar*. *Feris potius blandimini*, *ut mihi ſepulchrum fiant*, *nihilque mei corporis relinquant*, *ne poſtquam obdormiero*, *gravis alicui fiam* . . . .

Chri-

(1) Παρακαλῶ ὑμᾶς, μὴ εὔνοια ἄκαιρος γένησθέ μοι. ἄφετέ με θηρίων εἶναι βορὰν, δι᾽ ὧν ἔνεστιν Θεοῦ ἐπιτυχεῖν. σῖτός εἰμι Θεοῦ καὶ δι᾽ ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄρτος εὑρεθῶ τοῦ Χριστοῦ. μᾶλλον κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γένωνται, καὶ μηδὲν καταλίπωσι τοῦ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθεὶς βαρύς τινι γένωμαι . . . . . λιτανεύσατε

τὸν

Chriſto pro me ſupplicate, ut per haec inſtrumenta hoſtia inveniar. Quod pro ſe fieri a Romanis optabat Ignatius, id officii erga Felicitatem noſtri Martyres praeſtiterunt. Volebat Ille a Romanis conjunctas ad Deum preces effundi, quo beſtiarum dentibus moleretur, & per haec inſtrumenta Chriſti efficeretur hoſtia: id vero Felicitatis Sociis in votis erat; & ut fetum immaturo tempore emitteret, fuſis ad Deum precibus poſtulabant, ne Martyrium ejus differretur, ſed una cum aliis, beſtiis objiceretur. Pergit Ignatius, & non ſolum ardens Martyrii deſiderium oſtendit, ſed beſtias, invitas etiam & repugnantes, ſe, ait, ad ſuam ipſius necem provocaturum: (1) *Utinam fruar beſtiis mihi praeparatis, quas & opto mihi promtas inveniri, quibus & blandiar, ut cito me devorent, non ut quosdam veritae non tetigerunt. Si autem illae repugnantes noluerint, ego vi impellam.* Nihil refert, an Gladiatoris dexteram in ſuum quiſquam jugulum ponat, quod Perpetua fecit, an feras ad ſe devorandum impellat, quod ſe facturum ſcribebat Ignatius. Unde utrumque, aut iiſdem reprehenſionibus patet, aut iiſdem eſt laudibus proſequendum. Interim autem, quemadmodum Pearſonius Ignatii vota, ut S. Martyre non indigna, noſtrorum Martyrum exemplo demonſtrat: ita nos eorumdem Martyrum pro Felicitate preces Ignatii exemplo tuebimur: cur enim *plebejos Martyres*, ut Pontii Diaconi verbis utar, & a baptiſmo recentes inde arguemus, unde ſapientiſſimum Epiſcopum, & Apoſtolorum diſcipulum honori & admirationi habemus?

V. Verum quoniam ex Proteſtantium grege non pauci, & in his etiam Baſnagius, Ignatii Epiſtolas ut pſeudepigraphum & adulterinum opus rejiciunt, & inter cetera, quae in

τὸν Χριςὸν ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα διὰ τῶν ὀργάνων τούτων θυσία εὑρεθῶ. Ex Epiſt. ad Rom. ap. Ruin. in Actis ſinc. &c.

(1) Ὀναίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ ἡτοιμασμένων, καὶ εὔχομαι ἕτοιμά μοι εὑρεθῆναι, ἃ καὶ κολακεύσω συντόμως με καταφαγεῖν, οὐχ ὥσπερ τινῶν δειλαινόμενα οὐχ ἥψαντο. κἂν αὐτὰ δὲ ἄκοντα μὴ θελήσῃ, ἐγὼ προσβιάσομαι. Ibidem.

Digitized by Google

in eis ut ab Ignatii virtutibus aliena notant, ardens illud Martyrii votum ſugillant, aliis exemplis & Epiſtolicum Ignatium, & noſtros Martyres cum Pearſonio tuebor. Celerinus Confeſſor ad Lucianum Confeſſorem Epiſtola inter Cyprianicas XXI. *Haec cum tibi ſcriberem, Domine Frater, gaudens, & triſtis eram: gaudens, eo quod audierim, te pro Nomine Domini Noſtri Jeſu Chriſti Salvatoris noſtri tentum, & illius Nomen penes Magiſtratus hujus mundi confeſſum, &c.* Et infra: *Sic coronet te, cujus Nomen confeſſus es . . . . . Pete, ut ſim dignus coronari cum numero veſtro.* Et rurſum: *O te felicem! ſuſcipere vota tua, quae ſemper deſideraſti, vel in terra dormiens optaſti pro Nomine illius in carcerem mitti, quod nunc tibi contingit, ſicut ſcriptum eſt:* Det tibi Dominus ſecundum cor tuum. Haec Celerinus, a moderatione praeſertim, humilitate, timore, cautione, & verecundia, Sancto Cypriano [1] commendatus. Ita etiam Lugdunenſes Martyres Chriſtianae Religionis praecipuum decus, fide & ſapientia non minus quam invicta animi fortitudine inſignes, *profuſis lacrymis*, ut eſt apud Euſebium [2], *obſecrabant fratres, ut continuae ad Deum preces fierent, quo tandem ipſi perficerentur.* De S. Cypriano Pontius ejus Diaconus: *Conveniebant interim plures egregii, & clariſſimi ordinis, ſed & ſeculi nobilitate generoſi, qui propter amicitiam ſeceſſum ſubinde ſuaderent; & ne parum eſſet nuda ſuadela, etiam loca, in quae ſecederet offerebant. Ille vero jam mundum ſuſpenſa ad caelum mente neglexerat, nec ſuadelis blandientibus annuebat. Feciſſet fortaſſe tunc etiam, quod a pluribus, & fidelibus petebatur, ſi & Divino imperio juberetur.* Nam ut ipſe Pontius docet, in priore ſeceſſu, *Domino latebram tunc jubenti paruit.* Populus autem fidelis, S. Cypriano ad ſupplicium ducto,

(1) Epiſt. XXVII. al. XXIII.

(2) *Μετὰ δακρύων παρεκάλουν τοὺς ἀδελφοὺς δεόμενοι, ἵνα ἐκτενεῖς εὐχαὶ γίνωνται πρὸς τὸ τελειωθῆναι αὐτούς.* Lib. V. Hiſt. Eccleſ. Cap. II.

Digitized by Google

ducto, tantum aberant ab orando Deum, ut illi parceretur, aut quovis modo Martyrium impediendo, ut ſimul cum illo potius mori cuperent: *Quamvis enim non potuerit evenire, quod optabant vota communia, ut conſortio paris gloriae ſimul plebs tota pateretur; quicumque ſub Chriſti ſpectantis oculis, & ſub auribus Sacerdotis ex animo pati voluit, per idoneum voti ſui teſtem legationis quodammodo literas ad Deum miſit*. S. Hieronymus de vita Pauli Eremitae: *Sub Decio, & Valeriano perſecutoribus, quo tempore Cornelius Romae, & Cyprianus Carthagine felici cruore damnati ſunt, multas apud Aegyptum, & Thebaida Eccleſias tempeſtas ſaeva populata eſt. Voti tunc Chriſtianis erat, pro Chriſti nomine gladio percuti. Verum hoſtis callidus, tarda ad mortem ſupplicia conquirens, animas cupiebat jugulare, non corpora; &, ut ipſe qui ab eo paſſus eſt Cyprianus ait:* „ Volentibus mori, „ non permittebatur occidi. Notum eſt & illud S. Polycarpi Martyris ad Proconſulem, nunc beſtias, nunc flammas illi minitantem: ἀλλὰ τί βραδύνεις; φέρε ὃ βούλει. *Quid autem moras trahis? Adfer quod vis*. ταῦτα καὶ ἄλλα πλείονα λέγων, θάρσους καὶ χαρᾶς ἐνεπίμπλατο, *haec & plura alia cum diceret, fiducia & laetitia impletus eſt*, ut vetuſtiſſima ejus Acta teſtantur. Plura autem illa, quae fortitudine, & exultatione plenus pronunciavit, qualia, amabo, fuere, ſi non Ignatianis, ſi non Perpetuae, Felicitatis, & Sociorum Martyrum votis ſimilia? Si non illi voci conſona, quam e caelo audivit, Ἴσχυε, καὶ ἀνδρίζου, Πολύκαρπε, *fortis eſto, & viriliter age, Polycarpe*. Notiſſima eſt etiam illa Romani Caeſareenſis Diaconi vox Antiochiae audita, ποῦ μοι τὸ πῦρ; *ubinam mihi ignis?* His quae in Ignatii defenſionem Pearſonius adfert exemplis, aliud adjiciam praecedentibus non minus inſigne ex Actis ſinceris Ss. Montani, Lucii, &c. Damnatis ceteris, Flavianus in carcerem revocatus eſt; & Martyrium ejus dilatum: id ipſe non minus, quam ejus Socii

cii aegre tulerunt; unde Montanus, *cum*, ut eſt in Actis, *jam Carnifex immineret, & gladius ſuper cervices ejus libratus penderet; expanſis ad caelum manibus, voce clara, ita ut non tantum ad aures plebis, ſed & Gentiles quoque ipſos ſonus vocis feriret, oravit rogans & deprecans, ut Flavianus, qui per ſuffragium populi de comitatu eorum remanſerat, ſequeretur die tertia*. Non alia erant Matris ipſius Flaviani adfectus & vota, de qua in Actis ſubjungitur: *Haerebat lateri ejus incomparabilis Mater, quae praeter fidem, qua ad Patriarchas pertinebat, in hoc etiam ſe Abrahae filiam comprobavit, quod Filium ſuum & optabat occidi; & quod interim remanſiſſet, contriſtabatur intimo dolore*. Ipſe autem Flavianus his adflictam Matrem verbis conſolabatur: *Scis Mater merito cariſſima, ut ſemper tentaverim, ſi confiteri contigiſſet, Martyrio meo frui, & frequenter catenatus videri, & ſaepe differri? Si ergo contigit quod optavi, gloriandum eſt potius, quam dolendum*. Haec erant Martyrum vota, quae ſi in crimen vocentur, innumeri erunt Martyres, quibus Martyrii corona detrahenda erit.

VI. Major ex altero capite Perpetuae conflari poſſet invidia; ſed illa etiam, ut dixi, Ignatii exemplo depellitur. Non enim aliud Perpetua fecit, quam quod ſe facturum, ſcribit Ignatius. Sed quoniam de illius Actis, & Epiſtolis controverſia movetur, alia exempla non deſunt, quae plena manu in ſuas Epiſtolarum Ignatii vindicias Pearſonius congeſsit. In Smyrnenſis Eccleſiae vetuſtiſſima Epiſtola repraeſentatur Germanicus, quaſi nobilis & inſignis Beſtiarius, ἐπισήμως θηριομαχῶν. Quid autem judicio antiquiſsimae Eccleſiae ἐπίσημον *inſigne*, aut *nobile* in ejus Martyrio breviter deſcripto invenitur? Hoc unum, unde Perpetua violatae naturae legis argui forſitan poſſet: (1) *Nam cum Proconſul flectere eum vellet, diceretque, ut ſuam ipſe aetatem mi-*

(1) Βυλομένυ γὰρ τῦ ἀνθυπάτυ πᾶθαι αὐτὸν, καὶ λέγειν (vel λέγοντος) τὴν ἡλικίαν αὐτῦ κα-

miſeraretur; ille beſtiam ultro ad ſe adtraxit, eique vim intulit. Hoc enim feciſſe narratur, ut Martyrium acceleraret: *Cupiens velocius ex injuſta, & iniqua eorum hominum vita effugere. Inde autem factum eſt, ut univerſa multitudo fortitudinem pii ac Religioſi generis Chriſtianorum admirata, &c.* Ille igitur Germanicus, quem ut inſignem & nobilem imprimis Martyrem propoſuit antiqua & celebris Eccleſia Smyrnenſis, cujus ob inſigne facinus Ethnici ipſi nobilitatem & generoſitatem Chriſtianae gentis admirati ſunt; id erga beſtias fecit, quod cum Gladiatore Perpetua: Ille videlicet Martyrio flagrans, *beſtiam ultro ad ſe adtraxit;* Haec autem eodem ardens deſiderio, *tirunculi Gladiatoris dexteram in ſuum ipſa jugulum poſuit.* Dionyſius Alexandriae Epiſcopus Apolloniam Virginem magnopere laudat, quod cum ipſi verberatis maxillis cuncti dentes excuſſi, flammaeque admotae eſsent, [1] *celeriter in ignem inſiliit, & conflagravit.* S. Hilarius Enarratione in Pſalmum LXV. *Alii enim in vinculis carcerum gloriantur, alii caeſi in verberibus gratulantur, alii poteſtati irreligioſorum deſecanda felicium capitum colla ſubmittunt; plures in exſtructos rogos currunt, & trepidantibus poenae miniſtris ignem ſaltu devotae feſtinationis inſiliunt.* Hunc in Martyribus patiendi ardorem optime deſcribit S. Chryſoſtomus Oratione in Romanum, Diabolum ita loquentem introducens: [2] *Prunas ſubſtravi, hi autem tamquam ad roſas currebant, ignem accendi, illi autem tamquam in fontes aquarum frigidarum ſeipſos projiciebant . . . . . Et tamquam in ſacra pompa choreas agentes, & in viridi prato luden-*

V

κατοικτείραι, ἑαυτῷ ἐπεσπάσατο τὸ θηρίον προσβιασάμενος, τάχιον τοῦ ἀδίκου καὶ ἀνόμου βίου αὐτῶν ἀπαλλαγῆναι βουλόμενος. Ἐκ τούτου οὖν πᾶν τὸ πλῆθος θαυμάσαν τὴν γενναιότητα τοῦ θεοφιλοῦς καὶ θεοσεβοῦς γένους τῶν Χριστιανῶν. &c.

(1) Συντόνως ἐπεπήδησεν εἰς τὸ πῦρ, καὶ καταπέφλεκται. Epiſt. ad Fab. Antioch. apud Euſeb. lib. VI. cap. XLI.

(2) Ἄνθρακας ὑπεστόρεσα, οἱ δὲ ὡς ἐπὶ ῥόδα ἔτρεχον. Πῦρ ἀνῆψα, οἱ δὲ ὡς εἰς πηγὰς ὑδάτων ψυχρῶν ἑαυτοὺς ἐξέῤῥιψαν..... καὶ ὥσπερ ἐν ἱερᾷ πομπῇ χορεύοντες καὶ ἐν λειμῶνι παίζοντες χλα-

ludentes, Ita tormenta quiſque arripuit, non tamquam poenas, ſed velut vernos flores accipientes, & coronati, & propriae alacritatis exceſſu tormenta mea praeripiebant.

VII. Neque mirum eſt, aliquos beſtias jam paratas ad ſuam ipſorum necem provocaſſe, aut crudelitatis inſtrumenta in procinctu poſita ad accelerandum Martyrium ultro adhibuiſſe; cum certiſsime conſtet, id quod multo majus eſt, quamplurimos mortem pro Chriſti nomine appetiviſſe; cum in hoſtium poteſtate non eſsent, ſeipſos indicaſſe, hoſteſque ipſos ad ſupplicium infligendum provocaſſe. De Chriſtianis ſui temporis Lucianus in Peregrino (1): *Miſeri homines a ſeipſis perſuaſi, fore ſe integre immortales, ſemperque victuros, mortem contemnunt, multique ultro ſe ipſos dedunt.* Juſtinus Martyr fatetur, Chriſtianum ſe factum eſſe, quod ei nemo malus videretur, (2) *mortem optare; nedum ut quiſquam ſeipſum necandum ultro proderet, ac deferret,* quod Chriſtiani tunc temporis fecerunt. Tertullianus ad Scapulam cap. 1. *Cum omni ſaevitia veſtra concertamus, etiam ultro erumpentes, magiſque damnati, quam abſoluti gaudemus.* Et cap. 4. *Vide tantum, ne hoc ipſo, quod talia ſuſtinemus, ad hoc ſolum videamur erumpere, ut hoc ipſum probemus, nos haec non timere, ſed ultro vocare. Arius Antoninus in Aſia cum perſequeretur inſtanter, omnes illius Civitatis Chriſtiani ante tribunalia ſe manu facta obtulerunt; quum, ille paucis duci juſſis, reliquis ait:* Ὦ δειλοὶ, εἰ θέλετε ἀποθνήσκειν, κρημνοὺς, ἢ βρόχους ἔχετε. *Hoc ſi placuerit & hic fieri, quid facies de tantis millibus hominum, tot viris & feminis, omnis ſexus, omnis aetatis, omnis dignitatis, offerentibus ſe tibi?* De nona perſecutione Sulpitius: *Certatim glorioſa in certamina ruebant*

χλοερῷ, οὕτω τὰς τιμωρίας ἕκαστος ἥρπαζον, οὐχ ὡς τιμωρίας, ἀλλ' ὡς ἄνθη λαμβάνοντες ἐαρινά, καὶ στεφανούμενοι, καὶ τῇ τῆς οἰκείας προθυμίας ὑπερβολῇ τὰς ἐμὰς προέφθανον τιμωρίας.

(1) Πεπείκασι γὰρ αὐτοὺς οἱ κακοδαίμονες τὸ μὲν ὅλον ἀθάνατοι ἔσεσθαι καὶ βιώσεσθαι τὸν ἀεὶ χρόνον· παρ' ὃ καὶ καταφρονοῦσι τοῦ θανάτου, καὶ ἑκόντες αὐτοὺς ἐπιδιδόασιν οἱ πολλοί.

(2) Θάνατον ἀσπάζεσθαι, οὐχ ὅτι ἑαυτὸν κατήγγελλε φονευθησόμενον.

batur; multoque avidius tum martyria glorioſis mortibus quaerebantur, quam nunc Epiſcopatus pronis ambitionibus appetuntur. Idem Epiſt. 11. de B. Martino: *Quid ſi ei Neronianis, Decianiſque temporibus in illa, quae tunc exſtitit, dimicare congreſſione licuiſſet, teſtor Deum caeli, atque terrae, ſponte equuleum adſcendiſſet, ultro ſe ignibus intuliſſet . . . ſi vero Gentium Doctoris exemplo gladio deputatus, inter alias, ut ſaepe provenit, victimas duceretur, primus omnium, Carnifice compulſo, palmam ſanguinis occupaſſet*. S. Johannes Chryſoſtomus obſervabat ſub Imperio Juliani (1) *omnem aetatem, & utrumque ſexum ad mortem pro vera religione ſubeundam exſilientem*. Hanc rationem reddit, cur Julianus Apoſtata apertam contra Chriſtianos perſecutionem moliri noluerit: (2) *Novit enim, aperte novit, quod, ſi hoc auderet ille, omnes pro Chriſto animas ſuas prodidiſſent: Omnes enim, inquit, ut ad favum apes, ad Martyrium convolabant*.

Neque vero tantum fortia locuti ſunt antiquae Eccleſiae Chriſtiani, ſed & fecere, & paſſi ſunt. Celebre imprimis fuit nomen Phocae Martyris, qui quum Lictores forte hoſpitio accepiſſet, qui narrabant, miſſos ſe ad interficiendum Phocam; promiſit, die craſtino ſe illis Phocam oſtenſurum, & loco ad ſepulturam prius praeparato, adſtans eis dixit: *Ego ille Phocas*. Illi cum jam haeſitarent, animos eis, ut ipſum interficerent, exhortatione addebat: (3) *Dixit, perſuaſit, paſſus eſt, ac capite truncatus, grata Deo hoſtia oblatus eſt;* ut loquitur Aſterius Amaſenus Epiphanio ſynchronus. Sub Valeriani perſecutione Priſcus, Malchus, & Alexander, ſeipſos invicem inſimulabant tamquam ignavos & deſides, quod occaſione obla-

(1) Πᾶσαν ἡλικίαν ἁπλῶς καὶ φύσιν ἑκατέραν πηδῶσαν ἐπὶ τὰς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας σφαγάς.

(2) Ἤδει γάρ, ᾔδει σαφῶς, ὅτι τοῦτο τολμήσαντος αὐτοῦ, πάντες ἂν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ τὰς ἑαυτῶν προὔδωκαν ψυχάς. Πάντες γάρ, φησιν, ὡς ἐπὶ κηρίον μέλιτται ἦξυσιν, ὡς ἐπὶ μαρτύριον πετόμενοι.

(3) Εἶπεν, ἔπεισεν, ἔπαθεν, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς ἱερεῖον τῷ Θεῷ κεχαρισμένον προσήχθη.

ta adhuc ceſſaſſent, μὴ οὐχὶ προαρπάζοντες τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον, *nec martyrii coronam praeripuiſſent*. Quare Judicem adorti, ad beſtias condemnati, θείῳ κατεκοσμήθησαν μαρτυρίῳ, *Divino Martyrio coronati ſunt*, ut narrat Euſebius lib. VII. cap. XII. Romanus Caeſareenſis Diaconus videns multos ſacrificantes, ζήλῳ θεοσεβείας προτησι, *zelo divini cultus ipſum incitante*, *propius acceſſit*, & contenta voce inclamans eos objurgavit, Judici vim fecit, & ob audaciam comprehenſus, (1) *generoſo ſi quis alius martyrio decoratus eſt*. Quin etiam Apphianus fervente perſecutione clam omnibus in eadem domo degentibus, & militum etiam cohorte, Urbani Praeſidis dextra adprehenſa ſacrificium omittere coëgit, & graviſsimis tormentis ſe ſe dedens, paſsus eſt. Id autem Euſebius, illi familiaris, eum feciſſe judicavit, (2) *divina virtute ad hoc ipſum impellente, ac tantum non per hoc facinus inclamante, &c.* qui & Aedeſium idem quod a Fratre factum eſt, facere conatum, eodem modo paſſum narrat. Longum eſſet omnes recenſere, quos Euſebius, aliique, ſe ultro & de induſtria Martyrio obtuliſſe, commemorant. Haec Pearſonius pro Ignatio, quae in noſtros Martyres, quam bene conveniant, nemo non videt.

VIII. Sed tot ab ipſo commemoratis adjungendum omnino exiſtimo inſigne illud & audax Andronici, & Tharachi facinus, quorum alter Urſum, alter Leaenam divina virtute manſuefactos, ad ſe devorandum, ut in eorum Actis legitur, incitarunt: (3) *Dimiſerant Urſum peſſimum, quem dicebant ipſa die tres homines occidiſſe. Et appropinquavit ad corpora Sanctorum, & nullum corpus contaminavit. Et cum tran-*

(1) Γενναιότατος εἰ καί τις ἄλλος ἀποδέδεικται μάρτυς τῆς ἀληθείας. Euſeb. de Martyrib. Palaeſtin cap. 2.

(2) Τῆς ἐπὶ τοῦτ' αὐτὸν προαγούσης ἐνθέου δυνάμεως μονονουχὶ βοώσης διὰ τοῦ γινομένου, &c. Ibid. Cap. IV.

(3) Ἀνδροφόνον ἀπολύει ἄρκον, ὥς τινες ἔλεγον ὑπ' αὐτῆς τρεῖς ἄνδρας ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀναιρεῖσθαι. καὶ αὐτὴ δὲ ἀπολυθεῖσα ἐγγύς τε αὐτῶν γενομένη, τῶν μὲν λοιπῶν σωμά-των

tranſiſſet, venit ad Sanctum Andronicum, & ſedens lingebat vulnera ejus. Sanctus vero Andronicus poſuit caput ſuum ſuper Urſum, & inſtigabat eum, ut iraſceretur, & celerius redderet ſpiritum. Urſus autem quaſi manſuetus ſubito factus eſt. Et paullo poſt: *Et quum exiſſet* (Leaena) *vidit corpora Sanctorum projecta, & venit ad beatum Tarachum, depoſuit ſe ante pedes ejus, quaſi eum adorans. Sanctus autem Tarachus trahebat manu eam ad ſe, ut iraſceretur beſtia, & celerius conſummaretur. Leaena autem ſicut ovis, &c.* Praeter naturalem legem, qua nobis mortem, aut accerſere, aut accelerare vetamur, accedere etiam videbatur manifeſtum divinae voluntatis indicium, quae immaniſſimas beſtias, ne Sanctos laederent, manſuefaciebat. At Sancti Martyres nihil horum cogitantes, & ſola Martyrii cupiditate flagrantes, in mortem (ſi ita loqui fas eſt) praecipites ferebantur; ad quam eos divino Spiritu intus inſpirante anhelaſſe, vel ex miraculo conſtat. Quum enim nemini liceat in ſuam perniciem, niſi Deo jubente, graſſari; temerarium, & audax facinus numquam Deus miraculis comprobaſſet, niſi fuiſſet ejus auctoritate ſuſceptum. Eodem Spiritu & illos actos fuiſſe, qui ſe ipſos ultro Tyrannis obtulerunt; vel majori, quam debuiſſent, libertate utentes, ad ſaeviendum magis magiſque inflammarunt, & eorum poſtea memoriam inter Sanctos Martyres ſemper coluit Eccleſia, pro certo tenendum eſt; niſi innumeros Martyres e Sacris Faſtis expungere, noſtro arbitratu velimus. In horum numero Martyrum jam inde ab initio, & non interrupta poſtmodum tot ſeculorum ſerie Perpetua locum habuit. Unde quod jugulum Gladiatori prae-

---

των διαβᾶσα, ἐπέδραμε τῷ ἁγίῳ μάρτυρι Ἀνδρονίκῳ κἀκεῖθεν παρακαθεσθεῖσα τὸν ἰχῶρα τῶν τραυμάτων ἀπέλειχεν ..... Ὁ δὲ ἅγιος Ἀνδρόνικος προσθεὶς τὴν κεφαλὴν αὐτῷ ἐξεβιάζετο θυμῶσαι τὸ θηρίον, ὅπως ἁψάμενον αὐτοῦ, τοῦ ζῆν ἀπαλλάξῃ. ἡ δὲ ἄρκος παραμείνασα συνανέπιπτε τῷ ἁγίῳ ..... Ἡ δὲ (λέαινα) ὡς εἶδε τὰ ἅγια σώματα ἐρριμμένα ἔρχεται πρὸς τὸν μακάριον Τάραχον, καὶ κύψασα τοῖς ποσὶν αὐτοῦ προσεκύνησεν· ὁ δὲ ὅσιος Τάραχος τὴν χεῖρα ἐκτείνας καὶ τῶν τριχῶν καὶ τῶν ὤτων αὐτῆς ἁψάμενος, ἐφείλκετο πρὸς αὐτόν. ἡ δὲ ὥσπερ πρόβατον ἑλκόμενον &c. Ap. Ruin. in Actis Sinceris Prim. Martyr.

Digitized by Google

praeſtiterit, & errantem gladium ſibi adtemperarit, vitio illi dandum non eſt; ſed ad Divinum, quo intus agebatur, Spiritum praeclarum facinus referendum. Aliquo enim Spiritu actam fuiſſe Perpetuam, ſine controverſia eſt. Quaeritur tantum, bono ne, an malo Spiritu duceretur. Sed quum in ejus actibus nihil animadverſione dignum occurrat, ſed omnia potius cum ſapientia, & cum virtute geſta; quin inhabitantem in ſuo pectore Spiritum Sanctum habuerit viſionum ſuarum ac revelationum auctorem; eoque propterea intus impellente, ad Martyrium properaſſe, dubitandum non eſſe videtur.

IX. Sed ut omnis hac de re ambigendi de medio ratio tollatur, non ſolum generatim, quod hactenus fecimus, Perpetuae Sociorumque Martyrum virtutes inſpici volo, ſed ad eas praeſertim animum advertere, quae inhabitantis in ea Spiritus, & viſionum ac revelationum ejus fructus exſtiterunt. Si enim ex fructibus, qualis ſit arbor, agnoſcitur, ex fructibus utique, qualis in Perpetua fuerit Spiritus, deprehendemus. Hujus Spiritus magiſterio, cum baptizaretur, edocta didicit, nihil aliud Chriſtiano expetendum, quam patientiam, tolerantiamque paſſionum: *In ipſo ſpatio paucorum dierum baptizati ſumus; mihi autem Spiritus dictavit, nihil aliud petendum in aqua, niſi ſufferentiam carnis*. Quod nam iſto certius boni ac Divini Spiritus argumentum? Non id certe ſuus, fortaſſis etiam quum baptizaretur, Montanum Spiritus docuit, ut quem a baptiſmo recentem impotenti ambitione, & immoderata primi loci cupiditate aeſtuaſſe, narrat Aſterius [1]: *Vicus quidam eſſe dicitur in Myſia contermina Phrygiae, nomine Ardaba: In quo, ajunt, Montanum quemdam ex iis, qui Fidelium numero recens adſcripti fuerant, immodica primi loci cupiditate captum, primum ſub* Gra-

(1) Κώμη τις εἶναι λέγεται ἐν τῇ κατὰ τὴν φρυγίαν Μυσίᾳ, καλουμένη Ἀρδαβᾶν τοὔνομα· ἔνθα φασί τινα τῶν νεοπίστων πρώτως Μοντανὸν τοὔνομα κατὰ Γράτον Ἀσίας ἀνθύπατον, ἐν ἐπι-

Grato Aſiae Proconſule, aditum in ſe adverſario Spiritui praebuiſſe; & Daemone repletum, ſubito quodam furore, ac mentis exceſſu concuti coepiſſe, & nova quaedam, atque inaudita proloqui, &c. Ait quidem de ſuo Paracleto Tertullianus (1): *exhortatorem* ipſum fuiſſe *omnium tolerantiarum*; Sed nos heic non verborum folia quaerimus, ſed operum fructus. Quae in Montaniſtis quantum inter ſe invicem diſcreparent, vel ex hoc Tertulliani loco cum alio Apollonii collato manifeſtiſſime liquet. Sic enim Tertullianus: *Et ideo Paracletus neceſſarius deductor omnium veritatum, exhortator omnium tolerantiarum: quem qui receperunt, neque fugere perſecutionem, neque redimere noverunt, habentes ipſum, qui pro nobis erit, ſicut locuturus in interrogatione, ita juvaturus in paſſione.* Quid vero de primariis Montani diſcipulis, & illius Sectae, ut ſe jactabant, Martyribus, Themiſone & Alexandro Apollonius? Annon his omnino contraria apud Euſebium memoriae prodidit? „ Et paullo poſt, *inquit Euſebius* (2), de quodam ex eorum „ numero, qui Confeſſores apud ipſos habentur, haec dicit: *Praeterea Themiſon ſpecioſa avaritia obvelatus, qui confeſſionis ſignum non pertulit, ſed magna pecuniae vi erogata vincula abjecit: quum ob eam cauſſam modeſtius deinceps, ac ſubmiſſius agere deberet, tamquam Martyr ſe ſe efferens, &c. . . . . Quod vero ad Alexandrum pertinet, ut veritas omnibus noſſe cupientibus innoteſcat, judicatus eſt ab Aemilio Frontino Aſiae Proconſule non ob nomen Chriſti, ſed ob ea, quae perpetraverat latrocinia, cum jam deſertor fidei eſſet. Deinde vero ementitus*

ἐπιθυμίᾳ ψυχῆς ἀμέτρῳ φιλοπρωτείας δόντα πάροδον εἰς ἑαυτὸν τῷ ἀντικειμένῳ, πνευματοφορηθῆναί τε καὶ αἰφνιδίως ἐν κατοχῇ τινι καὶ παρεκστάσει γενόμενον ἐνθουσιᾷν· ἄρξασθαί τε λαλεῖν καὶ ξενοφωνεῖν. &c. Apud Euſebium libro quinto Hiſt. Eccl. Cap. XVI.

(1) Lib. de Fuga in perſecut. in fine.

(2) Αὖτις δὲ ὑποκαταβὰς περί τινος τῶν κατ' αὐτοὺς ὁμολογητῶν, ταῦτά φησιν· ἔτι δὲ καὶ Θεμίσων ὁ τὴν ἀξιόπιστον πλεονεξίαν ἠμφιεσμένος, ὁ μὴ βαστάσας τῆς ὁμολογίας τὸ σημεῖον, ἀλλὰ πλήθει χρημάτων ἀποθέμενος τὰ δεσμά· δέον ἐπὶ τούτῳ ταπεινοφρονεῖν, ὡς μάρτυς καυχώμενος. &c. .... Ἵνα δὲ τοῖς βουλομένοις τὰ κατὰ Ἀλέξανδρον ᾖ γνώριμα, κέκριται ὑπὸ Αἰμιλίου Φροντίνου ἀνθυπάτου ἐν Ἐφέσῳ, οὐ διὰ τὸ ὄνομα, ἀλλὰ δι' ἃς ἐτόλμησε λῃστείας, ὢν ἤδη παραβάτης· εἶτα ἐπιψευσάμενος τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου, ἀπολέλυται πλα-

titus nomen Chriſti, dimiſſus eſt, quum Urbis illius fideles fefelliſſet. Eccleſia vero ejus loci, unde erat oriundus, ipſum non recepit, eo quod latrocinia exerceret. Si qui vero totum illius negotium ſcire deſiderant, praeſto eſt publicum Aſiae tabularium. Hi ſunt Montaniſticae Sectae Martyres, & Confeſſores, hi ſunt, quibus Paracletus ſuum adflaverat Spiritum, quos Tertullianus buccis inflatis praedicat, neque perſecutionem fugere noviſse, neque redimere. Ab hac etiam paſſionum tolerantia Prophetiſſis ſuis ſuggerenda, Priſcae (ſeu Priſcillae) & Maximillae Spiritus quam longiſsime aberat; de quibus idem audiendus Apollonius, qui, ut eſt apud Euſebium (1) „ de Montani Prophetiſſis loquitur in hunc mo- „ dum: *Oſtendimus igitur, inquit, has principes Prophetiſſas* SIMUL AC SPIRITU IMPLETAE SUNT, *viros ſuos dimiſiſſe. Quantopere ergo mentiebantur, qui Priſcam Virginem vocabant.* „ Deinde ſubjungit haec verba: *Non tibi videtur Scriptura univerſa prohibere, ne Propheta munera, & pecunias accipiat? Quum igitur videam Prophetiſsam, aurum, & argentum, veſteſque pretioſas accepiſſe, quomodo eam non repudiabo?* Hi reapſe erant Montaniſtici Spiritus fructus, non quos Tertullianus ambitioſis inflatiſque verbis mentitur.

X. Sed eſt ad Perpetuam Socioſque Martyres redeundum. Ejus viſionis, qua ſibi mortem imminere Perpetua & Saturus intellexerunt, & de qua Baſnagius tantopere cavillatur, fructus exſtitit, Martyrii candidatis, quo expeditiores ad Deum pergant adeo neceſſarium, rerum omnium humanarum faſtidium: *Intelleximus*, inquit, *paſſionem eſſe futu-*

πλανήσας τοὺς ἐκεῖ πιστούς. καὶ ἡ ἰδία παροικία αὐτὸν ὅθεν ἦν οὐκ ἐδέξατο, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν λῃστήν· καὶ οἱ θέλοντες μαθεῖν τὰ κατ' αὐτόν, ἔχουσι τὸ τῆς Ἀσίας δημόσιον ἀρχεῖον. Lib. v. Hiſt. Eccl. Cap. XVIII.

(1) Περὶ τῶν προφητίδων δὲ αὐτοῦ (Μοντανοῦ) ὑποκαταβὰς οὕτω γράφει. δείκνυμεν οὖν αὐτὰς πρώτας τὰς προφήτιδας ταύτας, ἀφ' οὗ τοῦ πνεύματος ἐπληρώθησαν, τοὺς ἄνδρας καταλιπούσας. πῶς οὖν ἐψεύδοντο, Πρίσκαν παρθένον ἀποκαλοῦντες; εἶτ' ἐπιφέρει λέγων. δοκεῖ σοι πᾶσα γραφὴ κωλύειν προφήτην λαμβάνειν δῶρα καὶ χρήματα; ὅταν οὖν ἴδω τὴν προφῆτιν εἰληφυῖαν καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ πολυτελεῖς ἐσθῆτας, πῶς αὐτὴν μὴ παραιτήσομαι; Ubi ſupra.

Digitized by Google

turam: & coepimus, nullam jam ſpem in ſeculo habere. Ex altera viſione, qua Dinocratem in poenis vidit, id boni profluxit, quod mira in Deum fiducia praedita, tamdiu Perpetua caelum votis & lacrymis fatigavit, quamdiu Fratrem poenis eximere, & in requiem transferre promeruit: *Confidebam profuturam orationem meam labori ejus, & orabam pro eo omnibus diebus, quouſque tranſivimus in carcerem Caſtrenſem . . . . & feci pro illo orationem die & nocte, gemens & lacrymans, ut mihi donaretur.* Suam Saturus quoque viſionem vidit, & propria manu literis conſignavit, quae pariter ſine fructu non exſtitit & divini Spiritus teſtimoniis. Per eam Optatum inter & Aſpaſium gratia componitur. Monetur Optatus, ut plebem corrigat, ejuſque mores componat. Saturus expergiſcitur, & de futura paſſione gaudet. Quo tempore a ferociſſima Vacca Perpetua in Amphitheatro vexata eſt, in ecſtaſi fuit: expergefacta, pudoris potius meminit, quam doloris: & pro Socia magis quam pro ſe ipſa ſollicita, *eliſam Felicitatem cum vidiſſet, acceſſit, & manum ei tradidit, & ſublevavit illam.* His denique verbis, quibus nulla magis fortiſſimam Martyrem ſanctiſſimamque decebant, Fratrem adlocuta eſt: *In fide ſtate, & invicem omnes diligite; & paſſionibus noſtris ne ſcandalizemini.* Si, uti ſaepius dictum eſt, ut ex fructibus naturam arboris, ita ex viſionum & revelationum fructu, quo Propheta fuerit Spiritu adflatus, agnoſcere ac dijudicare debemus: quis amplius dubitabit, Spiritu Sancto plenam fuiſſe Perpetuam; eumque divinum Spiritum cauſſam illi uberemque fontem exſtitiſſe caeleſtium revelationum? Malignus enim Spiritus non has illi viſiones immiſiſſet, ex quibus ad Martyrii tolerantiam, ad ſeculi contemtum, & ad omnium Chriſtianarum virtutum actus inflammata plurimum eſt; ex quibus fidei, ſpei, caritatis, religionis, modeſtiae, patientiae ſeges ampliſsima germinavit; ex quibus nihil non ſanctum profluxit, nihil denique, quod cum Eccleſiae utilitate con-

X jun-

junctum omnino non eſſet. *Numquid colligunt de ſpinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit. Non poteſt arbor bona malos fructus facere; neque arbor mala bonos fructus facere*. Matthaei capite ſeptimo v. 16. & ſeqq.

CAPUT

CAPUT SEPTIMUM.

Perpetuam Socioſque Martyres Prophetico fuiſſe Spiritu adflatos, ex Vaticiniorum eventis, & miraculis demonſtratur. Eorum doctrinam, & converſationem fuiſſe a Montaniſtarum Dogmatis, & inſtitutis per quam alienas.

I. *Perpetuae revelationibus eventus in omnibus & ad amuſſim reſponderunt.*

II. *De Miraculis, quae in noſtrorum Martyrum Actis referuntur.*

III. *Non modo Martyrum, ſed aliorum quoque Fidelium animas, Perpetuam & Saturum in Paradiſo vidiſſe.*

IV. *Cum Catholicis Martyribus communicaſſe.*

V. *Dinocratis animam in aeternam gloriam Perpetuae precibus fuiſſe translatam.*

VI. *Optatum Epiſcopum in Actis memoratum Catholicis praefuiſſe. Nullum id temporis fuiſſe Carthagine Montaniſtarum Epiſcopum.*

VII. *Noſtrorum Martyrum in carcere victus communis, & uſitatus, & a Montaniſtarum de Jejunio legibus maxime abhorrens.*

VIII. De Catholicae Eccleſiae in ſuis alendis fovendiſque Confeſſoribus, ſollicitudine.

IX. Catholicos Martyres paratum ſibi Fidelium pietate cibum, imo & delicias, neutiquam reſpuiſſe.

X. Diſputationis ἀνακεφαλαίωσις.

I. POſt mores Prophetarum, eorumque viſionum fructus, ex quibus maximum ſemper in hiſce controverſiis praejudicium exſtitit; ex oraculorum eventu prima Prophetici Spiritus naſcitur conjectura. Nam ſi effectu oracula careant, illico animum dubitatio ſubit, num Prophetae mentem Spiritus Sanctus adflaverit, an potius aut maligni Spiritus ſeductio, aut humani ſenſus deceptio fuerit. Saepius memoratus Aſterius Maximillae Spiritum hoc potiſſimum argumento falſitatis convincit, quod non reſponderit Vaticiniis effectus. Etenim cum illa poſt ſuum obitum bella, & tumultus imminere praedixiſſet, diuturnam pacem cum Imperium obtinuit, tum Chriſtiana Reſpublica. „ In eodem quoque libro, *inquit Euſebius de Aſterii adverſus Montaniſtas lucubrationibus loquens* (1) „ poſtquam nonnulla ad falſam illam Maximil„ lae Prophetiam convincendam interſeruit, tum tempus „ ipſum, quo haec ſcripta ſunt, deſignat, tum Mulieris illius „ Vaticinia commemorat, quibus bella, & tumultus immi„ nere praedixerat. Quorum quidem Vaticiniorum falſita„ tem convincit his verbis: *Nonne*, inquit, *etiam hoc mendacium omnibus manifeſtum apparuit? Etenim ab obitu Maximillae uſque in hunc diem pluſquam tredecim anni jam elapſi ſunt:*

(1) Ἐν ταὐτῷ δὲ πάλιν ἕτερα μεταξὺ πρὸς ἔλεγχον τῶν τῆς Μαξιμίλλης ψευδοπροφητειῶν εἰπών, ὁμοῦ τόν τε χρόνον, καθ' ὃν ταῦτ' ἔγραφε σημαίνει καὶ τῶν προῤῥήσεων αὐτῆς μέμνηται, δι' ὧν πολέμους ἔσεσθαι καὶ ἀκαταστασίας προεμαντεύσατο. ὧν καὶ τὴν ψευδολογίαν εὐθύνει ὧδε λέγων. „ καὶ πῶς οὐ καταφανὲς ἤδη γέγονε καὶ τοῦτο τὸ ψεῦδος; πλείω γάρ ἢ „ τρισκαίδεκα ἔτη εἰς ταύτην τὴν ἡμέραν, ἐξ οὗ τετελεύτηκεν ἡ γυνή· καὶ οὔτε μερικὸς οὔτε „ κα-

ſunt: nec tamen ullum aut particulare bellum, aut univerſale in terris fuit. Imo Chriſtianis praecipua quadam Dei miſericordia pax ſtabilis & firma permanſit. „ Atque haec in ſecundo „ leguntur libro. Contra vero Eccleſia Smyrnenſis, Polycarpum (1) *Doctorem Apoſtolicum, & Propheticum fuiſſe*, inde demonſtrat, quod *omne verbum, quod ex ore ſuo emiſit, aut impletum* eſſet, aut exſpectaretur *implendum*. Eodem & nos argumento Martyres noſtros Prophetico perfuſos fuiſſe Spiritu demonſtrabimus. Siquidem quidquid eis revelatum eſt, & omne verbum, quod ex ore ſuo emiſerunt, ἐτελειώθη, *impletum eſt;* quamquam ex eorum genere eſſent, quorum praenotio ad divinam tantum Sapientiam pertinet; cujuſmodi ſunt futura contingentia, ea praeſertim quae ex libera ipſius Dei, aut hominum voluntate dependent. Quum adhuc in incerto res verſaretur, an paſſio futura eſſet, an commeatus, paſſionem eſſe futuram Perpetua priore ſua revelatione intellexit; & paſſio reapſe ſequuta eſt. Nec ſolum paſſi ſunt Martyres, ſed eo etiam ordine, quo illos Perpetua paſſuros eſſe praevidit: Saturum enim priorem ſcalam adſcendere Perpetua conſpexit; prior autem reipſa, ut Paſſionis Auctor obſervat, Martyrium Saturus conſummavit: *Saturus, qui & prior Scalam aſcenderat, prior reddidit ſpiritum. Nam & Perpetuam ſuſtinebat.* Hilarianus Procurator univerſos jam pronuntiaverat & damnarat ad beſtias; quum altera, ſancta eadem Perpetua, revelatione cognovit, *ſe non ad beſtias*, ut ait, *ſed contra Diabolum pugnaturam;* id eſt, ſupremum ſibi duriſſimumque certamen adverſus beſtias non fore; ſed adverſus Diabolum, quo cum ſibi viſa fuerat in arena luctari. Res ut praeviſa eſt, ita evenit: beſtiis objecta, nullum ab eis dolorem experta eſt; ſed

„καθολικὸς κόσμῳ γέγονε πόλεμος· ἀλλὰ καὶ Χριστιανοῖς μᾶλλον εἰρήνη διέμενος ἐξ ἐλέους „Θεοῦ. καὶ ταῦτα δὲ ἐκ τοῦ δευτέρου συγγράμματος. Lib. v. Hiſt. Eccl. Cap. xvi.

(1) Διδάσκαλος ἀποστολικὸς καὶ προφητικὸς ...... πᾶν γὰρ ῥῆμα ὃ ἐξαφῆκεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἐτελειώθη, καὶ τελειωθήσεται. Eipſt. Encyclic. de Polycarpi Martyrio.

ſed acerbiſſimum ſuſtinuit, quum a Gladiatore *inter coſtas punƈta exululavit:* cui poſtea jugulum praebens de Diabolo triumphavit, qui eam fuerat Gladiatoris opera adortus. Nunc illud quaero; an Baſnagius haſce revelationes Perpetuam, ut in Actis dicitur, manu ſua ſcripſiſſe concedat, an prorſus neget? Si enim a Perpetua ſcriptas fuiſſe non credit: quae cauſſa eſt, cur non in Auctorem Paſſionis, velut in impoſtorem id omne rejiciat, quod ejus animum offendit? Non autem Sanctos ipſos Martyres ob ea, quae illis aliena fraude tributa ſunt, criminetur. Si autem revelationes ſuas Perpetuam in literas miſiſſe concedit; quum eas rerum poſtea geſtarum eventis confirmatas fuiſſe videat: quae cauſſa eſt, cur earum Auctorem fuiſſe Spiritum Sanctum in dubium revocet? Nec ſolum Perpetuam, ſed ceteros quoque ejusdem agonis Commilitones Prophetico lumine fuiſſe colluſtratos, eodem argumento facile demonſtratur. Quod enim unuſquiſque certaminis genus optaverat, & futurum eſſe forte praeſenſerat, conſecutus eſt. Qua de re audiendus Actorum Scriptor: *Sed qui dixerat*, Petite, & accipietis, *petentibus dedit eum exitum, quem quiſque deſideraverat. Nam ſi quando inter ſe de Martyrii ſui voto ſermocinabantur; Saturninus quidem omnibus beſtiis velle ſe objici profitebatur: ut ſcilicet glorioſiorem geſtaret coronam. Itaque in commiſſione ſpectaculi, ipſe & Revocatus Leopardum experti, etiam ſuper pulpitum ab Urſo vexati ſunt. Saturus autem nihil magis, quam Urſum abominabatur: ſed uno morſu Leopardi confici ſe jam praeſumebat. Itaque cum Aper ſubminiſtraretur, venator potius, qui illum Aprum ſubminiſtraverat, ſubfoſſus ab eadem beſtia, poſt dies Muneris obiit. Saturus ſolummodo tractus eſt. Et cum ad Urſum ſubſtrictus eſſet in ponte, Urſus de cavea prodire noluit. Itaque ſecundo Saturus inlaeſus revocatur*. Haec autem Martyrum non qualiacumque fuiſſe vota; ſed vota, ut ita dixerim, Prophetica, quae non multo poſt ſubjungit, Saturi verba aperte de-

demonſtrant: *Item Saturus in alia porta militem Pudentem exhortabatur dicens:* Adſum certe ſicut promiſi, & PRAEDIXI: „ nullam uſque adhuc beſtiam ſenſi; Et nunc de toto cor- „ de credas. Ecce prodeo illo, & ab uno morſu Leopardi „ conſumor. Vaticinio reſpondit eventus, ut enim Paſſionis Auctor ſubjungit: *Statim in fine ſpectaculi Leopardo objectus, de uno morſu ejus tanto perfuſus eſt ſanguine, ut populus revertenti illi ſecundi baptiſmatis teſtimonium reclamaverit:* ſalvum lotum, ſalvum lotum. *Plane utique ſalvus erat, qui hoc ſpectaculo inclaruerat.* Sed & quamvis nihil heic Propheticum intervenifſet; quis tamen ad miram illam erga Martyres, & ad eorum vota ſuſcipienda Dei Providentiam animum advertens, non ſtatim intelligit, quam Deo placita fuerit eorum confeſſio, adeoque & eorum fides? Quum, ut ait Apoſtolus, *ſine fide impoſſibile ſit placere Deo.*

II. Eſt & aliud magni ſane ponderis argumentum, ex quo Prophetis maxima accedit auctoritas, & ex miraculis conficitur, quae vel per ipſos, aut pro ipſis ipſa per ſe Divina Omnipotentia demonſtravit. Haec autem, quibus nulla ſunt Martyrum Acta quae non abundent, noſtris quoque Martyribus non defuerunt, ut vel ex modo dictis jam conſtat. Non enim abſque miraculo factum eſt, ut Aper in Saturum immiſſus, in ipſum potius venatorem iras & impetum verteret: & quod Urſus in eumdem incitatus de cavea prodire noluerit. Et eſt heic minus, quam ubi de viſionibus agunt, de Actorum fide dubitandum; quum res in propatulo & in medio Amphitheatro geſtas referant, quas nemo illorum temporum Scriptor, vel impudentiſſimus, confingere auſus fuiſset. Eſt & illud inter miracula computandum, quod a ferociſſima Vacca Perpetua cum vexaretur, adeo in ecſtaſi fuerit, ut nullum doloris ſenſum experta ſit. Unde quod jam evenerat, *non prius credidit, niſi quasdam notas vexationis in corpore & habitu ſuo recognoviſſet.* Eſt & hoc palam,

palam, & in media arena, & *ſtupentibus omnibus* geſtum. Neque res tam mira, ne forte illam Baſnagius in Montaniſmi ſuſpicionem trahat, in aliis Martyribus ab omni id genus ſuſpicione liberis, exemplo vacat. Geminus omnino eſt huic Actorum noſtrorum loco alter de Beata Blandina in Epiſtola Lugdunenſium, ubi narrant; quomodo & ipſa (1), *reticulo incluſa, Tauro objecta eſt: a quo diu in altum jactata, nihil jam eorum, quae fiebant, penitus ſentiens, tum ob ſpem & comprehenſionem eorum quae credebat bonorum, tum ob familiarem congreſſum, quem cum Chriſto in oratione habebat, tandem & ipſa victimae inſtar jugulata eſt*. Ademti etiam in poenis doloris ſenſus inſigne habemus exemplum in eadem Blandina, quae, ut eſt in laudata Epiſtola Lugdunenſium (2), *inſtar generoſi cujusdam athletae, in ipſa confeſſione vires atque animos reſumebat. Eratque ei refectio & quies, ſenſumque omnem praeſentis doloris adimebat prolatio horum verborum: Chriſtiana ſum, & nihil apud nos mali geritur*. Non minus inſigne illud, quod de Theodoro in Eccleſiaſticis Hiſtoriis (3) memoriae proditum eſt. Juſſu enim Saluſtii Praetorio ſub Juliano Praefecti, diu & crudeliſſime tortus, laeto inter tormenta & ſereno vultu illum Pſalmi verſiculum iterabat: „ Confundantur omnes, qui adorant ſcul-„ ptilia, & qui confidunt in ſimulacris ſuis: *Hunc Theodorum*, inquit Rufinus, *ipſi nos poſtmodum apud Antiochiam vidimus, & cum requireremus ab eo, ſi ſenſum doloris habuiſſet, ex integro dicebat: dolores ſe quidem parum ſenſiſſe; adſtitiſ-*

ſe

(1) *Τὄσχατον εἰς γύργαθον βληθῦσα, ταύρῳ παρεβλήθη· καὶ ἱκανῶς ἀναβληθῦσα πρὸς τῦ ζώυ, μηδὲ αἴσθησιν ἔτι τῶν συμβανόντων ἔχυσα διὰ τὴν ἐλπίδα καὶ ἐποχὴν τῶν πεπιςευμένων καὶ ὁμιλίαν πρὸς Χριςὸν, ἐτύθη καὶ αὐτή.*

(2) *Ἀλλ᾽ ἡ μακαρία ὡς γενναῖος ἀθλητὴς ἀνενέαζεν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ ἦν αὐτῆς ἀνάληψις, καὶ ἀνάπαυσις καὶ ἀναλγησία τῶν συμβαινόντων, τὸ λέγειν ὅτι Χριςιανή εἰμι. καὶ παρ᾽ ἡμῖν ὐδὲν φαῦλον γίνεται.*

(3) Rufin. lib. 10. Hiſt. Eccleſ. cap. xxxv. S. Auguſtinus lib. xviii. de Civitate Dei cap. lii. Socrates lib. 3. Hiſtor. Eccleſ. cap. xviii. & xix. Sozomenus lib. v. cap. xix. & xx. Theodorit. lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. x. & xi.

ſe autem quemdam juvenem, qui ſudanti ſibi linteo candidiſſimo & ſudores extergeret, & aquam frigidam frequenter infunderet: & ita ſe eſſe delectatum, ut tunc moeſtior factus ſit, quando deponi de equuleo juſsus eſt. Denique Sanctus Flavianus, cujus ſupra mentio non ſemel facta eſt, hanc ipſe ſuam revelationem narrat (1): *Quum adhuc Epiſcopus noſter ſolus paſſus fuiſſet, oſtenſum eſt mihi hoc, quaſi Cyprianum ipſum interrogarem, an pati ictus doleret; ſcilicet Martyr futurus, de paſſionis tolerantia conſulebam, qui mihi reſpondit, & dixit: Alia caro patitur, quum animus in caelo eſt. Nequaquam corpus hoc ſentit, quum ſe Deo tota mens devovit.* Quibus S. Martyris verbis haec adjicit Actorum Compilator: *O verba Martyris Martyrem cohortantis! Negavit eſſe in paſſionis ictu dolorem, ut qui & ipſe habebat occidi, animari conſtantius poſſet, quod nec parvum ſenſum doloris in paſſionis ictu timeret.* In caelo Perpetuae non minus quam Cypriani fuiſſe animum, quum beſtiis objecta, & ab eis vexata, nullo doloris ſenſu adfecta eſt, S. Auguſtinus ſibi facile perſuaſit, qui hunc Actorum locum his verbis illuſtrat (2): *Ubi erat illa Femina, quando ad aſperrimam Vaccam ſe pugnare non ſenſit, & quando futurum eſſet quod jam fuerat, inquiſivit? Ubi erat? Quid videns iſta non viderat? Quo fruens iſta non ſenſerat? Quo amore alienata, quo ſpectaculo avocata, quo poculo inebriata, &c.*

Inter miracula etiam referri debet immaturus Felicitatis partus. Quamvis enim feminam acerbum fetum emittere, miraculum abſolute non ſit; circumſtantiae tamen cum quibus Felicitatis partus conjunctus fuit, ipſum ex ſpeciali Dei Providentia, & non ſecundum communes & ordinarias naturae leges exſtitiſſe, plane ſuadent. Nam *ſtatim poſt orationem*, quam Martyres ad Deum fuderant ut partum

(1) Apud Ruin. in Actis Ss. Montani, Lucii, &c. §. xxi.
(2) Serm. CCLXXX. alias 103. de Diverſ.

Digitized by Google

tum accelerarct, *dolores eam invaſerunt*. Qua de re audiendus laudatus idem Sanctus Auguſtinus [1]: *Denique editus eſt partus immaturo menſe maturus. Actum eſt enim divinitus, ut non ſuo tempore onus uteri poneretur, ne ſuo tempore bonor Martyrii differretur. Actum eſt, inquam, divinitus, ut indebito die fetus ederetur, dum tamen tanto comitatui debita Felicitas redderetur, &c.*

Denique ſine miraculo factum non eſſe videtur, ut cum Pater, ultra modum iratus, infantem Perpetuae reddere noluiſſet, ut apud illam, ſicut antea, in carcere permaneret, & ab ea lactaretur, nullus aut ex lactis ſubtractione puerum, aut ex mammarum fervore matrem dolor invaderet: *Tunc quia conſueverat a me infans mammas accipere, & mecum in carcere manere, ſtatim mitto ad Patrem Pomponium Diaconum, poſtulans infantem: Sed Pater dare noluit, & quomodo Deus voluit, neque ille amplius mammas deſideravit; neque mihi fervorem fecerunt: ne ſollicitudine infantis, & dolore mammarum macerarer*. Quae ſane omnia ſi quis pro veris miraculis haberi nolit; illud ſaltem fateatur neceſſe eſt, ſpecialem hinc oſtendi Divinae bonitatis erga ſuos Martyres Providentiam. De rerum autem geſtarum fide, ipſa narrationis ſimplicitas, quae potiſſimum in Perpetuae verbis elucet, dubitare non ſinit.

III. Argumenta, quae hactenus proſequuti ſumus, generatim oſtendunt, Perpetuae Sociiſque Martyribus Propheticum Spiritum neutiquam defuiſſe: quae modo ſubjiciam, aperte demonſtrant, quam longiſſime a Montaniſtarum doctrinis & inſtitutis Sanctos eosdem Martyres abfuiſſe. Montaniſtarum ſententia fuit, ut ex Tertulliano ſaepius dictum eſt, ſolos ante diem Judicii ſollennis in caelum Martyres recipi. Quam opinionem idem Tertullianus in libro de Anima Perpetuae *fortiſſimae Martyris* auctoritate

(1) Serm. CCLXXXI. al. de Diverſ. 104.

tate confirmat; quae, inquit, *ſub die paſſionis in revelatione gloriae Paradiſi ſolos illic Commartyres ſuos vidit*. Sed aut fallitur aperte Tertullianus, aut fallit: ſolos enim ſe in Paradiſo vidiſſe Martyres, Perpetua non dicit: quin oppoſitum clare & aperte teſtatur: *Et coepimus illic multos fratres cognoſcere, ſed & Martyres*. Igitur non ſolos ibi Commartyres, ſed & Confratres etiam, eoſque non paucos, Perpetua, ſeu potius Saturus vidit: hanc enim revelationem Saturus accepit, & manu ſua literis conſignavit. Cur autem ſpecialem de Martyribus mentionem faciant, ratio in promtu eſt. In ipſo Paradiſi limine quatuor Martyres, paullo ante in eadem Severi perſecutione conſummatos, obvios habuerant, a quibus de ceteris cum requiſiſſent, moniti ſunt ab Angelis, ut prius introirent, & Dominum ſalutarent: *Ibi invenimus Jocundum, & Saturninum, & Artaxium, qui eamdem perſecutionem paſſi, vivi arſerunt; & Quintum, qui & ipſe Martyr in carcere exierat; & quaerebamus ab illis, ubi eſſent ceteri. Dixerunt autem nobis Angeli: Venite prius, introite, & ſalutate Dominum*. Quae ubi facta ſunt, multos ſe fratres vidiſſe, teſtantur, ſed & nominatim Martyres, quo ſcilicet deſiderio ſuo factum fuiſſe ſatis, apertius luculentiuſque declarent. Quamvis mirum eſſe non debeat, ſi animus de Martyrii candida laetus, & Martyrio proximus in Martyrum praemium ſpecialiter oculos intenderit, & de Martyrum gloria ſpecialiter ac diſtincte loquatur. Ad quae enim adficitur animus, ea libenter recolit, & ſaepe ac frequenter uſurpat.

IV. Eſt aliud, quod in hac Saturi viſione animadvertam, in quo non parum momenti ineſſe videtur, ad noſtrorum Martyrum orthodoxiam adverſus Baſnagium vindicandam. Vult enim ipſe, nullam Montaniſtis cum Catholicis etiam Martyribus conſuetudinem interceſſiſse, ſed omnem eorum communionem, ut quos ludibrio & contemtui habebant, & tamquam Pſychicos traducebant, eſſe averſatos.

Si ita eſt, non Saturum modo, & Perpetuam, Socioſque Martyres; ſed & Jocundum, & Saturninum, & Artaxium, & Quintum, & ceteros Martyres, quos requirebant, & quorum poſtea gloriam viderunt, & in eadem Severi perſecutione paſſi jam fuerant, Montaniſmi reos agere debebimus. Nam Saturus, & Perpetua ſuae tantum communionis Martyres requiſiviſſent. Quare aut praedictos omnes Martyres de Montaniſtarum grege fuiſſe dicemus, aut omnes pariter in Catholicorum Martyrum album referemus. Quis autem ob leves quasdam, quae Baſnagio in mentem venerunt, conjecturas, tot e Catholicorum Diptychis expungi Martyres, & ex eis Montaniſtarum ditari Laterculos, patienter & aequo animo ferat?

V. Sed ut inſtitutum ſuperius argumentum proſequamur; & ex Perpetuae revelationibus, ſecus atque habebat Montaniſtarum doctrina, non ſolos in caelo fuiſſe Martyres collocatos, luculentius demonſtremus: in memoriam nobis ea Sanctae Martyris viſio reducenda eſt, qua fratrem Dinocratem intellexit, translatum eſſe de poena. Locum enim, & gloriam, ad quae fuerat translatus, iis Perpetua verbis deſcribit, quibus aperte ſignificatur, in eumdem locum, & gloriam ipſum fuiſſe receptum, in quibus poſtea Martyres Saturus vidit, ut ex utriuſque viſionis collatione manifeſte liquet. Sic enim de ſua viſione Perpetua: *Video locum illum, quem videram tenebroſum, eſſe lucidum; & Dinocratem mundo corpore, bene veſtitum, refrigerantem. Et ubi erat vulnus, video cicatricem; & piſcinam illam, quam retro videram, ſubmiſſo margine uſque ad umbilicum pueri; & aquam de ea trahebat ſine ceſſatione, & ſuper margine phiala erat plena aqua; & acceſſit Dinocrates, & de ea bibere coepit, quae phiala non deficiebat. Et ſatiatus abſceſſit de aqua ludere, more infantium gaudens.* Iis omnino conſona ſunt, quae poſtea Saturus vidit: *Et venimus*, inquit, *prope locum, cujus loci parietes tales erant, quaſi de luce aedificati, & an-*

& ante oſtium loci illius quatuor Angeli ſtabant, qui introëuntes veſtierunt ſtolas candidas. Et nos veſtiti introivimus, & vidimus lucem immenſam, &c. Et dixerunt nobis Seniores: Ite, & ludite. Et dixi: Perpetua, habes quod vis. Et dixit mihi: Deo gratias, ut quomodo in carne hilaris fui, hilarior ſum & hic modo. Et infra: *Et dum loquimur cum eis, dixerunt illis Angeli: Sinite illos, refrigerent . . . Univerſi odore inenarrabili alebamur, qui nos ſatiabat.* Quam bene ſibi concinunt Perpetuae de Dinocratis, & Saturi de Martyrum gloria revelationes! Locum, in quo Dinocratem Perpetua vidit, lucidus erat: loci illius, in quo Martyres Saturus vidit, parietes tales erant, quaſi de luce aedificati. Dinocrates mundo corpore erat, & bene veſtitus: Martyres Angeli ſtolis candidis induerunt. Dinocrates ſatiatus infantium more ludebat: Perpetuam, & Saturum Seniores, ut luderent, hortabantur: Dinocratem Perpetua ſe *refrigerantem* adſpexit: de Perpetua, & Saturo Angeli: *Sinite, illos*, inquiunt, *refrigerent:* De aqua Dinocrates ſine ceſſatione bibebat, eoque potu veluti inebriabatur: Perpetua, & Saturus odore inenarrabili alebantur, qui eos mirifice ſatiabat. Quis neget, ſub adeo conſonis ſymbolis, & figuris eamdem fuiſſe gloriam repraeſentatam? Quis neget, aquam, ad quam primum Dinocrates anhelabat, quam poſtea ſine ceſſatione bibebat, qua ſatiebatur, quae numquam ei deficiebat, perennem illum aeternae vitae fontem adumbraſſe, & voluptatis torrentem, de quo olim Propheta cecinit (1): *Inebriabuntur ab ubertate domus tuae, & torrente voluptatis tuae potabis eos: quoniam apud te eſt fons vitae, & in lumine tuo videbimus lumen?* Quibus utique verbis non aliam, quam caeleſtem, id eſt, beatae aeternitatis, & clarae Dei viſionis gloriam, felicitatemque deſcripſit. Quum itaque Martyr, Dinocrates non obierit; falſum omnino eſt, quod ait

(1) Pſalm. xxxiii. 10.

ait Tertullianus, ſolos Perpetuam in Paradiſo Martyres vidiſſe: falſum, quod ait Baſnagius, Perpetuam, ex Montaniſtarum opinione, omnes extra Paradiſum in loco tenebroſo, praeter Martyrum, animas collocaſſe: & falſum denique erit, Perpetuam, eoſque Martyres, qui ſe mortis ſocios ipſi addidere, e ſchola proceſſiſſe Montaniſtarum, eorumque imbutos fuiſſe dogmatibus, & diſciplina.

VI. Ex eadem Saturi viſione alia mihi naſcitur conjectura, qua facile ſuadeam, Perpetuam, Socioſque Martyres a Montaniſtarum communione fuiſſe per quam alienos, ſed in Eccleſiae Catholicae pace atque unitate & vitam duxiſſe, & glorioſum pro Chriſto ſanguinem effudiſſe: *Et exivimus*, inquit Saturus, *& vidimus ante fores Optatum Epiſcopum ad dexteram, & Aſpaſium Presbyterum Doctorem ad ſiniſtram, ſeparatos, & triſtes: & miſerunt ſe ad pedes nobis, & dixerunt nobis: componite inter nos, quia exiſtis, & ſic nos relinquitis. Et diximus illis: non tu es Papa noſter, & tu Presbyter, ut quid vos ad pedes noſtros mittatis? Et miſimus nos, & complexi illos ſumus . . . . Et dum loquimur cum eis, dixerunt illis Angeli: Sinite illos, refrigerent; & ſiquas habetis inter vos diſſenſiones, dimittite vobis invicem; & conturbaverunt eos. Et dixerunt Optato: Corrige plebem tuam, quia ſic ad te conveniunt quaſi de circo redeuntes, & de factionibus certantes.* Optatum iſtum Carthaginenſium Montaniſtarum Epiſcopum, & Aſpaſium ejusdem Sectae Presbyterum Baſnagius facit, & alterutrum exiſtimat noſtrorum Martyrum Acta concinnaſſe. Contra eruditiſſimus Pagius ex ſubminiſtrata ſibi a Cl. Abbate Ludovico *de Four* obſervatione docet, Carthaginenſium, utique Catholicorum, Optatum fuiſse Epiſcopum, & Agrippini ſucceſſorem: & ex hiſce Actis ſupplendum eorumdem Epiſcoporum Laterculum apud Schelſtratium in Diſſert. De Eccleſia Africana. Hanc opinionem ſequendam omnino exiſtimo, eamque inde confirmo, quod nullus tunc fuiſse videa-

dea-

deatur Carthagine Montaniſtarum Epiſcopus. Nullius profecto in ſuis libris umquam meminit Tertullianus, quin nullum tum fuiſse, pluribus in locis manifeſtiſsime indicat. Id enim evidentiſſime mihi colligere videor ex iis omnibus locis, in quibus traditionum auctoritatem adverſus Haereticos urget. Vult enim Chriſtum doctrinam ſuam Apoſtolis communicaſſe: Apoſtolos Viris Apoſtolicis, quos per ſingulas Civitates Epiſcopos conſtituerunt; hos vero ſuis Succeſſoribus, ideſt iis, qui deinceps Viris Apoſtolicis ordinatione legitima ſucceſſerunt. Statuit, eas dumtaxat Eccleſias pro veris, & Apoſtolicis exiſtimandas, quae in ſuis Faſtis digerendis Epiſcoporum Catalogum ad aliquem vel ex Apoſtolis perduxerint, vel ex Apoſtolicis Viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverit; aut ſi ſerius fuerint inſtitutae, traducem fidei ab Apoſtolicis Eccleſiis acceperint, & ab earum deinceps communione numquam exciderint; cujuſmodi erant Eccleſiae Africanae, quae ad Romanam Eccleſiam ſuam originem referebant. Urget Haereticos, ut ſuarum Eccleſiarum origines edant, & Epiſcoporum Catalogum, aut ad Apoſtolos perducant, vel ad Apoſtolicos viros, vel primum ſibi Epiſcopum ab Eccleſiis Apoſtolicis datum, una cum fidei ſemine, oſtendant. Ita adverſus Haereticos argumentatur; tum libro de Praeſcriptionibus (1), tum libro quarto contra Marcion. ubi Marcionitas his inter cetera verbis laceſsit (2): *Habet plane & illud Eccleſias, ſed ſuas; tam poſteras, quam adulteras, quarum ſi cenſum requiras, facilius Apoſtaticum invenies, quam Apoſtolicum, Marcione ſcilicet conditore, vel aliquo de Marcionis examine. Faciunt favos & veſpae, faciunt Eccleſias & Marcionitae.* Hoc utique argumento numquam Tertullianus fuiſſet uſus, ſi ſuum Epiſcopum, a Catholico Epiſcopo ſeparatum, Montaniſtae Carthaginenſes id temporis habuiſsent; quum nihil procli-

vius

(1) Cap. xxxii. & ſeqq.
(2) Cap. v.

vius fuiſſet & facilius, quam illud in ſuum regerere auctorem, & Montaniſtas urgere, ut ſuorum Epiſcoporum catalogum ederent, num forte originem ſuam vel Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, aut ſaltem Apoſtolicis Eccleſiis deberent; an potius Montano, vel alicui de Montani examine. At Tertullianus, ut ſupra oſtendimus, non ſe adhuc putabat ab Apoſtolicarum Eccleſiarum communione praeciſum, & ex Catholicis, & Montaniſtis unum conflari arbitrabatur Eccleſiae corpus: quod in diverſis membris diverſis inſtitutionibus regeretur; nec diſciplinarum varietatem, ſalva fidei regula, Eccleſiarum laedere unitatem: unde illa ejus vox de Apoſtolicis Eccleſiis loquentis: *Una Eccleſia ſumus* (1). Sed quomodo una Eccleſia, ſi Cathedram adverſus Cathedram erexiſſent, & Epiſcopum adverſus Epiſcopum conſtituiſſent?

Verum, quemadmodum Tertullianus, ubi contra Haereticos diſputat, Epiſcoporum ordinem extollit; ita in libris adverſus Catholicos deprimit, ac fere Laicis peraequat: adverſus Haereticos diſputans, nullam ſine Epiſcopis Apoſtolicis veram agnoſcit Eccleſiam; qui tamen in libris adverſus Catholicos Eccleſiam in tribus Laicis conſtituit: ut libro de Exhort. Caſtit. (2) *Ubi tres, Eccleſia eſt, licet Laici*. Et libro de Fuga in perſecut. (3) *Non potes diſcurrere per ſingulos, ſit tibi & in tribus Eccleſia*. Et lib. de Pudicit. (4) *Non Eccleſia numerus Epiſcoporum*. Cogitanti mihi, cur adeo ſibi contraria in hiſce libris effutiret, id unum ad animum occurrit: Quum Catholici Epiſcopi Montaniſtas a communione repellerent, neque ipſi alium ſuae Sectae haberent Epiſcopum, hoc ad ſolatium ſuum excogitaſſe, nullam eſſe jure Divino Clericorum in Laicos poteſtatem, nullam, quae in cauſſa neceſſitatis Laicos conſtringeret. Ita enim fiebat, ut

(1) Lib. de Virgin. Veland. cap. ii.
(2) Cap. vii.
(3) Cap. xiv.
(4) Cap. xxi.

Digitized by Google

ut Laici communione a Clericis ſegregati, ipſi ſibi Clerici eſſent, ipſi Sacerdotes, ipſi & tinguerent, & offerrent; nullaque proinde eos obligatio manebat, ut ſe Sacramentorum recipiendorum gratia, Clericorum deinceps arbitrio permitterent: *Nonne*, inquit loco cit. de Exhort. Caſt. *Et Laici Sacerdotes ſumus? Scriptum eſt:* Regnum quoque nos & Sacerdotes Deo & Patri ſuo fecit. *Differentiam inter Ordinem, & Plebem conſtituit Eccleſiae auctoritas, & honor per Ordinis conſeſſum ſanctificatus: adeo ubi Eccleſiaſtici Ordinis non eſt conſeſſus, & offers, & tinguis, & Sacerdos es tibi ſolus. Sed ubi tres, Eccleſia eſt, licet Laici. Unuſquiſque enim ſua fide vivit; nec eſt perſonarum acceptio apud Deum, &c. Igitur ſi habes jus Sacerdotis in temetipſo ubi neceſſe eſt; habeas oportet etiam diſciplinam Sacerdotis, ubi neceſſe ſit habere jus Sacerdotis. Digamus tinguis? Digamus offers? Quanto magis Laico digamo capitale eſt agere pro Sacerdote, quum ipſi Sacerdoti, digamo facto, auferatur agere Sacerdotem?* Annon haec optima conjectura eſt, nullum tum fuiſſe Carthagine Montaniſtarum Epiſcopum? Etenim ſi adverſus Haereticos Epiſcopalis Ordinis auctoritas urgenda eſt, Catholicorum Indices proferuntur. Si pro Montaniſtis adverſus Catholicos decertandum, Epiſcoporum auctoritas contemnitur, & Eccleſia in tribus Laicis conſtituitur. Optatus itaque Epiſcopus, qui in Actis noſtrorum Martyrum memoratur, perperam fuiſſe dicitur Montaniſtarum Carthaginenſium Epiſcopus: ſed Catholicae communioni praefuit. Id quod etiam iis Angelorum verbis confirmatur, quibus jubetur plebem ſuam corrigere, *quia ſic*, inquiunt, *ad te conveniunt, quaſi de circo redeuntes, & de factionibus certantes*. Haec enim verba non in eum bene conveniunt, qui paucorum hominum ſectae praeeſſet, qualis tunc erat in Africa Montaniſtarum: ſed qui populum, & multitudinem gubernaret, qua ſe merito Catholici, ut ex eodem Tertulliano diſcimus (1), efferebant. Jam vero hoc ar-

(1) Lib. de Jejuniis cap. 11.

argumento liquere puto, Perpetuam, & Saturum, Socioſque Martyres Catholicae communionis fuiſſe, non autem de grege Montaniſtarum: quum eorum Catholicus Epiſcopus curam gerat, ad eos adcurrat, cum eis communicet, ad eorum ſe pedes mittat, ſermones cum eis miſceat, eorum denique opem imploret; & ipſi Martyres ſuum expreſſe Papam & Epiſcopum appellent.

VII. Poſtrema pro Sanctis Martyribus conjectura naſcitur, cum ex Eccleſiae ſollicitudine, ut ſplendide in carcere Sancti Martyres & liberaliter tractarentur; tum ex facilitate, qua exhibitum ſibi refrigerium ipſi Martyres admittebant, ab omni prorſus moroſitate alieni, quae in hypocritis, & Haereticis, iis praeſertim, qui ſe morum gravitate, & diſciplinae aſperitate jactant, ut erant Montaniſtae, ſolet ut plurimum eminere. Actorum loca, quae huc pertinent, adnotanda ſunt. N. III. *Ibi tunc Tertius, & Pomponius benedicti Diacones, qui nobis miniſtrabant, conſtituerunt pretio, ut paucis horis emiſſi, in meliorem locum carceris refrigeraremus*. N. IX. *Deinde poſt paucos dies Pudens miles Optio praepoſitus carceris, qui nos magni facere coepit, intelligens, magnam virtutem eſſe in nobis, multos fratres ad nos admittebat, ut & nos, & illi invicem refrigeraremus*. N. XVI. *Quum a Tribuno caſtigatius eo tractarentur, quia ex admonitionibus hominum vaniſſimorum verebatur, ne ſubtraherentur de carcere incantationibus aliquibus magicis; in faciem reſpondit Perpetua, & dixit:* Quid utique non permittis refrigerare noxiis „ nobiliſſimis, Caeſaris ſcilicet, & Natali ejuſdem pugna„ turis? Aut non tua gloria eſt, ſi pinguiores illo produ„ camur? *Horruit, & erubuit Tribunus, & ita juſſit illos humanius haberi, ut fratribus ejus, & ceteris facultas fieret introëundi, & refrigerandi cum eis, jam & ipſo Optione carceris credente*. & N. XVII. *Pridie quoque cum illa coena ultima, quam liberam vocant, quantum in ipſis erat, non coenam liberam, ſed agapen coenarent, &c.*

VIII.

VIII. Quam haec conſentanea ſunt vetuſtiſſimae Eccleſiae Catholicae diſciplinae, quae maximam ſemper, & maternam erga Confeſſores in vinculis conſtitutos oſtendit ſollicitudinem; tam aliena videntur ab aſperrimis in ſpeciem Montaniſtarum inſtitutis. Lucianus in Epiſtola de morte Peregrini, veterum Chriſtianorum erga fratres ſuos pro fide in vinculis poſitos, pietatis & caritatis officia, quamvis ea nefarie deridens, graphice tamen his verbis luculenterque deſcribit (1): *Magiſtratus autem eorum etiam intus cum eo condormiebant, cuſtodibus corruptis: dein coenae variae introducebantur, & ſacri eorum ſermones dicebantur..... Aliqui etiam ex quibuſdam Aſiae Civitatibus venerunt, e communi mittentibus Chriſtianis, qui Viro opem ferrent, ipſumque defenderent, & conſolarentur. Incredibilem autem quamdam celeritatem oſtendunt, ſi quid tale publicum contingat. Illico enim nulli rei parcunt. Proinde Peregrino tunc multae pecuniae mittebantur, & non exiguum proventum hunc lucrifecit.* Sed Chriſtianos hac de re differentes audiamus. S. Cyprianus pluribus Epiſtolarum ſuarum locis veteris hujus Eccleſiae conſuetudinis meminit, & in haec non minus quam in alia curae Paſtoralis officia ſedulo ac ſollerter incubuit. Ita enim hac de re praecipit Epiſtola quinta, quam e ſeceſſu ſcripſit ad Clerum: *Quantum autem ad ſumtus ſuggerendos, ſive illis, qui glorioſa voce Deum confeſſi, in carcere ſunt conſtituti; ſive iis, qui pauperes & indigentes laborant; peto nihil deſit: quum ſumma omnis, quae redacta eſt, illic ſit apud Clericos diſtributa propter ejuſmodi caſus: ut haberent plures, unde ad neceſſitates, & preſſuras ſingulorum operari*

Z 2 *poſſint*

(1) Οἱ δ' ἐν τέλει αὐτῶν καὶ συνεκάθευδον ἔνδον μετ' αὐτοῦ διαφθείροντες τοὺς δεσμοφύλακας. εἶτα δεῖπνα ποικίλα εἰσεκομίζετο, καὶ λόγοι ἱεροὶ αὐτῶν ἐλέγοντο..... Καὶ μὴν καὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ πόλεών ἐστιν ὧν ἧκόν τινες, τῶν Χριστιανῶν στελλόντων ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, βοηθήσοντες καὶ ξυναγορεύσοντες καὶ παραμυθησόμενοι τὸν ἄνδρα. Ἀμήχανον δέ τι τὸ τάχος ἐπιδείκνυνται ἐπειδάν τι τοιοῦτον γένηται δημόσιον, ἐν βραχεῖ γὰρ ἀφειδοῦσι πάντων. Καὶ δὴ καὶ τῷ Περεγρίνῳ πολλὰ τότε ἧκε χρήματα παρ' αὐτῶν ἐπὶ προφάσει τῶν δεσμῶν, καὶ πρόσοδον οὐ μικρὰν ταύτην ἐποιήσατο.

poſſint . Is porro erat Chriſtianae Plebis erga Confeſſores adfectus, ut non ei hac in parte ſtimulos addere, ſed fratrum ad carceres concurſum, ad fovendos ſcilicet atque refocillandos Confeſſores, ex prudentiae legibus moderari opus eſſet. Unde ſtatim ſubjungit: *Peto quoque, ad procurandam quietem, ſollertia & ſollicitudo veſtra non deſinat: nam etſi fratres pro dilectione ſua cupidi ſunt ad conveniendum, & viſitandum Confeſſores bonos, quos illuſtravit jam glorioſis initiis Divina dignatio, tamen caute hoc, & non glomeratim, nec per multitudinem ſimul junctam puto eſſe faciendum: ne ex hoc ipſo invidia concitetur, & introëundi aditus denegetur, & dum inſatiabiles multum volumus, totum perdamus. Conſulite ergo & providete, ut cum temperamento hoc agi tutius poſſit: ita ut Presbyteri quoque, qui illic apud Confeſſores offerunt, ſinguli cum ſingulis Diaconis per vices alternent: quia & mutatio perſonarum, & viciſſitudo convenientium minuit invidiam.* Et Epiſtola XII. ad Pamelii numeros XXXVII. de eodem argumento ita rurſus ſcribit ad Clerum: *Quamquam ſciam, vos, fratres cariſſimi, literis meis frequenter admonitos eſſe, ut glorioſa voce Dominum confeſſis, & in carcere conſtitutis omnis diligentia praebeatur: tamen identidem vobis incumbo, ne quid ad curam deſit iis, quibus ad gloriam nihil deeſt. Atque utinam loci, & gradus mei conditio permitteret, ut ipſe nunc praeſens eſſe poſſem: promtus, & libens ſollenni miniſterio cuncta circa fortiſſimos fratres noſtros dilectionis obſequia complerem: ſed officium meum veſtra diligentia repraeſentet, & faciat omnia, quae fieri oportet circa eos, quos in talibus meritis fidei ac virtutis illuſtravit Divina dignatio.* Et infra in eadem Epiſtola, Tertulli in iis pietatis officiis diligentiam, atque ſollicitudinem laudat: *Quamquam Tertullus fideliſſimus, & devotiſſimus frater noſter pro cetera ſollicitudine, & cura ſua, quam fratribus in omni obſequio operationis impertit, qui nec illic circa curam corporum deeſt, &c.* Ad Diaconos haec cura ſpecialiter pertinebat, ut non ſolum ex noſtrorum Martyrum

tyrum

Digitized by Google

tyrum Actis, ſed etiam ex ejuſdem Cypriani Epiſtolis, & ex Dionyſii Alex. Epiſtola ad Domitium & Didymum, ubi Euſebii Diaconi ſedulitatem commendat, qui in Martyres Alexandrinos eam curam impendit, quam erga Martyres Carthaginenſes Tertullus (1): *Euſebius, quem Deus jam inde ab initio roboravit, impulitque, ut Confeſſoribus in cuſtodia poſitis miniſteria ſtrenue exhiberet; utque conſummatorum, ac Beatorum Martyrum cadavera non ſine capitis ſui periculo ſepeliret*. Tertullianus antequam ſe ab Eccleſia omnino abalienaſſet, & abruptius adverſus eam diſputare coepiſſet, in libro ad Martyras ejuſdem moris cum laude meminit: *Inter carnis alimenta, benedicti Martyres deſignati, quae vobis & Domina Mater Eccleſia de uberibus ſuis, & ſinguli fratres de opibus ſuis propriis in carcerem ſubminiſtrant, capite aliquid & a nobis, quod faciat ad ſpiritum quoque educandum. Carnem enim ſaginari, & ſpiritum eſurire non prodeſt*. Et infra capite ſecundo: *Ipſam interim converſationem ſeculi & carceris comparemus, ſi non plus in carcere ſpiritus adquirit, quam caro amittit; imo & quae juſta ſunt, caro non amittit per curam Eccleſiae, & agapen fratrum*. Sed poſtquam ſeſe prorſus in diſciplinam Montani tradidit, & acerbius atque inverecundius cum Catholicis gerere ſimultates coepit: tum Eccleſiae erga Confeſſores caritatem longe quam Lucianus invidioſius traduxit; tum quae Chriſtianis obſervanda foret in vinculis, ex Montaniſtarum legibus & inſtitutis, victus & diſciplinae ſeveritas, his in libro de Jejuniis verbis expoſuit (2): *Plane veſtrum eſt, in carceribus popinas exhibere Martyribus incertis, ne conſuetudinem quaerant, ne taedeat vitae, ne nova abſtinentiae diſciplina ſcandalizentur, quam nec ille Priſtinus veſter non Chriſtianus Martyr adtigerat, quem & facul-*

(1) Εὐσέβιος, ὃν ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς ἐνεδυνάμωσε, ϗ παρεσκεύασε τὰς ὑπηρεσίας τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς γενομένων ὁμολογητῶν ἐναγωνίως ἀποπληρῶν, ϗ τὰς τῶν σωμάτων περιστολὰς τῶν τελείων ϗ μακαρίων μαρτύρων οὐκ ἀκινδύνως ἐκτελεῖν. Apud Euſeb. lib. 7. Cap. 11.

(2) Capite duodecimo.

culcatae cuſtodiae liberae aliquandiu fartum omnibus balneis quaſi Baptiſmate melioribus, & omnibus luxuriae ſeceſſibus quaſi Eccleſiae ſecretioribus, & omnibus vitae iſtius illecebris quaſi aeternae dignioribus, hoc puto obligatum ne mori vellet: poſtremo ipſo Tribunalis die luce ſumma condito mero tamquam antidoto praemedicatum, ita enervaſtis, ut paucis ungulis titillatus (hoc enim ebrietas ſentiebat) quem Dominum confiteretur, interroganti Praeſidi reſpondere non potuerit amplius: atque ita de hoc jam extortus, quum ſingultus & ructus ſolos haberet, in ipſa negatione digeſſit. Haec Tert. de Catholicis, quae quamvis ad invidiam faciendam ſint ultra modum exaggerata, clare tamen oſtendunt, fuiſſe Catholicos Martyres in vinculis, quoad per milites & cuſtodes licebat, ſplendide ac liberaliter habitos. De Montaniſtarum vero duritia gravitateque haec antea praemiſerat: *Ut ab Johanne Paracletus obmutuiſſet, ipſi nobis Prophetae in hanc maxime cauſſam exſtitiſſemus .... indicentes omnem* ταπεινοφρόνησιν *quum carcer ediſcendus, & fames ac ſitis exercendae, & tam inediae, quam anxii victus tolerantia uſurpanda ſit, ut in carcerem talis introeat Chriſtianus, qualis inde prodiſſet; non poenam illic paſſurus, ſed diſciplinam; nec ſeculi tormenta, ſed ſua officia; eoque fidentior proceſſurus ad certamen e cuſtodia abuſus nihil habens carnis, ſic ut nec habeant tormenta materiam; cum ſola & arida ſit cute loricatus, & contra ungulas corneus; praemiſſo jam ſanguinis ſucco, tamquam animae impedimentis, properante jam & ipſa, quae jam ſaepe jejunans, mortem de proximo norit*. Haec victus auſteritas, quam heic Tertullianus ex Montaniſtarum diſciplina deſcribit, non ſolum in noſtrorum Martyrum Actis nullibi adparet, quin eos contra ſuperius vidimus cibo potuque libere utentes; & quum *caſtigatius tractarentur*, Perpetuam audivimus his Tribunum verbis objurgantem, eique ſancta ſecuritate dicentem: *Quid utique non permittis refrigerare noxiis nobiliſſimis, Caeſaris ſcilicet, & Natali ejuſdem pugnaturis? aut non*

tua

tua gloria eſt, ſi pinguiores illo producamur? Quae certe verba, praeter excelſam animi ſecuritatem & indolem, quam praeſeferunt, mentem etiam Perpetuae demonſtrant a Montaniſtarum inſtitutis omnino alienam, & aliis, quam Tertullianus, cogitationibus praeditam. Quid enim adeo contrarium quam Perpetuae, & Tertulliani hac de re ſenſus, & verba? Ille Chriſtianum vult ad certamen e cuſtodia procedere, nihil habentem carnis, ſola & arida cute loricatum, praemiſſo jam ſanguinis ſucco, &c. Perpetua vero cum Tribuno de victus tenuitate expoſtulat, & quamquam feſtive, ait tamen, pinguiorem velle ſe in Amphitheatrum produci. Ille Catholicos reprehendit, quod Priſtino, ipſo Tribunalis die, lautius convivium paraverint: Perpetua vero, Sociique Martyres, pridie quam beſtiis objicerentur, coenam quam liberam vocabant, & quae Beſtiariis lautiſſima parabatur, neutiquam reſpuerunt.

IX. In quo ſane Catholicorum Martyrum conſuetudinem ſequuti ſunt, qui illatos ſibi cibos cum gratiarum actione percipere conſueverunt. Alcibiades unus e Martyribus Lugdunenſibus auſterum vivendi genus, quod antequam pro fide comprehenderetur, ſectatus fuerat, in carcere retinebat. Attalo autem per viſionem oſtenſum eſt, non recte, neque ordine facere Alcibiadem, quod duro illo, & auſtero, & ſingulari vitae genere uteretur. Teſtes hujus rei habemus longe graviſſimos, Lugdunenſes ipſos atque Viennenſes in Encyclica de Martyrio ſuorum, apud Euſebium, Epiſtola (1): *Alcibiades quidam, unus ex illorum Martyrum numero, durum & ſqualidum vivendi genus ſectabatur: nullumque omnino cibum admittens, ſolo pane & aqua ad id uſque temporis veſci conſueverat. Cumque in carcere poſitus eamdem vivendi rationem vellet retinere, Attalo poſt primum, quod in Am-*

(1) Ἀλκιβιάδου γάρ τινος ἐξ αὐτῶν, πάνυ αὐχμηρὸν βιοῦντος βίον, καὶ μηδενὸς ὅλως τὸ πρότερον μεταλαμβάνοντος, ἀλλ' ἢ ἄρτῳ μόνῳ καὶ ὕδατι χρωμένου, πειρωμένου τε καὶ ἐν τῇ εἱρκτῇ οὕτω διάγειν, Ἀττάλῳ μετὰ τὸν πρῶτον ἀγῶνα, ὃν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ ἤνυσεν ἀπεκαλύφθη, ὅτι

Amphitheatro confecerat certamen, revelatum eſt, non recte, neque ordine facere Alcibiadem, qui & creaturis Dei minime uteretur, & aliis exemplum ſcandali fieret. Paruit itaque Alcibiades, & cunctis deinceps cibis promiſcue uti coepit, gratias agens Deo. Neque enim Divina gratia eos praeſentia ſua deſtituerat: ſed conſultorem habebant Spiritum Sanctum. Huic itaque eidem Spiritui noſtri Martyres morem gerentes, communem illum, quem diximus, vulgaremque vitae modum, etiam in vinculis, uſurparunt, ab ea vivendi ratione aperte diverſum, quem ſuis Montaniſtae Martyribus praeſcripſerunt.

X. Nunc vero, quamvis mihi jam videar, quae poterant in utramque partem de noſtris Martyribus diſputari, in medium protuliſſe: ſuſtine tamen Lector, ut te paulliſper detineam, quoad omnia, prolixius forſitan diſputata, ſub unum veluti conſpectum ponam; & utriuſque opinionis momenta, tam ejus videlicet, quae Sanctos Martyres uti Montaniſtas traducit, quam ejus, quae illorum patrocinium ſuſcepit, pauca in verba conferam, utrorumque inſtituta comparatione. Sed prius nobis in memoriam revocare debemus, hanc unam eſſe ex illis controverſiis, de quibus ſententia tuto pronuntiari non poteſt, niſi ad ſingulas notas, & omnes circumſtantias animum adverterimus, quae vel ex ipſa re in diſputatione poſita oriuntur, vel eam extrinſecus comitantur; de quibus ſapientiſſima illa conſtituta regula eſt [1]: quod ſiquidem omnes circumſtantiae tales ſint, quales rariſſime inveniuntur cum falſitate conjunctae, Viri prudentis eſt, morigerum ſe praebere, & adſenſum facile accommodare. Quod ſi e contra hae circumſtantiae ejuſmodi ſint quae ſaepiſſime adjunctam falſitatem habent, ratio exigit, ut vel

---

ὅτι μὴ καλῶς ποιοίη ὁ Ἀλκιβιάδης μὴ χρώμενος τοῖς κτίσμασι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλοις τύπον σκανδάλου ὑπολειπόμενος. πεισθεὶς δὲ Ἀλκιβιάδης, πάντων ἀνέδην μετελάμβανε, καὶ ηὐχαρίστει τῷ Θεῷ. οὐ γὰρ ἀνεπίσκεπτοι χάριτος Θεοῦ ἦσαν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν σύμβουλον αὐτοῖς. Apud Euſebium lib. quinto Hiſt. Eccl. capite tertio.

(1) Vid. Logic. ſive de Arte cogit. Part. IV. cap. XIII.

vel adſenſum noſtrum inhibeamus, vel ut falſum judicemus quod narratur, quum nullatenus appareat illud verum eſſe, quamvis aliunde, quin fieri potuerit, abſolute non repugnet, aut etiam reapſe factum non eſſe, ea certitudine non conſtet, quam metaphyſicam vocant, & qua Mathematicae facultates gaudent. Hominis enim imprudentiſſimi, & nullius judicii eſſet, ejuſmodi evidentiam & certitudinem requirere in rebus contingentibus, & particularibus factis, quae in hiſtoriis narrantur, & hominum teſtimoniis, & fide humana nituntur.

His poſitis, argumenta Baſnagii cum noſtris argumentis, rationes cum rationibus conferemus: Aequi autem prudentiſque Lectoris erit, ei cauſſam adjudicare, cujus rationes rariſſime, aut ſaltem rarius cum falſitate conjunctae ſunt, quam quae ex adverſa parte producuntur. Et quoniam cum externis, tum internis argumentis utrinque pugnatum eſt: externorum cum externis, & internorum cum iis, quae ſunt ejuſdem generis, collationem inſtituemus. Quod ad priora illa pertinet, ſive externa; nullus equidem dubito, quin juxta regulam poſitam, & ſapientum calculo comprobatam, nobis, ſeu potius Sanctis Martyribus, cauſſa adjudicanda ſit. Nam quae de noſtrorum Martyrum recta fide habemus externa teſtimonia, ejuſmodi ſunt, ut quamvis unum, aut alterum fallere poſſit, aut aliquando etiam fefellerit, omnia tamen, non dicam rariſſime, ſed numquam omnino inveniuntur cum falſitate conjuncta. Neque enim Martyris alicujus, aut Confeſſoris adferri poteſt exemplum, quem Eccleſia in Sanctorum album ea, qua Perpetuam ſocioſque Martyres, celebritate retulerit, qui deinde poſt quindecim ab ejus obitu ſecula a recta fide repertus fuerit alienus. Quare prudentiam Baſnagii deſideramus, quum, ad extenuandas propoſiti argumenti vires, exempla indicat quorundam Haereticorum, quorum nomina in ſua Martyrologia quidam horumce Operum concinnatores privato judicio retulerunt. Ad argumentum enim labefactandum, quod ex publico, & uni-

verſali, & per tot ſecula numquam interrupto Sanctorum cultu conficitur, Haereticus aliquis in medium fuiſſet adducendus, cujus in Eccleſia cultus non minus fuerit, quam noſtrorum Martyrum, pervulgatus. Magnus Athanaſius in Epiſtola Apologetica pro S. Dionyſio Alex. ad ejus orthodoxiam adverſus Arianos vindicandam, hoc imprimis utitur argumento, quod magnum, & evidentiſſimum exiſtimat (1): *Magni certe argumenti eſt, in hoc illos vere non dicere, ſed Virum calumniari, quod nec ille umquam ab aliis Epiſcopis deprehenſae impietatis damnatus, Epiſcopatu pulſus ſit, ut illi e Clero ejecti ſunt: neque Haereſis propugnandae cauſſa ſeceſſerit ab Eccleſia; ſed in illa pie obdormierit, ejuſque memoria hactenus cum Patribus celebrata, & una in album relata ſit. Si enim eadem, quae illi, ſenſiſſet, aut ſi ſcriptorum ſuorum rationem non reddidiſſet; minime dubium, quin eadem fuiſſet, qua illi, poena plectendus.* An hoc etiam M. Athanaſii pro Dionyſio argumentum frigida hac Baſnagius reſponſione diluiſſet, quod Haeretici Epiſcopi aliquando in Martyrologia, aut Sacra Diptycha inrepſerint? Nae futile, & prorſus indignum viro prudenti reſponſum! Quinimo exemplum ſtatuendum fuiſſet in homine, in quem haec omnia ſimul orthodoxiae indicia convenerint, qui tamen poſt plurium ab ejus obitu ſeculorum intervallum fuerit Haereticus deprehenſus. Sed hujuſce rei nullum omnino exſtat in Eccleſiaſticis monumentis exemplum. Quae vero Baſnagio ſuppetunt ex Tertulliani auctoritate, & Actorum Compilatore adverſus Perpetuam, Socioſque Martyres conjecturae, ejuſmodi ſunt, quae falſitatem adjunctam non raro, & manifeſtiſſime habent. Quum, ut oſtendimus, Tertullianus & Catholicos Martyres

(1) Μέγα μὲν οὖν τεκμήριον τοῦ μηδὲ τοῦτο λέγειν αὐτοὺς ἀληθές, ἀλλὰ τὸν ἄνδρα συκοφαντεῖν. ὅτι μήτε παρ' ἑτέρων ἐπισκόπων ἐπ' ἀσεβείᾳ καταγνωσθεὶς ἀπεβλήθη τῆς ἐπισκοπῆς, ὥσπερ οὗτοι τοῦ κλήρου, μήτε αὐτὸς ὡς αἵρεσιν ἐκδικῶν ἐξῆλθε τῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' ἐν αὐτῇ κεκοίμηται καλῶς, καὶ ἡ μνήμη μέχρι νῦν αὐτοῦ μετὰ τῶν πατέρων ἐστὶ καὶ γέγραπται. ὧ γὰρ ἦν τὰ τούτων φρονήσας, ἢ περὶ ὧν ἔγραψε μὴ ἦν ἀπολογησάμενος, οὐκ ἦν ἀμφίβολον ὅτι πάντως τὰ αὐτὰ καὶ αὐτὸς αὐτοῖς ἐπεπόνθει. Montfauconian. Edit. n. 3.

res ſaepiſſime laudaverit, & ad eorum communionem adſpiraverit, & Novatiani denique, non minus quam Montaniſtae ab Eccleſia Catholica extorres, Catholicorum Acta Martyrum luci dederint, ſeraeque Poſteritati commendarint, &c.

Eadem eſt internorum argumentorum comparatio. Noſtra enim ex ſanctitate Martyrum, ex eorum virtutibus, & miraculis, ex vaticiniis, & ex Prophetiarum exitu conficiuntur, quae ſimul omnia numquam omnino inveniuntur cum Haereſi fuiſſe conjuncta. Quae vero apud Baſnagium ex quarumdam viſionum, ut ipſi videtur, inconcinnitate proficiſcuntur, talia ſunt, quae, ut multum, ſecundum ſe ſpectata, & in bonam poſſemus & in malam partem interpretari. Sed ubi inveniuntur cum ſanctitate, & ſimplicitate vitae, cum miraculis, & vaticiniorum eventu conjuncta, ratio poſtulat, ut ea in partem, quoad fieri poterit, optimam accipiamus. Et hinc argumentum exſiſtit, ex quo Adverſarius nulla, ut mihi videtur, ratione poſſit evadere. Aut enim iis, quae de noſtrorum Martyrum virtutibus, Prophetiis, & Miraculis in Actis referuntur, fidem accommodat, an potius abrogat. Si fidem habeat, in tuto profecto eſt Sanctorum Martyrum orthodoxia; quum eae virtutes, in quibus nihil fucatum, nihil adulterinum repertum eſt, nihil denique per ſimulationem & hypocriſin geſtum; ea miracula; eae Prophetiae in Haereticos Martyres non conveniant; multo autem minus in Montaniſtas, quae in Actis habentur, ab eorum dogmatis, & diſciplina, ut oſtendimus, per quam aliena. Et tunc, ut dixi, ratio poſtulat, ut viſiones, & revelationes, quemadmodum & a nobis, & ante nos, a Divo Auguſtino, & ab aliis viris doctiſſimis factum eſt, in optimam partem interpretemur. Sin autem iis, quae de Perpetuae, Felicitatis, Sociorumque Martyrum virtutibus, &c. referuntur, fidem Baſnagius derogat: eadem ratione, & iis fidem abrogare debebit, quae in Actis ad viſio-

ſiones, & revelationes Martyrum pertinent. Nulla enim ratio patitur, ut Actis contra Martyres credat, pro Martyribus fidem non habeat. Praecipue quum longe proclivius ſit exiſtimare, Actorum Compilatorem in iis, quae de viſionibus narrat, eſſe mentitum; quam in iis, quae de ſignis, & miraculis habet. Viſionum enim, & revelationum ſolus Deus teſtis erat, & Martyres, qui jam fuerant e vivorum numero immanitate Carnificum exturbati. Quae vero ad miracula pertinent, in aperto quaedam eorum, & in medio Amphitheatro a Scriptore coaevo geſta narrantur, ubi profecto in Auctore contemporaneo ullus fraudis, & ſuſpicionis locus eſſe non poteſt; facitque heic maxime, quod de id genus miraculis praeclare Doduvellus obſervat [1]: ſi ea ſcilicet pro hiſtoricae fidei captu, atque natura probari ſibi velint Athei, nihil prorſus eſſe, quod heic deſiderare poſſint, quominus hujuſmodi narrationes videantur eſſe veriſſimae: „ Imprimis *enim* non in angulis, *inquit*, aut paucis quibusdam conſciis, quorum poſſet intereſſe, ſed palam geſta, „ & in omnium conſpectu narrant, tam inimicorum, quam „ amicorum, quin potius inimicorum, qui locum in theatris „ praecipuum habebant. Ita factum non modo, ut qui ea „ ſcripſerint, ea certo poſſent cognoſcere; ſed & qui alia „ in ſententia eſſent, ea facile poſſent certoque refellere. „ *Deinde*, talia fuiſſe haec geſta, ut plurimorum intererit, „ & quam maxime, ne lateret veritas, ſed potius ut eſſet „ compertiſſima. Perſecutorum intererat, ne haec vera crederentur, quibus graviſſima forent crudelitatis infamia „ apud abſentes, tam vivos, quam etiam poſteros onerandi; „ quibus divino etiam ſuffragio damnati viderentur. Chriſtianorum etiam maxime omnium intererat, ſiquidem fuiſſent falſa, ne vera crederentur, quibus tantos hujus vitae cruciatus tam nulla futurorum praemiorum mercede lu-

(1) Diſſert. XII. Cyprianica De Martyr. Fortitud. §. XLV.

„ lucraturi. Non eſt itaque quod ſuſpicemur, contemtas has „ fuiſſe narrationes; ſed vero omnem potius ab utriſque dili- „ gentiam in illis eruendis fore adhibendam. Quod ſi Acta Perpetuae ab Auctore coaevo collecta fuiſſe Baſnagius negat, jam eo res recidit, ut omnem non ſolum miraculis, ſed etiam viſionibus fidem derogemus, & ad externa argumenta controverſia tota revocetur, in quibus vidimus quantum Perpetuae cauſſa triumphet. Demus tamen, paria eſſe, quae in utramque partem momenta modo adferuntur; quum boni viri ſit & aequi Judicis, dubia in meliorem potius partem, quam in deteriorem interpretari; & nemo qua fruitur bonae famae, & exiſtimationis poſſeſſione, niſi malus certis indiciis, & perſpicuis argumentis demonſtretur, exui debeat: nullo modo permittendum erat, ut ea qua jam per quindecim ſecula rectae fidei, & ſanctitatis exiſtimatione gaviſi ſunt, ob leves quasdam conjecturas, Perpetua, Sociique Martyres exuerentur. Quod quidem in cauſſa fuit, ut in hac controverſia defenſoris partes in me ultro ſuſciperem, & hanc qualemcumque meam Diſſertationem in publicum emitterem, quae tota quanta eſt, utinam in Dei honorem, & gloriam Martyrum cedat.

FINIS.

FRANCISCI CASTILIONENSIS
MARTYRIUM
ANTONIANUM.

Digitized by Google

Digitized by Google

FRANCISCI
CASTILIONENSIS
MARTYRIUM ANTONIANUM,

SEU

BEATI ANTONII,

VULGO

ANTONINI DE RIPOLIS

ORDINIS PRAEDICATORUM

AD

JACOBUM CARDINALEM PAPIENSEM

E DUPLICI CODICE MS. BIBLIOTH. S. MARCI;

NOTIS ILLUSTRATUM

A REV. P. JOSEPHO AUGUSTINO ORSI

ORDINIS PRAEDICAT. SAC. THEOL. LECTORE.

FLORENTIAE. MDCCXXVIII.
Typis BERNARDI PAPERINI, Typographi S. R. C. MAGNAE PRINCIPIS
VIDUAE AB ETRURIA.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

FRANCISCI CASTILIONENSIS

MARTYRIUM

ANTONIANUM.

PRAEFATIO.

UT *haec Monumenta ad Antonii, ſive Antonini noſtri Martyrium pertinentia in lucem iterum proferrem, notiſque aliquot inluſtrarem, multae me rationes, eaeque graviſſimae compulerunt. Compulit imprimis domeſtici Martyris gloria, quam nupera hac Actorum ejus Editione ornari admodum cupio & vehementer amplificari. Compulit erga Sanctiſſimum Archie-*

piſcopum, domeſticum item Sanctum, imo & Parentem noſtrum Antoninum pietas & amor: Ipſe enim cognominem Martyrem, & Praed. Ordini genuit, & iterum Caelo ſuis precibus parturivit. Compulit communis utilitas, quae id exigere videbatur, ut praeclariſſimum hoc ſincerae poenitentiae, & Chriſtianae fortitudinis exemplar in medium produceretur, quo ad earumdem virtutum aemulationem exemplis ejus admoniti provocaremur. Compulit erga Divinam Bonitatem grati animi ſtudium, quae hominem perditum ac profligatum non ſolum ab errore revocavit, & ad bonam frugem correxit: ſed ad ipſum uſque Martyrii decus coronamque provexit, in eoque ſtatuit Gratiae vi ſua victricis evidentiſſimum documentum. Compulit denique ipſa per ſe horumce Monumentorum dignitas, fides, & elegantia, ob quae mihi haut indigna viſa ſunt, quae iterum in publicum pro more hujus ſeculi elegantius ornata prodirent. Edita quidem illa jampridem fuerant apud Leandrum Albertum in Viris Illuſtribus Ord. Praed. At quotuſquiſque eſt, qui extra domeſticos Praed. lares,

pau-

by Google

paucis exceptis harum rerum ſedulis perveſtigatoribus, Leandrum hodie in manus ſumat? Ego autem Antonianum Martyrium dignum judico, ut in plurimorum notitiam deveniat, & ab omnibus nocturna diurnaque manu verſetur. Praeterea deſunt apud Leandrum, cum Epiſtola ad Jacobum Cardinalem Papienſem in Codd. MSS. Actis praefixa; tum aliae Epiſtolae, quae Actis, ut eodem pertinentes, in eisdem Codd. ſubjunguntur: quae omnia ut ſimul ederentur, e re eſſe multis de cauſſis exiſtimavi. Inde enim facile colligere eſt, tum quam olim apud graviſſimos Viros haec Hiſtoria fidem invenerit; tum quam reapſe apud omnes fidem obtinere debeat, ac mereatur. Nam ſcriptam eſſe conſtat ab Homine, cujus acumen ingenii, & rectum ac graviſſimum his de rebus judicium, & a fabulis per quam alienus animus, in his Epiſtolis velut in ſpeculo reſplendent. In illis etiam cernere eſt, quos in ſummis Viris hujuſce Martyrii lectio adfectus excitaverit. Nam, ut de ipſo Caſtilionenſi taceam, ita hac de re ad eum ſcribit Cardinalis Papienſis, non modo Purpura, ſed & pie-

tate,

tate, & literis Eminentiſſimus: Antonianum Martyrium, quod miſiſti ad me, magna dulcedine ſenſus omnes complevit. Etenim grande eſt, & mirabile, & his tepentibus ſeculis inauditum, &c. *Et Hieronymus Abbas Sanctae Florae, Vir item graviſſimus, nec vulgaris eruditionis, de hoc eodem Libello his ad eumdem Caſtilionenſem verbis reſcribit:* Et fatebor ingenue, uberes mihi inter legendum excuſſiſſe lacrymas. *Quamquam autem ex ſola harumce Epiſtolarum lectione facile intelligatur, quam tuto Caſtilionenſi fidem adhibeamus; libet tamen & hoc in eamdem rem, pluribus aliis omiſſis, ex Compilatore Proceſſuum pro Canonizatione Divi Antonini, ſubjungere teſtimonium, quo ſane gravius deſiderari nequit, & plurium in ſe vim continet teſtimoniorum:* Sunt, *inquit*, etiam Teſtes plures teſtificantes pleniſſime de legalitate, bonitate, doctrina, & fidelitate, & veridico teſtimonio, ac fide plenaria adhibenda dictis Domino Caſtilionenſi Canonico S. Laurentii Florentino; ac Leonardo praedicto Ord. Praed. *Et infra:* Te-

ſtes

ſtes teſtificantur e cognitione certa, quod fuerint tales, ut fides indubitata & plena eorum ſcriptis ſit adhibenda, ſicut in triplici duorum Proceſſuum in cauſa factorum examine Teſtium patet. *Leonardus ille, cujus in praemiſſis verbis cum Franciſco Caſtilionenſi mentio ſit, Auctor eſt Additionum ad Vitam S. Antonini a laudato Caſtilionenſi deſcriptam, quas una cum eadem Vita ad ſecundam Maii diem Papebrochius edidit, ex Autographo, quod in noſtra Bibliotheca ſervatur, & quidem in eodem Codice, in quo & Martyrium Antonianum Leonardus manu ipſe ſua deſcripſit. Fuit autem & ipſe, haut ſecus ac Caſtilionenſis, ſcriptor coaevus, & optimae atque integerrimae fidei, de quo in Addit. ad primum pro D. Antonino Proceſſum hoc exſtat elogium:* Rev. in Chriſto Pater D. Benedictus Epiſcopus Vaſionenſis dicit, quod ultra ea, quae depoſuit de Antonii ſanctitate in primo Proceſſu, ſcit, quod F. Leonardus Ser-Uberti, quem novit, qui ſcripſit Hiſtoriam de Geſtis Antonii & miraculis, fuit Vir doctus, & bonus,

nus, fidelis, veridicus, & legalis, atque obſervantiſſimus Religioſus. *Ex hujus igitur Codice haec Antoniani Martyrii Acta deſcripſi; quae proinde duorum Teſtium auctoritate muniuntur, quorum ſpectatiſſima fides fuit, & quorum in Actis pro canonizatione D. Antonini ratio imprimis habita eſt, uti non ſolum ex praemiſſis verbis, ſed etiam paſſim ex Proceſſibus conſtat. Hunc Codicem*, Ser-Ubert. Cod. *nominavi. Alius exſtat in eadem noſtra Bibliotheca Antoniani Martyrii Codex, elegantiſſime, at recentiori manu, deſcriptus, quem ideo* Cod. rec. *appellatione donavi. Illud denique ad fidem his Actis adſtruendam maxime facit, quod tota haec Antoniani Martyrii hiſtoria in eisdem Proceſſibus ad examen revocata fuit, & ſuper ea teſtes interrogati, uti adparet ex eorumdem Proceſſuum ſaepius laudato Compilatore ſub Tit.* de Miraculis operatis ab eo poſt vitam, &c. *n. 25. ubi poſt breve narrationis hujus ſummarium ſubjungitur:* De hoc facto, & martyrio, & miraculis D. Franciſcus Caſtellion. hiſtoriam ſcripſit latius omnia continentem. Et

Te-

Digitized by Google

Teſtis 14. fol. 92. primi Michaël Chriſtofori annorum 82. teſtificatur, hoc habuiſſe a F. Baptiſta Seniore Ord Praed. qui ab ipſo Antonio, tunc Priore S. Marci, ſimul cum praedicto Martyrizato Religionis habitum ſuſceperat. Et in tertio examine Fr. Jacobus Siculus dicti Ord. annorum 64. teſtis primus fol. 6. idem dicit, & quia vidit Martyrii locum, & intellexit hiſtoriam. Et teſtis 2. annorum 54. fol. 9. F. Robertus Florentinus dicit, idem audiſſe a F. Baptiſta praedicto, & deinde legiſſe in Hiſtoria D. Franciſci praedicti. *Et rurſum ſub hoc titulo*: Teſtes tertii examinis, & dicta eorum compendioſa. *Num*. 1. F. Jacobus Johannis Siculus Ordin. Praed. Prior modernus S. Marci annor. 64. fol. 6. & 7. dicit de latiſſima fama teſtis 1. & de fratre diſcipulo Antonii Martyrizato apud Tunitium, & vidit locum Martyrii. Item producit hiſtoriam Martyris compoſitam per Franciſcum Caſtellion. &c. *Et num.* 11. F. Robertus Antonii de Ubaldinis de Gagliano Praedicator.

ann. 54. fol. 7. &c. teſtis 2. deponit, &c. de Diſcipulo martyrizato per Antonii meritum, & monitionem. *Habemus igitur Acta, quae ſeu rem ipſam ſpectes, quam nobis exhibent ſcitu per quam digniſſimam; ſive rerum geſtarum fidem; ſeu genus dictionis, purum, ſimplex, & nullis oblitum fucis, non minoris videntur aeſtimanda, quam plura Vett. Martyrum Acta, in quibus illuſtrandis recentiorum Scriptorum eruditio & induſtria plurimum laboravit.*

Ad notas quod adtinet, non unius illae generis ſunt. Aliae varias lectiones exhibent, & loca indicant, quae in Editis apud Leandrum corrupte legebantur & MSS. Codd. ope reſtitui: in alias pauca quaedam fragmenta contuli, ex quibus huic Commentario lux aliqua adfulgere poſſe videbatur: in aliis loca quaedam adnotavi e vetuſtis Scriptoribus aut priſcorum Martyrum Actis, iis parallela, quae de noſtro Martyre memoriae prodita ſunt, tum ad iis fidem ejuſmodi exemplis adſtruendam; tum ut oſtenderem, ſuſcitaſſe Deum in novo hoc Martyre veterum inſignia virtutum: aliae denique eo

prae-

praecipue ſpectant, ut Actorum compilatori, ſubjunctis hinc inde variis ejus placitis probatiſſimorum Scriptorum geminis ſententiis, aeſtimationem auctoritatemque conciliem. Viris doctis, & in Antiquorum lectione ſubactis, earum quaedam ſupervacaneae forſitan videbuntur. At pro illis eas minime ſubjeci; ſed in eorum gratiam, qui haec alibi non legerunt, aut numquam forſitan legent, aut non ea adtentione, ut quo unumquodque referri poſſit, ſtatim intelligant. Utcumque ſit, res parvi momenti eſt; & nec libri moles, aut pretium admodum creverunt, neque care conſtat quidquid heinc B. Martyris Actis ſplendoris aut venuſtatis acceſſit. Denique loca illa majoribus characteribus imprimenda curavi, quibus apertius demonſtrari videtur, certam ſemper atque conſtantem fuiſſe de illius beatitate apud homines opinionem, & eum jam inde ab initio pro vero Chriſti Martyre fuiſſe habitum, & Religioſo cultu, ſacriſque honoribus, non minus quam Veteres Martyres, proſequendum. Quae tamen privatorum hominum, aut Scriptorum judicia Sacroſanctae Romanae Eccleſiae

ſupremo judicio ſubmitto: neque aliter haec vel proferri a me, vel ab aliis accipi volo, quam quod eſt ab Urbano VIII. *his de rebus conſtitutum. Rem ſcilicet omnem in medio prorſus relinquo, neque aut aliam his monumentis fidem adhiberi volo, quam quae Hiſtoricae narrationi debetur, aut alium Antonio noſtro cultum, quam quo impraeſentiarum, ut accepi, Ripolis fruitur,* ab immemorabili, *ut vocant, ſine Miſſa tamen, & Officio, quae illi hactenus Romana non decrevit Eccleſia. Ejus tamen, non ſine* Beati, *ac* Martyris *titulis, varii Scriptores meminerunt, uti Seraphinus Razius in Vitis SS. & BB. Ord. Praed. Marcheſius in Sac. Diar. Dominic. ad* X. *Aprilis; Poſſevinus in Apparatu, qui etiam* Sanctum *appellat; &, ut alios omittam, Bollandiani Socii ad diem* 2. *Maii in Addit. ad Vitam S. Antonini, ubi etiam ſpondent, daturos ſe illius Acta Martyrii ad* XXIX. *Auguſti*, quo, *inquiunt*, Ripolis in Pedemontio colitur iſte Beatus Antonius. *Se autem non alias quam eorum Vitas, qui immemorabilis cultus poſſeſſione fruuntur, in ſua Collectione locum habere velle, laudati Patres ſaepiſſime profitentur.*

Digitized by Google

VITA [1], ET MARTYRIUM
BEATI [2] ANTONII [3]
DE PEDEMONTIUM ORD. PRAED.

Qui fuit receptus ad Ordinem per Sanctum Virum Antonium, poſteà Archiepiſcopum Florentinum, & Martyrio coronatus de Anno Domini 1459. [4]

P R O L O G U S. [5]

REVERENDISSIMO DOMINO
JACOBO CARDINALI PAPIENSI.

FRANCISCUS CASTILIONENSIS PRESBYTER
S. P. D.

CUM pro tua ſingulari virtute, ſummaque in me benevolentia, Reverendiſſime Domine, noſtra, qualiacumque ſint, literarum ſtudia, & inſulſas ineptaſque nonnunquam conſcribendi aliquid μελέτας approbare conſueveris, ad eas me hortatu tuo non nihil, ut fatear, alienum accendiſti. Studebam enim imitari Victorinum [6] praeceptorem, qui quamquam eſſet in omni doctri-

(1) Verba iſta non ſunt Franciſci Caſtilionenſis; ſed F. Leonardi Ser-Uberti, qui Cod. noſtrum ſua, ut diximus, manu deſcripſit. Franciſcus enim non alium narrationi ſuae feciſſe videtur titulum, quam, *Antonianum Martyrium*.

2. Hinc conſtat, Antonium noſtrum ſtatim ab ejus nece coepiſſe & *Martyris*, & *Beati* titulo condecorari.

3. Tam Archiepiſcopo Flor. quam noſtro Martyri fuit reapſe nomen *Antonius*. Sed quum poſtea Antonii Archiepiſcopi nomen in *Antoninum* vulgus inflexiſſet, eadem & in Martyris nomine mutatio facta eſt: quod ſcilicet memoriae proditum eſſet, idem utriuſque fuiſſe nomen.

4. Manifeſtus anachroniſmus, ut poſtea oſtendam.

5. Seu potius Epiſtola Dedicatoria.

6. Ejus vitam Franciſcus ipſe literarum monumentis conſignavit: quae inedita exſtat Florentiae in Bibliotheca Gaddiana.

Digitized by Google

ctrina, & ſcientiae facultate doctiſſimus, nunquam tamen ad ſcribendum aliquid ſe contulit, quod Poſteritati prodeſſe poſſet: ſatis enim ſuperque in omni doctrinae genere conſcriptum eſſe [7] aſſeverabat, ut aetas hominis ad illa etiam perlegenda non ſufficiat. Omnia igitur inſtituta mea, meque totum ad illum Virum, cui virtute & doctrina parem habebam neminem, effingere ac formare decreveram; quamquam in hac parte ſentire contra ſententiam Ciceronis [8] judicetur, ut noſti. Ad imbuendum igitur me bonis literis tantum elaborabam. Principia bonarum Artium, Dialecticae, Mathematicae, ac Rhetoricae, quae eo duce ingreſſus fueram, tam erecto animo, tantaque ſpę perſequebar, ut non dubitarem, brevi me mirificum ſtudiorum, ac ſcientiae fructum, & voluptatem animi, magnamque apud homines doctos laudem conſequuturum: ardebat animus omnium bonarum Artium facultate repleri: nil tam magnum, tamque arduum videbatur, quod non ſtudio laboreque adſequi poſſe confiderem: aeſtuabat mens ipſa, fateor, laudis cupidine, & ambitione non parva. Ad hanc edomandam ſubſequuta ſunt tempora procelloſa, & omnium rerum incommoda, quae cervicem hanc duram, & inſolentiam animi infringerent: paupertas, peregrinatio a ſolo patrio, & adverſa corporis valetudo, quae me admodum in ipſa etiam adoleſcentia gravius vexabat. Tandem jam grandis natu ad Sacerdotium triceſimo anno proximus, etſi tanto munere indi-

7. Hoc Viri docti judicium nemini umquam probandum: multo autem minus iis temporibus, quibus optimis quibuſque Artibus, & liberalibus Diſciplinis, id ornamenti deerat ac ſplendoris, quod eis e recentium Scriptorum lucubrationibus plurimum acceſſit.

8. Nihil enim Vir ſummus magis optabat, quam literariam Remp. novis in dies inventis locupletari: & ſuam ipſe ſymbolam contulit. Nam nemo ante ipſum de praecipuis Philoſophiae partibus inter Latinos tam eleganter, & tam copioſe diſſeruit. Profecto vir ſapiens cogitationes ſuas, ne effluant, literis commendabit: literis autem commendatas an non in publicum edet? *Intemperantis enim eſſe arbitror*, ut idem inquit Tullius, lib. 1. Acad. Quaeſt. *ſcribere, quod occultari velit.*

indignus ſim, non invitus acceſſi. Quamquam id hac noſtra aetate ſatis contemtui & ignominiae apud homines, vereor, ne apud Deum abhominationi ſit, deveniſſe videatur. Sed de hoc alias: major eſt hic dicendi locus: commune hoc tangit commodum, publica cauſſa eſt, ad privatum redeo: vereor tamen, ne flagellum divinum aſperrimum tandem ſuper nos feratur: nemo eſt, qui huic rei frenum imponat: omnis ratio rei ſacrae, & Religionis noſtrae inſtitutio labitur, ſacrificiorum obſervatio peſſumit, ſcandala multiplicantur adeo magna, ut de illis extremum ſit ſupplicium ſumendum: nemo tamen eſt, qui illa animadvertat: Sacerdotum turba excreſcit in dies, adeo inſolens, adeoque inepta ad id munus, nequid aſperius dicam, ut Religio Beati Petri non modo labefactata eſſe, ſed jam pene defeciſſe videatur [9]. Nemo eſt, qui modum his rebus adhibeat: Epiſcopi omnes, ad quorum officium haec omnis cura & ſollicitudo pertinet, hanc rem negligunt. Summus Pontifex majoribus intentus, ſi majora ſunt quae terrena ſunt, quam caeleſtia, nil tale ſe curare poſſe profitetur [10]. Dormiunt omnes in hac parte curanda. Sed ad id imprudens redii quod

9. Similia quoque Eccleſiae Patribus nonnumquam intimus dolor expreſſit, quorum tamen, ut noſtri Theologi adverſus cum veteres, tum modernos Haereticos demonſtrant, non ea ſententia eſt, Romanam Eccleſiam, ac Petri Religionem penitus defeciſſe. Tale aliquid adverſus Catholicos ex Hilario Vincentius Donatiſta protulerat, cui S. Auguſtinus epiſt. xciii. al. xlviii. reſpondit, quod *Hilarius decem Provinciarum Aſianarum aut zizania, non triticum arguebat, aut ipſum etiam triticum, quod defectu quodam periditabatur, quanto vehementius, tanto utilius arguendum putabat. Habent enim etiam Scripturae canonicae hunc arguendi morem, ut tamquam omnibus dicatur, & ad quoſdam verbum perveniat*. Quod ſubinde variis exemplis confirmat. Et eodem modo Caſtilionenſis verba accipienda ſunt. Nam tot inter perditos Sacerdotes, multos eſſe non ignorabat, quorum honeſtiſſima eſſet converſatio, & qui mores ſuos ad Evangelii legem, & Eccleſiae canones exigerent.

10. Sedebat hoc tempore Pius II. laudatiſſimus Pontifex, qui de Sacra adverſus Turcas expeditione, & de componendis Principum Chriſtianorum diſſidiis maxime ſollicitus, reformationis negotium, ut in votis habebat, urgere non admodum potuit. Id enim operis tranquillum Eccleſiae ſtatum requirit. Suo tamen muneri pro temporum conditione non defuit.

Digitized by Google

quod omiſeram. Ad noſtra redeamus, relinquamus publica hoc tempore: deploranda enim haec potius eſſent, quam enarranda. Effecerunt, ut prius narrare coeperam, varia temporum incommoda, & varii fortunae caſus, ut nec coepta ſtudia proſequi, nec me ad aliquid conſcribendum exercitationis cauſſa conferre poſſem. Nunc vero hoc poſtremo reſtabat, ut etiam ſeptem pupillorum [11] cura ac ſollicitudine urgerer, quae mihi tam gravis [12], tam oneroſa eſt, ut vix exiſtimem, tam imbecilles humeros diutius poſſe ſubſiſtere. Omnis igitur illa ſtudiorum ſpes, ϗ μελέτη mihi funditus periit, quanto cum dolore, & animi mei aegritudine, non dixerim. Vitam olim [13] Sanctiſſimi Patris Archiepiſcopi Antonii adductus neceſſitatis officio abſolvi, cum eſſet res digniſſima, quae ad Poſteros tranſmitteretur. Nonnulla alia, levia illa quidem [14], exercitationis cauſſa, & pene ludens conſcripſi, ut nuper exemplum magnae fortitudinis, quod de novello Martyre Antonio memoratu dignum reperi: quod nos etſi non eleganti ſtylo, at ſaltem pio adfectu proſequi ſtuduimus. Atque utinam placuiſſet doctiſſimis viris Vitas Martyrum, reliquorumque Sanctorum aliquo eleganti ac probabili ſtylo illuſtrare [15]: major in illis pie-

11. Hi ſunt filii Danthis Caſtilionenſis Franciſci noſtri Fratris germani, quos ex Uxore multis annis ſterili ſuſcepit, accepta a D. Antonino benedictione, uti Noſter in vita Sancti Archiepiſcopi memoriae prodidit.

12. In Cod. rec. deeſt *tam gravis*.

13. Integro ante decennio; eodem ſcilicet anno 1459. quo Sanctus Archiepiſcopus obiit, ut ipſe in Prologo teſtatur: Hoc vero Martyrium labente anno 1468. ut ex epiſt. Card. Papienſ. qua huic initio ſequentis anni reſpondit, manifeſte colligitur. Unde emendandus error Papebrochii, qui in Commentario praevio ad vitam S. Antonini num. 4. B. Antonii de Ripolis Paſſionem a Franciſco noſtro circa annum MCDLXXV. exaratam fuiſſe ſcribit.

14. Levia haec dicit, non quia heic de re graviſſima non agatur (quid enim gravius, quam adeo eximium Chriſtianae fortitudinis exemplum?) Sed quia in hunc Commentarium non multum ipſe operae ac laboris impendit.

15. Poſtquam renaſci literae, & a barbarie vindicari coeperunt, hoc commune Sapientum omnium votum fuit. Qua de re legeſis Melchior. Canum lib. xi. de Loc. cap. vi.

pietatis ratio [16], ac religionis noſtrae firmamentum [17], majorque, ni fallor, illis adhiberetur fides. Habemus enim, ut noſti, nonnullas Sanctorum Vitas adeo inſulſe, adeo inepte conſcriptas, ut potius rebus ipſis abrogare, quam fidem facere videantur [18]. Quod ſi non adeo puerili, ut ita dixerim, ſed mediocri ſaltem ſtylo & oratione conſtarent, ἀγαπῶμεν ἂν [19]. Sed longius tecum & varia confabulatione progredior licentia mea, qua tecum familiariter uti conſuevi, quam res tam parva, tamque brevis poſtulare videbatur. Lege igitur hoc novum Martyrium, magnae virtutis exemplar, quod levi ſtylo ac currenti calamo, exercitationis cauſſa, ἐπεξῆλθον. Sumſi autem id ex longiori quadam Epiſtola cujusdam Fratris Conſtantii Cyprii [20], qui huic rei

c enar-

---

16. Id ſcilicet experimur, quoties ſincera Martyrum Acta in manus ſumimus, ut illa Polycarpi, & Martyrum Lugdunenſium apud Euſeb. lib. iv. cap. xv. & lib. v. cap. i. & ſeqq. *Quorum lectione*, inquit Scaliger in Animadverſ. Euſebian. N. MMCLXXXIII. *piorum animus ita afficitur, ut numquam ſatur inde recedat: Quod quidem ita eſſe, unuſquiſque pro captu ſuo, & conſcientiae modo ſentire poteſt*. Sed pauca habemus ejuſmodi monumenta Diocletianeae incendio perſecutionis erepta. In eorum locum Acta Martyrum ſucceſſerunt, levi ut plurimum ac prope nullo criterio ſequioribus ſeculis concinnata, quae nemo ſine faſtidio percurrit.
17. Poſt Sacras enim Scripturas nihil magis Chriſtianae Religionis decus amplificat, majeſtatemque tuetur, quam Acta Martyrum genuina, quae veneranda nobis Antiquitas adhuc illibata ſervavit: *Quid enim auguſtius*, inquit idem Scaliger, *quid venerabilius in antiquitatis Chriſtianae monumentis legi poteſt?*
18. Videndus Cl. Canus loco ſuperius laudato, ubi inter cetera haec habet: *Qui falſis atque mendacibus ſcriptis mentes mortalium concitare ad Divorum cultum voluere, hi nihil mihi aliud videntur egiſſe, quam ut veris propter falſa adimatur fides, & quae ſevere ab Auctoribus plane veracibus edita ſunt, ea etiam revocentur in dubium*.
19. Acta Martyrum Proconſularia, quamvis nullo fuco, nullis perſperſa pigmentis, ſumma nos tamen voluptate perſundunt, nativaque illa ſimplicitate rapiunt Lectoris adſectum. Si talia magno numero ad nos perveniſſent SS. Martyrum Geſta, ἀγαπῶμεν ἂν. Nunc vero, illis abſumtis, paleas pro frumento triſtes comedimus.
20. Huc referenda cenſui, quae de illo habet To. I. Scriptor. Ord. Praed. N. Jacobus Echard: „ F. Conſtantius a quibusdam, noſtris adcenſetur, non alia ratione, „ quam quod Martyrium noſtri Antonii de Ripolis ſcripſerit, vel etiam quod „ a Fran-

enarratae praeſens, & inſpector adfuit. Quam enarrationem ille una cum graviſſimorum teſtium fide & adteſtatione, veriſſimam eſſe adteſtabatur: hoc autem feci, ut brevior dilucidiorque eſſet oratio. Sed vide, quanta fuerit Archiepiſcopi Antonii virtus & gratia poſt obitum, quod tantum mereretur apud Dominum, ut hominem impietate ac ſcelere deperditum ad poenitentiam revocaret. Tantum enim valuit illarum Sanctarum manuum impoſitio, ut non poſſet malo exitu claudi, quod tam ſancto principio coeptum fuerat. Cape igitur hoc breve munuſculum: alias, ſi vita ſuperſtes erit, &, Domino concedente, aliquid reſpirare valuero, aliud quid majus ad te dabo, quod tua ſapientia, tuoque graviſſimo judicio dignum ſit. Vale.

AN-

„ a Franciſco Caſtilionenſi apud Leand. fol. 60. idem Martyrium narrante ci-
„ tetur ut teſtis praeſens, & oculatus; quamvis ibidem *Frater* tantum dica-
„ tur, nec cujus familiae fuerit, addatur. Sed ſodalitatem ſuam ipſe prodit
„ in titulo libelli ab eo ſcripti, qui talis eſt: *Tractatus de Martyrio cujuſdam*
„ *R. P. F. Antonii Ord. Praed. editus per F. Conſtantium Eremitarum S. Hierony-*
„ *mi de Monaſterio S. Raphaëlis de Venetiis*.

„ *Univerſis, & ſingulis Chriſtifidelibus, & potiſſime omnibus, & quibuſcumque*
„ *Reverendiſſimis Magiſtris, Baccalariis, Lectoribus, ceteriſque Fratribus Ordin.*
„ *Praed.*, *F. Conſtantius de Inſula Cap.* (an Capri, ideſt, Caprea in Mari Thyr-
„ rheno, id enim indicat nota ſuper litera *p.* addita) *de Eremitarum Societate*
„ *Fratris Petri de Piſis, ad praeſens captivus Regis Tuniſae, in Domino ſalutem.*

„ Ex his (*apparet*) quis fuerit, unde ortus, ubi profeſſus, & cujus familiae,
„ nempe Hieronymitanae a B. Petro de Piſis in Italia erectae, cujus vitam vide
„ ſis in Actis SS. ad xvii. Junii. Porro libellus Conſtantii curioſus eſt, exſta-
„ que Pariſ. in Regia inter Codd. MSS. num. 6196. in charta, & in 4.

ANTONIANUM MARTYRIUM

A

FRANCISCO PRESBYTERO [21] CASTILIONENSI

EDITUM INCIPIT.

EO tempore, quo Sanctiſſimus Vir Frater Antonius, qui poſtea fuit Archiepiſcopus Florentinus [22], erat adhuc in Religione Fratrum Praed. cum eſſet Prior Coenobii Sancti Marci: quem locum Coſmus Medices, vir ea tempeſtate opibus, auctoritate, & prudentia admodum praeſtans, a fundamentis erexerat: recepit ad Religionem, atque induit ipſemet habitu [23] Sancti Dominici adoleſcentem quemdam, Antonium nomine, ab ultima Pedemontis Italiae parte oriundum [24]. Qui cum poſt ea tempora forte ab Inſula Siciliae

 Nea-

21. Cod. rec. habet *a praefato D. Franciſco editum*.
22. Apud Leandrum add. *de quo plura narravimus*.
23. Cod. rec. *S. Patriarchae Dominici*.
24. Annos inter 1439. & 1444. quibus Conventui S. Marci praefuit S. Antoninus, ut in ejuſdem Coenobii Chronico MS. legitur in haec verba: *Secundus Prior poſt hunc* (Cyprianum ſcilicet de Florentia primum hujus loci Priorem, poſtquam Praedicatoribus adjudicatus eſt) *inſequutus eſt ſanctae memoriae vir F. Antonius, nomine Antoninus, Ser Nicolai Pierozius Florentinus, Reverendiſs. poſtmodum hujus Urbis Antiſtes, nunc in Caelis B. Antoninus, cujus Prioratus initium ſumſit A. D. 1439. & duravit quam fauſtiſſime ad* 44. Et infra in eodem Chronico, ubi nomina exſtant Receptorum ad Ordinem, & Filiorum, ut vocant, hujus Conventus, haec leguntur: *Tempore ſecundi Prioris hujus Conventus Reverendiſs. P. F. Antonini, poſtea hujus Urbis Antiſtitis, ab anno Domini MCDXXXIX ad MCDXLIV. infraſcripti habitum ſuſceperunt, & profeſſi ſunt.*

Neapolim navigaret [25], a Pyratis infidelibus captus, ad Urbem Carthaginem [26], quae nunc Tunex vulgo appellatur, deductus eſt. Cumque opprobriis ac contumeliis affectus, tandem in carcerem cum aliis Chriſtianis compluribus detruſus eſſet, non modice ac ſapienter, ut virum decet Chriſtianum, eam calamitatem tolerabat. Tandem beneficio cujusdam Clementis, qui tum in ea Civitate Januenſis Conſulis officio fungebatur, e carcere ductus, in eadem Civitate circiter quinque menſes una cum reliquis Fidelibus moram traxit. Incommoda tamen & conditionem vitae, in qua erat, ſatis iniquo animo ferre videbatur. Tandem ſive calamitate defeſſus victuſque cederet, ſive Diabolico ſuaſu adductus, aut certe utroque compulſus eſſet (id enim compertum non habemus) frequenti populo, & praeſente Barbaro Rege, glorioſiſſimum Chriſti Nomen, ſanctamque ejus fidem abnegavit [27]. Hoc fuit 3. Kalendas Aprilis [28] prima ſexta feria poſt Paſcha Domini MCCCCLIX. ſicque fuit in illa perfidia quatuor menſes, execrabilem Mahometti fidem ſecutus, nonnullaque ex Alchorano illius Religionis libro, auxilio Interpretis in noſtram linguam transferre

---

ſunt, habitis votis a majori Fratrum Vocalium parte capitulariter congregatis. Sunt omnes ſimul octodecim, & ultimus inter eos recenſetur *F. Antonius de Turino Pedemontanus*, cum elogio ejus hiſtoriam martyrii breviter enarrante.

25. Fertur, S. Antoninus, veluti Divino Spiritu adflatus, ipſum pluribus ab hoc itinere, & navigatione ſuſcipienda deterruiſſe.

26. Tunes, ſeu Tunis duodecim paſſuum millibus Carthagine diſtat.

27. In Chronico ſuperius laudato, *primo ab Ordine, poſt a Chriſtiana fide defeciſſe*, dicitur.

28. Prima manu in Codice Ser-Ub. ſcriptum fuerat *viii. Idus Martias*, quomodo etiam legitur apud Leand. Alb. ſed manifeſto errore. In Cod. recentiori noſtrae Bibliothecae poſt verba illa: *Hoc fuit*, relinquitur integrae lineae ſpatium vacuum, & poſtea ſequitur, MCDLIX. omiſſis intermediis: 3. *Kal. April. prima ſexta feria poſt Paſcha Domini*. Jacobus Echard in Scriptoribus Ordin. Praed. Antonium noſtrum fidem Chriſti ejuraſſe dicit, *anno MCDLIX. octavo Idus April. feria ſexta poſt*, Quaſi modo, *quae etiam fuit ſexta menſis*. Quae Scriptorum varietas efficit, ut rem in medio relinquamus. Veroſimilior tamen videtur, quam ſequimur, Ser-Ubert. Cod. lectio, cui etiam Razius adſtipulatur.

Digitized by Google

ferre conatus eſt [29]. Qua ex re coepit paulatim reſipiſcere: cum in eo nil ſanum, nil cohaerens, nil rationi conſentaneum, & non niſi fabulas, & ineptias reperiſset. Sed cum nonnulli ex Italia mercatores eo applicuiſſent, fertur, ab eis quidnam novi adferrent, quaeſiiſſe: Cui cum inter alia narrarent, Sanctiſſimum Archiepiſcopum Antonium vita defunctum eſſe, ex eoque manifeſta ſigna ſanctitatis, & miracula fieri; illico perculſus animo immutatus eſt [30]: poenitentiaque ductus, coepit primum Uxorem, quam lege barbarica duxerat, a ſe rejicere, Officiumque Ordinis ſui ſingulis diebus dicere, eaque, quae ſecreto poterat, poenitentiae officia proſequi ſatagebat. Decreverat enim, palam exſpectato Rege, qui tum aberat [31], quod olim dixerat, revocare; & ad manifeſtam mortem, ac martyrium feſti-

---

29. Laudatus Echard Leandrum Albertum reprehendit, veluti indicet, *Alcoranum* ab Antonio *Italice redditum*. Quum F. Conſtantius dicat, ſolum eum curaſſe, ut ſibi Italice a quodam Arabice perito vulgari lingua Itala redderetur. Verum Leander Caſtilionenſis verba unice repraeſentat, quem puto cum praedicto F. Conſtantio omnino congruere.

30. Compilator Proceſſuum pro S. Antonini canonizatione, ex *quorumdam relatione* adjungit, Antonio S. Archiepiſcopum apparuiſſe, ab eoque graviter objurgatum, ad ſanam mentem rediiſſe: *apparente etiam illi (juxta quorumdam relationem) B. Antonio, ipſumque fortiter ſuper tam gravi peccato redarguente, motus ille intus, atque compunctus, ac fervore fidei caritate formatae accenſus, &c.* Sed, ut ſit de hac Sancti Viri apparitione; conſtans omnium opinio fuit, repentinam Antonii converſionem B. Archiepiſcopi meritis adſcribendam, & inter ejus praecipua miracula numerandam.

31. Laudatus Auctor & Proceſſuum, &c. Compilator nullam inter ejus converſionem, & publicam coram barbaro Rege Chriſti nominis confeſſionem moram interponit. Poſt enim mox relata verba ſtatim ſubjungit: *Sequenti die in publicum prodiens, ubi abnegaverat, iterum publice Chriſtum, & fidem ejus confeſſus fuit, ac revocavit penitus abnegationem illam, mortem non timens: & amicitiam Regis, quam contraxerat, & omnes mundanas proſperitates, quibus eum proſequi jam coeperat, & in poſterum majores pollicitas contemnens; iniqui Regis impio juſſu, a Mauris Saracenis indignantibus, & in eum lapidibus irruentibus, orans, & in Chriſti confeſſione perſiſtens, occiſus, glorioſum martyrium cum ſumma conſtantia conſummavit.* Sed Caſtilionenſi major habenda fides, qui ex oculati teſtis relatione rem deſcripſit, & cujus teſtimonii in his Proceſſibus imprimis habita eſt ratio.

Digitized by Google

feſtinare [32]. Qui cum adventaſſet, ille ut ſtrenuus miles Jeſu Chriſti, armatus omnibus Eccleſiae Sacramentis [33], aſſumtoque habitu ſui Ordinis, & abraſo capite cum corona intrepidus hilari vultu in coetum frequentiſſimum, ubi Rex aderat, ſubito prodiit: ait, ſe eſſe verum Chriſti cultorem, pro cujus fide mori paratus ſit; ſuamque priorem perfidiam, erroremque palam omnibus profitetur. Quem Rex admiratus, eo quod conſtantiſſime loqueretur, primo ut

32. Priſcis quidem Eccleſiae decretis ſancitum fuerat, ne quis ſe ultro Perſequentibus objiceret. Sed ea lege minime tenebantur, qui fidem ejuraverant. Hos enim S. Cyprianus volebat, aciem ultro repetere, ac bellum redintegrare, ut qui pro Tribunali Chriſtum abnegaverant, eo ipſo in loco ſcelus retractarent. & ibidem eum confiterentur. Idque in cauſſa fuit, ut idem S. Martyr ſcribit ad Antonianum, cur promiſcue pacem lapſis noluerit, nondum exſtincta perſecutione, laxari; ut ſcilicet publica potius coram Tyrannis confeſſione, & ſanguine ſuo, quam Sacerdotum abſolutione, admiſſum ſcelus eluerent: *Nam quum acies adhuc inter manus eſſet, & praelium glorioſi certaminis in perſecutione ferveret, toto hortatu, & pleno impetu militum vires fuerant excitandae; & maxime lapſorum mentes claſſico quodam noſtrae vocis animandae, ut poenitentiae viam non ſolum precibus, & lamentationibus ſequerentur, ſed (quoniam repetendi certaminis, & reparandae ſalutis dabatur occaſio) ad confeſſionis potius ardorem, & Martyrii gloriam noſtris increpiti vocibus provocarentur.* Quam S. Martyris voluntatem nemo Antonio noſtro melius implevit, qui *poenitentiae viam non ſolum precibus, & lamentationibus* ſequutus eſt, *ſed etiam ad confeſſionis ardorem, & Martyrii gloriam*, Patris & Magiſtri ſui Antonini *increpitus vocibus* adſpiravit.

33. Et hoc etiam ex antiqua Eccleſiae diſciplina, qua ſeſe Fideles ad imminens pro fide certamen Euchariſtiae ſuſceptione ſemper armare conſueverunt. Unde idem S. Cyprianus, quamvis in priori Concilio Carthaginenſi ſtatuiſſet, ut in Decii perſecutione lapſi agerent diu poenitentiam plenam, & ſi periculum infirmitatis urgeret, pacem ſub ictu mortis acciperent: poſtea tamen quum variis, ac frequentibus revelationibus intellexiſſet, aliam imminere perſecutionem, prioris Decreti ſeveritatem in altera Synodo inflexit; & eis, qui poenitentiam agere a primo lapſus ſui die non deſtiterant, pacem dari conſtituit: *Ut quos*, inquit, *excitamus*, & *hortamur ad praelium, non inermes, & nudos relinquamus, ſed protectione Corporis, & Sanguinis Chriſti muniamus. Et quum ad hoc fiat Euchariſtia, ut poſſit accipientibus eſſe tutela, quos tutos eſſe contra Adverſarium volumus, munimento Dominicae ſaturitatis armemus. Nam quomodo docemus, aut provocamus eos in confeſſione Nominis ſanguinem ſuum fundere, ſi eis militaturis Chriſti Sanguinem denegamus? aut quomodo ad Martyrii poculum idoneos facimus, ſi non eos prius ad bibendum in Eccleſia poculum Domini jure communicationis admittimus?* Epiſt. Synodic. int. Cyprianic. lviii. al. liv.

ut in fide Mahometti permaneret, multis verbis, additis etiam magnis pollicitationibus, hortatus eſt. Deinde cum vidit, hominem a ſententia dimoveri non poſſe, minis terroribuſque agere coepit. Ille contra graviſſimis ſententiis, magnaque adteſtatione dicebat Regi [34], oportere illum potius ad Dominum ac Redemtorem ſuum redire, caeleſteſque ac immortales divitias quaerere: ſimulque ut ſecum eam turbam, quae illum ſequebatur, in hanc viam vitae traheret [35], ſuadebat. Minas vero ejus ac mortem, qualiſcumque fuerit, forti & jam ad eam praeparato animo ſe contemnere adteſtabatur. Cumque multa in hanc ſententiam ultro citroque verba prolata eſſent; Rex tandem juſſit, illum, ut rectius ſibi conſuleret, ad carcerem duci: cauſſamque ad Praefectum, qui ejus ſectae tutandae primum locum tenet, rejecit. Ille vero cum traheretur, miſereque ab impiis, pugnis, alapis, graviſſimiſque vulneribus caederetur, ſemper in confeſſione & laude Nominis Chriſti omnia conſtanti & patienti animo tolerabat. Poſtridie vero ejus diei ad Praeſidem ductus, cum itidem inter ambulandum ſimili modo graviſſime caederetur, iſque ea vulnera hilare & patienter cum laude ſui Redemtoris admitteret; coepit Praeſes cum illo magnis pollicitationibus ſuaſionibuſque agere, ut in ſecta eorum, quam olim elegerat, permaneret: addebat, illum Regi gratiſſimum, ſi hoc fecerit [36], perpetuoque divitem, ac felicem fore. Sed cum intelligeret tandem [37] poſt minas etiam acerrimas, hominem a propoſito mutari [38] non poſſe; dato triduo, quo tranſacto illi moriendum eſſet, juſſit illum ad carcerem duci, ut interim, quid ſibi ſuaeque vitae conſulendum eſſet, intelligeret. Interea Viri Chriſtiani

34. Ex Apoſtata factus Apoſtolus.
35. In Edit. apud Leand. *traheret*.
36. Leand. *faceret*.
37. Leand. *jam poſt*.
38. Cod. rec. *mutare*.

ni agebant litteris (non enim fortaſſe adire illum licebat) hortabanturque, id quod non opus erat [39], ut a fide perfecta non divelleretur. Ex iis erat quidam Frater Conſtantius ab Inſula Cypro [40] oriundus, qui his omnibus, quae narrantur, adfuit, omniaque poſtea longiori Epiſtola in teſtimonium veritatis conſcripſit, quam nos pro arbitrio noſtro, amicorumque uſu [41] in Commentarii formam redegimus [42]. Aderat igitur jam dies dictus, quo illi, niſi mutaſſet ſententiam, moriendum erat. Is erat dies Jovis, quo Dominus noſter coenam cum Diſcipulis ſuis fecerat, quarto Idus Aprilis [43]: ducitur ad Praeſidem: quaerit ab eo Praeſes, quid ſententiae habeat. Ubi intelligit, eum nullo pacto immutatum, addicit morti, lapidibuſque obrui jubet. Magno igitur tumultu raptus ad locum Martyrii aſſidue magnificabat Nomen Domini. Cumque intelligeret, ſe jam morti proximum, exuens ſe habitum Ordinis ſui, illum Lictoribus obtulit dicens: *Servate hunc, ne ſanguine infi-*

39. Leand. *non oportebat*.
40. Ita in utroque Cod. MS. & apud Leand. Uti etiam ſupra in iiſdem Codd. *Conſtantii Cyprii*. Unde non parum ambigo, an probanda ſit Echardi noſtri conjectura in Cod. Regio leg. *Capri*; an potius ex oſcitantia Scriptoris *a* pro *y* in eum Cod. inrepſerit.
41. Leand. *juſſu*.
42. Inde eſt, cur hujus Commentarii frequentia ſint exemplaria: Epiſtola vero pene interciderit. Neque in Proceſſibus D. Antonini, neque in Chronico noſtro Epiſtolae F. Conſtantii ulla ſit mentio, ſed ſolum Franciſci Caſtilionenſis Hiſtoriae.
43. Si tertio Kal. April. fidem abnegavit, & quatuor menſibus in apoſtaſia vixit: a prima ejus converſione ad publicam hanc admiſſi ſceleris retractationem plures menſes interceſſerunt. Ceterum hinc emendandus eſt error, qui in Ser-Ubertini Cod. titulo ſuperius eſt adnotatus. Anno enim 1459. feria quinta in Coena Domini in vivis adhuc erat S. Antoninus, qui eo anno die ſecunda Maii, vigilia Adſcenſionis Domini, vivere deſiit. Anno ergo ſequenti, quo eadem feria quinta in iv. Id. April. incidit, paſſus Antonius eſt. Uti etiam conſtat ex inſcriptione marmorea Ripulis ad ejus Sepulcrum poſita.

D. MARTYRIS. ANTONII. RIPULENSIS. CORPUS. PRAED. ORD.
QUIESCIT. HIC.
TUNETIUM. PASS. ANNO. 1450.

ed by Google

inficiatur [44]. *Nam ſi illum illaeſum Chriſtianis dederitis, magnam pro eo mercedem recipietis*. Non deerant interim Viri maligni, qui cum Italam [45] linguam non ignorarent, eum a ſancto propoſito avertere conarentur. Ille autem firmus, ſtabilituſque [46] in fide perfecta, mutari non poterat. At ubi jam jam [47] mortem imminere conſpexit: *concedite*, inquit, *& date mihi paululum ſpatii, ut orem*. Moxque poſitis genibus, elevatiſque ad caelum manibus ad Orientem verſus [48] coepit magno ſpiritus fervore orare. Cumque orationi intentus, & quaſi ad caelum raptus immobilis permaneret, coeperunt execrabiles impii Regis Miniſtri, magno in eum impetu facto, partim ſaxis [49], partim gladiis diſtrictis eum confodere. Incredibile narratu eſt, quae fuerit in Martyre Chriſti conſtantia. Nemo fuit, qui ejus vocem, aut querelam ab ejus ore prolatam audierit: Nemo, qui illum unquam in aliquam partem flecti, aut

d re-

---

44. Verendum non erat, ut Praed. *habitus* ſanguine Martyris inficeretur. Quid enim glorioſius? Sed verebatur Antonius, ne Sacra veſtis ludibrio Barbaris eſſet, & in profanos eorum uſus converteretur. In Actis S. Cypriani Proconſularibus legitur, quod S. Martyr *in agrum Sexti productus, ibi ſe lacerna byrro exſpoliavit, & genu in terra flexit, & in orationem ſe Domino proſtravit. Et quum ſe Dalmatica exſpoliaviſſet, & Diaconibus tradidiſſet, in linea ſtetit, & coepit Spiculatorem ſuſtinere*. Quae noſter Antonius circa eadem loca neci pro Chriſto traditus, imitatus eſt. Et perfectior eſſet ſimilitudo, ſi lacerna byrrus, & Dalmatica, uti Baronio placet, veſtes fuiſſent Epiſcoporum ſacrae.
45. Leand. *Italicam*.
46. Leand. *ſtabiliſque*.
47. Leand. *jam mortem*.
48. Ita in Actis S. Pionii legitur, quod *ad Orientem oculis, animoque converſis .... tacita, ut bene quieſceret, Deum ſuum oratione poſcebat*. De antiquo hoc Chriſtianorum ritu orandi verſus Orientem, quem S. Baſilius lib. de Sp. S. Apoſtolicis traditionibus adcenſet, videndi S. Johannes Dam. lib. iv. cap. xii. & S. Thomas 2. 2. Quaeſt. lxxxv. Ar. 3. ad 3. ubi docet, hunc morem *ſecundum quamdam decentiam* ſuo adhuc tempore fuiſſe ſervatum; variaſque ejusdem ritus rationes adfert ex Damaſceno loco citato deſumtas.
49. In Cod. Ser-Ubertin. deeſt, *partim ſaxis*, quod in ora Cod. rec. adſcriptum eſt: in Edit. vero ap. Leand. *partim lapidibus*.

reflecti 50, aut magnorum ictus lapidum vitare conſpexerit. Cumque nullis omnino vinculis teneretur, aeque ac ſi clavis confixus eſſet, tantiſper rectus ſtabiliſque perduravit, donec magnis vulneribus, gravibuſque imprimis lapidum ictibus oppreſſus occubuit: ſicque glorioſum pro Chriſto martyrium conſummavit. Impii vero ac deteſtabiles Miniſtri iniquitatis, magna vi lignorum congeſta, ſacrum Martyris Corpus immiſſo igne cremare conabantur. Sed plus poteſt verbum Domini: *Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia*. Fuit id Sacratiſſimum Corpus diu in igne, fuit magnis flammarum globis undique obſitum; non tamen poſtquam inde eductum eſt, in ejus capillis capitis aut barbae vis ignis apparuit 51, ut impleretur in eo verbum Domini, quod

---

50. Similem in Tyrio quodam Martyre conſtantiam miratur, pluribuſque extollit Euſebius H. E. lib. viii. cap. vii. Euſebii verba adlexere libet, ut magis conſtet, recentem hunc Martyrem veterum exempla Martyrum ſuſcitaſſe, & uno eodemque fuiſſe ſpiritu inſtructum: Καταπλαγῆναι δ' ἦν τὴν ἐπὶ τούτοις ἀπτόητον τῶν ἱερῶν ἐκείνων καρτερίαν, καὶ τὴν ἐν σώμασι νέοις βεβηκυῖαν καὶ ἀδιάτρεπτον ἔνστασιν. ἑώρας γοῦν ἡλικίαν οὐδ' ὅλων ἐτῶν εἴκοσι, δίχα δεσμῶν ἑστῶτος νέου, καὶ τὰς μὲν χεῖρας ἐκπεπλῶντος εἰς σταυροῦ τύπον· ἀκαταπλήκτῳ δὲ καὶ ἀτρεμεῖ διανοίᾳ ταῖς πρὸς τὸ θεῖον σχολαίτατα τεταμένου λιταῖς, μηδ' ὅλως τε μεθισταμένου μηδ' ἀποκλίνοντός ποι τοῦ ἔνθα εἱστήκει τόπου· ἄρκτων καὶ παρδάλεων θυμοῦ καὶ θανάτου πνεόντων, καὶ σχεδὸν αὐτῆς καθαπτομένων αὐτοῦ τῆς σαρκός. *Mirari tunc licebat intrepidam erga haec Sanctorum conſtantiam, & ſtabilem, atque inconcuſſam in teneris corporibus animi fortitudinem. Quippe vidiſſes tunc adoleſcentulum, vix dum viceſimum aetatis annum ingreſſum, abſque vinculis ſtantem: & manibus in crucis formam expanſis, firmoque & impavido animo intentiſſime Deo ſupplicantem; nec ab eo, in quo ſteterat loco recedentem, aut ullatenus declinantem: cum interim Urſi, & Pardi furorem, ac mortem anhelitu ipſo ſpirantes, membra illius pene jam morſibus invaderent.*

51. Sicuti Antonius veterum in ſemetipſo exempla virtutum, ita Deus antiqua circa ipſum Martyrum miracula demonſtravit. Ita enim Polycarpi corpus flamma reverita eſt, cujus miraculi Eccleſiam Smyrnenſem teſtem habemus locupletiſſimam: Μεγάλης δὲ ἐκλαμψάσης φλογὸς, θαῦμα μέγα εἴδομεν, οἷς ἰδεῖν ἐδόθη· οἳ καὶ ἐτηρήθημεν, εἰς τὸ ἀναγγεῖλαι τοῖς λοιποῖς τὰ γενόμενα. Τὸ γὰρ πῦρ καμάρας εἶδος ποιῆσαν ὥσπερ ὀθόνη πλοίου ὑπὸ πνεύματος πληρουμένη, κύκλῳ περιετείχισε τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος· καὶ ἦν μέσον οὐχ ὡς σὰρξ καιομένη, ἀλλ' ὡς ἄρτος ὀπτώμενος, ἢ ὡς χρυσὸς καὶ ἄργυρος ἐν καμίνῳ πυρούμενος· καὶ γὰρ εὐωδίας τοσαύτης ἀντελαβόμεθα, ὡς λιβανωτοῦ πνέοντος, ἢ ἄλλου τινὸς τῶν τιμίων ἀρωμάτων. Πέρας οὖν ἰδόντες οἱ ἄνομοι, μὴ δυνάμενον αὐτοῦ τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ πυρὸς δαπανηθῆναι, ἐκέλευσαν προσελθόντα αὐτῷ κομφέκτορα παραβῦσαι ξιφίδιον. &c. *Quum vero ingens flamma emicaſſet, grande miraculum vidimus, quibus*

quod dixit in Evangelio: *Capillus de capite veſtro non peribit*. Non contenti autem tam magno ſupplicio, nec contumelia exſaturati ſceleſtiſſimi Miniſtri, majori Sacrum Corpus ignominia dehoneſtare concertant [52]. Nam id ſic lacerum [53], foedatumque, ac deforme per quemlibet locum in Civitate celebrem undique diſtractum in teterrimam tandem cloacam projiciunt. A quo loco immundiſſimo poſtea opera Chriſtianorum, non pauca ſoluta pecunia, extractum eſt. Cumque ſordes illius Sacri Corporis aqua ſolum abſterſae eſſent, tantus fuit in eo odor ſuaviſſimus, ut ſtupor non parvus omnes caperet: unde is odor tam ſuavis, abſterſis nuper ab eodem [54] ſordibus, oriretur [55]. Tandem a Fidelibus curatum omni diligentia, pieque, atque honeſtiſſime in arcula conditum, in Eccleſia poſtremo Januenſium, quae in eadem Civitate Carthaginis ſita eſt, ſub pedibus Crucifixi ſepultum

 eſt.

---

bus ſpectare conceſſum fuit, qui & ideo reſervati ſumus, ut aliis, quae contigerunt, annunciaremus. Ignis enim fornicis ſpeciem praebens, tamquam navis velum a vento repletum, atque ſinuatum, undique circumdedit Martyris corpus; quod quidem in medio poſitum, non ut caro aſſa videbatur, ſed veluti panis coctus, vel ſicuti aurum & argentum in fornace candens. Tantam quippe fragrantiam odorabamus, ac ſi thus, aut aliud quoddam pretioſorum aromatum oluiſſet. Tandem igitur cernentes improbi, corpus ipſius ab igne non poſſe conſumi, juſſerunt confectorem propius accedere, pugionemque capulo tenus abdere, &c. In Actis quoque S. Pionii, qui Martyrium per ignem conſummavit, ſimile occurrit Divinae virtutis indicium: *Coronae quoque ejus Deus omnipotens oſtendit indicium. Subito namque illi, quos illuc aut miſericordia, aut videndi cura conduxerat, tale corpus Pionii viderunt, ut addita ſibi membra poſſent credi. Habebat erectas aures, meliores crines, barbam florentem, atque ita erat omni membrorum mole compoſitus, ut juvenis crederetur. Et corpus poſt ignem quaſi in minorem aetatem redactum oſtenderet & illius meritum, & reſurrectionis exemplum.*

52. In Edit. *concertarunt*.

53. In Edit. *laceratum*.

54. In Edit. *ab eo*.

55. Ita ſupra Eccleſia Smyrnenſis de S. Polycarpo: Καὶ γὰρ εὐωδίας τοσαύτης ἀντελαβόμεθα, ὡς λιβανωτοῦ πνέοντος, ἢ ἄλλου τινὸς τῶν τιμίων ἀρωμάτων. Vel, ut habet vetus editio Uſſeriana: *Odor etiam thuris, aut myrrhae, aut pretioſi alicujus unguenti, tractum nidorem totius fugabat incendii*. Et Eccleſia Lugdunenſis de ſuis Martyribus: Τὴν εὐωδίαν ὀδωδότες ἅμα τοῦ Χριστοῦ ὥστε ἐνίους δόξαι καὶ μύρῳ κοσμικῷ κεχρῖσθαι αὐτούς. *Ad haec ſuavem Chriſti odorem ſpirantes, ita ut nonnulli terreno eos unguento delibutos putarent.*

eſt. Is enim adhuc vivens eum ſibi ſepulturae locum delegerat. Nec multo poſt coepit Dominus per Martyrem ſuum Antonium non pauca ſigna & miracula in teſtimonium tantae virtutis oſtendere [56]: habeturque adhuc a Fidelibus, qui illic habitant in honore, & veneratione non pauca. Quin & quod ipſe a Domino Bonjoanne [57] Jamfigliazio Cive noſtro, Viro ſane nobili, genere [58], opibuſque, & maritimis laudibus glorioſo accepi, non eſt praetermittendum. Ipſe enim & alias ſaepius antea mercaturae gratia, & non multo poſt obitum hujus Beati Martyris eo ſe contulerat. Dumque ibi aliquot dies moram traheret, accidit, ut nonnulli ex illis Infidelibus e portu in altum magna cum caeli & maris tranquillitate ſolverent: nec multo poſt in eumdem portum acti graviſſima tempeſtate redirent. Quam rem admiratus hic noſter Civis, quaeſivit a quodam ſibi familiari, qui unus erat ex iis, qui in ea navi fuerant, quid cauſſae eſſet, ob quam tam cito remeaſſent, & quae fuiſſet illa maris vexatio, cum nuſquam niſi tranquillitas undique caelo marique eo die apparuiſſet. Cui ille reſpondit: neſcire ſe prorſus unde id factum eſſet. Verum ne uſquam [59] hoc proferret, admonuit: hanc fuiſſe eorum, qui in navi fuerant opinionem, eam tempeſtatem mariſque motum ea de cauſſa illis exortum eſſe, quod cum arenam ſaxaque in navim inferrent, ut facilioris navigationis cauſſa fieri conſuevit, aliquot ex illis lapidibus, quibus Vir ſanctus percuſſus fuerat, ſe importaſſe arbi-

56. De his miraculis actum in Proceſſibus pro canonizatione D. Antonini, & Teſtes ad examen vocati, ut habet ſaepius laudatus eorumdem Proceſſuum Compilator: *Cujus Corpus etiam in cloaca cum ſuavi odore fuit a Jeſu Chriſto mirabiliter conſervatum, & a Januenſibus fidelibus mercatoribus inde Januam tranſlatum claret miraculis multis. De hoc facto, & Martyrio, & miraculis D. Franciſcus Caſtellionen. hiſtoriam ſcripſit latius omnia continentem, &c.* Vide ſupra in Praefat.

57. Cod. Ser-Ubert. *Bonzanno* Leand. *Borzanno*.

58. Eſt hodieque Florentiae Jamfiliaziorum inter nobiliores Urbis familias.

59. In Edit. apud Leand. *nuſquam*.

Digitized by Google

arbitrabantur. Cumque aſpera gravique procella ſubito exorta premerentur, poenitentia ducti coeperunt inter ſe ſcelus, quod perpetraverant, & agnoſcere & profiteri: ſicque veriti, ne in interitum abirent, non progredi quo inſtituerant, ſed in portum redire [60] decrevere: eaque de cauſſa in eorum etiam ſaevis animis, aliorumque, qui id acceperant, ortus eſt timor non parvus, & BEATI MARTYRIS REVERENTIA [61].

Hoc ego ſane Martyrium non impar, nec minori laude dignum cenſendum eſſe arbitror, quam martyria multa eorum, qui ab Eccleſia celebres habentur, magnaque veneratione coluntur. Nam hic primo ſui criminis conſcientia ductus, quod impie perpetraverat, poenitentia correxit. Deinde magna conſtantia, & erecto animo ſe haud [62] incerto Martyrio, & manifeſtae morti objecit, diuque in ea electione conſilii, & exſpectatione ſupplicii [63] perduravit. Nullis denique ſuaſionum blandiciis pollicitationibuſve, nullo praeſentis mortis timore perterritus ab incoepto abduci potuit. Genus autem mortis acerbum ſane, & ſimile aliquid quod

60. In Edit. deeſt, *redire*.

61. Tota haec autem narratio non magis miranda, vel incredibilis, quam quod S. Auguſtinus narrat Serm. novae Edition. cccxxiii. alias 32. de diverſis, de lapide quo ictus eſt S. Stephanus, qui Anconam delatus innumeris miraculis coruſcavit: *Seiunt enim multi, quanta miracula in iſta Civitate* (Anconae) *fiant. Et audite quod miremini.... Quid ad nos fama pertulerit, non taecbo Caritati veſtrae. Quando lapidabatur S.Stephanus, aliqui etiam innocentes, & maxime de iis, qui in Chriſtum crediderant, eircumſtabant: dicitur lapis veniſſe in cubitum, & excuſſus inde veniſſe ante quemdam Religioſum: Tulit illum, & ſervavit. Homo erat de navigantibus, ſors navigationis adtulit illum ad litus Anconae, & revelatum eſt illi, ibi debere reponi lapidem illum. Ille obedivit revelationi, & fecit quod juſſum eſt. Ex illo coepit eſſe ibi Memoria S. Stephani, & rumor erat, quia brachium S. Stephani ibi eſt, neſcientibus hominibus quid contigiſſet...... Sed qui ſciunt, quae ibi miracula fiant, ipſi nos doceant.* Quae heic S. Auguſtin. ex fama, & vulgari traditione refert, in dubium forſitan ſeveriores Critici revocabunt. Attamen ejuſmodi lapidem Anconae fuiſſe, & per eum Deum miracula perpetraſſe, quis ſapiens prudenſve negaverit?

62. Corrupte in Edit. *aut incerto Martyrio, aut, &c.*

63. In Edit. deeſt, *ſupplicii*.

quod de Beato Stephano Protomartyre legitur; & tam fortiter generoſeque ab eo ſuſceptum, UT STABILI PERPETUAQUE MEMORIA MERITO CELEBRARI, ET A FIDELIBUS PIE COLI OPORTERE, JUDICEMUS. Nam quem Deus juſtificavit, idque non levibus ſignis atteſtatus eſt; quonam pacto poterit quis dicere, EUM SANCTORUM MARTYRUM COLLEGIO NON ESSE ADSCRIBENDUM? Quin ea de cauſſa id ego Martyrium glorioſum, & majori quadam laude dignum eſſe abitror, quod [64] ea contigit tempeſtate, qua raro admodum tale aliquid fieri adſuevit, qua etiam plerique omnes magis quietam cum voluptate vitam, quam Martyrium appetere videntur. Felicior ſane ſuperior aetas; felicior, inquam, felicitate vera, ac caeleſti, in qua frequenti victoria Sancti Martyres coronabantur. Erat enim eorum tanta fides, tantumque in paſſione meritum, ut pro multis populis, magniſque civitatibus delictorum & calamitatum imminentium deprecationem & veniam mererentur; ut pacem ſalutemque Urbibus, quod de beata Lucia atque Agatha legitur, impetrarent. Quando igitur aliquid tale noſtris temporibus fieri contigerit, quale fuit id, quod in BEATO MARTYRE ANTONIO nuper narravimus, id magna imprimis veneratione, ſummoque honore [65], omni certe amoris ac caritatis affectu ample-

64. In Edit. *quo*.

65. Seraphinus Razius Hiſtoriam hanc Italice verſam his verbis concludit: *Nè dee alcuno maravigliarſi, che queſto Beato prima rinnegaſſe Criſto; perocchè eziandio San Pietro l'iſteſſo peccato, e forſe maggiore fece; ed a San Marcellino Papa ancora il medeſimo addivenne, il quale per timore della morte offerì lo incenſo agl' Idoli, ma poi pentitoſi del ſuo errore, volontariamente andò al Martirio, e dalla Chieſa fra i Santi Martiri è annoverato*. Sed Marcellini lapſus commentitius. Melius Caſti, & Aemilii adduxiſſet exemplum, de quibus in libro de Lapſis ita loquitur S. Cyprianus: *Sic hic Caſto & Aemilio aliquando Dominus ignovit: Sic in prima congreſſione devictos, victores in ſecundo praelio reddidit, ut fortiores ignibus fierent, qui ignibus ante ceſſiſſent: & unde ſuperati eſſent, inde ſuperarent. Deprecabantur illi non lacrymarum miſeratione, ſed vulnerum; nec ſola lamentabili voce, ſed laceratione corporis & dolore: Manabat pro fletibus ſanguis, & pro lacrymis cruor ſemiuſtulatis viſceribus defluebat*. Neque illis prior lapſus

plectendum eſſe [66], omnium bonorum, ac ſapientum judicio dicendum erit [67]. Amen.

EPI-

---

lapſus obſtitit, quominus uti cæteri Martyres anniverſaria ſollennitate celebrarentur, uti conſtat ex pervetuſto Kalendario Eccleſiae Carthagin. xi. Kal. Junii, & ex S. Auguſtino, qui *in* eorum *die natali* ſermonem habuit novae Edition. cclxxxv. ubi poſtquam de Petri negatione, & converſione diſſeruit, ſubjungit: *Tale aliquid factum eſſe arbitror etiam in his Martyribus Sanctis, Caſto & Aemilio, quorum diem hodie celebramus, &c.*

66. In Edit. *eſt*.

67. His Caſtilionenſis verbis haec adjicit Leander Albertus: *Haec igitur geſta Antonii idem Franciſcus Caſtilio affirmat, ſe a quodam Heremita, quum adhuc eſſet juvenis in Sancto Marco audiviſſe circa annum Domini MCDLXI. Qui fuerat praeſens, quando lapidibus obrutus fuit, & ejus confeſſionem audivit, ac ultimo cum ceteris Chriſtianis eum tradidit ſepulturae*. Hic Eremita alius non eſt a F. Conſtantio Cyprio, *de Eremitarum*, ut ipſe ait, *Societate F. Petri de Piſis*. A quo tamen ſe Martyris hujus hiſtoriam audiviſſe Franciſcus Caſtilionenſis minime adfirmat: ſed ex literis accepiſſe ad Fratres Praedicatores datis, quibus laudatus Conſtantius res geſtas complexus eſt. Idem tamen, quod Leand. Albertus memoriae prodidit Gerardus Johannes Voſſius de Hiſtoricis Latin. lib. iii. cap. viii. *Atque haec ex Conſtantii Cyprii, qui praeſens adfuerat, & ore, & epiſtola ſe hauſiſſe, Caſtilionius profitetur*.

EPISTOLA[68]
CARDINALIS PAPIENSIS[69]
AD[70]
FRANCISCUM CASTILIONENSEM
PRESBYTERUM[71],

Commendantis Martyrium Antonianum, & hortantis [72] *ad Veteres Martyrum Hiſtorias digniori ſtylo reparandas* [73].

JACOBUS CARDINALIS SANCTI CHRYSOGONI,

FRANCISCO[74] CASTILIONENSI PRESBYTERO[75].

SAL.

ANtonianum Martyrium, quod miſiſti ad me, magna dulcedine ſenſus omnes complevit. Etenim grande eſt, & mirabile, & his tepentibus ſeculis inauditum. Refertur etiam a te eo genere orationis, ut non majori fide tormenta ille ſubierit, quam tu ſpiritu ea expreſſeris. Feciſti rem conſentaneam Sacerdoti, pla-

68. Cod. rec. *Reverendiſſimi Domini Jacobi*.
69. Doctiſſimi hujus Cardinalis elogium, & opera, quibus literariam Rempublicam locupletavit: Videſis apud Gerardum Johan. Voſſium lib. iii. de Hiſtoricis Latin. cap. viii.
70. Cod. rec. *Dom.*
71. Cod. rec. *ac Canonicum Florentinum*.
72. Cod. rec. *hortantiſque eum*.
73. Cod. rec. *pro communiori utilitate, & conſolatione*.
74. Cod. rec. *ſuo*.
75. Cod. rec. *Et Canonico Florentino S. P. D.*

Digitized by Google

placitam Deo, & quae nobis exemplo eſſe poſſit, ſi non ad eadem ſuſcipienda, at ad toleranda patientius, quae contra carnem nos premunt. Habeo pio huic officio gratias quas poſſum: quae vero debentur, referat ille, cujus gloriae hujus ſcribendi labor inſervit. Hortor, capeſſas alia, neque hic finem induſtriae facias: Malis autem, noſtra hujusmodi perſequi, quam involvi Gentilibus, in quibus ſine fructu defatigatio multa eſt. Noſti, quanta Sanctorum Martyria legat Eccleſia [76], quam grande de his circumferatur Volumen [77], rariorem illa fidem videntur habere, quod minus diſerte ſunt ſcripta: Annotantium caritas praeſenti magis officio ſatisfecit, quam Poſteritati [78]. Quod elegans legitur, hoc & factum creditur, pro deliris inconcinna habentur [79]. Nec tamen hujus faſtidii tam liber indiſertus cauſſa eſt, quam noſtra indevotio [80], cum non verum in verbis amemus, ſed verba. Cuperem ergo, plenum hoc religionis opus [81] ſuſcipi a te, & pretioſas mortes vendicari in lucem, quae etſi coronas ſuas apud ſummum Retributorem acceperint, nullius noſtrae laudis indigae; non tamen ad praeparandas noſtras tantum incitamenti videntur afferre.

e re.

76. De antiqua Paſſiones & acta Martyrum tum privatim, tum in publicis Chriſtianorum coetibus legendi conſuetudine; videſis P. Ruinarti Praefat. general. in Acta Martyr. §. 1.

77. De antiquis Paſſionum Martyrum Collectionibus agit eodem loco idem Cl. Auctor. De qua vero heic loquatur doctiſſimus Cardinalis; non mihi conſtat.

78. Inſulſa eſt & riſu digna illorum devotio, qui Sanctis decus & honorem fictis miraculis, & fabulis quaerunt.

79. Inelegans frigidaque narratio, & nullas hiſtoriae leges ſervans facile fidem amittit, niſi ſe nativa quadam ſimplicitate tuetur. Contra nimium elegantiarum & artis ſtudium Lectorem facile in ſuſpicionem adducit. Media itaque via incedendum.

80. Attamen indiſertum librum, & fabulis refertum quis ſine faſtidio, & devoto animo legat?

81. Ceraunium Epiſcopum Pariſienſem, qui ſeculo vii. ineunte floruit, VVarnaharius Lingonenſis Eccleſiae Archidiaconus Euſebio Caeſarienſi comparat, quod *Sanctorum Martyrum Geſta* PRO AMORE RELIGIONIS *congregare in Urbe Pariſiaca devotus intenderet*.

re. Cogita in hoc quaeſo, & attende pariter, quanta hic merces, quanta gratia, quam diuturna famae & nominis eſſe poſſit propagatio. Eſt tibi aetas ad hanc curam idonea, eſt perſeverans ingenium, ſunt literae cultae & faciles, eſt denique alieno labore jam res praeparata, ut id tantum tui officii videatur, illuſtrare obſcura, laxa reſtringere, prave dicta corrigere, & in eam formam ſtatuere, quae animo pariter & auribus faciat ſatis [82]. Conarer, ſi minus ad levandam inopiam tuam ſubveniret manus potentium; meam, quantulacumque eſt, Bovi trituranti porrigere. Quid ergo de toto hoc genere & putes, & velis, & poſſis, pro tuo in religionem ſtudio, ſcribe ad me. Nam quod de negligentia Praeſulum defles multiplicantium ſine delectu Sacerdotes, dolendum id quidem eſt: quum & propterea frigeſcat fides, & honor Sacerdotii cadat, ac, quod lamentabilius eſt, una ignorantiae jactura & eorum qui regunt, & eorum qui reguntur, animae pereant. Sed quid agas, Franciſce, ubi & vetuſtate roboratum jam malum eſt, & ſine commotione Eccleſiae admoveri ſecuris non poteſt [83]. Precemur bona Proximis noſtris, & nobis: idque agamus, ut ſi non agunt alii quod expedit; nos praeſtemus Deo quod poſſumus [84]. Bene vale. Romae. D. xxv. Januar. 1469.

EPI-

82. Id operis, quod Caſtilionenſi Eminentiſs. Cardinalis injungit, Viris eruditis immenſis laboribus ſtetit. Difficultatem operis Caſtilionenſis praevid t, & pluribus ſequenti Epiſtola, qua huic reſpondit, exaggeravit.

83. Vid. S. Auguſtin. lib. 3. cont. Epiſt. Parmen ani cap. 1. & ſeqq.

84. *Quid agimus, cum ita improborum multitudine premimur, ut judicium noſtrum in aliqua coërcitione non poſſimus exercere?* Auferte, *inquit* (1. Cor. 5. 13.) malum ex vobis ipſis: *ideſt; Si non poteſtis auferre malum ex medio veſtrum, ipſum malum auferte ex vobis ipſis*. S. Auguſtinus loco cit. cap. 2. num. 15.

EPISTOLA
D. FRANCISCI CASTILIONENSIS
A D[85]
CARDINALEM PAPIENSEM,
In qua pulchre ſe eximit ab injuncto*[86] *Martyrum opere.

REVERENDISSIMO DOMINO[87]
JACOBO CARDINALI PAPIENSI,
FRANCISCUS CASTILIONENSIS PRESBYTER
S. P. D.

HUmaniſſimas, ac diſertiſſimas literas, manuque propria conſcriptas, abs te, Reverendiſſime Domine, nuper accepi, quibus Antonianum Martyrium cum Epiſtola noſtra te accepiſſe oſtendis: laudaſti officium meum verbis ampliſſimis: egiſti pro parvulo munuſculo gratias ingentes: feciſti, ut res minima magna eſſe videretur. Collegiſti omnes locos, quibus perſuaſio fieri poſſit, ut id, ad quod me hortaris, magno animo, & cum fiducia aggrediar. Velles enim, ut Martyria, Vitaſque Sanctorum, qui habentur in Eccleſia, quae minus eleganter ſcripta ſunt, denuo aliquo faciliori, ne dixerim, diſertiori ſtilo, quod in me non eſt, illuſtrarem. Ad quod opus perficiendum, utinam tam mihi facultas & tempus daretur, quam animi ſtudium & voluntas praeſto eſſet. Sed neque ad rem tantam, tamque dignam par mihi eſt dicendi copia: neque, ſi id adſit, per vitae & multarum rerum agendarum ſollicitudines praeſtare queam. Neſcis, quot quantiſqne incommodis & perturbationibus

85. Cod. rec. *Jacobum*
86. Cod. rec. *ſibi Martyrum vitas ſcribendi opere.*
87. In Cod. rec. geminatur *D. D.*

Digitized by Google

nibus undique premar, nullum datur reſpirandi tempus, nedum ad ſtudia literarum, & ad conſcribendum aliquid locus praeſtetur. Primum omnium in ea ſum Eccleſia conſtitutus, in qua magna pars diei circa divina officia, exequias, & Anniverſaria Mortuorum conſumenda ſit. Habeo, ut nuper ad te ſcripſi, curam ſeptem Pupillorum, qui ſunt etiam ὀρφανοτέκνα, utroque parente orbati, quorum major natu undecim annos natus eſt, omniſque totius eorum domus ſollicitudo a re maxima uſque ad minimam mihi ſuſcipienda eſt. Habent ſatis amplum patrimonium, & fundorum magnam copiam: haec omnia mihi curanda ſunt; praeter ſollicitudinem tenellarum aetatum, quae me die noctuque excruciat, & ſub noctem cura recurſat, ne quid eis adverſi eveniat circa valetudinem, nequid puerilis infantia maculetur pravitate morum. Scio enim id eſſe veriſſimum quod ab Horatio dictum eſt:

Quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem
Teſta diu . . . . . .

Veniunt & ad me quotidie duo treſue ad ſummum adoleſcentes, ut aliquid Graecarum literarum eis impertiar, qui ut darem accedendi locum, & breve temporis momentum eis condonarem, ſummis precibus; & Amicorum rogatu a me extorſerunt; non quod id quod ſcio, quantumcumque eſt, non libenter, & ſine invidia communicem, ſed quia tot rebus agendis non datur perficiendi cujuſque operis locus. Premit me praeterea doctrinae ſitis, & ſcientiae, humanarumque artium deſiderium, quarum ſtudio propter haec incommoda tanto cum dolore animi careo, ut narrari nequeat; quum in dies ob tot tantaſque ſollicitudines ſentiam, id continue minui, quod augeri vellem. Sed & res ipſa, quam proponis, non tam facilis eſt, nec ita ſe nobis offert, ut ſine ſudore perfici queat. Novi ego magna ingenia etiam noſtris temporibus admodum erudita, & ad dicendum exercitata; nemo tamen eſt, qui velit praeter Epiſtolas quaſdam, aut brevia Epigrammata ſcribere. Si quod opus longioris labo-

ris,

Digitized by Google

ris, aut hiſtoria ſuſcipienda eſt, omnes aufugiunt, nuſquam ſe alto mari credere audent [88]. Video etiam, Majores noſtros Eccleſiae principes hoc idem ſervaſſe. Siqui docti, aut diſerti fuere, ſuſcepere ſinguli ſingulas duaſve ad ſummum ſanctorum Vitas. Scripſit Athanaſius Antonii Vitam, Gregorius Nazianzenus Baſilii, Gregorius Papa Benedicti, Severus Martini, Paulinus Ambroſii, Ambroſius ipſe Beatae Agnetis, ac Vitalis & Agricolae, Hieronymus Pauli Eremitae, & Hilarionis, ſimulque de Monacho captivo breve quid, elegans tamen, ut Hieronymi dulcedinem ſapiat. Neque id eos feciſſe dixerim, quod non potuiſſent majora praeſtare, ſi voluiſſent. Scripſit Ambroſius multa volumina de rebus variis, hoc idem fecit Hieronymus, & uterque Gregorius, quos nuper nominavi. Potuiſſent Sanctorum Martyrum palmas diſerte & eleganter conſcribere, ſat ſcio; tanta erat in eis doctrina, tanta facundia, ut facile eas cum magna hominum laude & gratia proſequi potuiſſent: erat etiam opus dignum omni pietate, ac caeleſti retributione refertum. Sed ni fallor, ut quiſque doctiſſimus eſt, ita ea proferre audet, quae maxime novit, quaeque certiſſimis veriſſimiſque teſtimoniis rata eſſe conſpexerit. Multa ſcripta ſunt Sanctorum Martyria incertis Auctoribus, ut noſti, quae nullam temporis, aut Hiſtoriae legem retinent; nil in ſe habent praeter inſulſam

 quam-

88. Ad hoc munus Hiſtorici ſuſcipiendum lib. 1. de Leg. Ciceronem Atticus adhortabatur: *Poſtulatur a te jamdiu, vel flagitatur potius hiſtoria*. Cui Tullius reſpondit, ſe morem ei libenter geſſurum, ſi tempore abundaret, & otio: *Intelligo equidem, a me iſtum laborem jamdiu poſtulari Attice, quem non recuſarem, ſi mihi ullum tribueretur vacuum tempus, & liberum: neque enim occupata opera, neque impedito animo res tanta ſuſcipi poteſt: utrumque opus eſt & cura vacare, & negotio*. Sed, quum ad alia permulta ſcribenda Ciceroni tempus non deeſſet, idque illi Atticus oppoſuiſſet: *Quid ad cetera quae ſcripſiſti plura, quam quiſque e noſtris, quod tibi tandem tempus vacuum fuit conceſſum?* aliam eſſe reſpondit aliarum lucubrationum, aliam ſcribendae hiſtoriae rationem: *Subſiciva incurrunt tempora quaedam, quae ego perire non patior, ut ſi qui dies ad ruſticandum dati ſint, ad eorum numerum accommodentur quae ſcribimus. Hiſtoria vero nec inſtitui poteſt niſi praeparato otio, nec exiguo tempore abſolvi*.

quamdam pietatem, quae magnam fidem a Lectore poſtulare videatur; quae ſiquis in aliquem narrationis ordinem redigere velit, non poſſit; & quod primum eſt in Hiſtoria, majorem quam antea fidem habitura non ſint. Multa ſunt apocrypha, ut noſti, & pleraque omnia, hoc eſt, abſcondita a facie Eccleſiae, & non approbata [89]. Multa etiam ſunt, quae a Doctoribus improbantur, ut eſt id, quod in Vita Beati Sylveſtri de Baptiſmo Conſtantini legitur [90]: quem non a Sylveſtro Papa, ut ibi narratur: ſed in fine vitae a quodam Euſebio [91] Ariano Epiſcopo baptizatum, Hieronymus refert [92]. Unumquodque dicendi genus ſuis legibus continetur [93]; Poëmata, & ἐγκώμια amplitudinem orationis; Civiles cauſſae locos veriſimiles, & probabilia quaeque; Hiſtoria

---

89. Vid. Gelaſianum Decretum.

90. Quum a vulgi praejudiciis non ſtatim Viri docti, ſed paullatim ſeſe expedierint, mirum videri poteſt, tam cito, & ab ipſis uſque renaſcentium literarum incunabulis de Romano Conſtantini Baptiſmo ambigi coepiſſe. Sed de ipſa re vid. quae in utramque partem Baronius, Papebroch., Nat. Alex. & alii diſputarunt.

91. Nicomedienſi.

92. In Chronico ad annum ultimum Conſtantini.

93. Lucianus de modo ſcrib. Hiſtor. Ἀγνοοῦντες ὡς οὐ στενῷ τῷ ἰσθμῷ διώρισθαι, καὶ διατετάχισθαι ἡ ἱστορία πρὸς τὸ ἐγκώμιον, ἀλλά τι μέγα τεῖχος ἐν μέσῳ ἐστὶν αὐτῶν· καὶ τὸ τῶν μουσικῶν δὴ τοῦτο, δὶς διὰ πασῶν ἐστι πρὸς ἄλληλα, εἴγε τῷ μὲν ἐγκωμιάζοντι, μόνου ἑνὸς μέλει, ὁπωσοῦν ἐπαινέσαι, καὶ εὐφρᾶναι τὸν ἐπαινούμενον. καὶ εἰ ψευσαμένῳ ὑπάρχει τυχεῖν τοῦ τέλους, ὀλίγον ἂν φροντίσειεν. ἡ δὲ οὐκ ἄν τι ψεῦδος ἐμπεσὸν ἡ ἱστορία, οὐδ᾽ ἀκαριαῖον ἀνάσχοιτο, οὐ μᾶλλον, ἢ τὴν ἀρτηρίαν ἰατρῶν παῖδές φασι, τὴν τραχεῖαν παραδέξασθαι, ἄν τι ἐς αὐτὴν καταποθέν. ἔτι ἀγνοεῖν ἐοίκασιν οἱ τοιοῦτοι, ὡς ποιητικῆς μὲν καὶ ποιημάτων, ἄλλαι ὑποσχέσεις, καὶ κανόνες ἴδιοι, ἱστορίας δὲ, ἄλλοι. *Ignari videlicet, quod non anguſto aliquo iſthmo diviſa & interſepta ſint Hiſtoria, & Encomium; Sed magno quodam muro per medium eunte diſtincta, & Muſicorum illud,* δὶς διὰ πασῶν. Bis per omnes chordas, *quod dici ſolet, inter ſe diſtant. Siquidem ille, qui Encomium ſcribit, hoc unum ſpectat, ut quibuſcumque modis poſſit, eum quem laudandum ſuſcepit, extollat, atque oblectet; etiamſi per mendacium forte id conſequatur quo tendit, parum id curat. At contra Hiſtoria nihil falſum inſeri ſibi, ne pauxillum quidem, permittit, non magis quam arteriam dicunt Medicorum pueri, eam quae trachea, ſive aſpera vocatur, quicquam potus, aut cibi in ſe recipere. Rurſum neſcire iidem videntur, quod & Poëtices quidem, & Poëmata aliud promittunt; aliud Hiſtoria, regulaſque diverſas habent.*

ſtoria veritatem potiſſimum [94], & ordinem rei geſtae [95] poſtulare videtur: omnia elegantiam linguae, & facundiam non adſpernantur [96]: adeo ut in ea ſententia difficillimum ſit, aliquid ſcribere, quod in manus cujuſque doctiſſimi cum venerit, contemnendum non ſit [97]. Quare ne me quaeſo ad id horteris, neque id a me poſtules, quod nec promittere audeam, nec ſi promiſerim, praeſtare poſſe confidam. Nulla eſt profecto res, quam tua cauſſa, tuoque juſſu, modo potis ſim, non libenter ſim ſuſcepturus; tanta tibi debeo multis de cauſſis. Non minus etiam nunc debeo ex his, quae mihi noviſſime offers in literis tuis, quae ſiquando neceſ-

94. Praeclare Polybius lib. 1. Ὥσπερ ζῴου τῶν ὄψεων ἀφαιρεθεισῶν, ἀχρειοῦται τὸ ὅλον· οὕτως ἐξ ἱστορίας ἀναιρεθείσης τῆς ἀληθείας, τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς γίνεται διήγημα. *Ut animal luminibus ademtis prorſus inutile redditur; ita ſi veritatem ex Hiſtoria tollas, quod illius ſupereſt, inutile ſit.*

95. Παρ' οἷς γὰρ ἀσυνάρτητός ἐστιν ἡ τῶν χρόνων ἀναγραφή, παρὰ τούτοις οὐδὲ τὰ τῆς ἱστορίας ἀληθεύειν δύναται. *Apud quos confuſa eſt, & diſſoluta temporum ratio, illis nec hiſtoriae veritas conſtare poteſt.* Tatianus Orat. ad Graec.

96. Tres haſce Hiſtoricae facultatis praeceptiones, veritatem ſcilicet, ordinem, & elegantiam, Tullius lib. 1. de Oratore complexus eſt: *Nam quis neſcit, primam eſſe hiſtoriae legem, ne quid falſi dicere audeat? Deinde, ne quid veri non audeat? Ne qua ſuſpicio gratiae ſit in dicendo, ne qua ſimultatis? Haec ſcilicet fundamenta nota ſunt omnibus. Ipſa autem exaedificatio poſita eſt in rebus, & verbis. Rerum ratio ordinem temporum deſiderat, regionum deſcriptionem...... Verborum autem ratio, & genus orationis fuſum, atque tractum, & cum lenitate quadam aequabili profluens, ſine hac judiciali aſperitate, & ſine ſententiarum forenſium aculeis, proſequendum eſt.*

97. Merito apud Lucianum ii vapulant, qui πάνυ ῥᾷστον, καὶ πρόχειρον, καὶ ἅπαντος εἶναι ἱστορίαν συγγράψαι, ἤν τις ἑρμηνεῦσαι τὸ ἐπελθὸν δύνηται: *Plane facillimum, ac promtum, & cujuſvis hominis eſſe exiſtimant, Hiſtoriam ſcribere; ſi quis modo exponere verbis poſſit, quod utcumque in mentem venit.* Contra ipſe Lucianus multae id operae eſſe exiſtimat, & non minus quam cujuſvis alterius generis lucubrationes, artis & induſtriae deſiderare: Τὸ δὲ οἶσθα που καὶ αὐτός, ὦ ἑταῖρε, ὡς οὐ τῶν εὐμεταχειρίστων, οὐδὲ ῥᾳθύμως συντεθῆναι δυναμένων τοῦτ' ἐστίν, ἀλλ' εἴ τι ἐν λόγοις καὶ ἄλλο πολλῆς τῆς φροντίδος δεόμενον, ἤν τις, ὡς ὁ Θουκυδίδης φησίν, ἐς ἀεὶ κτῆμα συντιθείη. *Ceterum noſti & ipſe, o Amice, quod hoc neque facillimorum quidpiam ſit, neque eorum quae negligenter, ac temere componi poſſunt: Sed ſi quid aliud uſquam inter ea, quae oratione traduntur, multa cura opus habet, hoc certe habet; ſi quis, ut Thucydides ait, Hiſtoriam quaſi perpetuam poſſeſſionem adornet.* Quam multis ei opus ſit, qui Hiſtorici boni nomen poſſidere velit, oſtendit Ger. Joh. Voſſius Art. Hiſtor. cap. xxxii.

ceſſitas urgeret; magna cum fiducia abs te petere non erubeſcerem. Sed ex Altiſſimi gratia non deſunt neceſſaria, & victui opportuna. Siquid deeſt, deeſt Eccleſiae noſtrae, quam reficere, ac reſarcire cupio ante obitum ob memoriam illius Sanctiſſimi Patris, a quo illam accepi [98]. Si magnam librorum copiam non habeo, conſidero etiam e contra, me non poſſe illis operam dare. Quare jam ſero aequo animo hanc conditionem vitae, in qua poſitus ſum. Haec, quae extrinſecus acceſſere, nonnihil gravia ac moleſta ſunt. Sed & haec quoque jam coepi patientius tolerare, quamquam homini inſueto id praeſtare arduum ſit. Superiori aetate; dum magis fervebat ſanguis, quaeque res minima offendebat animum, leviſſimum quodque incommodum mentem excruciabat. Jam in dies patientior fio: nihil eſt jam quod magnopere mihi dari velim; nihil eſt quod optem praeter *bonitatem*, & *diſciplinam*, & *ſcientiam*. Nam quid aliud petendum ſit, non video. Dixi jam multis annis antea: *In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi*. Quid jam nunc dicendum erit, cum ingraveſcit aetas, & *inclinata eſt jam dies*, niſi exſpectare vocationem Domini, ut ad reſpondendum praeſto ſim? Sed ut πρὸς τὸ πρόβλημα redeamus; non video hoc tempore, & his incommodis, & vitae perturbatione durante [99], poſſe petitioni tuae ſatisfacere, quum praeſertim magna videatur mihi ea provincia: non eſt unius diei labor, ſed menſium & annorum [100], mihi praeſertim, qui ſum ad omnia ineptus, & ingenio tardiuſculus. Vidiſti hoc Martyrium Antonianum: laudaſti illud ſupra meritum φιλίας ἕνεκα. Scripſeram quoque his ſuperioribus annis Vitam Beati Marci Papae, cujus Corpus hic apud nos habemus

98. In Cod. rec. additur, *Antonii ſcilicet Archiepiſcopi Florentini*: Quod in Cod. Ser-Ubert. margine legebatur.

99. Cod. rec. *durantibus*.

100. Eedem, ut ſuperius vidimus, rationes Ciceronem ab hoc munere ſuſcipiendo deterruerunt.

Digitized by Google

mus in hac Florentina [101] Eccleſia Sancti Laurentii. Cumque longam quamdam de eo reperiſſem Hiſtoriam, redegi illam, ſtrictim carptimque ea colligendo, quae neceſſaria in eum locum, ut in Lectiones Matutinales diſtingui poſſet. Eſt autem in modum Sermonis ad Collegium noſtrum. Simul etiam tetigi omnia, quae ad laudem, & illuſtrationem Eccleſiae noſtrae pertinere videbantur. Mittam illam [102] ad te, ſi juſſeris, quandoquidem in hac parte operam noſtram poſtulas, ut videas hic quoque, quo probes hominis induſtriam, & dicendi genus. Sed quid haec quotidie inſulſa ineptus ingeram, cujus ſciam aures eſſe eruditiſſimas, & judicium graviſſimum: cum etiam prae rerum agendarum & negotiorum multitudine, ϗ πολλῆ ἀσχολίᾳ ſciam tibi ad legendum tempus non dari, praeſertim τὰ παρἀεργα, & minus eleganter conſcripta. Satius eſſet profecto mutire, quam prava, ϗ ἀσχήμονα ſecundum Victorini Praeceptoris ſententiam ſcribere. Vale.

HIE-

101. Cod. Ser-Ubert. *In hac Eccleſia S. Laurentii Florentini*.
102. Extat MS. in eodem Cod. Ser-Ubert. ex quo iſta deſcripſimus.

HIERONYMUS ABBAS
S. FLORAE ARETINAE,
FRANCISCO CASTILIONENSI
PRESBYTERO [103]
S. P. D.

COMMENDAT [104]
ANTONIANUM MARTYRIUM.

NOvi Martyris Antonii virtus apud Barbaros ſepulta, & Chriſtianis ferme omnibus jacuiſſet incognita, niſi eam praeclarum ingenium tuum extuliſſet. Longe igitur noſtra, id eſt, Chriſtianorum Reſpublica tibi debeat, in cujus aerarium non minuta aera, ut Anus olim Evangelica, ſed magnum auri pondus ingeſſeris. Aucta eſt Eccleſia pro tua virtute duobus Antoniis, Patre ſcilicet, ac Filio; altero Confeſſore, altero Martyre. Atque utinam ſuperioribus temporibus, dum in Chriſtianos frequentium perſecutionum detonaret procella, Scriptores tibi ſimiles habuiſſet Eccleſia [105]: quorum alii tot & tantis ineptiis ſcripta referſerunt ſua, ut rudis nimium & inculta oratio vero plerumque fidem minuat [106]. Alii figmentis & mendaciorum involucris ita redundant, tantaque mentiti ſunt impuden-

tia,

103. Cod. rec. *atque Canonico Florentino*.

104. Cod. rec. *Novum Beati Fr. Antonii Martyrium*.

105. Tempore perſecutionum optimos, & integerrimae fidei Scriptores habuit Eccleſia, uti colligere eſt ex paucis illis monumentis, quae Diocletianeae perſecutionis incendium, aut injuriam temporum evaſerunt, & ad nos integra illibataque pervenerunt.

106. Haec & alia hujuſmodi vitia non ad coaevos Scriptores pertinent; ſed ad eos, qui poſtmodum ex proprio ingenio, & ineptis traditionibus deperdita vett. Martyrum Acta reparare adgreſſi ſunt.

Digitized by Google

tia, ut fidelium animos labare interdum in fide ac nutare compellant. Quale eſt illud de Conſtantini lepra, deque ejus per Sylveſtrum baptiſmo, & pleraque id genus, quae omnia vera mordet & caſtigat Hiſtoria. Tu nectar, tu mella diffundis. Genus dicendi humile, preſſum, facile, illaboratum, mellifluum, & veritati imprimis & Chriſtianae puritati conveniens: venuſtatis autem & ornatus, quantum par eſt, quantumque res poſtulat, in ſe habet. Redditus eſt mihi Libellus cum tuis literis Feria V. in Coena Domini, ut mihi [107] miraculum fiat, ea die Libellum accepiſſe, qua Beatus ille martyrium fecit. Et fatebor ingenue, uberes mihi inter legendum excuſſiſſe lacrymas. Tu igitur *velut oliva fructifera in domo Domini; & tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum dabit in tempore ſuo;* & de praeteritis dignam adſequeris cum ab hominibus laudem, tum ab optimo Deo mercedem: & in futurum majora nobis de tuo ingenio polliceris [108]. Hortor te ergo, mi Franciſce, ut quemadmodum coepiſti, de talento tibi credito pericliteris, & lucernam ingenii tui, jampridem exemtam modio, ſuper candelabrum colloces, ut dies noctesque luceat iis, qui in domo ſunt Domini, & pulſa errorum ac tenebrarum caligine, veritatis lumen pectoribus Chriſtianis infundat. Vale felix.

Aretii die VII. Aprilis 1469.

DEO GRATIAS.

---

107. In Cod. rec. deeſt, *mihi*

108. Heic finem ſcribendi non fecit Caſtilionaeus, ſed alia ingenii ſui monumenta literis mandare perrexit; ut Vitam S. Vincentii Ferrerii anno 1470. ad Jacobum Cardin. Papienſem; Vitam S. Petri Martyris anno 1471. ad B. Cardinalem Ravennatem; & Vitam S. Thomae Aquinatis anno 1472. ad eumdem Cardinalem. Quae MSS. exſtant in noſtro Cod. Ser-Ubert. & alia, de quibus videſis Poſſevinum in Apparatu, Gerardum Johan. Voſſium de Hiſtoricis Latin. lib. iii. cap. vii. & P. Negrium in Scriptorib. Florentin.

REGESTUM.

✠. †. ††. A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z. Aa. a. b. c. d. e.

Omnes ſunt Duerniones, praeter e., qui ſunt Terniones.

FLORENTIÆ. Anno MDCCXXVIII.
Typis Bernardi Paperini, Typographi S. R. C. Magnae Principis Viduae ab Etruria.

Propè Eccleſiam Divi Apollinaris, ſub Signo Palladis, & Herculis.

A01 147156O

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Google